

Prof. dr Slobodanka Konstantinović Vilić
Prof. dr Nevena Petrušić
Kosana Beker

DRUŠTVENI I INSTITUCIONALNI ODGOVOR NA FEMICID U SRBIJI I

Pančevo, 2019.

**Prof. dr Slobodanka Konstantinović Vilić
Prof. dr Nevena Petrušić
Kosana Beker**

**DRUŠTVENI I
INSTITUCIONALNI
ODGOVOR NA
FEMICID U SRBIJI
I**

**Pančevo
2019.**

Izdavač:
Udruženje građanki FemPlatz, Pančevo

Autorke:
dr Slobodanka Konstantinović Vilić
dr Nevena Petrušić
Kosana Beker

Istraživačice:
dr Natalija Žunić
dr Vida Vilić
Biljana Janjić
Maja Mirkov
Sonja Kojić

Kreativna urednica:
Monika Husar Tokin

Dizajn, prelom i priprema za štampu:
Pavle Halupa

Štamparija: „ARTIJA“, Miloša Obrenovića 35a, Pančevo

Tiraž: 300

Partneri na projektu:

Femplatz

Ženski istraživački centar

Gender Knowledge Hub

Publikacija je nastala u okviru projekta „Sprečavanje i iskorenjivanje femicida u Srbiji“ koji realizuju Kuća rodnih znanja i politika, udruženje građanki FemPlatz i Ženski istraživački centar za edukaciju i komunikaciju. Projekat podržava UN Women u Srbiji u okviru regionalnog programa „Zaustavljanje nasilja nad ženama u zemljama na Zapadnom Balkanu i u Turskoj: primena normi, promena svesti“, koji finansira Evropska unija. Sadržaj publikacije predstavlja odgovornost partnerskih organizacija i ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije i UN Women.

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

United Nations Entity for Gender Equality
and the Empowerment of Women

Pančevo, oktobar 2019.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	7
DEO PRVI	9
FEMICID KAO RODNO ZASNOVANO NASILJE	9
TEORIJSKI I PRAVNI OKVIR ISTRAŽIVANJA	9
1. DRUŠTVO I KRIMINALITET NASILJA	11
2. UBISTVO KAO NAJSTARIJE KRIVIČNO DELO U DRUŠTVU	14
2.1. Vrste ubistava	15
2.2. Osnovne fenomenološke karakteristike ubistava	19
3. KRIVIČNOPRAVNA REGULATIVA UBISTVA U SRBIJI	21
4. NASILJE U PORODICI	37
4.1. Pojam, uzroci i karakteristike nasilja u porodici	37
4.2. Rasprostranjenost nasilja u porodici	39
4.3. Međunarodni standardi za suzbijanje nasilja u porodici	41
4.4. Nastanak i razvoj sistema zaštite od nasilja u porodici u Republici Srbiji ...	47
4.5. Krivičnopravna regulativa nasilja u porodici u Srbiji	50
4.6. Zakonska regulativa u oblasti procesuiranja krivičnih dela nasilja u porodici ...	57
4.7. Zakonska regulativa u oblasti sprečavanja nasilja u porodici	59
4.8. Strategije i protokoli	62
4.9. Praćenje i izveštavanje	65
5. FEMICID	67
5.1. Različiti pristupi u određivanju pojma femicida	67
5.2. Međunarodni pravni okvir i razumevanje fenomena nasilja prema ženama i ubistva žena	71
5.3. Oblici femicida	78
5.4. Faktori rizika za pojavu femicida	87
5.5. Krivičnopravna regulativa femicida u svetu	89
5.6. Rasprostranjenost femicida u Srbiji	93
5.7. Krivičnopravna regulativa femicida u Srbiji	97

DEO DRUGI	99
ISTRAŽIVANJE DRUŠTVENOG I INSTITUCIONALNOG ODGOVORA NA FEMICID U SRBIJI	99
NALAZI I DISKUSIJA	99
1. DRUŠTVENI KONTEKST	101
2. CILJ I PREDMET ISTRAŽIVANJA	106
3. OPIS I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	108
4. ISTRAŽIVANJE PRAVOSUDNE PRAKSE	111
4.1. Opšti podaci o sudskim presudama	111
4.2. Fenomenologija krivičnog dela ubistva	112
4.3. Profil učinilaca	143
4.4. Profil žrtava	159
4.5. Krivična sankcija	168
4.6. Odlučivanje o imovinskopравnim zahtevim oštećenih	177
5. STUDIJE SLUČAJA	178
5.1. Predmet i metodologija	178
5.2. Rezultati istraživanja	180
6. INTERVJU SA OSUĐENICIMA	304
6.1. Opis uzorka	304
6.2. Rezultati istraživanja	305
DEO TREĆI	345
ZAKLJUČCI I PREPORUKE	345
ZAKLJUČCI	346
PREPORUKE ZA SPREČAVANJE I SUZBIJANJE FEMICIDA	355
LITERATURA	361

PREDGOVOR

Nasilje nad ženama je globalni fenomen koji utiče na živote žena i devojčica širom sveta. Najekstremniji vid nasilja prema ženama je femicid, odnosno, ubistvo žene učinjeno iz mržnje prema ženama, prezira, želje za dominacijom nad ženom i kontrolom nad njenim životom. U Srbiji, kao i u većini zemalja, nije sistematizovano praćenje slučajeva femicida. Radi boljeg razumevanja i prepoznavanja okolnosti i situacija koje mogu dovesti do femicida i uspostavljanja modela za prikupljanje podatka nastao je projekat „Iskorenjivanje i sprečavanje femicida u Srbiji“. Cilj projekta je procena kapaciteta relevantnih aktera za razumevanje dinamike, prirode i oblika femicida, kao i unapređenje delovanja institucija sistema u proceni rizika i efikasnoj intervenciji u prevenciji femicida. Projekat traje od juna 2018. do novembra 2019. godine, a sprovode ga Kuća rodni znanja i politika iz Novog Sada, FemPlatz iz Pančeva i Ženski istraživački centar iz Niša, uz podršku Agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN Women) i Evropske unije.

U okviru projekta realizovano je istraživanje „Društveni i institucionalni odgovor na femicid u Srbiji“, prvo interdisciplinarno istraživanje femicida u Srbiji, koje je sprovedeno radi otkrivanja karakteristike femicida i ocene društvenog i institucionalnog odgovora na rodno zasnovano ubistvo žena. Istraživanje se sastoji iz nekoliko povezanih segmenata: analiza sudskih presuda prikupljenih od viših sudova u Srbiji, deset studija slučajeva partnerskog femicida i dubinske intervju sa počiniocima femicida, prikupljanje i analiza podataka o kapacitetima i delovanju institucija sistema na lokalnom nivou (centar za socijalni rad, policija, tužilaštvo, različiti pružaoci usluga) u vezi sa sprečavanjem i pružanjem zaštite i podrške ženama žrtvama nasilja, intervju sa profesionalcima/kama

zaposlenim u institucijama sistema i kod pružalaca usluga radi sticanja uvida u razumevanje nasilja prema ženama, uključujući i razumevanje femicida i kritičko sagledavanje trenutnog stanja i slabosti u prikupljanju i dostupnosti podataka o femicidu.

Uvidi ostvareni istraživanjem femicida mogu biti korišćeni u planiranju preventivnih mera i aktivnosti, pripremi obuka za relevantne aktere, kao i u kampanjama za podizanje svesti javnosti o problemu femicida i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama.

U prikupljanju i obradi podataka vredan doprinos dale su dr Natalija Žunić, dr Vida Vilić, Biljana Janjić, Maja Mirkov i Sonja Kojić, na čemu im najtoplije zahvaljujemo.

DEO PRVI
FEMICID KAO RODNO
ZASNOVANO NASILJE

Teorijski i pravni
okvir istraživanja

1. DRUŠTVO I KRIMINALITET NASILJA

Veliki broj krivičnih dela u društvu vrši se primenom nasilja ili uz pretnju nasiljem. Ipak, u krivičnim zakonima kriminalitet nasilja nije inkriminisan kao posebno krivično delo, već postoje mnoga krivična dela kod kojih je nasilje elemenat bića krivičnog dela ili način njihovog izvršenja. To su krivična dela protiv života i tela (lišavanje života, povrede tela, ugrožavanja), slobode odlučivanja i kretanja, lične sigurnosti, dostojanstva ličnosti i morala, braka i porodice (nasilje u porodici). U sociološkoj literaturi opisuje se potkultura nasilja, koja opstaje uprkos vrednostima dominantne kulture i formalnog institucionalnog okvira (Pavićević, Glomazić, Ilijić, 2016:453-476). Kulturološke koncepcije nasilja dovode u vezu „muškost” i nasilje, kao rezultat diskriminacije (strukturalne nejednakosti i predrasuda kojima se racionalizuje stav o inferiornosti žena, pripadnika određenih etničkih, religioznih i drugih grupa, uz legitimizaciju nasilja koje se nad njima vrši) i patrijarhalnih shvatanja (muško nasilje nad ženama kao uobičajeno sredstvo kontrole i demonstracije moći) (Simeunović Patić, 2003:35).

Kriminalitet nasilja je ekstremni oblik ispoljavanja agresije. Ovaj oblik kriminaliteta obuhvata one kriminalne aktivnosti kojima se sredstvima fizičke ili psihičke prinude, odnosno, primenom sile ili pretnje da će se sila primeniti, povređuje ili ugrožava integritet ličnosti. Delikata sa elementom nasilja ima mnogo i raznovrsni su oblici takvih destruktivnih ponašanja. Sve te različite oblike ispoljavanja nasilja povezuje agresivnost izvršioca prema žrtvi u različitim varijantama i različitog intenziteta (Konstantinović Vilić, Nikolić Ristanović, 2003:116).

Različite su klasifikacije kriminaliteta nasilja. Kriminalitet nasilja može da se javi kao organizovano nasilje (kolektivni akt, racionalno postavljen,

planiran i organizovan, najčešće kao deo političke strategije), spontano nasilje (kao pojedinačno ponašanje), ritualno nasilje (krvna osveta) i instrumentalno nasilje (ucene, otmice, taoci). Takođe, moguće je razlikovati direktno nasilje (ispoljava se kroz namerno povređivanje i narušavanje fizičkog i psihičkog zdravlja ljudskog bića i obuhvata sve vrste ubistava, genocid, ratne zločine masakre civila, kao i brutalna postupanja koja dovode do fizičkih povreda i ugroženosti i psihičke patnje (nasilno preseljavanje i odvođenje ljudi, zatvaranje, kidnapovanje, prinudni rad, tortura, silovanje, mučenje i sl.), indirektno nasilje (sastoji se u posrednom delovanju, indirektnoj povredi prava na život, neukazivanju pomoći, odbijanju pružanja pomoći žrtvama nesreća ili prirodnih katastrofa, propuštanju i zanemari-vanju), represivno (odnosi se na kršenje osnovnih građanskih i političkih ljudskih prava) i nasilje prema integritetu ljudi (nasilje koje otuđuje, eng. *alienating violence*, ispoljava se u deprivaciji čovekovih prava na psihološki, emocionalni, kulturni ili intelektualni integritet) (Konstantinović Vilić, Nikolić Ristanović, 2003:116). Podela delikata nasilja na tipove i podtipove obuhvata: nasilje u porodici (fizičko zlostavljanje dece, zlostavljanje žene/supruge, zlostavljanje starijih ljudi i zlostavljanje između braće i sestara), nasilje u školi, nasilje između maloletničkih bandi, „zločin mržnje” koji se vrši zbog pripadnosti određenoj rasi, religiji, etničkoj pripadnosti, pripadnosti polu, političkoj ili seksualnoj orijentaciji, starosti, usled duhovnih ili telesnih nedostataka i sl. (Schneider, 2001:180).¹

Brojnim kriminološkim istraživanjima kriminaliteta nasilja, kod nas i u svetu, pored ostalog, utvrđeno je da su učinioci dela nasilja dominantno osobe muškog pola, mlađeg uzrasta i srednjih godina, odnosno, do 45 godina. Krivična dela koja najčešće vrše mlađa lica su ubistva (30-35 godina),

---

¹ Primer za misionarski zločin mržnje i femicid je zločin koji se dogodio 6.12.1989. godine u Politehničkoj školi u Monteralu (Kvebek, Kanada) kada je dvadesetpetogodišnji student Mark Lepen (Marc Lépine) iz automatske puške ubio 14 i ranio 10 studentkinja na feminističkom seminaru uzvikujući pre nego što je izvršio samoubistvo: „Vi ste žene, vi ćete postati inženjerke. Vi ste horda feministkinja. Ja mrzim žene, mrzim feministkinje”, zbog toga što je bio ubeđen da su feministkinje odgovorne za njegove lične teškoće. *Za više videti:* Na današnji dan – 6. decembar, dostupno na: <https://www.novine.ca/ms/www.novine.ca/nadan/dand1e9.html?m=12&d=6> pristup 1.9.2018. i The Montreal massacre: Canada's feminists remember, dostupno na: <https://www.theguardian.com/world/2012/dec/03/montreal-massacre-canadas-feminists-remember>, pristup 1.9.2018.

telesne povrede (35-40 godina), razbojništva (18-25 godina). Najveći broj izvršilaca živi u braku, zatim u vanbračnoj zajednici ili su razvedeni i imaju veći broj dece. Prema ovom istraživanju, osobe ženskog pola takođe učestvuju u kriminalitetu nasilja, vršeći najviše krivična dela telesne povrede i zlostavljanje dece (Šeparović, 1981: 101).

Istraživanje o socijalnim obeležjima nasilnika pokazalo je da veći procenat nasilnika potiče iz porodica sa nižim obrazovanjem i kvalifikacijom; profesionalni status roditelja nasilnika je nizak; ekonomski status porodica iz kojih potiču je ispod proseka, ali nije izrazito nizak; nasilnici i njihovi roditelji uglavnom potiču sa sela ili malih urbanih anglomeracija, manje je onih koji potiču iz većih ili velikih gradova; u porodicama nasilnika mnogo je alkoholičara i lica sa psihičkim poremećajima; procenat osuđivanih u porodicama nasilnika nešto je iznad proseka, ali u celini, porodice nasilnika ne pripadaju delinkventnoj populaciji; obrazovni nivo nasilnika je nizak i ima mnogo nezaposlenih; oni koji su zaposleni pretežno rade poslove koji ne zahtevaju nikakvu ili zahtevaju vrlo nisku kvalifikaciju i to u privrednim granama koje imaju slabu kvalifikacionu strukturu zaposlenih i nizak dohodak; znatan broj nasilnika potiče iz nepotpunih, razorenih porodica, posebno onih u kojima nedostaje otac, jedan deo nasilnika nije formirao sopstvenu porodicu posle napuštanja roditeljske porodice, pretežan deo nasilnika potiče sa sela i živi na selu, mada ima i onih koji su migrirali i žive u većim i srednjim urbanim anglomeracijama, ekonomski status nasilnika je ispod proseka, ali nije ekstremno nizak, stambena situacija nije najbolja, ali je daleko od izrazito nepovoljne, među nasilnicima ima mnogo skitnica, besposličara, lica sa asocijalnim i sociopatskim ponašanjem, kao i psihopata i neurotičara (Šeparović, 1981:102-103).

Najteži oblik kriminaliteta nasilja su krvni delikti. To su svi oblici napada na život i telesni integritet čoveka. Pojavni oblici krvnih delikata su: ubistva, telesne povrede, nedozvoljen prekid trudnoće, navođenje na samoubistvo i pomaganje pri samoubistvu, učestvovanje u tuči u kojoj je neko lice lišeno života ili mu je naneta teška telesna povreda, ugrožavanje opasnim oruđem pri tuči ili svađi, izlaganje opasnosti, napuštanje nemoćnog lica, nepružanje pomoći, trgovina ljudima radi oduzimanja organa ili dela tela, odnosno, oni delikti kojima se oduzima život, povređuje ili ugrožava život, telo i zdravlje.

2. UBISTVO KAO NAJSTARIJE KRIVIČNO DELO U DRUŠTVU

Ubistvo (*homicid*) pripada klasičnom kriminalitetu nasilja i prema vremenu nastanka jedno je od najstarijih krivičnih dela. Postoji od najranijih zajednica pa sve do modernog doba, u svakom društvu, bez obzira na društveno uređenje, vremenski i prostorni okvir. Takođe, ubistvo predstavlja veoma dinamičan i promenljiv oblik krvnih delikata, kako po obimu, tako i po oblicima ispoljavanja, načinima izvršenja, teškoćama i preprekama koje se javljaju prilikom njegovog otkrivanja i gonjenja učinilaca, kao i motivima izvršenja. Može se reći da je ubistvo, iako pripada klasičnom obliku kriminaliteta, prema svojim obeležjima „podmlađen i usavršen” delikt savremenog društva. Posmatrano u širem društvenom kontekstu, ubistvo je socijalni akt koji uključuje ne samo lišavanje života drugog lica, već i osudu i percepciju sredine u kojoj se ubistvo dešava, kakav je društveni odgovor i reakcija države na društvenu opasnost koja nastaje izvršenjem ubistva (Kolarić, 2015:145-167).

Ubistvo predstavlja osnovno krivično delo protiv prava na život, izvršenjem ubistva se uništava ljudski život i zbog toga se u krivičnim zakonima ubistvo svrstava u krivična dela protiv života i tela. Kod ove grupe krivičnih dela objekat zaštite je život i telo čoveka. U najširem smislu, ubistvo se definiše kao svako protivpravno nasilno uništenje tuđeg života i svodi se na određivanje radnje izvršenja, objekta napada, posledice, uzročne veze između radnje i posledice, krivice i kazne kod krivičnog dela ubistva. Ovo krivično delo je uglavnom rodno neutralno, a veoma su retke države koje imaju inkriminisano ubistvo žene kao posebno krivično delo – femicid.

Radnja krivičnog dela ubistva sastoji se u voljnoj delatnosti (aktivno delovanje, činjenje ili pasivno propuštanje, nečinjenje), koja je objektivno

podobna da prouzrokuje smrt nekog lica i koja se može izvršiti na različite načine i različitim sredstvima. Objekt napada je život i telo fizičkog lica od rođenja do smrti, a posledica je smrt tog lica. Učinilac krivičnog dela može biti svako lice, nezavisno od njegovih ličnih svojstava ili okolnosti u kojima se nalazi. Za postojanje krivičnog dela ubistva nije bitno vreme koje protekne od radnje ubijanja do smrti, ali je u krivičnopravnoj teoriji i sudskoj praksi, bitna uzročno posledična veza između njih, koja se u sudskoj medicini naziva „period nadživljavanja“ (Čukić, 2000:19).

U pogledu subjektivnog elementa, potrebno je da postoji krivica učinio-oca. Prema opštim pravilima krivičnog prava, krivica postoji ako je učinilac u vreme kada je učinio krivično delo bio uračunljiv i postupao sa umišljajem, a bio je svestan ili je bio dužan i mogao biti svestan da je njegovo delo zabranjeno, ali i ako je postupao iz nehata, ukoliko zakon to izričito predviđa (čl. 22 Krivičnog zakonika Republike Srbije).² Krivično delo ubistva može biti izvršeno sa umišljajem ili iz nehata. Umišljaj postoji kada je učinilac bio svestan svog dela i hteo njegovo izvršenje ili kada je učinilac bio svestan da može učiniti delo pa je na to pristao (čl. 25 KZ). Krivično delo je izvršeno iz nehata ukoliko je učinilac bio svestan da svojom radnjom može učiniti delo, ali je olako držao da do toga neće doći ili da će to moći sprečiti ili ako nije bio svestan da svojom radnjom može učiniti delo, iako je prema okolnostima pod kojima je ono učinjeno i prema svojim ličnim svojstvima bio dužan i mogao biti svestan te mogućnosti (čl. 26 KZ).

2.1. Vrste ubistava

Osim određivanja pojma ubistva, propisima krivičnih zakona utvrđuju se vrste ubistava. Između krivičnih zakona pojedinih zemalja postoje razlike u vrstama ubistava, pa samim tim i u krivičnopravnim tipologijama. Osnovi razlikovanja nalaze se u objektivnim i subjektivnim okolnostima pod kojima je delo izvršeno, a koji ukazuju na određeni stepen opasnosti dela i učiniooca (Antović, 2016:49).

---

² Krivični zakonik, ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016), (u daljem tekstu KZ).

U anglosaksonskom pravu homicid obuhvata: ubistvo sa predumišljajem (*murder*), ubistvo bez predumišljaja (*manslaughter*) i opravdano, izvinjavajuće ubistvo (*lawful, excusable homicide*). U francuskom pravu se razlikuje umorstvo ili ubistvo sa predumišljajem (*meurtre*) i obično ubistvo (*assasiant*). Sa umorstvom se izjednačava ubistvo srodnika po uzlaznoj liniji, ubistvo trovanjem i svirepo ubistvo izvršeno mučenjem i varvarskim sredstvima (Jakovljević, 1975:362).

Švajcarsko i ranije važeće nemačko zakonodavstvo razlikovali su namerno ubistvo (*Vorsätzliche Tötung*) od umorstva (*Mord*) i običnog ubistva (*Totschlag*). Umorstvo se definisalo kao namerno ubistvo izvršeno sa predumišljajem, dok je obično ubistvo, ubistvo bez predumišljaja. Novelirani Krivični zakonik Nemačke predviđa tri oblika ubistva: obično ubistvo (*Totschlag*), umorstvo (*Mord*) koje obuhvata pokušano i završeno ubistvo sa predumišljajem (*Vorsätzliche Tötung*) i ubistvo deteta (*Kindestötung*) (Keiser i dr., 1993:549).

U kriminološkoj literaturi postoje brojne klasifikacije ubistava prema različitim kriterijumima. Dok su krivičnopravne tipologije koncentrisane na zločin, kriminološke tipologije ubistava polaze od zločinca, njegove uloge u nastajanju zločina i motiva izvršenja ubistva. Tipologije koje polaze od zločinca uglavnom prate osnovno teorijsko opredeljenje autora, te se tako mogu razlikovati biološke i psihološke tipologije. Osnovno je da se ove tipologije oslanjaju na biološka (antropološka, fizička) i psihološka obeležja zločinaca. Tipologije koncentrisane oko uloge koju imaju ubice prilikom izvršenja ubistva poznate su kao bihejvioristički sistem tipologije. Prema klasifikaciji koju je dao Midendorf (Middendorf), postoji nekoliko vrsta ubistava prema kriterijumu motiva izvršenja: konfliktno ubistvo, ubistvo iz koristoljublja, ubistvo radi prikrivanja nekog drugog izvršenog krivičnog dela, ubistvo iz seksualnih pobuda, masovna ubistva, ubistva iz političkih razloga i u ratu, ubistva radi ostvarenja sopstvenog prava – samopomoći, ubistva pri posebnim situacionim okolnostima izolacije, ubistva iz religioznih pobuda (Middendorf, 1984:15).

Slična Midendorfovoj tipologiji je i tipologija koju je sačinio Hans von Henting, opisujući karakteristike ubistva kao pojedinačne pojave. Zavisno od situacije izvršenja ubistva (*Mordsituationen*), on razlikuje: ubistvo iz koristoljublja, konfliktno ubistvo, ubistvo radi prikrivanja drugog krivičnog

dela, seksualno ubistvo, ubistvo bez motiva. U velikoj grupi ubistava iz koristoljublja, smatra Henting, najprimitivnija kategorija je ubistvo prilikom razbojništva, pljačke. Za razliku od sitnog lopova koji uzima i iznosi novac „ispod jastuka onih koji spavaju“, razbojnik ne misli da se na ovaj način „potrudi“. Njemu nedostaju okretnost prstiju, strpljenje i tehnika. Ono što on poseduje je jedino i samo sirova snaga. Konfliktna ubistva se najčešće javljaju u braku, između bračnih partnera ili u okviru porodice između njenih članova. Posle izvršenja konfliktnog ubistva može da dođe do samoubistva, ako postoji psihički poremećaj u vidu depresije. Osim toga, kod ove vrste ubistava često se ispoljavaju afekti u ekstremno jakom stepenu (Henting, 1956: 45-46, 55).

U okviru kriminoloških klasifikacija razlikuju se ubistva izvršena iz religioznih pobuda. Posebno opasna među njima su satanistička ubistva, koja se definišu kao racionalno isplanirano lišenje života jednog ili više lica uz izvođenje tačno određenog satanističkog rituala (Đurđević-Stojković, 1977:169).

Posebna vrsta ubistava su višestruka ubistva, koja se dele na dva kategorije: masovna i serijska ubistva. Masovno ubistvo se definiše kao lišenje života tri ili više lica na istom mestu u isto vreme ili u jednom kraćem vremenskom periodu na istoj teritoriji. Prema definiciji koji je dao Nacionalni centar za žrtve zločina u SAD, masovne ubice se razlikuju od serijskih po tome što deluju odjednom ubijajući veliki broj ljudi, deluju nasilno ispoljavajući svoj bes i što, posle izvršenja dela, izvršavaju samoubistvo ili ginu prilikom intervencije policije. Ubistva su akt očajanja, nemoći, frustracija, besa i neprijateljstva. Za razliku od masovnog ubistva, serijsko ubistvo predstavlja viši manifestacioni nivo nasilnog kriminaliteta, koji se ispoljava kroz ekstremno strašne radnje izvršene prema nedužnim žrtvama. Zločini su najčešće u vezi sa ili predstavljaju kulminaciju ekstremne seksualne perverzности i brutalnog ubistva, nakon čega je žrtva unakažena. Iako su serijske ubice relativno retke u poređenju sa brojem običnih ubistava ili nasilnim zločinima uopšte, društvo ima negativniji stav prema serijskim ubicama, ono se zgražava nad njihovim delima i nalazi se u sasvim opravdanom strahu (Konstantinović Vilić, Nikolić Ristanović, 2003:124).

Žrtve ubistava često su članovi porodice, što je uticalo da se u okviru ubistava kao posebna vrsta sagledava i istražuje ubistvo u porodici

(Kovačević, Kecman, 2006:39, 40) i ubistvo u okviru partnerskih heteroseksualnih odnosa (Simeunović Patić, 2003:162). Ova vrsta ubistava je po mnogim svojim kriminološkim i viktimološkim karakteristikama različita u odnosu na ostale vrste ubistava. Složenost proizilazi iz partnerskog odnosa, koga ljudi intimno doživljavaju kao jedan od najvažnijih za zadovoljenje niza bioloških, psiholoških i socijalnih potreba i u koji projektuju veliki deo svojih životnih očekivanja (Simeunović Patić, 2002:2). Ipak, iz bračne i vanbračne zajednice, intimnog partnerskog odnosa, koji odlikuje bliskost i povezanost, mogu proizaći mnoge konfliktne situacije. Takvi odnosi obiluju emocijama i afektnim stanjima, pogotovo ako postoji ljubomora ili ako jedan partner odluči da napusti drugog (Nikolić Ristanović, 1984:80). Riziku viktimizacije najčešće su izložene žene u bračnoj zajednici, a specifične karakteristike se odnose na situaciju dela, okolnosti izvršenja, način i sredstva izvršenja, motive i subjektivna obeležja učinilaca.

Izvršenju ubistva najčešće prethodi nasilje u porodici u svim oblicima (fizičko, psihičko, seksualno, ekonomsko), koje nije ranije prepoznato kao rizično, kako od žrtava, tako i od institucija zaduženih za prevenciju nasilja u porodici. Surovost, nanošenje velikih patnji žrtvi, ponižavanje žrtve samo su neka obeležja ubistava izvršenih u okviru partnerskog odnosa (Nikolić Ristanović, 1989:80). Brojne studije partnerskog nasilja i uskoricida (ubistvo supruge) pokazuju da je pre ubistva prema žrtvi primenjivano fizičko zlostavljanje, da je ubistvo izvršeno upotrebom „prekomerne sile” i da kod velikog broja ubistava u okviru intimnog partnerskog odnosa pored ubistva dolazi do samoubistva ubice, prema jednom istraživanju jedna trećina svih slučajeva ubistva (Antović, 2016:53), a prema drugom čak 2/3 slučajeva ubistva praćeno je samoubistvom ubice (Lukić, Jovanović, Slavković, Petrović, 2018:30). Samoubistvo ubice je karakteristično za muškarce ubice žena – samo 1% ubistava intimnog partnera praćenog samoubistvom su slučajevi u kojima su žene ubile muškog partnera i izvršile samoubistvo (Mršević, 2013:63). U stručnoj literaturi se ubistvo posle izvršenja ubistva u okviru partnerskog odnosa naziva produženi suicid. Iako je ubistvo-samoubistvo poslednjih godina često zastupljeno, mali je broj studija koje proučavaju ovaj fenomen. Kao najčešći uzrok samoubistva ubice navode se depresija, patološka posesivnost i strah od gubitka partnerke (Mathews, 2005:20-21 cit. prema Lacmanović, 2018:4; Mathews, 2008: 37), neuzvrćena ljubav,

prevara, gubitak interesovanja i drugi problemi emocionalne prirode. Samoubistvo posle ubistva predstavlja erupciju neobuzdane agresije, koja potiče od neusklađenih emocija, prolongiranih stresova i formiranja anksioznosti visokog rizika, posebno između bračnih i vanbračnih partnera (Kovačević, Kecman, 2006:38).

Poseban oblik ubistva koji se pominje u kriminološkoj literaturi, krivičnopravnoj teoriji i praksi jeste ubistvo žene, koje se označava pojmom *femicid*. Potreba za izdvajanjem ubistva žena proistekla je iz činjenice da, neretko, nasilje kojem su izložene rezultira njihovim ubistvom.

2.2. Osnovne fenomenološke karakteristike ubistava

Statistički podaci i dosadašnja istraživanja pokazuju da je najveći broj ubica muškog pola. Kajzer tvrdi da je ubistvo delikt muškaraca jer je oko 90% ubica muškog pola (Kaiser, 1993:173).

Slični podaci o rasprostranjenosti ovog oblika krvnih delikata po polu navedeni su u kriminološkom istraživanju ubistava na teritoriji nekadašnje SFR Jugoslavije u periodu 1960-1964. Prema ovom istraživanju, u istraživanom vremenskom periodu muškarci su izvršili 87,3% ubistava, a žene preostali broj. Najmanje žena ubica bilo je u Sloveniji, Vojvodini, na Kosovu i u Makedoniji. Osim toga, najviše ubistava izvršeno je sa direktnim umišljajem – 91,1%; u saučesništvu je izvršeno manje ubistava – 15,5%, a bez saučesništva 84,5%; najčešći motivi izvršenja ubistava bili su: netrpeljivost, osveta, sukob oko stvari ili imovine, obest, ljubomora, nesloga u braku, nesloga u porodici, uvrede i ponižavanja; najviše ubistava na celoj teritoriji izvršeno je nožem, vatrenim oružjem, tupim predmetom i sekirrom, a u Crnoj Gori vatrenim oružjem; najviše ubistava iz osvete i krvne osvete izvršeno je na seoskim područjima zbog spora među zemljoradnicima; najveći broj ubistava zbog poremećenih bračnih i porodičnih odnosa i iz koristoljublja izvršen je u stanovima (Pešić, 1972:75).

Istraživanje ubistava u Makedoniji, koje je obuhvatilo period od 1973. do 1983. godine, pokazalo je da je i na ovom području izrazitije učešće izvršilaca ubistva oba pola sa seoskog područja (muškarci 66,5%, žene 71,4%); izvršiocu uzrasta od 18-25 godina pojavljuju se u podjednakoj srazmeri na

seoskom i gradskom području; izvršiocu od 26-45 godina javljaju se u nešto većem obimu u gradovima, dok je starosna kategorija preko 45 godina karakteristična za selo. U pogledu sredstava izvršenja, ubice muškog pola najviše su koristile pištolj i nož, dok su žene izvršavale ubistvo najčešće davljenjem i gušenjem rukama. Neposredno mesto izvršenja ubistva razlikuje se u gradskoj i seoskoj sredini – u gradovima se ubistva najčešće vrše na ulici, u parkovima i na drugim javnim mestima, dok se na selu ona najčešće vrše u kućama, polju i šumi. Ubistva u ugostiteljskim objektima se u podjednakom broju vrše u gradskoj i u seoskoj sredini. (Sulejmanov, 1995:54).

Istraživanjem ubistava koja vrše žene utvrđeno je da žene izvršavaju sve vrste ubistava kao muškarci i ubistvo deteta pri porođaju. Kao sredstvo izvršenja ubistva žene najčešće koriste sekiru i nož, a u prošlosti je korišćen i otrov. U pogledu geografske rasprostranjenosti ubistava koja vrše žene, slična je situacija kao i kod ubistava koje vrše muškarci – to je kriminalitet vezan uglavnom za seosku sredinu, kako po mestu izvršenja dela tako i po boravištu izvršilaca. U većini slučajeva mesto izvršenja ubistava je zatvoren prostor (soba, kuhinja), što je uslovljeno činjenicom da su aktivnosti žene uglavnom vezane za ovaj prostor.

U vršenju ubistava zastupljene su sve starosne strukture žena, pri čemu se broj izvršenih ubistava nije smanjivao sa povećanjem starosnog doba i opadanjem fizičke snage. Većina žena ubica je udata ili razvedena, sa nižim obrazovanjem i nezaposlena. (Konstantinović Vilić, 1986: 58-62, 96). Prema dosadašnjoj sudskoj praksi, jedan od češćih načina izvršenja ubistava od strane žena – ubistvo muža na spavanju, smatra se kvalifikovanim oblikom ubistva na svirep i podmukao način. Postoji opravdana kritika ove sudske prakse jer ovakav način izvršenja ubistva, koje je usledilo posle duževremenskog maltretiranja i nasilničkog ponašanja muža u braku, nije izraz podmuklosti žene, već je pre posledica njene fizičke nemoći, prestrašenosti i odsustva svake društvene pomoći u traženju izlaza iz za nju bezizlazne situacije (Nikolić-Ristanović, Mrvić, 1992:45).

Prema podacima iz istraživanja o ubistvima u Beogradu, koja su izvršena u periodu od 1.1.1985. do 31.12.1993. godine, znatno je veći broj izvršilaca ubistava muškog pola (94% u uzorku) nego ženskog pola (6% u uzorku) (Simeunović-Patić, 2003:80) Pored toga što je ustanovljeno različito učešće

žena i muškaraca u izvršenju ubistava, zapaženo je da su se žene i muškarci razlikovali i po strukturi zakonskih kategorija ubistava koja su vršili. Naime, ubistvo na svirep način, ubistvo službenog lica pri vršenju poslova javne bezbednosti, ubistvo iz koristoljublja, ubistvo iz niskih pobuda, ubistvo kojim se dovodi u opasnost život još nekog lica i ubistvo iz nehata češće su vršili muškarci; žene su zastupljenije prilikom izvršenja ubistva na mah, a obično ubistvo su u podjednakom broju vršili i muškarci i žene. U pogledu sredstava izvršenja, žene, za razliku od muškaraca, nisu nijednom upotrebile bombu, eksploziv, lovačku i automatsku pušku, ali su zato češće koristile sekiru i telesnu snagu. Muškarci nisu uopšte koristili otrov kao sredstvo izvršenja ubistva, dok su žene koristile otrov u manjem broju slučajeva. Nož i tvrde predmete podjednako su koristili izvršioци oba pola.

3. KRIVIČNOPRAVNA REGULATIVA UBISTVA U SRBIJI

Zaštitu prava na život, osnovnog ljudskog prava proklamovanog najvažnijim međunarodnim dokumentima i Ustavom Srbije, obezbeđuje krivično zakonodavstvo. Iako krivično pravo po pravilu štiti pravna dobra koja su već konstituisana i određena drugim granama prava, i to samo od određenih oblika napada na njih, život je dobro koje se ne štiti drugim granama prava, već isključivu ulogu igra krivično pravo, tako da je krivičnopravna zaštita života samostalna, celovita i primarna (Stojanović, 1997: 8; Kolarić, 2015: 147). S druge strane, iako krivičnopravna intervencija treba da bude poslednje sredstvo zaštite, u pogledu zaštita života ona nije supsidijarna, već primarna. To, međutim, ne isključuje potrebu za preventivnim delovanjem, koje treba da spreči da do ubistva uopšte dođe. Prevencija se ostvaruje i samim krivičnim pravom, čiji je krajnji cilj da se sankcijom utiče kako na onoga ko je izvršio krivično delo tako i na potencijalne izvršioce (Stojanović, 2013: 6), što zahteva uspešno otkrivanje, gonjenje i efikasno kažnjavanje učinilaca.

Odredbama Krivičnog zakonika Republike Srbije inkriminisano je protivpravno lišenje života drugog lica bez posebnih kvalifikatornih okolnosti, tzv. obično ubistvo (čl. 113. KZ), više vrsta teškog ubistva sa kvalifikatornim okolnostima koje ga čine težim i društveno opasnijim (čl. 114. KZ) i ubistva sa manjim stepenom društvene opasnosti (čl. 115-118. KZ).

Obično ubistvo se sastoji u umišljajnom protivpravnom lišavanju života drugog lica bez kvalifikatornih okolnosti koje ubistvo čine težim ili bez posebnih okolnosti koje ubistvo čine privilegovanim. Predviđena kazna za ovo krivično delo je zatvor od pet do 15 godina.

Kvalifikovana (teška) ubistva postoje kada je umišljajno ubistvo izvršeno na takav način i pod takvim okolnostima koji mu daju veći stepen društvene opasnosti, što dovodi do težeg kažnjavanja. Ova ubistva se dalje dele na nekoliko vrsta, prema različitim kriterijumima:

- načinu izvršenja (ubistvo na svirep način, ubistvo na podmukao način);
- pobudama izvršioca (ubistvo iz koristoljublja, ubistvo radi izvršenja ili prikrivanja drugog krivičnog dela, iz bezobzirne osvete ili drugih niskih pobuda);
- okolnosti izvršenja i posledici (ubistvo pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju, ubistvo pri izvršenju krivičnog dela razbojništva ili razbojničke krađe, ubistvo kojim se sa umišljajem dovodi u opasnost život još nekog lica i ubistvo više lica, ukoliko se ne radi se o ubistvu na mah, ubistvu deteta pri porođaju ili lišenju života iz samilosti);
- osobenosti žrtve/svojestvo pasivnog subjekta (ubistvo službenog ili vojnog lica pri vršenju službene dužnosti, ubistvo deteta, ubistvo bremenite žene, ubistvo člana porodice kojeg je prethodno zlostavljao, ubistvo sudije, javnog tužioca, zamenika javnog tužioca ili policijskog službenika, lica koje obavlja poslove od javnog značaja u vezi sa poslovima koje to lice obavlja)

Za kvalifikovane oblike ubistava predviđena je kazna zatvora najmanje 10 godina ili kazna zatvora od 30 do 40 godina.

Ubistvo na svirep način postoji kada učinilac nanosi žrtvi prekomerne fizičke i psihičke bolove. U krivičnopravnoj literaturi se ističe da ova vrsta ubistava ima objektivna i subjektivna obeležja (Jovašević, 2017: 22). Iako je svako ubistvo na izvestan način surovo i svirepo, ova vrsta kvalifikovanog ubistva objektivno se odlikuje posebno izraženom svirepošću, okrutnošću i surovošću, jer se žrtvi nanose takve fizičke i psihičke muke, patnje i bolovi koji po svom intenzitetu prelaze bolove koji obično nastaju prilikom lišenja života. U praksi sud u svakom konkretnom slučaju, uz nalaz i mišljenje veštaka sudske medicine, utvrđuje jačinu i intenzitet bolova, da li su bolovi i patnje naneti žrtvi okrutni, svirepi, surovi, iznadprosečni, prekomerni, intenzivni, u dužem ili kraćem vremenskom trajanju, što sve ukazuje na visok stepen svireposti prilikom lišenja života žrtve.

U pogledu objektivnog elementa krivičnog dela ubistva na svirep način, u praksi se, kao sporna, javljaju nekoliko pitanja: da li broj i vrsta naneatih povreda ukazuju na postojanje svireposti i surovosti (na primer koliki broj uboda i posekotina nožem), kolika treba da je dužina trajanja velikih bolova i patnji da bi svirepost bila kvalifikatorna okolnost, da li se svirepost

prema žrtvi ispoljava kada joj se nanose povrede dok je u svesnom stanju ili kada je i bez svesti i da li je od značaja subjektivno doživljavanje bola kod žrtve, s obzirom na njene karakteristike.

U teoriji i sudskoj praksi smatra se da se žrtvi nanose iznadprosečni fizički i/ili psihički bolovi i patnje kada su oni “nepotrebnog i prekomernog intenziteta”, “iznad proseka”, tj. znatno prevazilaze bolove i patnje prosečnog intenziteta koji prate svako “obično” ubistvo. (Jovašević, 2017: 25). Vladajuće je mišljenje da je prilikom procene postojanja svireposti, potrebno imati u vidu konkretne okolnosti i karakteristike ličnost žrtve, njen uzrast, fizičku konstituciju, izdržljivost, snagu, zdravstveno stanje, raniju povređivanost, sredinu i prilike u kojima živi i radi, prethodno iskustvo (*Ibid*). Iz ovoga proizlazi da bolovi i patnje ne treba da budu samo objektivno okrutni, stravični, surovi, prekomerni, već da ih sama žrtva takvim neposredno subjektivno doživi (*Ibid*). Dominira stav da je za postojanje krivičnog dela ubistva na svirep način potrebno još i da je žrtva u svesnom stanju za sve vreme preduzimanja radnji izvršenja ubistva, tako da doživljava i trpi njihovu surovost uz veliki bol, strah i patnju. Takav je stav opšteprihvaćen i u sudskoj praksi.³ Saglasno tome, ako se lice već posle nanete prve telesne povrede nalazi u stanju bez svesti, iako je živo, odnosno u komatoznom ili polukomatoznom stanju, u tom slučaju, tvrdi se, gubitak svesti žrtve povlači istovremeno i gubitak osećaja bola, tako da sve naknadno nanete povrede takvom licu ne mogu da ispune subjektivni kriterijum koji ovom delu daje osnov za pravnu kvalifikaciju “ubistva na svirep način” (Lazarević, 1993: 165; Jovašević, 2017: 27).

Naš stav je da u pogledu *objektivnih elementa svireposti* treba ceniti broj i vrstu nanetih povreda koje ukazuju na postojanje svireposti i surovosti, tj. na nanošenje prekomernih fizičkih bolova i psihičke patnje, koje su

---

³ “[...] Istina je da je optuženi zadao usmrćenom više udaraca drvenom motkom, prvo u predelu ruke, a zatim u predelu glave i da je žrtva trpela bolove jakog inteziteta u veoma kratkom vremenskom periodu, jer je od trećeg udarca motkom usmrćenom naneta jedna od smrtonosnih povreda, usled koje je došlo i do gubitka svesti kod usmrćenog, i da bol od povreda nanetih kasnijim udarcima više nije osećao, pa bolovi naneti usmrćenom nisu prevazilazili okvir redovnih bolova s kojima je skopčano svako lišenje života [...]” (Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu, Kž1. 3141/2010 od 13.8.2010. godine). Dostupno na: Paragraf.lex. Po shvatanju sudova, kada se na osnovu nalaza i mišljenja veštaka ne može pouzdano utvrditi da li je žrtva trpela fizičke bolove jakog intenziteta, jer se ne može pouzdano utvrditi koja je od mnogih povreda dovela do smrti, ubistvo se ne može kvalifikovati kao teško ubistvo.

iznad prosečnog intenziteta u odnosu na bolove i patnje koja prate svako ubistvo. Smatramo da nije bitno da je konkretna žrtva uopšte ili u punijoj meri osećala fizičke bolove ili psihičke patnje,⁴ niti kakvo je njeno subjektivno doživljavanje bola, patnje i straha. Po našem mišljenju, svirepo ubistvo postoji i kada je žrtva već izgubila svest, pa ne oseća bol, kao i onda kada je žrtva već usmrćena.⁵ U slučaju da se na osnovu nalaza i mišljenja veštaka ne može utvrditi da li je žrtva bila u svesnom stanju za sve vreme preduzimanja radnji izvršenja ili je došlo do gubitka svesti i u kom momentu je došlo do gubitka svesti, smatramo da bi u tom kvalifikatorno obeležje svireposti ubistva trebalo da postoji ukoliko su radnje izvršenja objektivno okrutne, stravične i surove. Nemogućnost da se veštačenjem utvrdi u kom trenutku je žrtva izgubila svest, što je u praksi čest slučaj,⁶ ne treba da pogoduje učiniocu, ako broj i vrsta povreda objektivno ukazuje na svirepost i surovost.

Kada je reč o *subjektivnim obeležjima* krivičnog dela ubistva na svirep način, koja se odnose na stav učinioca prema žrtvi, potrebno je da je

---

⁴ Takav stav se sreće i u nemačkoj literaturi. Schonke, Schroder, Strafgesetzbuch, 1978: 1097: navedeno prema Jovašević, 2017: 26, napomena 61. Treba imati u vidu da prema čl. 211. nemačkog Krivičnog zakonika („Strafgesetzbuch“) ubistvo na podmukao ili okrutan način predstavlja jedan od modaliteta krivičnog dela ubistva pod specifičnim otežavajućim okolnostima, koje nosi poseban naziv „Mord“, a za koje je propisana doživotna kazna zatvora. Ovo obistvo se razlikuje od ubistva („Totschlag“ – čl. 212. Krivičnog zakonika), za koje je pripisana kazna zatvora najmanje pet godina, kao i od ubistva pod olakšavajućim okolnostima „Minder schwerer Fall des Totschlags“ – čl. 213. Krivičnog zakonika. Ubistvom pod specifičnim otežavajućim okolnostima kvalifikuju se ubistvo koje ja učinilac izvršio radi uživanja, radi zadovoljenja seksualnog nagona, iz pohlepe ili iz nekog drugog niskog motiva, na podmukao ili okrutan način ili sredstvima koja predstavljaju opasnost za javnost ili radi olakšavanja izvršenja ili prikrivanja nekog drugog dela.

⁵ U teoriji je izražen stav da ako je žrtva već usmrćena, u tom slučaju učinilac teško skrnavi leš, pa „ovo delo izaziva povećanu grozu i gnušanje bez obzira što žrtva nije osetila patnje i muke“ (Čejović, 1986: 290).

⁶ “[...] Neosnovano je isticanje da se kod oštećene prilikom zadobijanja udaraca prvo razvio, a potom i da je trpela panični strah od smrti, jer se veštak izjasnio o tome kao o mogućnosti, obzirom da je bila licem okrenuta ka optuženom. Ovo posebno, što nije moguće utvrditi koliko dugo je eventualno trpela taj strah, kad se ima u vidu da su neke povrede bile na granici bezuslovno smrtonosnih, da nije bilo moguće utvrditi redosled nastanka, te postoji mogućnost i da joj je odmah naneta takva jedna povreda, koja je izazvala nastupanje smrti kod oštećene, a samim tim i odsustvo nastanka paničnog straha od smrti [...]“ (Presuda Apelacionog suda u Nišu, Kž. 3205/2010(2) od 7.12.2010. godine). Dostupno na: Paragraf.lex.

učinilac svestan da radnjama koje preduzima nanosi žrtvi opasne povrede sredstvom podobnim za lišenje života, da žrtva trpi bolove velikog intenziteta, ali je neosetljiv i hladnokrvan prema njenim mukama (Radovanović, Đorđević, 1973:59), i voljno preduzima radnje izvršenja svestan njihove surovosti i okrutnosti, kao i toga da žrtva trpi velike bolove i strah. U praksi postojanje subjektivnih okolnosti utvrđuje sud, uz pomoć ekspertske nalaza i mišljenja veštaka sudskog psihijatra, koji utvrđuju karakteristike ličnosti učinioca. Stvar je slobodnog sudijskog uverenja da li će utvrditi postojanje subjektivnih obeležja u svakom konkretnom slučaju i pojam svireposti vezati za ličnost učinioca dela (Jovašević, 2017:24).

U sudskoj praksi insistira se na subjektivnom elementu svireposti, tako da se ubistvo, bez obzira na to kakav je intenzitet povreda i patnji žrtve, kvalifikuje kao ubistvo na svirep način samo ako je veštačenjem utvrđeno da je kod okrivljenog postojao subjektivni element koji se ispoljio u svesnom, željenom nanošenju žrtvi teških bolova i patnji, ili u osećanju zadovoljstva u mukama žrtve. U protivnom, prema opšteprihvaćenom stavu sudova, nema dovoljno razloga da krivično delo bude kvalifikovano kao teško ubistvo na svirep način.⁷

---

⁷ „[...] svest okrivljenog da nanosi patnju žrtvi koja se ogleda u mučenju i nanošenju bola jačeg inteziteta koji stvara veći strah za život i pristajanje na takvo ponašanje, krivično delo ubistvo kvalifikuje kao teško [...] (Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Kž 351/2012 od 19.4.2012. godine); “[...] Kada je okrivljeni zadao veliki broj ubodnih rana oštećenoj, a veštačenjem je utvrđeno da kod okrivljenog nije postojao subjektivni element koji bi se ispoljio u svesnom, željenom nanošenju žrtvi teških bolova i patnji, ili u osećanju zadovoljstva u mukama žrtve, onda nema dovoljno razloga da krivično delo bude kvalifikovano kao teško ubistvo na svirep način”. (Presuda Apelacionog suda u Novom Sadu, Kž1 188/2011 od 19.11.2010. godine). Dostupno na: Paragraf lex. (pristup 22. 3. 2019). U jednom slučaju iz ispitivanog uzorka sudskih predmeta prvostepeni sud je kvalifikovao krivično delo kao teško ubistvo sa obrazloženjem da je učinilac lišio života suprugu sa šesnaest ubodnih rana nožem, u skućenom prostoru toaleta restorana iz kojeg nije mogla pobeći, da je bila okrenuta licem prema napadaču koji je držao nož, da je braneći se od napada i prilikom zadobijanja svake sledeće od svih zadobijenih povreda, trpela sve veći i veći bol, zajedno sa tim i sve veći i veći strah do stepena užasa, zbog osećaja izrazite ugroženosti za sopstveni život, da je smrtonosna povreda naneta među poslednjima, čega je sve okrivljeni bio svestan. Međutim, Apelacioni sud nije prihvatio stav prvostepenog suda u pogledu kvalifikacije krivičnog dela, preinačio je presudu i osudio učinioca za krivično delo ubistva iz čl. 113 KZ. Prema shvatanju ovog suda, u konkretnom slučaju nije postojao subjektivni elemenat za kvalifikaciju krivičnog dela ubistva na svirep način. Za razliku od objektivnih elemenata kojih je bilo u navedenom slučaju, nedostajao je subjektivni elemenat, odnosno želja učinioca da zadavanjem tolikih ubodina muči žrtvu. Videti više u studiji slučaja br. 6.

Naš stav je da subjektivni elemenat svireposti proizlazi iz objektivnog elementa i da elementi koji čine uračunljivost (svest i volja) ne treba da utiču na kvalifikatornu okolnost svireposti. Ovo pogotovo zbog toga što je nemoguće da veštak sudski psihijatar sa sigurnošću može da proceni da li kod učinioca postoji osećanje zadovoljstva u mukama žrtve. U slučajevima kada je ubistvo izvršeno na način kojim se nanose bolovi i patnje koji su okrutni, svirepi, surovi, iznadprosečni, prekomerni, intenzivni, treba pretpostaviti da kod učinioca postoji i subjektivni elemenat, znanje da su radnje koje preduzima okrutne i surove i da načinom izvršenja nanosi žrtvi bolove jakog intenziteta, prekomernu patnju i mučenje.⁸

Ubistvo na podmukao način postoji kada učinilac napada na život žrtve prikriveno, potajno, lukavo, prepredeno, u momentu kada žrtva to ne očekuje. Učinilac postupa sa zlom namerom, koristeći bespomoćnost žrtve, nedostatak otpora i postojanje poverenja koje ima žrtva prema njemu. Podmuklost učinioca se manifestuje kroz objektivne elemente, koji obuhvataju potajno i prikriveno preduzimanje radnji izvršenja i kroz subjektivni elemenat koji se odnosi na lukavost i zlu nameru učinioca. Poverenje žrtve prema učiniocu najčešće se zasniva na srodstvu, prijateljskom odnosu. U krivičnopravnoj teoriji i sudskoj praksi smatra se da su ubistvo žrtve na spavanju i ubistvo trovanjem ubistva na podmukao način.⁹

---

⁸ Takav stav je zastupljen i u delu nemačke teorije. Smatra se da su naročite teške patnje žrtve dovoljne i da nije potrebno da postoji svest i namera da žrtvi nanose teški bolovi i patnje. (Wolfgang, J. Klaus, M. Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch: StGB, C.H. Beck, München, 2017, § 211 Rn. 136 f).

⁹ U istraživanom uzorku sudskih predmeta (studija slučaja br. 8) prvostepeni sud nije prihvatio pravnu kvalifikaciju Višeg javnog tužioca, koji je optužio učinioca zbog krivičnog dela teškog ubistva na podmukao način iz čl. 114 st. 1 tač. 1 KZ navodeći da je "učinilac iskazao posebno lukavstvo i prepredenost kako bi kod žrtve izgradio poverenje da ga poseti u zatvoru, da je potpuno bezbedna sa njim i da ne strahuje za svoju bezbednost, ali sa namerom da je tom prilikom liši života. Sud nije prihvatio ovu pravnu kvalifikaciju sa obrazloženjem da se ubistvom na podmukao način smatra ono lišavanje života drugog lica koje je izvršeno na prikriven, potajan način, pri kome je učinilac ispoljio posebnu lukavost ili prepredenost. Podmuklost je objektivno subjektivna kategorija, gde se objektivna strana izražava u načinu delovanja (prikrivenost, korišćenje posebnih sredstava, preduzimanje posebnih mera obazrivosti i sl.) dok se subjektivni element izražava u naročito ispoljenoj prepredenosti učinioca. Po oceni suda, ne može se prihvatiti da je u pitanju teško ubistvo izvršeno na podmukao način jer je žrtva sama posećivala okrivljenog, on uopšte nije morao da je moli ili nagovara da dođe u posetu, što potvrđuje i iskaz njene sestre da ga je često posećivala u zatvoru.

Ubistvo iz koristoljublja predstavlja lišavanje života drugog lica u nameri da se za sebe ili drugog pribavi materijalna korist (povećanje imovine ili sprečavanje njenog smanjenja), koja ne mora da bude protivpravna, već pravno dozvoljena. Primeri ovog oblika ubistva su: ubistvo radi ostvarenja nasleđa, oslobođenja od neke imovinske obaveze, ostvarenja dobiti, za nagradu i slično (Atanacković, 1978:91).

Ubistvo radi izvršenja ili prikrivanja drugog krivičnog dela može se javiti u dva oblika zavisno od cilja učinioaca. Lišavanje života nekog lica može biti u cilju izvršenja ili omogućavanja izvršenja nekog drugog krivičnog dela ili u cilju prikrivanja već izvršenog krivičnog dela. S obzirom da motivi izvršenja krivičnog dela predstavljaju kvalifikatorno obeležje, bez uticaja je da li je to drugo krivično delo bilo izvršeno, da li je otkriveno ili je ostalo neotkriveno.

Ubistvo iz bezobzirne osvete ili iz drugih niskih pobuda razlikuje se od drugih oblika ubistava po motivu izvršenja, kao psihičke pobude iz koje se čini krivično delo, tj. po onome čime je učinilac rukovođen da izvrši krivično delo. Motiv izvršenja može da bude bezobzirna osveta (učinilac izvršava ubistvo iz egoističkih, samoživih pobuda koje učinioaca karakterišu kao bezosećajnu i asocijalnu ličnost) ili druge niske pobude mržnja, pakost, zloba, zavist, ljubomora, radi zadovoljenja nastranih seksualnih potreba, pohlepa i sl. (Tahović, 1962: 265). Motiv izvršenja ovog oblika ubistva može biti i nacionalna, etnička ili rasna netrpeljivost. Posebno težom niskom pobudom za izvršenje ubistva smatra se krvna osveta (za ubistvo ili na drugi način skrivljenu prouzrokovanu smrt, porodica ubijenog se sveti tako što ubija ubicu ili drugog muškog člana zajednice kojoj ubica pripada).

U zakonskom opisu krivičnog dela ne navodi se koje se pobude smatraju niskim, tako da sud u svakom konkretnom slučaju prilikom kvalifikacije krivičnog dela procenjuje da li je pobuda učinioaca ubistva bila niska. Zbog teškoća u pogledu dokazivanja pobuda, u praksi sudovi uglavnom „idu putem pretpostavljanja njenog postojanja, bez konkretnijeg sagledavanja, određivanja i obrazloženja” (Jovašević, 2017: 32). Tome u velikoj meri doprinose i nekonzistentni teorijski stavovi i nedovoljna zakonska konkretizacija.

Stavovi krivičnopravnih teoretičara u pogledu definisanja niskih pobuda uglavnom su uopšteni: niske pobude su sve one koje su suprotne

moralu i koje osuđuje većina članova društva; motivi koji se ni po najstrožem kriterijumu ne mogu udostojiti čoveka, pobude koje izražavaju moralnu niskost učinioca i koje izazivaju težak moralni prekor (Stojanović, 2018: 443; Delić, 1998: 80). Izražen je stav da se pobuda može smatrati “niskom” ako se na skali negativnog moralnog vrednovanja nalazi visoko, ali se takođe konstatuje da je teško reći gde se nalazi ta granica, tako da primena ove norme u velikoj meri zavisi od stava sudske prakse (Jovašević, 2017: 39).

U sudskoj praksi postoje različita shvatanja o tome da li ljubomora, sama po sebi, predstavlja kvalifikatornu okolnost. Prema jednom stavu, ubistvo izvršeno iz ljubomore ne može se samo zbog toga kvalifikovati kao ubistvo iz niskih pobuda i za takvu kvalifikaciju potrebno je da bude patološka, sumanuta, neuobičajena, neutemeljena u realnom životu i da iz nje proističu druge niske pobude, kao što su mržnja, zavist, pakost, zloba, iz nemirenja učinioca sa činjenicom da mu ljubav nije uzvraćena.¹⁰ Postoje, međutim, i shvatanja da je ljubomora niska pobuda jer je egoistična, zasnovana na sopstvenim emocijama, koje se više vrednuju od života druge osobe.¹¹

U teoriji postoji shvatanje da ljubomora, sama po sebi, nije kvalifikatorna okolnost, tako da ubistvo motivisano ljubomorom izazvanom ponašanjem partnera/partnerke ne bi moglo biti kvalifikovano kao ubistvo iz

---

¹⁰ Presuda Vrhovnog suda Srbije, Kž.I 982/70. Dostupno na: <https://www.pravniportal.com/ubistvo-iz-niskih-pobuda/> (pristup 10. 3. 2019). I novija sudska praksa stoji na tom stanovištu. „[...]Ljubomora, sama po sebi, u odsustvu drugih moralno negativnih pobuda, ne može predstavljati nisku pobudu, u smislu kvalifikatorne okolnosti koja se zahteva za krivično delo iz člana 114. tačka 5) Krivičnog zakonika. (Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Kž1. 3707/2012 od 10.7.2012. godine). Dostupno na: Paragraf.lex.

¹¹ “[...] Niska pobuda okrivljenog ogleda se u njegovoj bezobzirnoj sebičnosti i želji da sa sada pok. S.K. živi do kraja života i da ona bude samo njegova, bez obzira na njena osećanja i njenu odluku da više ne živi sa njim u vanbračnoj zajednici, a saglasno tvrđenju da je navedena želja okrivljenog u skladu sa strukturom njegove ličnosti (čija su emocionalna obeležja labilnost, posesivnost, ranjivost, narcisoidnost) i da je radi ostvarenja svojih želja okrivljeni proganjao i ubeđivao da sada pok. S.K. nastavi zajednički život iako je ona to uporno odbijala i jasno mu stavila do znanja da je između njih sve gotovo, što okrivljeni nije prihvatio”. Presuda Vrhovnog Kasacionog suda Kzz 314/2014 od 15.4.2014. Dostupno na: <https://www.vk.sud.rs/sr-lat/kzz-3142014> (pristup 10.3.2019).

niskih pobuda. Navodi se, međutim, da bi ovaj oblik ubistva postojao ako bi muškarac ubio drugog muškarca da bi sa njegovom suprugom održavao seksualne odnose ili da bi zasnovao bračnu ili vanbračnu zajednicu (Stojanović, 2018: 443). Takvo shvatanje, koje je izraženo i u delu sudske prakse,¹² suštinski posmatrano, predstavlja izraz patrijarhalnog stava o ženi kao “muškom posedu”. Zato se ubistvo žene od strane njenog partnera, koje je motivisano ljubomorom partnera, ne smatra niskom pobudom, jer je u pitanju “njegova žena”, dok se ubistvo muškarca od strane muškarca, koje je motivisano željom da se ostvari intimna veza sa “njegovom ženom” kvalifikuje kao ubistvo iz niskih pobuda, upravo zato što je reč o “tuđoj ženi”, o tuđem “muškom posedu”.

U patrijarhalnoj kulturi, kakva je naša, preljuba ili sumnja na preljubu partnerke od strane muškarca doživljava se kao uzurpacija koja zahteva kaznu i reparaciju (Simeunović Patić, 2002:3). Naš stav je da ljubomora ispoljena prema partnerki predstavlja nisku pobudu, jer se zasniva na želji za posedovanjem i prisvajanjem, dominacijom i kontrolisanjem njenog seksualnog ponašanja. Saglasno tome, smatramo da ubistvo partnerke, motivisano ljubomorom, bez obzira na to šta je u konkretnom slučaju njen povod, treba kvalifikovati kao ubistvo iz niskih pobuda.

Ubistvo pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju postoji kada učinilac lišava života neko lice prilikom bezobzirnog i nasilničkog ponašanja. To znači da se učinilac pre izvršenja ubistva prema žrtvi ponašao drsko, bezobzirno, bahato, maltretirao je žrtvu, grubo zlostavljao i vređao.

Ubistvo pri izvršenju krivičnog dela razbojništva ili razbojničke krađe predstavlja složeno krivično delo kod koga učinilac najpre upotrebom sile oduzima tuđu pokretnu stvar ili nastoji da prethodno ukradenu stvar zadrži (razbojništvo ili razbojnička krađa), a zatim sa umišljajem lišava života drugo lice, bez obzira da li je to lice vlasnik ili držalac stvari koja je ukradena ili je slučajni prolaznik (Jovašević, 2017:49).

Ubistvo kojim se sa umišljajem dovodi u opasnost život još nekog lica karakterišu dva obeležja: prvo obeležje jeste da učinilac sa umišljajem

---

¹² Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 192/92 od 21. oktobra 1992. godine, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 40/1993. godine, str. 52.

lišava života jedno lice, dok je drugo obeležje da učinilac postupajući takođe sa umišljajem time dovodi u opasnost život nekog drugog lica. Pored umišljajnog lišenja života jednog lica, radnja izvršenja se preduzima opšteopasnom delatnošću, opasnim sredstvom i načinom izvršenja kojim se dovodi u opasnost život drugog lica

Ubistvo više lica karakteriše se u umišljajnom lišenju života više lica, a ne postoje elementi privilegovanih oblika ubistava: ubistva na mah, ubistva deteta pri porođaju ili ubistva iz samilosti. Za postojanje ovog krivičnog dela nije od uticaja da li je posledica nastupila jednom radnjom (idealni sticaj) ili nizom radnji (realni sticaj, pod uslovom da učinilac nije osuđivan za izvršena krivična dela ubistva).

Ubistvo službenog ili vojnog lica pri vršenju službene dužnosti se sastoji u lišenju života službenog ili vojnog lica pri vršenju poslova državne ili javne bezbednosti ili dužnosti čuvanja javnog reda, hvatanja učinioca krivičnog dela, otkrivanja krivičnih dela ili vršenja drugih poslova i dužnosti na osnovu zakona ili drugih propisa. Kod ovog krivičnog dela neophodno je da je kod učinioca postojala svest o tome da se radi o službenom ili vojnom licu koje obavlja svoju profesionalnu dužnost.

Ubistvo deteta ili bremenite žene sastoji se u lišenju života deteta (maloletno lice ispod 14 godina starosti) ili bremenite žene bez obzira na to u kojoj je fazi trudnoća. Potrebno je da kod učinioca postoji umišljaj, odnosno svest o tome da se radi o licu mlađem od 14 godina ili o bremenitoj ženi. Ovo krivično delo se karakteriše i subjektivnom okolnošću bezobzirnošću i bezosećajnošću učinioca prema žrtvi (Bećirović, 2014:207).

Ubistvo člana porodice koji je prethodno zlostavljan sastoji se u tome što učinilac lišava života člana svoje porodice posle fizičkog ili psihičkog zlostavljanja koje je trajalo kraće ili duže vreme. Radi se o dvoaktnom krivičnom delu jer učinilac preduzima dve delatnosti koje su nužno povezane: fizičko ili psihičko nasilje u porodici i lišenje života člana porodice na bilo koji način i bilo kojim sredstvima. Da bi postojalo ovo krivično delo potrebno je da je izvršeno prema istom pasivnom subjektu i da je učinilac postupao sa umišljajem u odnosu na smrtnu posledicu (Jovašević, 2017:58). Ovo krivično delo razlikuje se od krivičnog dela nasilja u porodici iz čl. 194, st. 4. KZ, kada je posledica nasilja smrt člana porodice

jer je u ovom slučaju, u odnosu na smrtnu posledicu, učinilac postupao sa nehatom.¹³

Kod određivanja kvalifikatornih okolnosti za krivično delo ubistva člana porodice koga je učinilac prethodno zlostavljao u sudskoj praksi se postavilo pitanje da li termin “zlostavljanje” ima isto značenje kao i termin “nasilje u porodici” ili se ovi pojmovi razlikuju. Izražen je stav, koji u potpunosti prihvatamo da, suštinski, ovi pojmovi imaju isto značenje, što potvrđuje i činjenica da se u međunarodnim dokumentima koji regulišu nasilje u porodici ovaj oblik nasilja naziva zlostavljanjem (Kuirski, PARS, 23).

Jedno od spornih pitanja u vezi sa kvalifikacijom krivičnog dela ubistva člana porodice koji je prethodno zlostavljan jeste i pitanje da li zlostavljanje koje prethodi ubistvu treba da se vrši sistematski i u kontinuitetu ili je dovoljno “jednokratno zlostavljanje”. U teoriji se zastupa stav da kod krivičnog dela ubistva člana porodice koga je učinilac prethodno zlostavljao “nije dovoljno jednokratno zlostavljanje, već kontinuirano i sistematsko zlostavljanje” (Stojanović, 2018: 443; Stojanović, Perić, 2011: 15). Sličan stav je izražen i u sudskoj praksi. Izraženo je, međutim, i shvatanje da kontinuitet u zlostavljanju nije neophodan uslov (Kuirski, PARS, 23). Smatramo da

---

¹³ [...] Radi se o krivičnom delu ubistvo, a ne krivičnom delu nasilje u porodici kada prilikom vršenja krivičnog dela, koje za posledicu ima lišenje života oštećene, kod učinioca postoji direktan umišljaj. “U konkretnom slučaju se nikako ne može raditi o krivičnom delu nasilje u porodici iz čl. 194. stav 4. u vezi stava 1. KZ-a, kako je istaknuto u žalbenim navodima, obzirom da najteži oblik krivičnog dela nasilje u porodici predviđen stavom 4. KZ, postoji u slučaju da je usled dela iz stava prvog nastupila smrt člana porodice, gde se radi o krivičnom delu kvalifikovanom težom posledicom, tako da je u odnosu na smrt potrebno postojanje nehata. Dok u konkretnom slučaju, prvostepeni sud je na nesumnjiv način utvrdio da je okrivljeni predmetno krivično delo izvršio sa direktnim umišljajem, s obzirom da je bio svestan da nanošenjem mnogobrojnih udaraca cepanicom drveta dužine 40 cm, kao i sa više snažnih udaraca pesnicama i nogama u vitalni deo tela - glavu, oštećenu može lišiti života, što je i hteo, što znači da je bio svestan preduzetih radnji i hteo nastupanje zabranjenih posledica u vidu lišenja života oštećene, na šta posebno ukazuje činjenica je nakon nanošenja udaraca oštećenoj, nastavio da pije, nije pozvao hitnu pomoć, ili najbliže komšije da joj pomognu, a takođe i samo njegovo ponašanje pokazuje njegovu svest i htenje da oštećenu liši života, jer je nakon izvršenja krivičnog dela slušao televiziju i radio, sa kojih se čula muzika, ujutru pozvao komšije da popiju kafu i rekao im da nikome ne govore šta su videli, te da takvo njegovo ponašanje nesumnjivo pokazuje da je njegova voljna radnja bila usmerena na lišenje života [...] (Presuda Višeg suda u Jagodini, K 105/2010 od 3.11.2010. godine). Dostupno na: Paragraf.lex. (pristup 22. 3. 2019).

postojanje kontinuiteta u zlostavljanju i trajanje zlostavljanja u dužem vremenskom periodu može da predstavlja otežavajuću okolnost, ali ne i uslov da bi delo bilo kvalifikovano kao teško ubistvo. Ključni argument za takav stav jeste da se sam pojam “zlostavljanje” ne razlikuje se od pojma “nasilje u porodici”, pa kao što krivično delo nasilja u porodici postoji i kada je izvršen jedan akt nasilja, tako i za postojanje krivičnog dela ubistva člana porodice koji je prethodno zlostavljan “dovoljan” i jednokratni čin fizičkog i/ili psihičkog nasilja prema članu porodice pre nego što je lišen života. Pri tome, nije od značaja da li je učinilac pre izvršenja ubistva osuđen za krivično delo nasilja u porodici, već je bitno da postupanje učinioaca prema žrtvi ima bitna obeležja krivičnog dela nasilja u porodici.

Kao sporno javlja se i pitanje da li je za postojanje krivičnog dela teško ubistvo člana porodice koji je prethodno zlostavljan dovoljno da je zlostavljanje vremenski prethodilo ubistvu ili je neophodno da je ubistvo izvršeno u toku zlostavljanja ili neposredno nakon zlostavljanja (Delić, 2012: 122). U vezi ovog pitanja, mišljenja pravnih teoretičara i praktičara su podeljena, što je posledica nedovoljno preciznih zakonskih formulacija. Postoji shvatanje da je za ovaj oblik krivičnog dela ubistva potrebno da je delo ubistva izvršeno u toku zlostavljanja člana porodice ili u kontinuitetu sa zlostavljanjem ili neposredno posle zlostavljanja na istom mestu i u istoj prilici. Ukoliko postoji velika distanca u vremenu između zlostavljanja i ubistva, onda se ne može govoriti o ovom krivičnom delu¹⁴. Smatramo da je ovakav stav pogrešan i da je za postojanje ovog krivičnog dela potrebno da je utvrđeno zlostavljanje člana porodice pre izvršenja krivičnog dela ubistva,

---

¹⁴ Takav stav je zauzeo i Viši sud u Nišu, ponovo odlučujući po optužbi nakon ukidanja presude. Prema shvatanju Višeg suda u Nišu da bi postojalo ovo krivično delo potrebno je “da je delo izvršeno prema članu porodice i da je ubistvu prethodilo zlostavljanje pasivnog subjekta, a delo se vrši u toku zlostavljanja člana porodice ili u kontinuitetu sa zlostavljanjem ili neposredno posle zlostavljanja na istom mestu i u istoj prilici. Ukoliko postoji velika distanca u vremenu između zlostavljanja i ubistva, onda se ne može govoriti o ovom krivičnom delu. Više o tome videti u studiji slučaja br. 10. Ova presuda je izazvala veliku pažnju medija, koji su izrazito negativno komentarisali odluke sudova. Videti: <https://naslovi.net/2016-07-15/vecernje-novosti/zadavio-suprugu-robijace-15-godina/18702541>; https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2016&mm=07&dd=15&nav_category=16&nav_id=1155675; <https://www.kurir.rs/crna-hronika/2032137/zadavio-zenu-u-zatvoru-ubici-iz-ljubavne-sobe-no-vo-sudenje> (pristup 22. 12. 2018).

bez obzira na vremensku distancu između zlostavljanja i ubistva. Takvog su mišljenja i pojedini praktičari, koji smatraju da bi “iz kriminalno-političkih razloga trebalo uzeti da ovaj oblik teškog ubistva postoji i onda kada je zlostavljanje „samo“ prethodilo ubistvu, kao i onda kada je ubistvo ostvareno u toku zlostavljanja“ (Kuirski, PARS, 23).

Ubistvo sudije, javnog tužioca, zamenika javnog tužioca ili policijskog službenika u vezi sa vršenjem službene dužnosti postoji u slučaju kada učinilac lišava života sudiju, javnog tužioca, zamenika javnog tužioca ili policijskog službenika koji vrše svoju profesionalnu dužnost. Kod učinio-oca treba da postoji svest da se radi o ovim licima koji obavljaju svoju službenu delatnost.

Ubistvo lica koje obavlja poslove od javnog značaja u vezi sa poslovima koje to lice obavlja. Poslovima od javnog značaja, shodno čl. 112. st. 32. KZ smatra se obavljanje profesije ili dužnosti lekara, taksi vozača, novinara, nastavnika, radnika obezbeđenja. Znači, radi se o licima koja obavljaju poslove sa povećanim rizikom za svoju bezbednost, a to su zanimanja koja su od značaja za javno informisanje, zdravlje ljudi, obrazovanje, javni prevoz, pravnu i drugu stručnu pomoć pred sudskim i drugim državnim organima (Jovašević, 2017:54). Učinilac lišava života lice koje obavlja navedene poslove sa umišljajem, svestan da se radi o licu koje obavlja poslove od javnog značaja.

U pogledu sticaja kvalifikatornih okolnosti krivičnog dela teško ubistvo, sudska praksa stoji na stanovištu da u situacijama kada je prilikom izvršenja krivičnog dela teško ubistvo ostvareno više kvalifikatornih okolnosti, pravna kvalifikacija tog dela određuje se prema onoj okolnosti koja najpotpunije obuhvata nastupele posledice, a ne prema značaju žrtve, pri čemu će sud ostale okolnosti uzeti u obzir prilikom donošenja odluke o kazni.¹⁵

Kao posebne vrste ubistava, koje se u teoriji krivičnog prava nazivaju privilegovanim, KZ propisuje ubistvo na mah, ubistvo deteta pri porođaju, lišenje života iz samilosti i nehatno lišenje života (čl. 115-118. KZ). U pitanju su ubistva koja su izvršena pod okolnostima koje ih čine manje opasnim, pa se zbog toga za njih predviđaju kazne zatvora u kraćem trajanju u poređenju sa običnim i teškim ubistvom.

---

¹⁵ Rešenje Apelacionog suda u Novom Sadu, Kž1 2963/2012 od 11.10.2012. godine. Dostupno na: Paragraf.lex. (pristup 22. 3. 2019).

Ubistvo na mah predstavlja lišenje života koje izvrši osoba koja je dovedena bez svoje krivice u jaku razdraženost napadom, zlostavljanjem ili teškim vređanjem od strane ubijenog. Predviđena kazna za ovo krivično delo je zatvor od jedne do osam godina. U praksi je relativno čest pokušaj branilaca okrivljenih za obično ubistvo da delo pravno kvalifikuju kao ubistvo na mah čak i kada postoje jasni dokazi da je ubistvo planirano. Sudovi su, međutim, dosledni u stavu da ubistvo na mah postoji samo kada je do preduzimanja radnje lišavanja života došlo neposredno, u kratkom vremenskom periodu posle provokacije od strane žrtve – posle njegovog napada, zlostavljanja ili teškog vređanja, tj. onda kada učinilac svoju odluku donosi u trenutku, iznenada, bez hladnog i dugovremenog razmišljanja.¹⁶

Ubistvo deteta pri porođaju čini majka koja liši života svoje dete za vreme porođaja ili neposredno posle porođaja, dok kod nje traje poremećaj izazvan porođajem. Za ovo krivično delo predviđena je kazna zatvora od šest meseci do pet godina.

Srpski Krivični zakonik, kao posebno privilegovano ubistvo, poznaje i *lišenje života iz samilosti*, odnosno, eutanaziju, koje definiše kao lišenje života punoletnog lica iz samilosti zbog teškog zdravstvenog stanja u kojem se to lice nalazi, pri čemu je neophodno da je lišenje života izvršeno na ozbiljan i izričit zahtev ubijenog. Za izvršioca eutanazije predviđena je kazna zatvora od šest meseci do pet godina.

Za *nehatno lišenje života*, koje postoji kada je učinilac bio svestan da svojom radnjom može učiniti delo, ali je olako držao da do toga neće doći ili da će to moći sprečiti ili ako nije bio svestan da svojom radnjom može učiniti delo, iako je prema okolnostima pod kojima je ono učinjeno i prema svojim ličnim svojstvima bio dužan i mogao biti svestan te mogućnosti, predviđena je ista kazna kao i za ubistvo deteta pri porođaju i lišenje života iz samilosti – kazna zatvora od šest meseci do pet godina.

---

¹⁶ “[...] Činjenica da je optuženi, pre preduzimanja radnje lišavanja života, ostavio oprostajno pismo, da je nabavio sredstvo za izvršenje dela koje je konstantno nosio sa sobom i da je pretio žrtvi lišavanjem života ukazuje da je ubistvo planirao, zbog čega delo treba kvalifikovati kao obično ubistvo, a ne kao ubistvo na mah” (Presuda Višeg suda u Čačku, K. 152/2010 od 21.3.2011. godine). Dostupno na: Paragraf.lex (pristup 22. 3. 2019).

Postoje i takva krivična dela kada lišenje života čoveka nije isključivi objekt zaštite, već su preduzetom radnjom izvršenja povređene ili ugrožene neke druge društvene vrednosti (Jovašević, 2001:57). To su, na primer, sledeća krivična dela: ubistvo predstavnika najviših državnih organa (čl. 310. KZ), genocid (čl. 370. KZ), ratni zločin protiv civilnog stanovništva (čl. 372. KZ), ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika (čl. 373. KZ), ratni zločin protiv ratnih zarobljenika (čl. 374. KZ), protivpravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja (čl. 378. KZ).

Do smrtnog ishoda može da dođe i prilikom izvršenja drugih krivičnih dela protiv života i tela: navođenje na samoubistvo i pomaganje u samoubistvu (čl. 119. KZ), nedozvoljen prekid trudnoće, ukoliko je nastupila smrt bremenite žene (čl. 120. st. 4. KZ), teška telesna povreda kvalifikovana smrću povređenog lica (čl. 121. st. 3. KZ), sakaćenje ženskog polnog organa ukoliko je nastupila smrt ženskog lica (čl. 121a KZ), izlaganje opasnosti, ako dođe do smrti ostavljenog lica (čl. 125. KZ), napuštanje nemoćnog lica ako nastupi smrt ostavljenog lica (čl. 126. KZ), nepružanje pomoći, ako je usled nepružanja pomoći nastupila smrt lica koje se nalazilo u neposrednoj opasnosti za život (čl. 127. KZ). Prilikom izvršenja krivičnog dela nasilja u porodici takođe može da dođe do smrtnog ishoda, što je inkriminisano čl. 194. st. 4. KZ.

4. NASILJE U PORODICI

Velikom broju slučajeva femicida u porodičnom kontekstu prethodi dugogodišnje nasilje u porodici. S druge strane, nasilje u porodici koje je dovelo do smrti člana porodice predstavlja poseban oblik krivičnog dela nasilja u porodici. Zbog toga su u ovom odeljku razmotrena socijalna obeležja ove pojave i pravni aspekti njegove inkriminacije.

4.1. Pojam, uzroci i karakteristike nasilja u porodici

Jedan od posebno društveno opasnih oblika kriminaliteta je *nasilje u porodici* (porodično nasilje, nasilje u porodičnoj zajednici, kućno nasilje, *domestic violence*). Radi se o pojavi univerzalnog karaktera jer se ispoljava nezavisno od toga kakav je socijalni, ekonomski i obrazovni nivo članova porodice (Konstantinović Vilić, Petrušić, 2010:69). Nasilje u porodici se definiše kao primena fizičke i psihičke sile prema članovima porodice uz ugrožavanje i povređivanje domena sigurnosti i odnosa poverenja i ispoljavanje kontrole i moći nad članovima porodice, bez obzira da li je u važećem zakonodavstvu predviđeno kao krivično delo i da li je izvršilac nasilja prijavljen organima gonjenja (Konstantinović Vilić, Nikolić Ristanović, 2003:128). Dosadašnjim istraživanjima o nasilju u porodici u oblasti kriminologije, psihologije i sociologije nesumnjivo je utvrđeno da je porast nasilja u društvu direktno povezan sa porastom nasilja u porodici, koje je rezultat interaktivnog delovanja niza društvenih i individualnih činilaca (Konstantinović Vilić, Petrušić, 2005:135).

S obzirom na odnos žrtva-nasilnik, nasilje u porodici javlja se u više oblika: nasilje u braku i drugim partnerskim odnosima; nasilje prema deci

(maloletnoj i punoletnoj); nasilje maloletne dece prema roditeljima, braći i sestrama, bakama i dekama (maloletničko porodično nasilje); nasilje prema starijima; nasilje između drugih članova porodice ili lica koja žive u istom domaćinstvu. Svaki od ovih oblika ukazuje na povređivanje i ugrožavanje domena sigurnosti i odnosa poverenja, a manifestuje moć i kontrolu nad žrtvom.

Mnogobrojna istraživanja u svetu i kod nas (Nikolić Ristanović (ur.), 2002:87, Nikolić Ristanović (ur.), 2010:55, Konstantinović Vilić, Petrušić, 2004:42, Konstantinović Vilić, Petrušić, 2007:40, Petrušić, Konstantinović Vilić, 2012:8, Petrušić, Konstantinović Vilić, 2010:10, Ignjatović, Pavlović Babić, Lukić, 2015:19) pokazala su da je nasilje u porodici veoma rasprostranjeno u svim regionima sveta i da su njegove najčešće žrtve žene, deca, starije i nemoćne osobe. Nasilje u intimnim partnerskim relacijama odlikuje rodni karakter, široko rasprostranjeni rodni stereotipi, učestalost i rasprostranjenost pojave, trajnost, ciklična dinamika nasilja, kao i specifične strategije i taktike koje koristi partner da bi uspostavio dominaciju i kontrolu partnerke. Autorke feminističke orijentacije ukazuju ne samo na to da su žene najčešće žrtve nasilja u porodici, već da je nasilje usmereno prema ženama samo zato što su žene (Ignjatović, 2011:203).

Savremeni pristup nasilju u porodici zasniva se na stavu da ono nije isključivo lični problem i individualna patologija, već društveni problem i socijalna patologija, da ima duboke korene u patrijarhalnoj strukturi društva i tradicionalnom rodnom identitetu, koji podrazumeva podređenost žene muškarcu. Kroz rodno diferencirajuće uticaje socijalizacije kod ženskog pola afirmišu se ponašanja, kao što su „humanitarni angažman“, „socijalni rad“, „sposobnost saosećanja“, „spremnost na požrtvovanje“ itd., a suprotno kod muškog pola podupire se „sposobnost realizacije“ i određeni agresivni načini ponašanja (Žunić, 2005:105). Podaci o tome da su žene dominantne žrtve nasilja u porodici potvrđuju stav da je fenomen nasilja u porodici omogućen rodnom diskriminacijom i nedostatkom društvene odgovornosti za nasilje nad onima koji nemaju moć, niti sposobnost da mu se odupru. Zbog toga se nasilje u porodici sagledava kao nasilje zasnovano na rodnoj određenosti, a argumenti kojima se traži njegovo sprečavanje temelje se na postulatima u domenu zaštite ljudskih

prava i na principu zabrane diskriminacije žena. U razvijenim demokratskim državama nasilje muškaraca prema ženama sagledava se kao ozbiljan društveno-politički problem, pri čemu se ukazuje da je ono povezano sa strukturalnim nasiljem i diskriminacijom žena u društvu kojim još uvek vladaju muškarci (Nikolić Ristanović, 2002:7).

4.2. Rasprostranjenost nasilja u porodici

Kada se sagledava obim i rasprostranjenost nasilja u porodici, veoma je važno da se prikupljaju i statistički evidentiraju podaci o obimu, strukturi, drugim karakteristikama nasilja u porodici i odgovoru države na njega jer je to jedan od glavnih preduslova za praćenje trendova i razvijanje efikasne politike suprotstavljanja ovom obliku nasilja (Ćopić, Stevković, 2012:159). Ipak, porodično nasilje, posebno nasilje između bračnih i vanbračnih partnera, ređe se prijavljuje od drugih krivičnih dela jer se članovi porodice ne sagledavaju kao potencijalni agresori, ali i zbog straha od daljeg zlostavljanja i želje da se zaštiti ugled porodice (Konstantinović Vilić, 2012:132). Zbog velike tamne brojke, teško je govoriti o tačnim podacima o obimu nasilja u porodici. U Srbiji ne postoji jedinstvena administrativna evidencija o nasilju prema ženama i nasilju u porodici. Postoji policijska evidencija o prijavljenom nasilju u porodici, evidencija koju vode centri za socijalni rad i sudska evidencija o izvršenim krivičnim delima nasilja u porodici. Iako ove evidencije pokazuju porast nasilja u porodici, ne omogućavaju da se sagleda tip odnosa između učinioca i žrtve (Ignjatović, Pavlović Babić, Lukić, 2015:20).¹⁷

U tabeli ispod predstavljeni su rezultati istraživanja o porodičnom nasilju u Srbiji, koje je obavljeno na uzorku od 700 anketiranih žena starijih od 18 godina u sedam gradova (Beograd, Subotica, Novi Sad, Niš, Užice,

---

¹⁷ Prema podacima Zavoda za statistiku Republike Srbije, navedenim u publikaciji „Žene i muškarci u Republici Srbiji“ (2014) broj osuđenih muških punoletnih lica za krivično delo nasilja u porodici 2009. bio je 1739, dok je 2013. godine nešto manji 1451, za razliku od broja prijavljenih lica za ovo krivično delo, koji konstantno raste. Videti: Republički zavod za statistiku - Žene i muškarci u Srbiji (2014), dostupno na: pod2.stat.gov.rs/Objavljene-Publikacije/G2014/pdf/G20146008.pdf, pristup 23.8.2018.

Vrnjačka Banja i Zaječar) (Nikolić Ristanović (ur.), 2002:13) i rezultati istraživanja rađenog prema identičnoj metodologiji na uzorku od 516 žena starijih od 18 godina u sedam gradova Vojvodine (Novi Sad, Subotica, Zrenjanin, Pančevo, Sombor, Sremska Mitrovica i Kikinda). Ovim istraživanjem je po prvi put ispitivana i viktimizacija proganjanjem, te se pokazalo da je skoro svaka peta žena bila žrtva proganjanja od članova porodice (Petrović, 2012:25-26).

Istraživanje	Srbija	Vojvodina
Vrsta nasilja		
Psihičko nasilje u porodici	46,1%	49,8%
Fizički napad od člana porodice	30,6%	33,9%
Pretnje nasiljem/fizičkim napadom	26,3%	27,3%
Seksualno nasilje	Nema podataka	9,1%
Proganjanje	Nema podataka	18,6%

Najteži slučajevi nasilja u porodici su oni koji se završe smrtnom posledicom. Žrtve su najčešće žene koje su prethodno trpele nasilničko ponašanje svojih muževa ili drugih muških srodnika i koje nisu dobile odgovarajuću zaštitu od policije, centara za socijalni rad i drugih državnih organa niti od ljudi iz svoje neposredne okoline. Žene su posebno ugrožene onda kada odluče da napuste svoje nasilne muževe. Neke od njih, koje niz godina trpe nasilje u braku, zbog straha od ubistva prilikom napuštanja nasilnika, odlučuju se da prekinu nasilje ubistvom nasilnika. Treba napomenuti da je nasilje prema ženama u partnerskom odnosu i nasilje prema deci, koja u dugom vremenskom periodu ostaju u okolnostima u kojima su njihove majke izložene nasilju (Ignjatović, 2013:19) i često su svedoci ubistva i samoubistva roditelja.

Postojanje nasilja u porodici značajan je indikator za izvršenje najtežeg oblika porodičnog nasilja – ubistva člana porodice koji je prethodno zlostavljan. Umesto pretpostavljene sigurnosti, bezbednosti i poverenja u okviru porodice, veliki broj ubistava (67 do 80%) izvršen je od strane intimnog partnera. S obzirom na to da su žene najčešće žrtve porodičnog nasilja, postojanje porodičnog nasilja pre ubistva žene od strane njenog

intimnog partnera predstavlja faktor rizika broj jedan za femicid od strane intimnog partnera (Mršević, 2013:55-56).

4.3. Međunarodni standardi za suzbijanje nasilja u porodici

Jačanje sistema zaštite i suzbijanja nasilja nad ženama, posebno nasilja u porodici, veoma je intenzivno na međunarodnom planu. Dugogodišnja aktivnost globalnog ženskog pokreta uticala je da nasilje prema ženama sagledava u kontekstu međunarodnog prava kao povreda ženskih ljudskih prava. Kao posebno značajni međunarodni dokumenti u kojima se garantuju ženska ljudska prava na život, ličnu sigurnost, jednaku zaštitu pred sudom, jednakost među polovima i jednakost u porodici, pravo na obrazovanje, dostojanstvo, zdravstvenu zaštitu, poštovanje fizičkog i moralnog integriteta, zabranu mučenja i nehumanog postupanja, izdavaju se: *Konvencija UN o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)* iz 1979. godine¹⁸ sa *Opcionim protokolom*;¹⁹ *Opšta preporuka br. 19 Komiteta CEDAW* iz 1992. godine;²⁰ *Deklaracija o eliminaciji nasilja prema ženama* iz 1993. godine;²¹ *Deklaracija o politici suprotstavljanja nasilju prema ženama u demokratskoj Evropi (DEVAW)* iz 1993. godine; *Pekinška deklaracija i Platforma za akciju* iz 1995. godine; *Preporuka Rec (2002)5 Komiteta ministara državama članicama o zaštiti žena od nasilja* iz 2002. godine, *Preporuka 1582 (2002)* nasilje nad ženama u porodici iz

---

¹⁸ Convention on the Elimination of All forms of Discrimination against Women (CEDAW), usvojena UN rezolucijom 34/180 od 18.12.1979. godine, stupila na snagu 3.9.1981. godine. SFRJ je ratifikovala Konvenciju 1981. („Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori“, br. 11/81), a Opcioni protokol 2007. godine.

¹⁹ Usvojen 1999, stupio na snagu 2000. godine, prema kome postoji obaveza podnošenja inicijalnih izveštaja.

²⁰ Tekst Opšte preporuke dostupan na srpskom jeziku na: http://www.bibija.org.rs/images/cedaw/konvencija/opsta_preporuka_br19.pdf, pristup 22.9.2018.

²¹ Declaration on the Elimination of Violence against Women, Rezolucija Generalne skupštine UN 48/104 od 20.12.1993. godine

2002. godine, *Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici* iz 2011. godine (u daljem tekstu *Istanbulska konvencija*)²² i *Opšta preporuka br. 35 Komiteta CEDAW* iz 2017. godine kojom se dopunjava *Opšta preporuka br. 19*.

Konvencija CEDAW se smatra međunarodnom poveljom ženskih prava. Ratifikacijom ove konvencije države članice su se obavezale da će preduzimanjem odgovarajućih mera sprečiti svaki vid neposredne i posredne diskriminacije žena, obezbediti potpuni razvoj i napredak i na taj način garantovati ženama da ravnopravno sa muškarcima ostvaruju i uživaju ljudska prava i osnovne slobode (čl.3). Opšta preporuka 19 Komiteta CEDAW odnosi se na obaveze država potpisnica CEDAW konvencije u pogledu sprečavanja nasilja nad ženama, odnosno nasilja zasnovanog na razlikovanju polova, koje se definiše kao oblik diskriminacije koji ozbiljno umanjuje mogućnost da žene koriste prava i slobode na jednakoj osnovi sa muškarcima. Definicija diskriminacije uključuje nasilje koje je usmereno prema ženi zato što je žena ili nasilje koje u većoj meri utiče na žene nego na muškarce. Ono uključuje postupke kojim se nanose fizički, mentalni ili seksualni bol ili patnja, pretnje takvim postupcima, prinuda i drugi vidovi ograničavanja slobode (tač. 1 i 6). Komitet za eliminaciju diskriminacije žena takođe preporučuje da države ugovornice u svojim izveštajima navedu rasprostranjenost stavova, običaja i postupaka koji podstiču nasilje nad ženama i da odrede koju vrstu nasilja oni proizvode; kakve su delotvorne mere preduzete i kakvo je njihovo dejstvo. S tim u vezi, preporučeno je uvođenje programa obrazovanja i informisanja javnosti, koji će pomoći da se iskorene predrasude koje onemoćavaju ravnopravan status žena (tač. 24 e i f).

---

²² Savet Evrope je usvojio Konvenciju o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici 7.4. 2011, otvorena je za potpisivanje u maju 2011. godine u Istanbulu, zbog čega je dobila naziv Istanbulska konvencija.), a Konvencija je stupila na snagu 1.8.2014. godine. Republika Srbija je potvrdila konvenciju donošenjem Zakona o potvrđivanju Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici („Sl. glasnik RS - Međunarodni ugovori“, br. 12/2013). Juna 2018. Republika Srbija podnela je Ekspertskoj grupi za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO) svoj prvi izveštaj u skladu sa članom 68. stav 1. konvencije saveta evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Izveštaj je dostupan na: <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sites/default/files/2018-08/%D0%93%D0%A0%D0%95%D0%92%D0%98%D0%9E%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98.pdf> (pristup 23. 3. 2019).

U Deklaraciji UN o eliminisanju nasilja nad ženama iz 1993. istaknuta je obaveza država članica da sa „dužnom pažnjom“ rade na prevenciji, procesuiranju i sankcionisanju akata nasilja nad ženama u skladu sa domaćim zakonodavstvom, nezavisno od toga da li su ti akti izvršeni od strane države ili privatnih lica (DEWAW, 1993. art. 4c).

Pekinška deklaracija i Platforma za akciju zahtevaju od država članica da u skladu sa domaćim zakonodavstvom preduzimaju sve potrebne mere koje se odnose na sprečavanje, krivično gonjenje i kažnjavanje izvršilaca nasilja nad ženama (Beijing Declaration and Platform for Action, 1995. 124 b).

Na obavezu Srbije da sprovede sveobuhvatne mere radi pokretanja promena opšteprihvaćenih stavova koji ženu stavljaju u potčinjen položaj ukazuju *Zaključna zapažanja Komiteta za eliminisanje diskriminacije žena o Inicijalnom izveštaju Republike Srbije o primeni Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena* (CEDAW/C/SCG/CO/1/CRP, 2007)²³, *Zaključna zapažanja o kombinovanom Drugom i trećem periodičnom izveštaju Republike Srbije o primeni Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena* (CEDAW/C/SRB/CO/2-3, 2013)²⁴ i *Zaključna zapažanja o Četvrtim periodičnom izveštaju Republike Srbije o primeni Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena*. (CEDAW/C/SRB/CO/4, 2019).²⁵

U Zaključnim zapažanjima o Inicijalnom izveštaju Komitet je izrazio zabrinutost zbog postojanja čvrsto ukorenjenih, tradicionalnih, patrijarhalnih stereotipa u vezi sa ulogama i obavezama žena i muškaraca u porodici i široj zajednici, koji su glavni uzroci nasilja nad ženama i obavezao državu ugovornicu da putem edukativnih kampanja promoviše nestereotipne i

---

²³ Srpski prevod Zaključnih zapažanja o Inicijalnom izveštaju dostupan je na: http://www.ljudskaprava.gov.rs/sites/default/files/dokument_file/zakljucni_komentari.doc (pristup 22.9. 2018).

²⁴ Srpski prevod Zaključnih zapažanja o kombinovanom Drugom i trećem izveštaju dostupan na: http://www.ljudskaprava.gov.rs/sites/default/files/dokument_file/cedaw_zakljucna_zapazanja_srp.pdf (pristup 22.9. 2018).

²⁵ Nezvanični prevod Zaključnih zapažanja na srpski jezik dostupan je na: http://www.ljudskaprava.gov.rs/sites/default/files/dokument_file/cedaw_zakljucna_zapazanja_srb.doc (pristup 22.4. 2019).

pozitivne predstave o ženama i značaj rodne ravnopravnosti za društvo u celini.

U Zaključnim zapažanjima o Drugom i trećem izveštaju Komitet je preporučio Srbiji da nastavi da ulaže više napora u prevazilaženje stereotipnih stavova o ulozi i odgovornosti žena i muškaraca u porodici i društvu i da nastavi da primenjuje mere za eliminaciju rodnih stereotipa podsticanjem pozitivne slike i stvarne ravnopravnosti žena. Takođe, pozivajući se na Opštu preporuku 19 (1992) o nasilju nad ženama, Komitet je preporučio državi da razmotri i revidira Krivični zakonik, Porodični zakon i druge relevantne zakone u cilju efikasnijeg sprečavanja svih oblika nasilja prema ženama i zaštite žrtava, da obezbedi efikasnu istragu slučajeva nasilja prema ženama i da krivično goni i kazni izvršioce takvih krivičnih dela sankcijama koje su srazmerne težini dela. Pored toga, Komitet je preporučio sprovođenje obuka za zaposlene u pravosuđu i državnim organima, naročito za zaposlene u policiji i zdravstvenim službama, kojom bi se obezbedila njihova osetljivost prema svim vidovima nasilja prema ženama, posebno kada je u pitanju nasilje u porodici, kao i sposobnost pružanja odgovarajuće podrške žrtvama.

Slične preporuke sadržane su i u Zaključnim zapažanjima Komiteta iz 2019. godine o Četvrtom periodičnom izveštaju Republike Srbije o sprovođenju Konvencije o eliminisanju diskriminacije žena. Pored preduzimanja mere protiv anti-rodnog diskursa i njegovog negativnog uticaja na postignuća države u oblasti prava žena (10-b), u domenu nasilja prema ženama Komitet je državi, između ostalog, preporučio da sprovede analizu o rasprostranjenosti i uzrocima rodno zasnovanog nasilja nad ženama i devojkicama, koja treba da obuhvati starije žene, žene u ruralnim područjima, Romkinje, žene sa invaliditetom, kao i žene u ustanovama i ostale žene i devojčice iz osetljivih društvenih grupa (24-a). Preporučio je, takođe, da država razvije sveobuhvatnu strategiju i akcioni plan za eliminisanje svih oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama, uključujući borbu protiv rodni stereotipa, da izdvoji dovoljne i održive resurse kako bi se osigurala puna implementacija, monitoring i evaluacija uticaja strategije, kao i da ubrza usvajanje Strategije za prevenciju i eliminisanje porodičnog nasilja i nasilja u partnerskim odnosima (2017-2020) (24-b). Ukazano je i na potrebu revidiranja Krivičnog zakonika, Porodičnog zakona i drugih

relevantnih zakona i politika, uključujući i propise u vezi sa rukovanjem i posedovanjem vatrenog oružja (24-v). Jedna od preporuka upućenih državi jeste i da obezbedi da se slučajevi svih oblika nasilja prema ženama pravilno istraže, da se počinioci procesuiraju i kazne sankcijama koje su srazmerne težini zločina, da žrtve budu zaštićene od ponovnog viktimiziranja i da imaju pristup delotvornim reparacijama, uključujući kompenzaciju (24-g). Komitet je takođe preporučio jačanje multisektorske saradnje za sprečavanje i borbu protiv svih oblika rodno zasnovanog nasilja i pružanje usluga žrtvama, uključujući centre za socijalni rad i organizacije civilnog društva (24-d), kao i obezbeđivanje neometanog pristupa efikasnoj zaštiti od nasilja, dovoljnog broja dostupnih skloništa i anonimnih SOS telefonskih linija kojom upravlja osoblje sa iskustvom u radu sa žrtvama nasilja (24-đ). Istaknuta je i potreba za unapređivanjem sistema za prikupljanje i praćenje slučajeva svih oblika rodno zasnovanog nasilja i ubrzavanjem stvaranja Centralnog registra za slučajeve nasilja u porodici (24-e).

U međunarodnim dokumentima se sve češće i sve više naglašavaju obaveze država da usvajaju i dosledno primenjuju zakonske i druge mere za eliminisanje i sprečavanje nasilja prema ženama i nasilja u porodici. U navedenim međunarodnim dokumentima postavljeni su temelji za primenu koncepta „potpune posvećenosti“ (Branković, 2013:38,48), dok je u *Istanbulskoj konvenciji* ovaj koncept detaljno razrađen.

Koncept „potpune posvećenosti“²⁶ pojavljuje se u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima kao minimum radnji koje su država i državni organi bili dužni da izvrše kako bi sprečili kršenje ljudskih prava od strane privatnih lica putem preventivnog delovanja ili sprečavanja povrede ljudskih prava, sankcionisanja izvršilaca (otkrivanje, procesuiranje i kažnjavanje kada je povreda pričinjena) i kompenzacije žrtava (država treba da žrtvama obezbedi obeštećenje za počinjeno nasilje). Odgovornost države je pre svega zbog nečinjenja, propuštanja preduzimanja predviđenih zakonskih mera i procedura, ali i zbog neusvajanja odgovarajućih zakona i

---

²⁶ Termin „potpuna posvećenost“ je prevod sa engleskog „due diligence“ naveden u Zakonu o potvrđivanju Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama. U presudama Evropskog suda za ljudska prava i drugim međunarodnim dokumentima „due diligence“ se još prevodi i kao „dužna prilježnost“ i „dužna pažnja“.

politika radi sprečavanja kršenja ljudskih prava i neadekvatnog kažnjavanja izvršilaca.

Istanbulska konvencija je važan međunarodni dokument koji posebnu pažnju poklanja definisanju nasilja prema ženama kao rodno zasnovanog nasilja i ukazivanju na neophodnost koordinisanog delovanja institucija sistema koje u svojoj nadležnosti imaju rad sa ženama žrtvama nasilja, posebno nasilja u porodici. Utemeljena na Preporuci Rec (2002)⁵ o zaštiti žena od nasilja, Istanbulska konvencija određuje, po prvi put, obavezujuće standarde za zaštitu od nasilja prema ženama i nasilja u porodici, kao i za kažnjavanje učinilaca. Odredbama čl. 5. st. 2 (Obaveze država i potpuna posvećenost) eksplicitno se zahteva od država potpisnica da preduzmu neophodne zakonodavne i druge mere i da sa potpunom posvećenošću spreče, istraže, kazne i obezbede reparaciju za dela nasilja obuhvaćena konvencijom, koja izvrše nedržavni subjekti. U daljem tekstu Istanbulske konvencije ukazuje se na obavezu država, kada su u pitanju rodno osetljive politike, da rade na uključivanju pitanja roda u primeni i proceni uticaja odredbi konvencije na promociji i delotvornoj primeni politika jednako- sti između žena i muškaraca i osnaživanja žena. Ostale obaveze država na „potpunu posvećenost“ posebno se odnose na:

- Preduzimanje neophodnih zakonodavnih ili drugih mera za usvajanje i primenu delotvornih, sveobuhvatnih i koordinisanih državnih politika koje obuhvataju sve relevantne mere za sprečavanje i borbu protiv svih vidova nasilja obuhvaćenih konvencijom;
- Odvajanje odgovarajućih finansijskih sredstava i ljudskih resursa za adekvatno sprovođenje integrisanih politika mera i programa za sprečavanje i borbu protiv svih vidova nasilja navedenih u konvenciji;
- Izradu i primenu programa preventivne intervencije za rad sa izvršiocima nasilja;
- Obezbeđivanje specijalizovanih usluga podrške ženama žrtvama nasilja i njihovoj deci, otvaranje sigurnih kuća, uspostavljanje SOS telefona i sl.;
- Preduzimanje neophodnih mera za ohrabrivanje svakog svedoka izvršenog krivičnog dela nasilja i njegova zaštita;
- Omogućavanje žrtvama ostvarivanje prava na potraživanje naknade

- od izvršilaca za bilo koje delo nasilja predviđeno konvencijom;
- Sprovođenje istrage i sudskih postupaka za sve vidove nasilja obuhvaćenih konvencijom bez neopravdanog odlaganja;
  - Preduzimanje hitnih mera zaštite žrtve ili ugroženog lica;
  - Preduzimanje neophodnih zakonskih ili drugih mera za obezbeđenje primene mera zabrane prilaska, odnosno zaštite;
  - Preduzimanje zakonskih ili drugih mera da krivična dela utvrđena na osnovu konvencije budu kažnjena sankcijama koje su delotvorne, srazmerne i odvrćaju od vršenja krivičnih dela, uzimajući u obzir njihovu ozbiljnost (Petrušić, Konstantinović Vilić, Žunić, 2015:38-39).

U Istanbulskoj konvenciji naglašena je obaveza države da preduzima preventivne mere, koje se sastoje u promociji promena društvenih i kulturnih obrazaca ponašanja žena i muškaraca sa ciljem iskorenjivanja predrasuda, običaja, tradicije i drugih praksi koje se zasnivaju na ideji inferiornosti žena i muškaraca; podizanju svesti u javnosti o različitim manifestacijama svih vidova nasilja i njihovih posledica; ojačavanje odgovarajuće obuke zaposlenih koji se bave žrtvama ili izvršiocima svih dela nasilja obuhvaćenih konvencijom u vezi sa sprečavanjem i otkrivanjem nasilja, potrebama i pravima žrtava i sprečavanjem sekundarne viktimizacije (čl. 12. i 15).

4.4. Nastanak i razvoj sistema zaštite od nasilja u porodici u Republici Srbiji

U Srbiji sve do 2002. godine nisu postojali adekvatni pravni mehanizmi za sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici (Ćopić, 2002:63-73). Do tada se u slučaju nasilja u porodici postupalo po odredbama krivičnog zakona o lakoj ili teškoj telesnoj povredi (kada je postojalo fizičko nasilje), uvredi ili kleveti (kada je postojalo psihičko nasilje), dok u slučaju seksualnog nasilja žena u braku uopšte nije bila zaštićena jer nije postojalo krivično delo silovanja u braku. Inkriminisanje nasilja u porodici sasvim je sigurno zasluga višegodišnjeg zalaganja i lobiranja velikog broja ženskih grupa i nevladinih organizacija u Srbiji, da se putem krivičnog zakona zaštiti jedno od osnovnih ljudskih prava – prava na zaštitu od nasilja u porodici.

Nastojanje da se pravni sistem uskladi sa međunarodnim i evropskim pravnim standardima i dugogodišnje sistematsko javno zagovaranje i lobiranje ženskih nevladinih organizacija, kao i Model pravne zaštite od nasilja u porodici, koji je 1998. izradila Radna grupa Viktimološkog društva Srbije,²⁷ u Srbiji je otpočeo proces uobličavanja zakonskih instrumenata za borbu protiv nasilja u porodici. Izgradnja zakonskih instrumenata za zaštitu od nasilja u porodici predstavlja ispunjavanje međunarodne obaveze države da zaštiti pravo na život, slobodu i ličnu sigurnost svojih građana, da spreči nasilje, bez obzira gde se ono događa, te da osobama koje su preživjele nasilje pruži sveobuhvatnu pravnu zaštitu, socijalnu pomoć i podršku radi izlaska iz situacije nasilja i ublažavanja štetnih posledica koje je ono izazvalo. Osim toga, stvaranje odgovarajućih mehanizama pravne zaštite od nasilja u porodici predstavlja ispunjavanje međunarodnih obaveza države na planu eliminisanja nasilja u porodici, kao rodno baziranog nasilja, koje žene drži u podređenom položaju u odnosu na muškarce i ozbiljno umanjuje njihovu mogućnost da ravnopravno sa muškarcima uživaju ljudska prava i slobode.

Prvi korak u izgradnji krivičnog, represivnog sistema zaštite žrtava nasilja u porodici učinjen je donošenjem Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakona Republike Srbije (2002), koji je počeo da se primenjuje 9.3.2002. godine. Stupanjem na snagu ovog zakona, nasilje u porodici inkriminisano je kao posebno krivično delo (čl. 118a), sa različitim oblicima ispoljavanja. Propisivanjem nasilja u porodici kao krivičnog dela, psihički i fizički integritet članova porodice dobio je potpuniju zaštitu. Osim toga, zakonodavac je na ovaj način nedvosmisleno pokazao da bračni i porodični odnosi u kojima postoji nasilje nisu više privatna stvar patrijarhalne i tradicionalne porodice, već razlog za opravdanu represivnu reakciju organa državne prinude. Ovaj član

---

²⁷ Model pravne zaštite od nasilja u porodici izradila je 1998. godine, u vreme javne diskusije o Nacrtu Krivičnog zakonika SRJ, radna grupa Viktimološkog društva Srbije (dr Vesna Nikolić Ristanović, dr Nevena Petrušić, dr Slobodanka Konstantinović Vilić, mr Ivana Stvanović i Brankica Grupković). Nova verzija Modela objavljena je u: Nikolić Ristanović ur. 2002:117-138.

Krivičnog zakonika smatra se simbolom uspješne borbe ženskog pokreta u Srbiji jer je, u osnovi, usvojen predloženi model inkriminacije koji je sastavila radna grupa Viktimološkog društva Srbije, uz podršku drugih ženskih grupa i veliku pomoć poslanica u Narodnoj skupštini (Jovanović, 2010:160).

Odredbom čl. 118a bila su predviđena četiri oblika krivičnog dela nasilja u porodici, počev od najlakšeg (povreda ili ugrožavanje telesnog ili duševnog integriteta člana porodice upotrebom sile ili ozbiljne pretnje), do najtežeg (smrt člana porodice). Predviđene kazne za pojedine oblike ovog krivičnog dela kretale su se od novčane kazne do kazne zatvora najmanje deset godina. Zakon nije precizno odredio pojam „člana porodice“ i u praksi je ostalo otvoreno pitanje tumačenja ove odrednice. Najčešće se pojam „član porodice“ tumačio restriktivno, što je dovelo do sužavanja dometa krivičnopravne zaštite od nasilja u porodici, te su u praksi izvan ovog sistema pravne zaštite ostali vanbračni, razvedeni i rastavljeni supružnici, lica koja su bila u emocionalnoj vezi i lica u faktičkoj zajednici. Takođe, nije bilo zakonskih mogućnosti za izricanje zaštitnih mera, niti mera bezbednosti (Konstantinović Vilić, 2011:175).

Važan korak u zakonskom uobličavanju mehanizma za zaštitu od nasilja u porodici predstavlja donošenje *Porodičnog zakona Republike Srbije* iz 2005. godine. Ovim zakonom zaokružen je sistem zaštite od nasilja, tako što je zakonodavac izričito zabranio nasilje u porodici i članovima porodice priznao pravo na zaštitu od nasilja u porodici (čl. 10. PZ), regulisao porodičnopravne mere zaštite i uslove pod kojima se one određuju (čl. 197 - 200. PZ) i predvideo i uredio poseban postupak po čijim se pravilima postupa u parnici koja se vodi radi zaštite od nasilja u porodici (čl. 283-289. PZ).

Inkriminacija nasilja u porodici je u međuvremenu pretrpela izmene usvajanjem KZ iz 2005. godine i Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika iz 2009. godine. Radi unapređenja delovanja institucija sistema u sprečavanju i suzbijanju nasilja u porodici i ispunjavanja obaveza koje je država preuzela ratifikacijom Istanbulske konvencije, usvojen je Zakon o sprečavanju nasilja u porodici (2016).

4.5. Krivičnopravna regulativa nasilja u porodici u Srbiji

Prema važećem Krivičnom zakoniku Republike Srbije, krivično delo nasilje u porodici predviđeno je u čl. 194, u okviru Glave XIX „Krivična dela protiv braka i porodice”. Zakon predviđa pet oblika krivičnog dela nasilja u porodici.

Radnja *prvog, osnovnog oblika* krivičnog dela sastoji se iz nekoliko alternativno predviđenih radnji izvršenja: primena nasilja, pretnja da će se napasti na život ili telo, drsko ili bezobzirno ponašanje (čl. 194. st. 1. KZ). Posledica dela se ispoljava u vidu konkretne opasnosti, koja se sastoji u ugrožavanju spokojstva, telesnog integriteta ili duševnog stanja člana porodice, kao i u nanošenju vidljivih povreda na telu žrtve koje se mogu kvalifikovati kao lake telesne povrede, koje se dokazuju lekarskim uverenjem i mogu biti i predmet veštačenja. Nasilje može da se javi kao: fizičko, seksualno, psihološko, emocionalno i ekonomsko nasilje. U članu 194. KZ inkriminisano je fizičko, psihičko i emocionalno nasilje, ekonomsko nasilje nije posebno inkriminisano, ali se može u širem kontekstu tumačiti kao psihološko nasilje, dok je seksualno nasilje inkriminisano u Glavi XVIII kao krivično delo protiv polne slobode.

Fizičko nasilje u okviru odredbe čl. 194. st. 1. sastoji se u primeni fizičke sile, kojom se žrtvi nanosi laka telesna povreda ili pokušava da nanese laka telesna povreda, odnosno ugrožava se telesni integritet bez nanošenja povreda. Može se izvršiti se na različite načine i upotrebom različitih sredstava, obuhvata: batinanje, udaranje pesnicama po glavi i telu, čupanje kose, paljenje, šutiranje, davljenje, bacanje na pod, polivanje vreloom vodom, benzinom, nanošenje opekotina cigaretom, lomljenje ruke, nosa, vilice, udaranje kaišem, drvenim, metalnim ili drugim predmetima itd. Nemoguće je taksativno nabrojati sve načine izvršenja fizičkog nasilja. Znaci fizičkog zlostavljanja najčešće su vidljivi i manifestuju se kao: povrede na licu, grudnom košu, rukama, nogama, stomaku, u vidu hematoma, ogrebotina, posekotina, opekotina, preloma kostiju, izbijanja zuba, tragova gušenja na vratu, povređivanja bubne opne itd. Za indikaciju ispoljenog fizičkog nasilja nije neophodno postojanje vidljivih promena na telu žrtve, koje se obično dokazuju lekarskim uverenjem i mogu biti predmet veštačenja.

Ukoliko nema vidljivih promena na telu žrtve, dokazivanje postojanja fizičkog nasilja postiže se svim drugim raspoloživim dokaznim sredstvima.

Psihičko nasilje se sastoji u vređanju, klevetanju, pretnji upotrebom sile, pretnji da će se oduzeti deca, izolaciji i kontroli žrtve, zastrašivanju, omalovažavanju, ruganju, izazivanju osećanja lične nesigurnosti, stalnom zlonamernom kritikovanju, zloupotrebi poverenja, emotivnoj rezervisanosti, emocionalnom ucenjivanju i slično (Konstantinović Vilić, Petrušić, 2007:29).

Emocionalno nasilje obuhvata neiskazivanje ljubavi i pažnje, odbacivanje, zanemarivanje emotivnih potreba člana porodice itd. Emocionalno nasilje može da bude i duhovno i ono se sastoji u sistematskom ismevanju ili uništavanju religijskih ili kulturnih uverenja (Jovanović, 2010:174).

Ekonomsko nasilje se sastoji u oduzimanju materijalnih sredstava, uslovljavanju novčanih davanja, onemogućavanju pristupa zajedničkim izvorima prihoda i sl. Ekonomsko nasilje nije posebno navedeno u opisu osnovnog oblika krivičnog dela. Ali, s obzirom da različiti vidovi ispoljavanja ekonomskog nasilja (nasilno oduzimanje novca i vrednih stvari, kontrolisanje zarada i primanja, trošenje novca isključivo radi zadovoljenja sopstvenih potreba, zabrana članu porodice da se zaposli i ostvari sopstvene prihode, uništenje ili oštećenje imovine i sl.) mogu da dovedu do ugrožavanja spokojstva i duševnog stanja člana porodice, nesumnjivo je da bi pod nasiljem u porodici u smislu inkriminacije iz čl. 194. KZ trebalo podrazumevati i oblike ekonomskog nasilja.

Pretnja da će se napasti na život ili telo predstavlja oblik ispoljavanja psihičkog nasilja. Ona treba da bude objektivno ozbiljna i da subjektivno izazove osećanje ugrožene sigurnosti. Subjektivno osećanje ugrožene sigurnosti zavisi od psihičkih karakteristika lica kome se preti, što znači da jedna ista pretnja neće izazvati isti osećaj ugrožavanja sigurnosti kod lica sa različitim psihičkim osobinama.

Pod *bezobzirnim ponašanjem* podrazumeva se svako ponašanje koje znatno odstupa od uobičajenog ponašanja u okviru porodice i ispoljava se kao netrpeljivost, mržnja, omalovažavanje, prezir, manifestovanje moći i kontrole nad žrtvom. Ovo je jedan pravni standard čiju sadržinu popunjava sud u svakom konkretnom slučaju. Tom prilikom treba da se vodi računa o „nultoj toleranciji“ na nasilje, što znači da visoki individualni prag

tolerancije na nasilje kod žrtve ne bi trebalo da bude odlučujući kriterijum prilikom prepoznavanja postojanja nasilja u porodici.

Ugrožavanje se sastoji u izazivanju opasnosti po zaštićeno dobro i stvaranju mogućnosti da dođe do povrede zaštićenog dobra. To znači da ugrožavanje na neki način prethodi neposrednom ispoljavanju nasilja i predstavlja konkretnu opasnost da se nasilje zaista ispolji.

Kao jedan od oblika ispoljavanja psihičkog nasilja može da se javi i *proganjanje ili uhođenje*. Ovaj oblik psihičkog nasilja nije inkriminisan u našem krivičnopravnom zakonodavstvu u okviru odredbi o nasilju u porodici u čl. 194. KZ, već je proganjanje najnovijim izmenama Krivičnog zakonika predviđeno kao posebno krivično delo u Glavi XIV u okviru krivičnih dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina (čl. 138a). Proganjanje se u većini slučajeva dešava između osoba koje su u partnerskom odnosu ili su ranije bile u partnerskom odnosu, što znači da počinje da se manifestuje tokom trajanja partnerske veze ili kada se ona prekine. Slično kao kod nasilja u porodici, kod proganjanja nasilnik koristi različita sredstva i primenjuje različite forme proganjanja (telefonski pozivi, slanje pisama i poklona, slanje SMS poruka i e-mail poruka i dr) da bi ostvario i zadržao kontrolu nad žrtvom (Nikolić-Ristanović, Kovačević-Lepojević, 2007: 6).

Za postojanje krivičnog dela nasilja u porodici iz čl. 194. KZ bitno je da se radnja preduzima prema određenom pasivnom subjektu – članu porodice. Ranije važeći Krivični zakonik nije precizirao ko se smatra članom porodice, već je u čl. 112. st. 28. KZ, navodio da se članovima porodice smatraju i bivši supružnici i njihova deca, kao i roditelji bivših supružnika. Ova odredba, inače, opšteg karaktera, bila je sadržana je u Glavi XII KZ, pod marginalnim naslovom „Značenje izraza“. Na taj način je zakonodavac status člana porodice priznavao samo sadašnjim ili bivšim supružnicima, njihovoj deci i roditeljima. Nepostojanje jasnih pravila o tome koja lica uživaju krivičnopravnu zaštitu od nasilja u porodici predstavljao je jedan je od ključnih problema u pravnoj praksi, koji je zakonodavac ostavio otvorenim, uprkos tome što je na ovaj problem ukazala i teorija i pravna praksa (Konstantinović Vilić, Petrušić, 2004: 164; 2007:109).

Važeći KZ otklanja dilemu u pogledu tumačenja ko se smatra članom porodice, time što u čl. 112 (Značenje izraza u ovom zakoniku, tač. 28) određuje da se članom porodice smatraju: supružnici, njihova deca, preci

supružnika u pravoj liniji krvnog srodstva, vanbračni partneri i njihova deca, usvojlac i usvojenik, hranilac i hranjenik. Članovima porodice smatraju se i braća i sestre, njihovi supružnici i deca, bivši supružnici i njihova deca i roditelji bivših supružnika, ako žive u zajedničkom domaćinstvu, kao i lica koja imaju zajedničko dete ili je dete na putu da budu rođeno iako nikada nisu živeli u istom porodičnom domaćinstvu. Određivanjem „članova porodice“ na ovaj način, Krivični zakonik isključuje iz krivičnopravne zaštite od nasilja u porodici bivše supružnike koji ne žive u zajedničkom domaćinstvu i nemaju zajedničko dete, bivše vanbračne partnere, koji mogu da žive u zajedničkom domaćinstvu, ali se ipak ne smatraju članovima porodice, kao i roditelje vanbračnih partnera. Prihvatanjem ovakvog rešenja, ne uvažavaju se zahtevi postavljeni u međunarodnim dokumentima u kojima se insistira na pružanju posebne zaštite bivšim bračnim i vanbračnim partnerima, bez obzira na to da li žive u zajedničkom domaćinstvu ili ne. Takođe se zanemaruje činjenica, potvrđena istraživanjima, da nasilje u porodici ne prestaje odmah čim dođe do prekidanja bračne ili vanbračne zajednice.

Jedno od pitanja koje se postavlja u vezi sa kvalifikacijom krivičnog dela nasilja u porodici iz čl. 194. KZ jeste da li je za postojanje ovog dela, kako osnovnog tako i ostalih oblika, neophodno da postoji kontinuitet u ispoljavanju nasilja. Prema ranijim kriminološkim shvatanjima (Walker, 1979:46; Konstantinović Vilić, Nikolić Ristanović, 2003:128), žena se smatra zlostavljansom ukoliko prođe kroz ciklus zlostavljanja bar dva puta, a nasilje u porodici se definiše kao kontinuirana primena fizičke i psihičke sile prema članovima porodice. U praksi je ovakav stav bio dominantan u početnom periodu primene krivičnopravnih normi o nasilju u porodici u Srbiji, ali je pod uticajem argumentovanih kritika da traženje kontinuiteta u ispoljavanju nasilja onemogućava pružanje pravovremene krivičnopravne zaštite žrtvama nasilja u porodici (Konstantinović Vilić, Petrušić, 2004:30, 2007:24) delimično promenjen. Prema našem shvatanju, pojedinačni akt nasilja, pogotovo fizičkog nasilja, sam po sebi, predstavlja dovoljan pravni osnov za postojanje krivičnog dela nasilja u porodici i pokretanje krivičnog postupka za zaštitu od nasilja u porodici. Ukoliko u takvim slučajevima javni tužilac ne pokrene krivični postupak, nasilnik, osnažen činjenicom da je primena nasilja legalna i legitimna,

može ponoviti nasilje, i to u opasnijem vidu i izazvati teže posledice. Za kvalifikaciju dela nasilja prema članu porodice kao krivičnog dela nasilja u porodici iz čl. 194. KZ uopšte nije od značaja dužina i kontinuitet u ispoljavanju nasilja. Ovakav stav sada ima podlogu u KZ, kojim je u čl. 112. tač. 30. predviđeno da, kad je radnja krivičnog dela određena trajnim glagolom („ko primenom nasilja, pretnjom [...] drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava spokojstvo...“), *smatra se da je delo učinjeno ako je radnja izvršena jednom ili više puta*. Saglasno tome, krivično delo nasilja u porodici iz čl. 194. st. 1. KZ izvršeno je i kada je radnja „ugrožavanja“ preduzeta samo jednom. Takođe, smatramo da je za kvalifikaciju krivičnog dela nasilja u porodici potpuno nevažno da li su prilikom izvršenja dela intervenisali nadležni organi i da li je ova intervencija evidentirana u službenim protokolima (Konstantinović Vilić, Petrušić, 2007:24-25).

U praksi postoje razlike u shvatanjima sudova. Prema presudi Apelacionog suda u Beogradu (Kž 2881/2013(2) od 12.6.2013): *„ukoliko je krivično delo nasilja u porodici ostvareno preduzimanjem više protivpravnih radnji, za postojanje dela nije od značaja da li postoji vremenski kontinuitet u preduzimanju radnji izvršenja“*.

Ipak, postoje sudske odluke prema kojima je za postojanje krivičnog dela nasilja u porodici potrebno da kod žrtve postoji kontinuirani osećaj ugroženosti:

- *„Da bi postojalo krivično delo nasilje u porodici, potrebno je da osećaj ugroženosti kod oštećenog lica bude kontinuiran, a ne trenutni i da ne postoji samo u trenutku preduzimanja radnji od strane okrivljenog, s tim što se i jednom radnjom može izvršiti navedeno krivično delo, ali je neophodno da u kontekstu svih ostalih odnosa u porodici, postoji osećaj ugroženosti kod oštećenog i da taj osećaj ugroženosti ima jedan kontinuirani oblik“* (Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 315/2013 od 5.2.2013);
- *„Posledica krivičnog dela nasilja u porodici postoji samo u situaciji u kojoj je prouzrokovana konkretna opasnost kod oštećenog, koja traje određeni vremenski period, kraći ili duži, a kako je u konkretnom slučaju okrivljeni samo u jednoj situaciji ugrozio telesni integritet, duševno stanje i spokojstvo člana svoje porodice, to pravilno prvostepeni sud*

zaključuje da nema elemenata krivičnog dela nasilje u porodici iz člana 194. stav 1. KZ“ (rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž2 2059/2012 od 20.6.2012);

- *„Za postojanje krivičnog dela nasilje u porodici neophodno je da radnja dela u vidu pretnje da će se napasti na život ili telo, ili drsko i bezobzirno ponašanje, dovede do određenog kontinuiranog stanja ugroženosti u kome se nalazi oštećeno lice.... sud je bio u obavezi da na nesumnjiv način utvrdi da li je jednokratno ponašanje okrivljenog, s obzirom na to da zaključuje da je u konkretnom slučaju okrivljeni u jednoj situaciji dana 10.10.2011. godine ugrozio spokojstvo i telesni integritet člana svoje porodice, dovelo do stanja ugroženosti na strani oštećene u određenom trajanju, što je propustio da učini u ovom krivičnom postupku“ (rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 6791/2013(1) od 18.2.2014).*

Za prvi oblik krivičnog dela nasilja u porodici, koji može izvršiti član porodice pasivnog subjekta, u pogledu krivice potreban je umišljaj i predviđeno je kažnjavanje zatvorom od tri meseca do tri godine.

Drugi oblik krivičnog dela nasilja u porodici postoji ako je pri izvršenju dela iz čl. 194. st. 1. KZ korišćeno oružje, opasno oruđe ili drugo sredstvo podobno da telo teško povredi ili zdravlje teško naruši (čl. 194. st. 2. KZ). Kvalifikatornu okolnost kod ovog oblika krivičnog dela predstavlja korišćenje oružja, opasnog oruđa ili sredstva koje je podobno da telo teško povredi ili zdravlje teško naruši, što znači da nije bitno da je došlo do povređivanja. Pod oružjem se podrazumevaju razne vrste vatrenog ili hladnog oružja. Opasno oruđe je pojam koji obuhvata sredstva koja su namenjena obavljanju određenih poslova i koja su po svojoj prirodi podobna za nanošenje teške telesne povrede ili teško narušavanje zdravlja. Drugo sredstvo može biti proizvod prirode: kamen, drvo ili proizvod ljudskog rada (flaša, pepeljara i sl.). Sudska praksa je neujednačena u shvatanju da li se noga na koju je obuvena cipela, kao i pojedini delovi tela učinioca, smatraju opasnim oruđem (Lukić, Jovanović, 2003:18). I kod ovog oblika krivičnog dela za kvalifikaciju dela smatramo da je dovoljno da postoji samo „ugrožavanje“, a ne vidljive telesne povrede. Posledica radnje izvršenja je stvaranje konkretne opasnosti po telesni integritet ili duševno stanje člana porodice, a može da bude i nanošenje lake telesne povrede. Ukoliko

dođe do povređivanja i nanošenja lake telesne povrede, ova povreda dobija kvalifikaciju „opasne lake telesne povrede“ jer je prilikom izvršenja dela korišćeno oružje ili oruđe ili drugo sredstvo podobno da telo teško povredi ili zdravlje teško naruši. Za ovaj oblik predviđeno je kažnjavanje zatvorom od šest meseci do pet godina.

Treći oblik krivičnog dela nasilja u porodici postoji u slučaju kada je izvršeno nasilje prouzrokovalo tešku telesnu povredu ili teško narušavanje zdravlja člana porodice ili je delo izvršeno prema maloletniku (čl. 194. st. 3. KZ).

Radnja izvršenja ovog oblika krivičnog dela ista je kao kod prva dva oblika, ali se posledice razlikuju. Kvalifikatorna okolnost je teža posledica koja je nastupila, što znači da posledica dela nije samo stvaranje opasnosti da do povređivanja telesnog integriteta ili narušavanja duševnog stanja dođe, već je zaista naneta teška telesna povreda ili je došlo do teškog narušavanja zdravlja člana porodice. Za ovaj oblik krivičnog dela nasilje u porodici predviđena je kazna zatvora od dve do 10 godina. Ispoljavanje kvalifikovanog oblika nasilja u porodici postoji i u slučaju kada je pasivni subjekt izvršenja dela maloletni član porodice – dete (maloletnik do 14 godina) i maloletnik (od 14-18 godina). Objekat zaštite od svih oblika fizičkog i psihičkog nasilja koji se ispoljavaju u porodici je maloletno lice. Radnja izvršenja koja se sastoji u primeni nasilja kod ovog oblika krivičnog dela nasilja u porodici, slična je sa radnjom izvršenja kod krivičnog dela „zapuštanje i zlostavljanje maloletnog lica“ (čl. 193. KZ). Zbog nejasne zakonske formulacije pojma „zlostavljanje“ i različitih kazni predviđenih za ove oblike krivičnih dela, u praksi je vrlo teško napraviti razliku i razgraničenje da li se radi o kvalifikovanom obliku nasilja u porodici ili zapuštanju i zlostavljanju maloletnog lica. Predviđeno je kažnjavanje zatvorom od dve do 10 godina.

Četvrti, najteži oblik krivičnog dela nasilja u porodici postoji kad je nasilje dovelo do smrti člana porodice (čl. 194. st. 4. KZ). Kazna za ovaj najteži oblik nasilja u porodici je tri do 15 godina. Poslednjih godina u Srbiji je zabeležen porast broja slučajeva nasilja u porodici koji se završavaju smrtnim ishodom. Žrtve su u većini slučajeva žene, koje su prethodno dugo godina trpele nasilno ponašanje svojih muževa ili drugih muških srodnika, a nisu se obraćale državnim organima, institucijama ili drugim službama za zaštitu od nasilja ili od njih nisu dobile odgovarajuću zaštitu.

Peti oblik krivičnog dela nasilja u porodici postoji kad izvršilac nasilja kome je sud izrekao meru zaštite od nasilja u porodici prekrši ovu meru (čl. 194. st. 5. KZ). Mere zaštite od nasilja u porodici predviđene su Porodičnim zakonom (čl. 198. st. 2) i njihova suština ogleda se u ograničavanju ili privremenoj zabrani održavanja ličnih odnosa izvršioca nasilja sa žrtvom nasilja, što uključuje i ograničavanje izvesnih prava i sloboda izvršioca nasilja (Konstantinović Vilić, Petrušić 2007:15). Prema čl. 194. tač. 5. KZ, lice koje prekrši bilo koju meru zaštite od nasilja u porodici, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine i novčanom kaznom.

Novina u Krivičnom zakoniku je mera bezbednosti, koja se sastoji u zabrani približavanja i komunikacije sa oštećenim (čl. 89a KZ). Ova mera bezbednosti se može izreći ako je učiniocu izrečena novčana kazna, rad u javnom interesu, oduzimanje vozačke dozvole, uslovna osuda i sudska opomena. Sud može zabraniti učiniocu krivičnog dela približavanje oštećenom na određenoj udaljenosti, zabraniti pristup u prostor oko mesta stanovanja ili mesta rada oštećenog i zabraniti dalje uznemiravanje oštećenog, odnosno dalju komunikaciju sa oštećenim, ako se opravdano može smatrati da bi dalje vršenje takvih radnji učinioca krivičnog dela bilo opasno po oštećenog. Mera može trajati najduže tri godine, a može se ukinuti pre isteka vremena za koje je određena ukoliko prestanu razlozi zbog kojih je određena.

4.6. Zakonska regulativa u oblasti procesuiranja krivičnih dela nasilja u porodici

Krivični postupak povodom krivičnog dela nasilje u porodici sprovodi se po pravilima propisanim Zakonikom o krivičnom postupku Republike Srbije (2011).²⁸ Krivično delo nasilja u porodici, bez obzira na njegov oblik, goni se po službenoj dužnosti, što znači da javni tužilac taj koji pokreće krivični postupak. Ovakvo rešenje je u skladu sa značajem vrednosti kojima se pruža krivičnopravna zaštita (porodica) i u skladu je sa preporukama i pravnim standardima sadržanim u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima.

---

²⁸ "Sl. glasnik RS", br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 i 35/2019 (u daljem tekstu ZKP).

U neposrednoj vezi sa preduzimanjem krivičnog gonjenja i krivičnim postupkom u slučajevima izvršenja krivičnog dela nasilja u porodici su dva krivičnoprocesna rešenja, koja mogu oslabiti krivičnopravnu zaštitu žrtve nasilja u porodici, ukoliko budu primenjena protivno cilju zbog kojeg su ustanovljena (pored ostalog, efikasnost i ubrzanje krivičnog postupka, postizanje brzog izricanja presude, izbegavanje sekundarne viktimizacije žrtve i dr). To su *sporazum o priznanju krivičnog dela* i *ročište za izricanje krivične sankcije* (čl. 313-319. i čl. 512-516. ZKP).

Sporazum o priznanju krivičnog dela jeste sporazum koji sklapaju javni tužilac, sa jedne strane i okrivljeni i njegov branilac, sa druge strane, a kojim okrivljeni dobrovoljno, u potpunosti priznaje izvršenje krivičnog dela, a javni tužilac se obavezuje da učini okrivljenom izvesne povlastice i ustupke, pre svega u pogledu blažeg kažnjavanja. Položaj žrtve u postupku pregovaranja i zaključenja sporazuma nije na adekvatan način regulisan jer žrtva nije subjekt u postupku zaključenja sporazuma, iako sporazum, pored ostalih elemenata, sadrži i sporazum o imovinskopravnom zahtevu, ako ga je žrtva krivičnog dela podnela (čl. 314. st. 1. tač. 4. ZKP). Sporazum se može zaključiti pre i nakon podizanja optužnog akta i on je odlučujući za sudsku odluku o glavnoj stvari zato što se njime određuje vrsta i visina sankcije koja se izriče, a sud donosi odluku kojom odbacuje, odbija ili prihvata sporazum. U procesnom smislu, presuđenje na osnovu zaključenog sporazuma o priznanju krivice predstavlja uprošćenu procesnu formu jer izostaje glavni pretres, a delatnost suda svodi se na ispitivanje zakonskih uslova za zaključenje sporazuma. Protiv presude kojom je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela, javni tužilac, okrivljeni i njegov branilac mogu u roku od osam dana od dana dostavljanja presude izjaviti žalbu ako delo koje je bilo predmet optužbe ne predstavlja krivično delo, a nije bilo uslova za primenu mere bezbednosti, ako je krivično gonjenje zastarelo ili je delo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem, ako postoje druge okolnosti koje trajno isključuju krivično gonjenje i ako nema dovoljno dokaza za opravdanu sumnju da je okrivljeni učinio delo koje je predmet optužbe (čl. 338. st. 1. ZKP). Žalba se može izjaviti i ako se presuda ne odnosi na predmet sporazuma (čl. 314. ZKP).

Ročište za izricanje krivične sankcije je ročište koje se održava na predlog javnog tužioca kada su u pitanju krivična dela za koja se može izreći

kao glavna kazna novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina (čl. 512. st. 1. ZKP). Javni tužilac ovaj zahtev može staviti ako smatra da na osnovu složenosti predmeta i prikupljenih dokaza, a naročito usled hapšenja okrivljenog pri izvršenju krivičnog dela ili priznanja da je učinio krivično delo, održavanje glavnog pretresa nije potrebno. Zakonom su propisane kazne koje javni tužilac može predložiti da sud izrekne okrivljenom (čl. 512. st. 3. ZKP). Na ročištu za izricanje krivične sankcije optuženi treba da se saglasi sa navodima javnog tužioca, kao i da izjavi da neće podnositi prigovor i izjaviti žalbu protiv prvostepene presude, a sud je dužan da optuženog upozori na posledice ovih radnji (čl. 516. st. 2. ZKP).

4.7. Zakonska regulativa u oblasti sprečavanja nasilja u porodici

Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici²⁹ regulisano je postupanje državnih organa i ustanova u sprečavanju nasilja u porodici i pružanju zaštite i podrške žrtvama nasilja u porodici. Cilj zakona (čl. 2) je da na opšti i jedinstven način uredi organizaciju i postupanje državnih organa i ustanova i time omogući delotvorno sprečavanje nasilja u porodici, i hitnu, blagovremenu i delotvornu zaštitu i podršku žrtvama nasilja u porodici. Zakon se primenjuje ne samo na slučajeve nasilja u porodici, već i na sva krivična dela rodno zasnovanog nasilja, koja su taksativno navedena u čl. 4. st. 1 ZSNP.³⁰

---

²⁹ "Sl. glasnik RS", br. 94/2016 (u daljem tekstu ZSNP).

³⁰ Zakon se primenjuje u krivičnim postupcima za krivična dela navedena u čl. 4 ZSNP: proganjanje (čl. 138a KZ), silovanje (čl.178 KZ), obljava nad nemoćnim licem (čl. 179 KZ), obljava nad detetom (čl. 180 KZ), obljava zloupotrebom položaja (čl. 181. KZ), nedozvoljene polne radnje (čl. 182 KZ), polno uznemiravanje (čl.182a KZ), podvođenje i omogućavanje vršenja polnog odnosa (čl. 183 KZ), prikazivanje, pribavljanje i posedovanje pornografskog materijala i iskorišćavanje maloletnih lica za pornografiju (čl. 185a KZ), navođenje deteta na prisustvovanje polnim radnjama (čl. 185a KZ), zapuštanje i zlostavljanje maloletnog lica (čl. 193 KZ), nasilje u porodici (čl. 194 KZ), nedavanje izdržavanja (čl. 195 KZ), kršenje porodičnih obaveza (čl. 196. KZ), rodoskrvnuće (čl. 197 KZ), trgovina ljudima (čl. 388 KZ) i druga krivična dela, ako je krivično delo posledica nasilja u porodici.

Zakon određuje da su nadležni organi i ustanove za sprečavanje nasilja u porodici i pružanje zaštite i podrške žrtvama nasilja u porodici policija, javna tužilaštva, sudovi opšte nadležnosti, prekršajni sudovi i centri za socijalni rad (čl. 7-11). Svi navedeni državni organi i ustanove dužni su da u okviru svojih redovnih poslova prepoznaju nasilje u porodici ili opasnost od njega, kao i da preduzmu određene zakonom predviđene radnje. Tako je nadležni policijski službenik dužan da na osnovu prikupljenih obaveštenja, odmah ili u što kraćem roku proceni rizik neposredne opasnosti od nasilja u porodici (čl. 15. i 16). Pre okončanja procene rizika, policijski službenik može zatražiti mišljenje centra za socijalni rad. Ako posle procene rizika ustanovi neposrednu opasnost od nasilja u porodici, policijski službenik donosi naređenje kojim učiniocu izriče hitnu meru (mera privremenog udaljenja učinioca iz stana i mera privremene zabrane učiniocu da kontaktira žrtvu nasilja i prilazi joj – čl. 17). Hitna mera koju izriče policijski službenik traje 48 časova od uručjenja naređenja i može je produžiti sud još 30 dana (čl. 21). Osnovni javni tužilac, posle prijema obaveštenja, procene rizika i naređenja, proučava obaveštenja i vrednuje procenu rizika nadležnog policijskog službenika i ukoliko ustanovi neposrednu opasnost od nasilja u porodici, dužan je da u roku od 24 časa od časa uručjenja naređenja, podnese osnovnom sudu predlog da se hitna mera produži (čl. 18 i 19).

Saradnja u sprečavanju nasilja u porodici odvija se preko lica određenih za vezu i grupe za koordinaciju i saradnju. Lica određena za vezu imenuju se u policijskoj upravi, osnovnom i višem javnom tužilaštvu, osnovnom i višem sudu i centru za socijalni rad (čl. 24). Grupa za koordinaciju i saradnju (predstavnici osnovnih javnih tužilaštava, policijskih uprava i centara za socijalni rad) obrazuje se na području svakog osnovnog javnog tužilaštva (čl. 25 i 26). Grupa, pored ostalih zadataka (čl. 25 st. 2) treba da izradi individualni plan zaštite i podrške žrtvi. Procena rizika i izrada individualnog plana zaštite i podrške žrtvi predstavljaju najznačajnije i najdelotvornije mere za bezbednost i zaštitu žrtve od izloženosti najtežem obliku nasilja – ubistvu.

Zaštita i podrška žrtvama nasilja u porodici i žrtvama krivičnih dela određenih ovim zakonom obuhvata: pravo na obaveštenje o organima, pravnim licima i udruženjima koja pružaju zaštitu i podršku žrtvama nasilja u porodici, pravo na besplatnu pravnu pomoć i individualni plan

zaštite i podrške žrtvi, koji sadrži celovite i delotvorne mere zaštite i podrške žrtvi, ali i drugim članovima porodice kojima je potrebna podrška. U izradi individualnog plana zaštite i podrške žrtvi učestvuje i žrtva, ako to želi i ako to dozvoljava njeno emotivno i fizičko stanje (čl. 29-31).

O svim postupcima i merama treba da se vodi propisana evidencija podataka o slučajevima nasilja u porodici (čl. 32-34). Već smo naglasili da veliki broj slučajeva nasilja u porodici ostaje neevidentiran zbog toga što još uvek ne postoje adekvatne i potpune statističke evidencije pojedinih državnih organa, već postoje opšte statističke evidencije koje ne pokazuju pravu sliku rasprostranjenosti nasilja u porodici i nasilja prema ženama u okviru porodice. Zakonom je detaljno predviđeno koji državni organi i ustanove vode evidenciju (nadležna policijska uprava, osnovni sud, osnovno javno tužilaštvo, centar za socijalni rad) i koje podatke evidencija treba da sadrži. Sve evidencije čine Centralnu evidenciju o slučajevima nasilja u porodici koju vodi Republičko javno tužilaštvo u elektronskoj formi.

Zakonom je propisano da za praćenje primene zakona, poboljšanje koordinisanja i delotvornosti sprečavanja nasilja u porodici i zaštite od nasilja u porodici, Vlada obrazuje Savet za suzbijanje nasilja u porodici (čl. 35).³¹

Kaznene odredbe se odnose na prekršaje lica koje prekrši hitnu meru koja mu je izrečena ili produžena i odgovornog lica u državnom i drugom organu, organizaciji ili ustanovi koji policiji ili javnom tužiocu neodložno ne prijavi nasilje, ne reaguje na prijavu ili opstruira prijavljivanje ili reagovanje na svako saznanje o nasilju u porodici ili neposrednoj opasnosti od njega (čl. 36). U prelaznim i završnim odredbama utvrđen je rok za donošenje podzakonskih akata (tri meseca od stupanja na snagu zakona izuzev akata koje donose grupe za koordinaciju i saradnju koji će se doneti u roku

---

³¹ Savet je obrazovan Odlukom Vlade RS o obrazovanju Saveta za suzbijanje nasilja u porodici („Sl. glasnik RS“, br. 69/2017). Savet ima devet članova, a čine ga predstavnici nadležnih ministarstava i drugih državnih organa i ustanova nadležnih za primenu ZSNP. Na čelu Saveta je ministarka pravde, a njen zamenik je ministar unutrašnjih poslova. Savet prikuplja i analizira podatke o nasilju u porodici i drugim delima rodno zasnovanog nasilja, donetim odlukama i merama u slučajevima nasilja i predlaže mere za unapređenje rada institucija na otkrivanju, sprečavanju i procesuranju dela nasilja i pružanja pomoći i podrške žrtvama. Savet upoznaje javnost sa svojim nalazima, preporukama i merama. Stručnu i administrativno-tehničku podršku Savetu pruža Ministarstvo pravde.

od 30 dana od dana njihovog obrazovanja) i obrazovanje grupa za koordinaciju i saradnju, Saveta za suzbijanje nasilja u porodici i lica određenih za vezu (do dana početka primene zakona).

4.8. Strategije i protokoli

U prvoj *Nacionalnoj strategija za poboljšanje položaja žena i unapređivanje rodne ravnopravnosti (2009 - 2015)* koja je doneta 2009. godine, jedan od posebnih ciljeva bio je prevencija i suzbijanje svih vidova nasilja prema ženama i obezbeđivanje sveobuhvatnog sistema zaštite za žene žrtve nasilja. U drugoj *Nacionalnoj strategiji za rodnu ravnopravnost za period od 2016. do 2020. godine* koja je doneta 2016. godine, kao jedan od posebnih ciljeva utvrđena je povećana sigurnost žena od rodno zasnovanog nasilja u porodici i u partnerskim odnosima.

Usvajanjem *Nacionalne strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima* iz 2011. godine postavljen je neophodan okvir za rešavanje problema nasilja nad ženama uz sinergično delovanje svih aktera koje se bave ovom oblašću. Takođe, postavljeni su zadaci i rokovi koji treba da obezbede efikasnost u radu institucija i dovedu do stvarnih rezultata i koristi žrtvama nasilja u porodici i nasilja u partnerskim odnosima.

Na nivou AP Vojvodine 2008. godine usvojena je *Strategija za zaštitu od nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja u AP Vojvodini za period od 2008. do 2012. godine*, a 2014. usvojen je *Program za zaštitu žena od nasilja u porodici i partnerskim odnosima i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja u AP Vojvodini za period od 2015. do 2020. godine*.

Način postupanja i saradnja institucija na sprečavanju i zaštiti žrtva od nasilja u porodici utvrđen je *Opštim protokolom o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima Vlade Republike Srbije* iz 2011., kao i posebnim protokolima: *Posebni protokol Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike Vlade Republike Srbije o postupanju centara za socijalni rad - organa starateljstva u slučajevima nasilja u porodici i ženama u partnerskim odnosima* (2013), *Posebni protokol Ministarstva unutrašnjih poslova Vlade*

Republike Srbije o postupanju policijskih službenika u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima (2013), *Posebni protokol Ministarstva zdravlja Vlade Republike Srbije o postupanju u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima* (2010) i *Posebni protokol za pravosuđe u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima* (2014).

U cilju implementacije opšteg i posebnih protokola i unapređenja efikasnosti i koordinisanog delovanja institucija na sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici i u partnerskim odnosima, u lokalnim zajednicama formirane su *lokalne mreže za borbu protiv nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima*, u koje su uključeni pravosudni i drugi državni organi, socijalne, obrazovne, zdravstvene i druge ustanove. Rad lokalnih mreža zasniva se na sporazumu o međusektorskoj saradnji organa i ustanova, a u velikom broju sporazuma kao partneri javljaju se i ženske organizacije koje pružaju pomoć i podršku žrtvama nasilja u porodici. Sporazumima su utvrđeni zajednički principi i delovanje u slučajevima nasilja u porodici i u partnerskim odnosima

U skladu sa čl. 27 ZSNP, u svakom osnovnom tužilaštvu formirane su grupe za koordinaciju i saradnju, čiji su sastav, način rada i druga pitanja regulisani podzakonskim aktima. U svakoj policijskoj upravi određeni su policijski službenici koji su završili specijalizovanu rodno senzitivnu obuku za postupanje u slučajevima nasilja, a u svakom javnom tužilaštvu određeni su zamenici javnog tužioca koji su završili specijalizovanu obuku da bi ostvarivali nadležnosti javnog tužilaštva u sprečavanju nasilja u porodici i gonjenju učinilaca krivičnih dela rodno zasnovanog nasilja (čl. 9. ZSNP). U sudovima opšte nadležnosti i prekršajnim sudovima određene su sudije koje su završile specijalizovanu obuku za postupanje u predmetima sprečavanja nasilja u porodici i drugih krivičnih dela na koja se ZSNP primenjuje (čl. 10. ZSNP). Rukovodilac svakog centra za socijalni rad odredio je među zaposlenima u centru tim stručnjaka da pomažu u sprečavanju nasilja u porodici i pružaju podršku žrtvama nasilja (čl. 11. ZSNP). U svakoj policijskoj upravi,³² osnovnom i višem javnom tužilaštvu, osnovnom i višem sudu i centru za socijalni rad imenovana su *lica određena za vezu*,

---

³² U Srbiji postoji 27 policijskih uprava, organizovanih po teritorijalnom principu.

koja razmenjuju obaveštenja i podatke bitne za sprečavanje nasilja u porodici i drugih dela rodno zasnovanog nasilja, kao i za otkrivanje, gonjenje i suđenje izvršiocima i pružanje zaštite i podrške žrtvama (čl. 24. ZSNP).

Radi postizanja delotvornosti i jednoobraznosti u postupanju javnih tužilaca u primeni novog ZSNP, republički javni tužilac je 30. maja 2017. godine izdao *Opšte obavezno uputstvo o formiranju grupa za koordinaciju i saradnju i načinu prikupljanja i dostavljanja podataka o primeni zakona*.³³ Takođe, decembra 2015. godine izdao je *Uputstvo*³⁴ kojim se određuje vođenje posebnih evidencija u apelacionim, višim i osnovnim javnim tužilaštvima u odnosu na krivična dela nasilje u porodici iz čl. 194. KZ, u kojim predmetima je potrebno hitno postupanje. Propisano je da posebne evidencije treba da sadrže podatke o učiniocu krivičnog dela, žrtvi, krivičnom delu, preduzetim radnjama i donetim javnotužilačkim i sudskim odlukama, a za krivična dela učinjena iz mržnje (čl. 54a KZ) i evidenciju o pobudama za izvršenje krivičnog dela.

Ministarstvo nadležno za socijalna pitanja donelo je 2017. *Uputstvo o realizaciji obaveza centara za socijalni rad u primeni Zakona o sprečavanju nasilja u porodici*. Ministarstvo unutrašnjih poslova utvrdilo je *Instrument za procenu rizika za postupanje u slučajevima nasilja u porodici*, koji sadrži i *Listu rizika*. Ministarstvo pravde, u saradnji sa NVO Autonomni ženski centar, izradilo je rodno senzitivne *Smernice za postupanje javnih tužilaca, policijskih službenika i zaposlenih u centrima za socijalni rad u slučajevima nasilja u porodici*, radi uspostavljanja što sveobuhvatnije saradnje u cilju blagovremene i efikasne zaštite od nasilja u porodici. U okviru Ministarstva unutrašnjih poslova formirana je *Radna grupa za suzbijanje nasilja nad ženama*,³⁵ čiji rad, pored ostalog, treba da doprinese ostvarivanju intenzivnije saradnje ministarstva sa specijalizovanim ženskim nevladinim organizacijama koje pružaju usluge ženama u situaciji nasilja.

---

³³ Republičko javno tužilaštvo, O. br. 1/17 od 30.05.2017. godine.

³⁴ Republičko javno tužilaštvo, Uputstvo A br. 802/15 od 22.12.2015. godine.

³⁵ Videti: MUP formira radnu grupu za suzbijanje nasilja nad ženama, dostupno na: <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/190717/190717-vest9.html>, pristup 9.8.2018.

4.9. Praćenje i izveštavanje

Primenu ZSNP prati Savet za suzbijanje nasilja u porodici,³⁶ koji je nadležan da unapređuje koordinisanje i delotvornost sprečavanja i zaštite od nasilja u porodici i drugih dela rodno zasnovanog nasilja na koja se ZSNP primenjuje.³⁷

Rezultati primene ZSNP sadržani su u prvom Izveštaju o primeni Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici,³⁸ koji je država jula 2018. godine podnela Grevio ekspertskoj grupi. U toku je dvogodišnji proces evaluacije izveštaja i aktivnosti koje je država preduzela posle ratifikovanje Istanbulske konvencije, na osnovu koga će Grevio grupa dati smernice i preporuke za dalje aktivnosti usmerene na borbu protiv rodno zasnovanog nasilja. Koalicija od 10 organizacija civilnog sektora, koje se bave ljudskim pravima, trgovinom ljudima, diskriminacijom itd, na čelu sa Centrom za podršku ženama iz Kikinde, podnele su Grevio grupi izveštaj iz senke.

Autonomni ženski centar iz Beograda (AŽC) organizuje redovno, nezavisno praćenje primene ZSNP i o tome obaveštava Savet za suzbijanje nasilja u porodici, kao i opštu i stručnu javnost (Ignjatović, Macanović, 2018:41). Obaveštavanje o primeni Zakona AŽC vrši objavljivanjem nezavisnih izveštaja, kojih je do sada bio sedam (do 3.4.2019).³⁹ U izveštajima je konstatovano da je broj razmatranih slučajeva nasilja u porodici, kao i broj izrečenih hitnih mera bio značajno visok i neočekivan u odnosu na opšte uverenje da te mere nije moguće sprovesti u Srbiji. Ipak, navode se mnogi nedostaci u primeni zakona zbog kojih ne može da se ostvari dugoročna preventivna zaštita i pružanje podrške žrtvama nasilja, kao što su nedovoljan broj izrađenih individualnih planova zaštite i podrške za žrtve, nedovoljno uvažavanje prava i potreba žrtve, nedovoljan broj profesionalaca neposredno angažovanih

---

³⁶ Odluka o obrazovanju Saveta za suzbijanje nasilja u porodici, "Sl. glasnik RS", br. 69/2017.

³⁷ Predsednik Saveta je ministar pravde, a članovi Saveta predstavnici državnih organa i ustanova nadležnih za primenu zakona.

³⁸ Dostupan na: <https://rm.coe.int/grevioinf-2018-9/16808c1a4e>.

³⁹ Izveštaji su dostupni na sajtu Autonomnog ženskog centra: <https://www.womenngo.org.rs>

u radu grupa za koordinaciju i saradnju, nedostatak podataka o tome da li hitne mere imaju pozitivne efekte na žrtve iz marginalizovanih grupa, kao i da li preventivna zaštita žena obuhvata i njihovu decu, nije uspostavljen zakonom predviđen sistem za evidentiranje i praćenje podataka itd. (Šesti nezavisni izveštaj o primeni Zakona o sprečavanju nasilja u porodici za period april-jun 2018. godine i pregled glavnih godišnjih nalaza i zaključaka, 2018).

5. FEMICID

5.1. Različiti pristupi u određivanju pojma femicida

U okviru nasilja prema ženama, kao najekstremnija manifestacija nasilja, izdvaja se femicid – rodno zasnovano nasilje ili nasilje usmereno prema ženama na osnovu njihovog rodnog identiteta, rodnih uloga i nejednakih odnosa moći unutar društvenog konteksta. To je rodno zasnovano ubistvo, ubistvo žene zato što je žena. U pitanju je mizogino ubijanje žena koje vrše muškarci, motivisano mržnjom prema ženama, prezirom, kao i osećanjem vlasništva i nadmoći.

Pojam *femicid* datira iz 1801. godine kada je prvi put upotrebljen u britanskoj publikaciji *The Satirical Review of London at the Commencement of the Nineteenth Century* da označi ubijanje žena (eng. *the killing of a woman*, Russell, 2008:28, cit. prema Batrićević, 2016:434) Termin je upotrebljen i 1827. godine u naslovu knjige „Priznavanje neučinjenog femicida“, autora Vilijama Mekniša, koji je pisao o zavodjenju, oplodnji, napuštanju i ubistvu mlade žene (Lacmanović, 2015:63).

Jedinstvena definicija femicida do sada nije ustanovljena. Takođe, nedostaju statistički podaci o rasprostranjenosti femicida, što znatno otežava analizu i sprečavanje ove pojave. Zahvaljujući zalaganju feminističkih autorki i ženskih grupa, seksističko ubijanje žena i ubijanje žena kao zločin mržnje konačno je privuklo pažnju i uticalo na podizanje svesti o femicidu kako kod opšte tako i kod profesionalne javnosti. Koreni femicida se nalaze pre svega u kulturi kojom dominira rodna diskriminacija, patrijarhalna struktura i nejednaki odnosi moći. Zbog toga je veoma važno da se femicid izdvoji od drugih oblika ubistava i sprečava na osnovu posebnih mera i strategija.

Aprila 2008. godine, PATH (*Program for Appropriate Technology in Health*) sazvao je prvu konferenciju o femicidu, kao rodno baziranom ubistvu žena ili ubistvu žena zato što su žene. Konferencija pod nazivom „Poboljšanje razumevanja femicida“ (*Strengthening Understanding of Femicide*),⁴⁰ imala je za cilj da identifikuje zajedničke osnove za proučavanje femicida, poboljšanje istraživanja i stimulisanje globalne akcije za sprečavanje femicida i nekažnjavanja učinilaca. Konferencija je okupila aktiviste, istraživače, forenzičare profesionalce iz Kanade, Čilea, Kostarike, Dominikanske Republike, Engleske, Gvatemale, Indije, Jamajke, Jordana, Meksika, Nikaragve, Južne Afrike i SAD-a, koji su predstavili najnovija istraživanja i najnovije pristupe izučavanju problema femicida. Tokom predstavljanja rasprostranjenosti i karakteristika femicida u pojedinim regionima, učesnici su istakli da su se suočavali sa nizom teškoća u prikupljanju podataka o femicidu (*Strengthening Understanding of Femicide*, 2008:2).

Najveći doprinos definisanju femicida i značenju koje mu se danas pridaje dala je Dajana Rasel (Diana Russell), koja je koristila ovaj termin prilikom svedočenja o ubistvima žena na Međunarodnom tribunalu o krivičnim delima protiv žena (*The International Tribunal on Crimes Against Women*) u Briselu 1976. godine. Rasel je definisala femicid na sledeći način:

„Moramo da shvatimo da su mnoga ubistva (*homicidi*) u stvari femicidi. Moramo da prepoznamo da je pol u osnovi politike tih ubistava. Od spaljivanja veštica u prošlosti do novijeg široko rasprostranjenog običaja ubijanja ženskih beba u mnogim društvima ili do ubijanja žena „u ime časti“, shvatamo da femicid postoji i opstaje veoma dugo. Ali pošto se odnosi samo na žene, nije bilo posebnog imena za to sve dok termin femicid nije skovan.“ (Russell, Van de Ven 1990:104).

Na osnovu njenih definicija, kasnije je femicid redefinisao kao feministički pojam i označavao je ubistvo žene od strane muškarca zbog pripadnosti ženskom polu, ubistvo žene od strane muškarca zato što je žena, mizogino ubijanje žena od strane muškaraca motivisano mržnjom prema

---

⁴⁰ Konferenciju su sponzorili Latinoamerički savez za zdravlje i prevenciju rodno baziranog nasilja (Latin American Alliance for Gender-based Violence Prevention and Health) (InterCambios), Južnoafrički Savet za medicinsko istraživanje (the South African Medical Research Council) i Svetska zdravstvena organizacija (World Health Organization)

ženama, prezirom, zadovoljstvom, osećanjem vlasništva i nadmoći nad ženama (Radford, Rusell 1992:3-12). Kasnije su Rasel i Radford tvrdile da pojam „femicid“, pored mizoginih ubistava koja se odnose na ubistva motivisana mržnjom, prezirom, osećanjem posedovanja prema ženskom polu, treba da obuhvati i „seksističko ubijanje žena“, koje uključuje ubistva motivisana osećanjem izvršilaca da imaju pravo da to urade i/ili osećanjem superiornosti u odnosu na žene, kao i ubistva zbog zadovoljstva ili sadističkih želja usmerenih na žene. Dajana Rasel je naglasila da ovaj termin ne bi trebalo koristiti za rodno nerelevantna ubistva, kao što su slučajna ubistva žena od nepoznatih muškaraca ili ubistva žena od strane žena. Pri tome, pod pojmom „žena“ podrazumevaju se sve osobe ženskog pola, devojčice i ženske bebe koje su žrtve femicida.

Rasel je predložila kategoriju masovni femicid (*mass femicide*) da bi bili obuhvaćeni smrtni slučajevi žena koji nastaju kao rezultat moći ili dominacije muškaraca, uključujući, na primer, žene koje umiru od AIDS-a ili genitalnog sakaćenja. Ova kategorija može takođe uključiti žene koje su ubijene u takozvanim zločinima zbog časti ili za vreme oružanih konflikata. Jedna čileanska studija je pod pojmom femicid obuhvatila i žena koje su ubijene „na liniji vatre“ (*in the line of fire*), kada su bile prisutne ili su pokušavale da spreče mogući femicid. Na taj način se termin „femicid“ izdvojio iz rodno neutralnog termina „homicid“.

Novija definicija femicida (*Geneva Declaration on Armed Violence and Development*) nema strogo feminističku komponentu jer polazi od toga da je femicid svako ubistvo osobe ženskog pola (*Femicide: A Global Problem*, 2012). Femicidom su obuhvaćena sva mizogina i seksistička ubistva osoba ženskog pola bez obzira na godine života uključujući torturu, spaljivanje udovica na muževljevoj lomači ili zbog miraza (Indija), ubistva zbog „uvrede porodične časti“ (Pakistan), smrtno slučajevne zbog sakaćenja ženskih polnih organa (klitorektomija, infibulacija – genitalno sakaćenje osoba ženskog pola – *Female genital mutilation FGM*) i silovanja, serijska ubistva, ubistva prilikom porodičnog nasilja, trgovine ženama, mortalitet trudnica, kao i ubistva novorođene ženske dece kako bi se prednost dala muškoj deci (Caputi, Russell, 1992:15).

Feministički orijentisana autorka Karen Stout objašnjavala je „intimni femicid“ i definisala je femicid kao „ubijanje žena od strane muških

intimnih partnera”. Ovu definiciju su kasnije modifikovale Mirna Dason (Myrna Dawson) i Rozmari Gartner (Rosemary Gartner) da bi obuhvatile „trenutne ili bivše zakonske supružnike, vanbračne partnere ili momke.” Žaklin Kempbel (Jacquelyn Campbell) i Kerol Ranjan (Carol Runyan) su koristile termin femicid intimnog partnera da bi se naglasila priroda odnosa žrtve i počinioca. One su 1998. redefinisale pojam femicida kao „sva ubistva žena, bez obzira na motiv ili status počinioca”. Istraživači koji koriste ovu proširenu definiciju smatraju da nije potrebno razjašnjavati motive izvršilaca ili njihove odnosa sa žrtvama pri klasifikovanju ubistava kao femicida (Widyono 2008:7).

U nekoliko studija, prvenstveno u Kanadi i SAD, zajedno sa femicidom intimnog partnera, opisan je uksoricid (*uxoricid*), ubistvo žene od strane njenog muža, takođe poznato kao ubistvo supruge (*wife-killing*). Takvo istraživanje skreće pažnju na specifičnu dinamiku partnerskog odnosa i zajednice života u okviru braka i vanbračne zajednice. Veći deo studija o uksoricidu ne odnosi se na ubistva intimnih partnera koji ne žive zajedno. Treba pomenuti i one istraživače koji su usvojili termin feminicid (*feminicide*), kao zločin države koji se sastoji u propuštanju nadležnih organa da spreče i sankcionišu rodno motivisana ubistva žena. Ovaj termin ima politički komponentu i uključuje društvene, kulturne i rodne kontekste nasilja prema ženama. Slučajevi ubistava žena u gradu Ciudad Huarezu (Ciudad Juárez) u Meksiku (Monarerez Fragoso, 2008:78) i Gvatemali⁴¹ dobili su široku globalnu pažnju, uglavnom zahvaljujući prepoznatoj neaktivnosti vlade u sprečavanju ubistava i kažnjavanju izvršilaca (Elektronski bilten Mreže žene protiv nasilja 4, 2010: 18). Marcela Lagarde, bivša predstavnica

---

⁴¹ Ubistva žena u Ciudad Juarez-u, u državi Chihuahua, Meksiko, koja su se dogodila 1993. godine predmet su diskusije i paradigma nasilja prema ženama i u nacionalnim i međunacionalnim sferama. Te godine je 400 mladih žena, od 16 do 24 godina, uglavnom imigrantkinja i crnkinja, prvenstveno studentkinja u trgovačkim školama ili računskim centrima i radnica u slobodnim trgovinskim zonama, bilo osakaćeno, mučeno, silovano, ubijeno, a njihova tela su ostavljena u pustinji oko grada. Prema izveštaju Amnesty International organizacije iz 2003. godine u Ciudad Juarez-u od ubijenih 370 žena, 137 žena je preživelo seksualno nasilje pre smrti. Ovi zločini su kvalifikovani kao „serijska ubistva“ u regiji koju karakteriše visok nivo nasilja nad ženama, ubistva žena, otmice, porodično nasilje. Većina žena poticala je iz siromašnih porodica, a riziku da budu otete i ubijene posebno su bile izložene konobarice, studentkinje, žene koje rade u svojoj ekonomiji, znači žene koje nemaju nimalo moći u društvu i čiji nestanak i ubistvo nema političku cenu za lokalne vlasti.

meksičke Vlade i predsedavajuća za Specijalnu komisiju o femicidu (*Chair of the Special Commission on Femicide*), koja je osnovana 2004. da preispita ubistva žena u Ciudad Huarezu, istakla je da feminucid postoji kao “kriminalitet države koja toleriše ubistva žena, ne istražuje krivična dela ubistva niti smatra učinioce odgovornim” i da feminucid postoji kada država ne nudi ženama garancije i ne stvara uslove sigurnosti za njihove živote u zajednici i kod kuće, na poslu ili mestima za rekreaciju. (Widyono 2008: 9, Russell 2012:2).

Različite definicije pojma femicid utiču na teškoće prilikom prikupljanja i evidentiranja podataka o femicidu i homicidu od strane državnih organa i ustanova. Većina zemalja osnovne informacije o femicidu dobija iz potvrda o smrti. Stručnjaci iz oblasti medicine, prilikom izveštavanja o slučajevima ubistva, najčešće se ne fokusiraju na odnos žrtve i učinioca i ne kategorišu ubistvo kao femicid. Policija u većini zemalja takođe nema smernice za kategorizaciju femicida u okviru ubistava (Konstantinović Vilić, 2013:35).

5.2. Međunarodni pravni okvir i razumevanje fenomena nasilja prema ženama i ubistva žena

Od međunarodnih dokumenata najpre treba pomenuti Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima,⁴² prema kome svako ljudsko biće ima pravo na život, ovo pravo mora biti zaštićeno zakonom i niko ne može biti samovoljno lišen života, čime se zabranjuje lišavanje života i svim ljudima (muškarcima i ženama) se garantuje pravo na život.

Na međunarodnom nivou poslednjih godina raste razumevanje za razmere problema nasilja nad ženama, uključujući i porast broja femicida u svetu. Zbog toga su na nivou Ujedinjenih nacija preduzete određene mere, sa ciljem da se fenomenu femicida pristupi na sveobuhvatan način i da se pronađu adekvatna pravna i druga rešenja kako bi se broj femicida smanjio.

---

⁴² Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, „Sl. list SFRJ Međunarodni ugovori“ br. 7/1971. usvojen Rezolucijom 2200A (XXI) Generalne skupštine UN 16.12.1966. (stupio na snagu 23.3.1976. u skladu sa čl. 49)

Od 1979. godine, kada je usvojena Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW), Ujedinjene nacije svojim aktivnostima i dokumentima sve veću pažnju posvećuju položaju žena u svetu i ostvarivanju njihovih prava.⁴³ Ustanovljavanje Specijalne izveštiteljke za nasilje nad ženama 1994. godine svojevrsno je priznanje da je nasilje nad ženama pitanje ostvarivanja ljudskih prava žena u okviru sistema Ujedinjenih nacija. Komisija za ljudska prava UN imenovala je Radiku Komarasvami (Radhika Coomaraswamy) za prvu Specijalnu izveštiteljku za nasilje nad ženama, uzroke i posledice nasilja 1994. godine,⁴⁴ a njen mandat je proširivan i produžavan nekoliko puta, sa osnovnim ciljem eliminacije svih oblika rodno zasnovanog nasilja nad ženama i devojčicama. Rašida Mandžo (Rashida Manjoo), treća Specijalna izveštiteljka za nasilje nad ženama, podnela je 2012. Savetu za ljudska prava UN *tematski izveštaj o rodno zasnovanim ubistvima žena* (Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences Rashida Manjoo: Gender-related killings of women, 2012).⁴⁵ U ovaj izveštaj su uključena rodno zasnovana ubistva žena bez obzira na to gde su učinjena i ko ih je učinio. Specijalna izveštiteljka ukazuje da se za označavanje ovih ubistava koriste različiti termini u različitim delovima sveta (femicid, feminicid, ubistva „iz časti“ i zločini iz strasti), da je globalnom nivou uočen porast rodno zasnovanih ubistava, kao i da je nedostatak odgovornosti i nekažnjivost ovih zločina enormna (Manjo, 2012, para. 14).

---

⁴³ Na primer, izveštaji CEDAW komiteta u formi zaključnih zapažanja, kao i opšte preporuke koje je CEDAW komitet donosio; Bečka konferencija iz 1993. godine na kojoj je međunarodna zajednica potvrdila da je nasilje nad ženama kršenje ljudskih prava; Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama Generalne skupštine UN iz 1993. godine. Videti: 15 Years of the United Nations Special Rapporteur on Violence against Women, its Causes and Consequences, dostupno na: <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/15YearReviewofVAW-Mandate.pdf>, pristup 25.7.2018.

⁴⁴ Više o tome na Internet prezentaciji Kancelarije Visokog komesara za ljudska prava UN: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/SRWomen/Pages/SRWomenIndex.aspx>, pristup 25.7.2018.

⁴⁵ Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences Rashida Manjoo: Gender-related killings of women, 2012, dostupno na: http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/A.HRC.20.16_En.pdf

U izveštaju su ubistva žena podeljena na direktna/aktivna, odnosno, ubistva kod kojih se zna počinitelj i indirektna/pasivna (Manjo, 2012, para. 16).

Direktna ubistva žena	Indirektna ubistva žena
<ul style="list-style-type: none"> - ubistva koja su rezultat intimnog-partnerskog nasilja; - ubistva zbog optužbi za veštičarenje i vradžbine; - ubistva „iz časti“; - ubistva u kontekstu oružanih sukoba; - ubistva zbog miraza; - ubistva aboridžinskih i domorodačkih žena; - ekstremni oblici nasilnih ubistava žena; - ubistva zbog seksualne orijentacije i rodno identiteta; - drugi oblici rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica. 	<ul style="list-style-type: none"> - smrt žena usled nestručno ili ilegalno urađenih abortusa; - maternalna smrtnost (smrtnost porođilja); - smrt usled štetnih običaja i praksi; - smrt žena povezana sa trgovinom ljudima, trgovinom drogom, aktivnostima bandi i organizovanog kriminala; - smrt devojčica i žena zbog zanemarivanja kroz izgladnjivanje ili druge oblike zlostavljanja - smrt usled namernih akata ili propuštanja države.

Specijalna izveštiteljka ukazuje da se diskriminacija i nasilje koje se reflektuje kroz rodno zasnovana ubistva žena mogu shvatiti kao višestruki koncentrični krugovi koji se međusobno presecaju i prepliću. Ovi krugovi uključuju strukturalne, institucionalne, međupersonalne i individualne faktore. Strukturalni faktori uključuju društveni, ekonomski i politički sistem na makro nivou; institucionalni obuhvataju formalne i neformalne društvene mreže i institucije; međupersonalni uključuju lične odnose između partnera, članova porodice i šire zajednice, dok individualni faktori obuhvataju pojedince i sposobnost da se odgovori na nasilje.

Da bi se razumela rodno zasnovana ubistva žena, neophodno je uzeti u obzir politički, društveni i ekonomski kontekst u kojem se ubistva dešavaju, uključujući stavove muškaraca o osnaživanju žena, političku, pravnu i društvenu reakciju na takve zločine, kontinuirano nasilje nad ženama, kao i obrasce strukturalne diskriminacije i nejednakosti koji su sastavni deo života žena (Manjo, 2012, para.17). Nekažnjivost za ubistva žena postala je globalni problem. Prema rečima Generalnog sekretara UN, kada država ne kazni počiniocima ovakvih dela, to ne samo da pojačava podređenost i nemoć žrtava nasilja, već šalje i poruku društvu da je muško nasilje nad

ženama prihvatljivo i neizbežno, što rezultira u normalizaciji nasilničkih obrazaca ponašanja (Manjo, 2012, para.19).

Ubrzo posle objavljivanja ovog izveštaja, u Beču je u novembru 2012. održan simpozijum Akademskog komiteta sistema Ujedinjenih nacija, Small Arms Survey i Bečkog NVO komiteta o status žena, povodom obeležavanja Međunarodnog dana eliminacije nasilja nad ženama (*UNODC, Symposium on Femicide: A global issue that demands action!*, 2012). Kao doprinos dotadašnjim aktivnostima protiv nasilja nad ženama i iskorenjivanja femicida, predstavnici država članica UN, nevladine organizacije, sociolozi, kriminolozi, tužioci, policajci, feminističke aktivistkinje i drugi pojedinci, dogovorili su se i usvojili *Bečku deklaraciju o femicidu* (Vienna Declaration on Femicide, 2012). Potpisnici ove deklaracije izrazili su veliku zabrinutost zbog porasta broja femicida u svetu i zbog činjenice da često ostaje nekažnjen, što ne samo da pojačava potčinjenost i odsustvo moći žena, već šalje i negativnu poruku društvu da je nasilje nad ženama prihvatljivo i neizbežno. Femicid je definisan kao ubistvo žena i devojčica zbog njihovog roda, odnosno, kao rodno zasnovano ubistvo žena.

Sagledavajući razmere i rasprostranjenost femicida u svetu na osnovu različitih izveštaja i podataka, Generalna skupština Ujedinjenih nacija stavila je ovaj problem visoko na agendu i donela je *Rezoluciju o preduzimanju mera protiv rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica 2013. godine*.⁴⁶ U ovoj rezoluciji od država članica UN se traži da sa dužnom pažnjom sprečavaju akte nasilja nad ženama, kao i da istraže, procesuiraju i kazne počinioce u skladu sa nacionalnim zakonima. Potrebno je da se poboljša prevencija rodno zasnovanih ubistava devojčica i žena, da se poboljša zakonski okvir, uključujući odgovarajuća pravna sredstva i naknadu štete. Od država se zahteva da usvoje niz mera u vezi sa rešavanjem problema nasilja, uključujući i ubistva devojčica i žena, da izrade programe prevencije rodno zasnovanog nasilja, da periodično ispituju da li mere i programi daju rezultate, uz menjanje i prilagođavanje mera i programa, ukoliko je potrebno.

---

⁴⁶ Generalna skupština Ujedinjenih nacija donela je Rezoluciju o preduzimanju mera protiv rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica (A/RES/68/191) iz 2013. godine, dostupno na: https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/Crime_Resolutions/2010-2019/2013/General_Assembly/A-RES-68-191.pdf, pristup 7.8.2018.

Dalje se navodi da je neophodno osnažiti sistem krivične zaštite, kako bi se učinioci ovih dela adekvatno kaznili. S druge strane, potrebno je istražiti rodno zasnovana ubistva žena, osnaživati i edukovati žene i devojčice, posebno u vezi sa faktorima koji ih čine ranjivijim i više u riziku. Generalna skupština UN pozvala je države da poboljšaju prikupljanje podataka i statistike, da sarađuju sa UN telima i drugim državama, kao i sa organizacijama civilnog društva i naučnicima i istraživačima, kako bi se zajednički radilo na formulisanju različitih mehanizama za sprečavanje rodno zasnovanih ubistava i koristili primeri dobre prakse drugih zemalja. Na kraju, od Generalnog sekretara UN je zatraženo da organizuje sastanak stalne međuvladine ekspertske grupe kako bi se diskutovalo o načinima i sredstvima neophodnim za delotvorniju prevenciju, istragu, krivični postupak i kažnjavanje počinitelaca rodno zasnovanih ubistava žena.

Ova ekspertska grupa sastala se 2014. godine u Bangkoku i usvojila niz *praktičnih preporuka u vezi sa rodno zasnovanim ubistvima žena* (Expert Group on gender-related killing of women and girls, 2014).⁴⁷ Ekspertska grupa je ukazala da su rodno zasnovana ubistva žena istovremeno oblik nasilja nad ženama i posledica nasilja nad ženama, zbog čega obaveza države da bavi rodno zasnovanim ubistvima žena proizlazi iz obaveza država, prema međunarodnom pravu ljudskih prava, da sprečava ugrožavanje ostvarivanja ljudskih prava u okviru svoje jurisdikcije, da štiti pojedince, kazni počinioce i obezbedi naknadu i zadovoljenje žrtvama. Saglasno tome, države moraju da postupaju sa dužnom pažnjom u prevenciji rodno zasnovanih ubistava žena, da istraže i adekvatno kazne akte nasilja prema ženama, bez obzira da li ih je počinilo privatno lice ili država (Expert Group on gender-related killing of women and girls, 2014, para.8).

Posle predstavljanja izveštaja stalne ekspertske radne grupe za pitanja rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica, Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila je drugu *Rezoluciju o preduzimanju mera protiv rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica 2015. godine* (A/RES/70/176, 2015), u kojoj je podsetila države na prethodnu rezoluciju iz 2013. godine,

---

⁴⁷ Expert Group on gender-related killing of women and girls, Conclusion and recommendations - Gender-related killings of women and girls: Promising practices, challenges and practical recommendations, Bangkok, 11-13. novembar 2014, UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/2

posebno na obavezu promocije i zaštite svih ljudskih prava i osnovnih sloboda, uključujući za prava i slobode žena i djevojčica. Ujedno je izrazila duboku zabrinutost zbog alarmantnih razmera i rasprostranjenosti različitih manifestacija rodno zasnovanih ubistava žena i djevojčica i ukazala da je svaka drugu ubijenu ženu ubio intimni partner ili član porodice. Ovom rezolucijom države su pozvane, između ostalog, da jačaju krivičnopravni sistem u pogledu rodno zasnovanih ubistava žena, da poboljšaju međunarodnu saradnju i razmenu dobrih praksi u krivičnim stvarima u vezi sa nasiljem nad ženama, da se bore protiv stavova u društvu koji održavaju, opravdavaju ili tolerišu nasilje nad ženama, da usvoje integrisane i sveobuhvatne strategije sa ciljem smanjivanja rizika od rodno zasnovanih ubistava žena, kao i da prikupljaju, analiziraju i izveštavaju o rodno zasnovanim ubistvima žena (A/RES/70/176, 2015, paras. 2-11). Generalna skupština tražila je od UNODC (Kancelarija UN za droge i kriminal) da pripremi analitičku studiju o rodno zasnovanim ubistvima žena na globalnom nivou, sa razvrstanim podacima, kako bi se ilustrovali različiti oblici i manifestacije ovog fenomena (A/RES/70/176, 2015, para.16).

Posle svih ovih aktivnosti u vezi sa femicidom na međunarodnom planu, specijalna izvestiteljka za nasilje nad ženama Dubravka Šimonović podnela je 2016. godine *tematski izveštaj o femicidu* (Šimonović, 2016). Ona je ukazala da međunarodno pravo ljudskih prava, koje čine i globalni i regionalni instrumenti o ženskim pravima i nasilju nad ženama, uspostavlja tri nivoa obaveze države da eliminiše diskriminaciju i nasilje nad ženama, uključujući femicide, kao i da garantuje ženama život bez nasilja (Šimonović 2016, para.74).

- *Prvi nivo odgovornosti* (Šimonović 2016, para.75) odnosi se na nasilje koje počinu država, preko svojih institucija i službenika, kada se krše preuzete obaveze iz međunarodnih ugovora o ljudskim pravima uopšte, kao i obaveze iz CEDAW konvencije i Opšte preporuke br. 19 CEDAW Komiteta. Ova obaveza države nalazi se u članu 2 (d) CEDAW konvencije, kojom se od država zahteva da se suzdrže od bilo kojeg akta ili prakse ili direktne ili indirektno diskriminacije žena, kao i da osiguraju da državni organi i institucije postupaju u skladu sa ovom obavezom. Ova obaveza uključuje dužnost države da osigura da zako-

ni, politike, programi i procedure nisu diskriminatorni prema ženama i da postoji efikasan zakonski okvir za rešavanje svih oblika rodno zasnovanog nasilja.

- *Drugi nivo odgovornosti* (Šimonović 2016, para.76) odnosi se na nasilje nad ženama koje su počinili nedržavni akteri, odnosno, privatna lica, a odgovornost države je sadržana u članu 2 (e) CEDAW Konvencije, kojim se od država zahteva preduzimanje svih odgovarajućih mera za eliminaciju diskriminacije žena koju je počinila osoba, organizacija ili preduzeće. Ovaj nivo odgovornosti zahteva usvajanje i primenu mera za zaštitu žena od rodno zasnovanog nasilja koje su počinili nedržavni akteri. Obaveza je država da imaju zakonske propise, kao i sistem za rešavanje svih oblika nasilja nad ženama koje počine privatna lica. Da bi se ispunila obaveza dužne pažnje (*due diligence*) svi državni organi i službenici agenti moraju da na adekvatan način postupaju u cilju sprečavanja, istrage, kažnjavanja i obezbeđivanja pravnih sredstava za dela rodno zasnovanog nasilja koja su počinila privatna lica. Neuspeh države da postupa sa dužnom pažnjom kako bi sprečila nasilje nad ženama predstavlja kršenje ljudskih prava.
- *Treći nivo odgovornosti* (Šimonović 2016, para.77) je osnaživanje žena i devojčica preduzimanjem mera za osiguranje punog razvoja i napretka svih žena, posebno u političkom, ekonomskom i kulturnom životu.

Specijalna izvestiteljka je u ovom izveštaju posebnu pažnju posvetila prikupljanju podataka o nasilju nad ženama, s obzirom da nedostatak pouzdanih podataka o svim vrstama i manifestacijama nasilja nad ženama na globalnom nivou, uključujući i femicid.

Važnost prikupljanja podataka naglašena je mnogim međunarodnim dokumentima, uključujući CEDAW Konvenciju i opšte preporuke CEDAW Komiteta, koje mogu da posluže i kao pravni osnov i kao praktični vodič za razvijanje statistike razvrstane po polu (Šimonović 2016, para.77); OHCHR Human Rights Indicators: A Guide to Measurement and Implementation, 2012:75). Specijalna izvestiteljka je podsetila da je u Opštoj preporuci br. 19 CEDAW Komiteta posebno naglašena važnost statističkih podataka kako bi se razumeo položaj žena, a državama je preporučeno da osiguraju da nacionalne statističke službe prikupljaju podatke razvrstane po polu, kao i da

podstaknu istraživanja i prikupljanje podataka o rasprostranjenosti, uzrocima i posledicama nasilja nad ženama i efektivnosti mera za prevenciju i zaštitu od nasilja (Šimonović 2016, para.78). Takođe, Istanbulskom konvencijom su države obavezane da prikupljaju razvrstane podatke o slučajevima svih oblika nasilja. Na kraju, specijalna izvestiteljka je podsetila države na prethodne rezolucije Generalne skupštine Ujedinjenih nacija o preduzimanju mera protiv rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica, u kojima su države podstaknute i ohrabrene da sakupljaju razvrstane podatke o rodno zasnovanim ubistvima žena, kao i da ih analiziraju i objavljuju izveštaje, kako bi se osiguralo adekvatno kažnjavanje počinitelaca ovih ubistava, proporcionalno težini izvršenog dela (Šimonović 2016, para.80).

5.3. Oblici femicida

Jedna od osnovnih podela femicida izvršena je prema odnosu ubica i njihovih žrtava na: femicid intimnog partnera (izvršioци muževi/bivši muževi, ljubavnici/seksualni partneri, bivši ljubavnici/seksualni partneri, momci/bivši momci), porodični femicid (izvršioци otac/očuh, braća, polubraća, ujak, deda, svekar, dever), femicid koji su izvršili drugi poznati izvršioци (prijatelj porodice, muška figura autoriteta, na primer nastavnici, sveštenici, kolege na poslu), femicid koji su izvršile nepoznate osobe muškog pola prilikom izvršenja nekog drugog krivičnog dela, razbojništva, razbojničke krađe sa smrtnim ishodom, u oružanim sukobima (Russell, 2008:22).

Klasifikacija femicida nastala na osnovu analize femicida izvršenih u Latinskoj Americi izvršena je na osnovu kriterijuma neposrednih uzroka koji dovode do femicida. Prema toj klasifikaciji postoji: femicid u intimnom odnosu, femicid u neintimnom odnosu, femicid devojčica mlađih od 14 godina, femicid u porodici, femicid zbog prisnosti/povezanosti, sistemski seksualni femicid (neorganizovani i organizovani), femicid zbog prostitucije ili „stigmatizovanih“ zanimanja, femicid zbog trgovine ljudima, femicid zbog krijumčarenja, transfobični femicid, lezbofobični femicid, rasistička ubistva žena i femicid kao posledica genitalnog sakaćenja (Lacmanović, 2015:71-72).

U kriminološkim radovima o nasilju nad ženama i femicidu najviše je analizirano nasilje između intimnih partnera (bračnih, vanbračnih) i ubistva koja se javljaju kao finalni čin nasilja, a najčešće su rezultat seksualne ljubomore i/ili brige o gubitku partnerke (ljubomora/kontrola, ljubomora/seksualna isključivost). Kako Polk i Ranson ističu pokretačka snaga za izvršenje ubistva je shvatanje učinioca „ako te ja nemam, niko te neće imati”, posebno kada muž ubija ženu sa kojom je u braku, a koja želi da napusti bračnu zajednicu i nasilnika (Brookman, 2005:142).

Analiza podataka iz policijskih dosijea o ubistvima koju je uradila Brookman (Brookman) pokazuje da najveći procenat ubistava žena od strane muškaraca postoji između intimnih partnera (od 19 slučajeva 83%), a od ovih, skoro polovina (osam slučajeva) se dogodilo kada je žena donela odluku da napusti muškog partnera ili tamo gde je bila percipirana (osnovano ili ne) kao neverna muškarcu, što takođe predstavlja pretnju intimnom partnerstvu. Kada su žrtva i učinilac bili u dugoj vezi, okolnosti ubistva su bile povezane sa pitanjima „posesivnosti/kontrole“ od strane muškarca. U tim slučajevima, ubistva su bila planirana od strane ubice koji je razvio prezir prema partnerki i tražio osvetu zbog napuštanje veze. Nasuprot tome, kod partnera koji su bili kraće u vezi, nasilje je nastajalo iz rasprave ili svađe i nije bilo prouzrokovano pretnjom o razdvajanju. Ovu vrstu femicida Brookman naziva femicidom koji je izazvan „iznenadnim besom” (*sudden rage*). U tom smislu, prema Brookman, femicid je moguće podeliti na konfrontaciona ubistva (*confrontational killing*), ubistva iz osвете (*revenge killing*) i ubistva usled iznenadnog besa (*sudden rage*) (Brookman, 2005:142-143).

Kao poseban oblik femicida izdvaja se tzv. prikriveni femicid: smrt žena zbog loše obavljenih ilegalnih abortusa u onim zemljama u kojima je abortus zabranjen; smrt žena zbog namernog prenošenja HIV virusa, smrt žena zbog nepotrebnih hirurških intervencija kao što su histerektomije i klitorrektomija, genitalno sakaćenje (posebno izrezivanje i infibulacija); eksperimentisanje na ženskim telima (uključujući upotrebu nedovoljno testiranih metoda kontrole rađanja, od kojih se ispostavilo da su neke kancerogene); smrt zbog nasilnog seksualnog odnosa; smrt ženske dece zbog nemara, bolesti i gladi u Kini i Indiji, pobačaji i ubistva ženske dece po rođenju da bi se povećao broj muške dece (Russell, 2008:23, Kovačević, 2015:1-2).

Iako je u većini definicija femicid ograničen na ubistva osoba ženskog pola od strane osoba muškog pola zato što su osobe ženskog pola, Rasel razlikuje manji broj ubistava žena od strane žena zbog mržnje prema ženama. Navodi kao primer učešće nekih indijskih (južnoazijskih) svekrvi u ubistvima njihovih snaja paljenjem sarija, zato što smatraju da mirazi koje su njihovim porodicama dali očevi njihovih snaja nisu dovoljni (femicid zbog miraza). Ovi oblici ubistava su označeni kao ubistva osobe ženskog pola od strane osobe ženskog pola (*female-on-female murder*). U okviru kategorije femicida izvršenih od strane žena, Rasel je napravila razliku između: žena koje vrše ubistva pod uticajem patrijarhalnih shvatanja; žena koje ubijaju u saizvršilaštvu sa muškarcima i žena koje ubijaju zbog svojih ličnih razloga (Russel, 2001:12-29; Russell, 2008:21-22).

Specijalna izvestiteljka o nasilju nad ženama i rodno zasnovanim ubistvima Rašida Mandžo je u svom tematskom izveštaju iz 2012. godine podelila ova ubistva na direktna i indirektna. Ukratko će biti predstavljena direktna ubistva žena, jer su pojedini oblici ovih ubistava kulturološko specifični i nisu zastupljeni u našoj državi i regionu.

5.3.1. Ubistva žena kao rezultat intimnog-partnerskog nasilja

Partnersko nasilje je problem koji pogađa milione žena širom sveta. Istraživanja, skoro bez izuzetka, pokazuju da su žene u mnogo većem riziku od muškaraca da budu ubijene od svojih intimnih (bivših ili sadašnjih) partnera, kao i da su intimni partneri odgovorni za većinu ubistava žena (Manjoo, 2012, , paras.30-35). Studije pokazuju da su u nekim zemljama između 40 i 70% ubistava žena počinili njihovi intimni partneri. U mnogim državama, dom je mesto na kojem je najveća šansa da će žena biti ubijena, za razliku od muškaraca koji će najčešće biti ubijeni na ulici.

Istraživanja pokazuju da se iz godine u godinu povećava broj ubistava žena. U izveštaju je navedeno da je u Španiji broj femicida porastao za preko 15%, a u Italiji se smanjuje ukupan broj ubistava, ali se povećava

broj femicida.⁴⁸ U Hondurasu i u Kostariki više od 60% ubistava žena počinili su njihovi partneri ili muški članovi porodice, a u Peruu čak 70%. U Meksiku, 60% žena koje su ubili partneri, prethodno su prijavljivale nasilje nadležnim državnim organima. Nacionalna studija u Južnoafričkoj Republici iz 2004. godine procenjuje da na svakih šest sati jednu ženu ubije njen intimni partner. Statistika u Sjedinjenim Američkim Državama pokazuje da su 1993. godine 40% ubistava žena počinili njihovi partneri, dok je taj procenat porastao na 45% u 2007. godini, u poređenju sa 6% ubijenih muškaraca 1993. godine, odnosno, 5% u 2007. godini.

5.3.2. Ubistva žena zbog optužbi za veštičarenje/vradžbine

Ubistva žena koje su optužene za veštičarenje/vradžbine (Manjoo, 2012, para.36-42) raširena su u zemljama Afrike, Azije i na Pacifičkim ostrvima. Nasilje nad njima obuhvata nasilna ubistva, fizička sakaćenja, kidnapovanje i nestanak žena i devojčica, a često su podvrgnute egzorcizmu, javnim batinama i drugim zlostavljanjima. Mlađe žene su u većem riziku da budu optužene za veštičarenje/vradžbine, ali u nekim delovima Afrike u riziku su i starije žene, zbog svoje ekonomske zavisnosti od drugih ili zbog imovine koju poseduju i koju mlađi članovi porodice žele da naslede. Jedna studija iz 1995. godine u Zimbabveu pokazala je da je većina od 42 ubijene žene starije od 50 godina, prethodno bila optužena za veštičarenje/vradžbine.

Studija iz Gane pokazuje da su mnoge siromašne, često starije žene koje su optužene za veštičarenje/vradžbine, ubili njihovi muški rođaci ili su bile izložene fizičkom, seksualnom i ekonomskom nasilju. Njih često nasilno odvođe u tzv. „kampove za veštice“, a mnoge udovice su izložene imovinskom nasilju, koje uključuje evikciju i gubitak nasledstva. U Nepalju starije žene, udovice, siromašne žene i žene iz najnižih kasti ne mogu da ostvare svoja imovinska prava. U Papua Novoj Gvineji prijavljeno je oko 500 slučajeva torture i ubistava žena optuženih za veštičarenje/vradžbine, a

---

⁴⁸ Sa 15,3% u periodu 1992-1994, na 23,8% u periodu 2007-2008.

i broj optužbi za ova dela je u porastu. Žene optužene za veštičarenje bacane su sa litica, mučene, spaljivane i sahranjivane žive. Žrtve ovih zločina su uglavnom udovice, starije žene koje nemaju decu ni rođake, kao i žene rođene u vanbračnim zajednicama. U izveštaju je navedeno da se optužbe za veštičarenje često u društvu doživljavaju kao „pogodan način“ da se izvrše umišljajna ubistva žena zbog netrpeljivosti, ljubomore, zavisti, pohlepe, rivaliteta i slično.

Prema policijskim izveštajima, žene su šest puta češće optužene za veštičarenje/vradžbine od muškaraca, a učinioci ubistava ovih žena skoro su isključivo muškarci, koji su često društveno ili biološki povezani sa žrtvama. Istraživanja pokazuju da se u Južnoafričkoj Republici primenjuje veoma blaga kaznena politika ukoliko je ubica muž ili muški rođak ubijene žene, dok je u Zambiji prosečna kazna jedna do dve godine za umišljajno ubistvo žene.

5.3.3. Ubistva žena i devojčica zbog „časti“

„Ubistva iz časti“ (Manjoo 2012, para.43-50) predstavljaju jednu od najtežih manifestacija štetnih praksi prema ženama. Karakteriše ih visok nivo nekažnjivosti u mnogim delovima sveta, najčešće od Sahare do Himalaja, ali ih ima i u regionima u kojima žive imigrantske zajednice. Ova ubistva uglavnom ostaju neprijavljena i nedokumentovana, a Populacioni fond Ujedinjenih nacija procenjuje da oko 5000 žena godišnje ubiju muški članovi njihovih porodice „zbog časti“. Ova ubistva imaju različite oblike, kao što su direktna ubistva, kamenovanje, prisilna samoubistva nakon javne osude njihovog ponašanja, polivanja kiselinom i slično. Žene su najčešće optužene za preljubu, seksualne odnose pre braka ili zbog samostalnog izbora partnera, obrazovanja i zapošljavanja, načina oblačenja, ponašanja i kontakata sa muškarcima sa kojima nisu u srodstvu.

Zločini „zbog časti“ su povezani i sa drugim oblicima porodičnog nasilja, obično su učinioci muški članovi porodice, a cilj im je kontrola ženske seksualnosti i ograničavanje njihove slobode kretanja. S obzirom na to da najčešće cela porodica smatra da je povređena ženinim stvarnim ili pretpostavljenim ponašanjem, kazna najčešće ima kolektivnu dimenziju, a

neretko je i javnog karaktera kako bi se uticalo na ponašanje drugih žena u zajednici.

Specijalna izvestiteljka za nasilje nad ženama izrazila je zabrinutost zbog samoubistava žena samospaljivanjem u Avganistanu i Iranu, koja su uzrokovana osećajem da su osramotile/obeščastile porodicu. Generalni sekretar UN dao je niz preporuka u vezi sa kriminalizacijom zločina „iz časti“ i kažnjavanjem svih koji u tim zločinima učestvuju i preporučio je da se u državama u kojima žive imigrantske zajednice, obezbedi zaštita žrtava i potencijalnih žrtava u postupcima dobijanja azila i drugih useljeničkih procedura.

5.3.4. Ubistva žena u kontekstu oružanih sukoba

Tokom oružanih sukoba, žene su izložene raznim vrstama fizičkog, seksualnog i psihičkog nasilja, uključujući i ubistva (Manjoo, 2012, para.51-55). Nasilje nad ženama se često upotrebljava kao oružje u ratu, sa ciljem da se kazne i dehumanizuju devojčice i žene, kao i da se naškodi njihovim zajednicama. Žene i devojčice su žrtve operacija protiv civilnog stanovništva, ali su i žrtve zatvaranja, torture, silovanja i drugih zlostavljanja zbog učešća u pokretima otpora, zbog aktivnog angažovanja u odbrani, kao i zbog toga što su članice zajednica osumnjičenih za neprijateljsku saradnju.

Rodna neravnopravnost postaje mnogo izraženija u vreme konflikta i kriznih situacija. Specijalni izvestilac za položaj branitelja ljudskih prava ukazao je da su braniteljke ljudskih prava koje se suprotstavljaju opresivnim režimima u većem riziku od nasilja i drugih povreda prava. U izveštaju za Kolumbiju, specijalni izvestilac je ukazao na ubistva nekoliko braniteljki ljudskih prava koja su naročito teška, veoma nasilna i uključuju seksualnu torturu. Braniteljke ljudskih prava u Avganistanu redovno uznemiravaju i zastrašuju, a neke politički aktivne žene su ubijene i njihove ubice nisu procesuirane.

5.3.5. Ubistva zbog miraza

Ubistva zbog miraza (Manjoo, 2012, para.56-60) javljaju se u nekim delovima južne Azije i podrazumevaju ubistva tek udatih žena, kao i samoubistva

zbog konstantnog maltretiranja od mladoženjine porodice sa ciljem da iznude plaćanje miraza. Najčešće se mlade spaljuju, a ova ubistva se predstavljaju kao nesrećni slučajevi (npr. eksplozija šporeta). U Pakistanu, Bangladešu i Nepalu usvojeni su zakoni kojima se zabranjuje miraz, ali se ovi zakoni ne primenjuju adekvatno. U Bangladešu se često koristi napad upotrebom kiseline u ovim slučajevima, zbog čega je usvojen zakon kojim se ograničava prodaja kiseline, sa ciljem smanjenja broja ovakvih napada na žene. Statistički podaci pokazuju da je u Indiji u periodu 2007-2009 bilo preko 8000 ubistava zbog miraza. Međutim, ovi slučajevi se ne procesuiraju adekvatno, pa je tako u 2008. godini bilo manje od 2000 osuđujućih presuda.

5.3.6. Ubistva aboridžinskih i domorodačkih žena

Aboridžinske i domorodačke žene i devojčice izložene su izuzetno visokom nivou nasilja, uključujući i ubistvo (Manjoo, 2012, para.61-65). Globalna društvena, kulturna, ekonomska i politička marginalizacija aboridžinskih i domorodačkih žena, zajedno sa negativnim nasleđem kolonijalizma i rasističkim politikama, doveli su veliki broj ovih žena u izuzetno osetljivu poziciju. Na primer, posledice određenih ekonomskih politika u Centralnoj Americi pogoršale su položaj domorodačkih žena i prisilile ih na migracije, a poslovi koje obavljaju su veoma loši i veoma loše plaćeni.

Višestruka diskriminacija kojoj su izložene (rasa, etnička pripadnost, pol, klasa, obrazovanje) često kulminira nasiljem. U slučajevima ubistava aboridžinskih i domorodačkih žena, vlasti ne rade adekvatno svoj posao, policija ih ne štiti od nasilja, a istrage nestanaka i ubistava nisu efikasne i detaljne.

U Gvatemali postoji veliki problem sa ubistvima domorodačkih žena, koji ima korene iz kolonijalnog perioda i koji se pogoršao tokom oružanih sukoba koji su trajali 36 godina. Pripadnice Maja čine 88% žrtava seksualnih napada, koje su sistemski i namerno počinili pripadnici vojske i paravojnih formacija. Nakon uspostavljanja mira 1996. godine, učinioci nisu privedeni pravdi niti su žrtve i njihove porodice dobile odštetu.

U Australiji, aboridžinske žene su u mnogo većem riziku da budu žrtve femicida, silovanja i drugih napada u poređenju sa drugim ženama.

S druge strane, one često ne prijavljuju nasilje zbog negativnih stavova dominantne bele zajednice prema aboridžinskim zajednicama.

Mlade aboridžinske žene u Kanadi su u pet puta većem riziku da nasilno umru od drugih kanadskih žena istih godina. U 2010. godini od 582 slučaja nasilja nad aboridžinskim ženama, 20% su nestale žene i devojčice, a 67% su žene koje su ubijene ili su umrle usled zanemarivanja. Dodatno, aboridžinske žene i devojčice su u većem riziku da ih ubiju stranci (osobe koje ne poznaju), a oko 50% tih ubistava ostaje nerešeno.

5.3.7. Ekstremni oblici nasilnih ubistava žena

Rastući sociopolitički fenomen bandi, organizovanog kriminaliteta, trgovine drogom, trgovine ljudima, masovne migracije i prodaja oružja imaju veoma negativan uticaj na živote žena, posebno u Meksiku i Centralnoj Americi (Manjoo, 2012, para.66-70).

Severni deo Centralne Amerike ima najviši procenat ubistava u nekonfliktnom kontekstu, pri čemu je broj ubijenih žena u stalnom porastu. Na primer, u Gvatemali je u toku 2004. godine broj ubijenih žena porastao za 114%, a muškaraca 68%, u Salvadoru broj ubijenih žena je porastao tokom 2006. godine za 111% u poređenju sa 40% kod muškaraca, dok je u Hondurasu broj ubijenih žena porastao 2007. godine za 166%, a muškaraca za 40%. U Meksiku podaci pokazuju da postoji veliki porast u broju femicida, a jedna studija procenjuje da je 740 žena ubijeno samo u gradu Ciudad Huarezu (Ciudad Juárez) između 1993-2009. godine.

Ubistva su povezana sa otmicama i nestankom od nekoliko dana, torturom i seksualnim nasiljem koje vrši grupa muškaraca, sakaćenjem reproduktivnih organa, a u pojedinim slučajevima odsecanjem glave i ostavljanjem golih tela/delova tela na javnim površinama. Iako žrtava ima iz svih društvenih i ekonomskih slojeva, mnoge ubijene žene dolaze iz najmarginalizovanijih delova društva – siromašne su, iz ruralnih krajeva, drugačijeg etničkog porekla od dominantnog, bave se seksualnim radom ili rade veoma slabo plaćene poslove. Najviše su u riziku mlade žene između 16 i 24 godina.

5.3.8. Ubistva zbog seksualne orijentacije i rodnog identiteta

Ubistva zbog seksualne orijentacije i rodnog identiteta (Manjoo, 2012, para.71-76) su fenomen koji je tek od skoro dokumentovan. Iako nema pouzdanih statističkih podataka, organizacije civilnog društva ukazuju da nasilje motivisano mržnjom i predrasudama na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta postoji svakodnevno u životima mnogih osoba. Lezbejke, gejevi, biseksualne, transpolne, transrodne, interpolne i kvir osobe (LGBTTIQ), kao i aktivisti/kinje koji rade u ovim oblastima, na meti su napada jer se ne uklapaju u stereotipe o rodnoj seksualnosti i/ili identitetu, zbog čega postaju žrtve homofobičnih zločina. LGBTTIQ osobe, uključujući i žene, posebno su u riziku od mnogih nasilnih zločina, od ubistava u svom domu preko ubistava na javnim mestima, iznuđivanju novca ucenama pod pretnjom da će se otkriti njihov identitet javnosti, zloupotrebama od organa javne vlasti, posebno policije. Savet za ljudska prava UN izrazio je zabrinutost zbog porasta nasilja i ubistava LGBTTIQ osoba, zbog čega je doneo rezoluciju o ljudskim pravima, seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu (UN Human Rights - Human Rights Council adopts resolution on sexual orientation and gender identity and concludes twenty-seventh session, 2014).

5.3.9. Drugi oblici rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica

Određene kulturne norme i verovanja predstavljaju uzrok štetnih praksi koje rezultiraju nasiljem nad ženama (Manjoo, 2012, 77-81). Na primer, u Indiji je to „sati“ – običaj prema kojem se spaljuju preživjele udovice na sahrani svojih muževa. Ubistva ženske dece po rođenju praktikovana su kroz istoriju, na svim kontinentima i u različitim sredinama, što je usko povezano sa selektivnim abortusima, koji su usmereni na ženske fetuse.

Poslednjih decenija postoji nesrazmera u odnosu rođenih dečaka i devojčica u mnogim azijskim državama. U kontekstu preferencije muškog deteta, problem se produbljuje razvojem modernih tehnologija koje se mogu

upotrebiti za odabir pola deteta. U Indiji je veliki nesklad u odnosu rođenih dečaka i devojčica, a procene iz 2003. godine pokazuju da nedostaje oko 100 miliona žena. Procenjuje se da se u Indiji godišnje izvrši oko milion selektivnih abortusa ženskih fetusa. Dodatno, mortalitet devojčica ispod 5 godina je za 21% viši od mortaliteta dečaka istog uzrasta, a kao razlozi za veću smrtnost devojčica navode se nasilje, izgladnjivanje i zdravstveno zapostavljanje/nelečenje. Slična situacija je i u Kini, u kojoj su devojčice istorijski bile žrtve infanticida, posebno u vreme gladi i velikog siromaštva. Jedna studija ukazuje da je procenjeni broj žena koje nedostaju u Kini u XX veku preko 35 miliona. Najnoviji podaci pokazuju da u Kini još uvek postoji preferencija muškog deteta, posebno među gradskim stanovništvom.

5.4. Faktori rizika za pojavu femicida

Faktori rizika za pojavu femicida su brojni i njihovo otkrivanje predstavlja osnovni uslov za prevenciju femicida. Da bi se utvrdili najbolji načini za poboljšanje prevencije, u brojnim studijama o femicidu na osnovu istraživačkog materijala, izdvojeni su faktori rizika za femicid intimnih partnera. Rebeka i Rasel Dobaš (Rebecca i Russell Dobash) su u studiji *The Murder in Britain Study* koja je obuhvatila istraživački uzorak iz Engleske, Velsa i Škotske, kao varijable ili faktore rizika za femicid naveli, pored ostalog, demografske i socioekonomske faktore; zloupotrebu psihoaktivnih supstanci, neprijatne doživljaje u detinjstvu, raniju osuđivanost za nasilničke delikte izvršene prema osobama ženskog pola, primenu nasilja prema partnerkama, situacione faktore i odnos između žrtve i prestupnika. Takođe su istakli da se odvajanje prilikom raskida intimnog odnosa ne može posmatrati izolovano kao poseban faktor rizika (Dobash, Dobash, 2008:66, Dobash, Dobash, 2015:48).

Žaklin Kempbel je u studiji „Faktori rizika za femicid“ konstatovala da je femicid vodeći uzrok smrti među afroameričkim ženama između 15 i 45 godina. Proučavajući 220 žrtava femicida (1994-2000), Kambel je došla do zaključka da su rizični faktori za femicid između intimnih partnera pre svega: učestalost i ozbiljnost fizičkog nasilja pre izvršenog ubistva kao primarni faktor femicida (79% žrtava femicida između 18 i 50 godina bile

su žrtve koje su fizički zlostavljane pre svoje smrti od strane intimnog partnera koji ih je ubio u poređenju sa 10% iz kontrolne grupe žena); pretnje, uhodjenje, prisiljavanje na seksualni odnos, zlostavljanje za vreme trudnoće, posedovanje oružja i pretnje oružjem, prekomerno korišćenje alkohola i opojnih droga, suicidnost izvršioca, prethodna sudska osuda za krivično delo koje pripada kriminalitetu nasilja, samo su najznačajniji faktori rizika za žrtvu femicida.

Za razliku od Dobaš i Dobaš, Kempbel tvrdi da su žene koje se posle zajedničkog života odvoje od intimnog partnera pod većim rizikom da budu žrtve femicida, posebno ako je partner imao visok stepen kontrole žrtve ili ako ih žrtva ostavlja zbog drugog partnera. Prilikom upoređivanja izvršilaca femicida sa drugim muškarcima zlostavljačima, studija je otkrila da je nezaposlenost najvažniji demografski faktor rizika za izvršenje femicida intimnog partnera. Primeri u kojima je nasilnik imao visoko obrazovanje (nasuprot srednjoškolskom obrazovanju) bio je zaštitni faktor u odnosu na femicid, kao i primeri u kojima je nasilnik imao visoko obrazovanje i bio nezaposlen, a u potrazi za poslom (Campbell, 2008:58).

Shvatanje da je faktor rizika za femicid raskid partnerskog odnosa i odvajanje od intimnog partnera zastupljeno je u kriminološkoj literaturi. Iz velikog broja slučajeva ubistva žena može se zaključiti da su žene posebno ugrožene i postaju žrtve ubistva kada odluče da napuste svoje nasilne muževe. Za ovaj obrazac nasilja uveden je poseban termin „napad prilikom odvajanja“ („*separation assault*“) da bi se opisali različiti oblici zlostavljanja i prinude, koji dovode do ubistva žene koja je odlučila da prekine partnerski odnos (Konstantinović Vilić, Nikolić Ristanović, 2003:135).

Mnogi autori smatraju da socijalna marginalizovanost žena značajno određuje rizik stradanja žena od nasilja u braku. Strukturirano nasilje koje deluje posredstvom siromaštva, nejednakih šansi i socijalna marginalizacije žena može se dovesti u direktnu vezu sa stopom ubistava (Konstantinović Vilić, 2013:46, Simeunović Patić, 2002:6). Bitni faktori koji ne samo što povećavaju rizik viktimizacije nasiljem u porodici već sprečavaju da se žena žrtva oslobodi nasilja su rodna, socijalna i etnička marginalizovanost žena (Nikolić Ristanović, 2000:114). U onim slučajevima kada je ubistvo izvršila osoba koja se nije poznavala sa žrtvom i kod koje nije postojao prethodni rizik od primenjenog fizičkog nasilja, informacije o socijalnim

obeležjima izvršilaca pokazuju da su ovi izvršioci bili nasilni prema svojim bračnim ili vanbračnim partnerkama.

Prepoznavanje faktora rizika za određenu vrstu femicida i blagovremena intervencija državnih organa i ustanova usaglašena sa utvrđenim činjenicama najznačajnija je komponenta u prevenciji femicida (Pavićević, Glomazić, Ilijić, 2016:467). Zbog toga je prilikom izučavanja femicida i stvaranja preventivnih mera zaštite, neophodno utvrditi i analizirati niz egzogenih kriminogenih faktora femicida, kao što su rodna, ekonomska i socijalna marginalizovanost žena, karakteristike porodičnog miljea, bezbednosni rizici, postojanje prethodnog porodičnog nasilja, sankcionisanje porodičnog nasilja, adekvatna primena zakona i kažnjavanje učinilaca, hitnost i blagovremenost u reagovanju svih subjekata koji treba da pružaju podršku i pomoć žrtvama nasilja. Efikasan odgovor nadležnih institucija na nasilje u porodici može značajno da doprinese sprečavanju femicida.

Takođe je veoma značajno izvršiti pažljivu analizu svakog slučaja femicida, utvrditi endogene kriminogene faktore ili faktore ličnosti učinilaca femicida i načina na koji se žena odnosi prema intimnom nasilju, kao i nivo zlostavljanja na koji se žena navikla i smatra prihvatljivim u heteroseksualnim odnosima. Dosadašnja istraživanja nasilja u porodici i femicida pokazala su da je u intimnim partnerskim odnosima femicid predvidljiv, zato što nastaje posle dugogodišnjeg neprijavljenog i neprocesuiranog nasilja u porodici i neprepoznate cikličnosti ispoljavanja nasilja. Snižavanje praga osetljivosti kod žena na nasilje koje vrše muški članovi porodice (otac, braća, intimni partner) predstavlja neophodan uslov da žene rano otkriju znake zlostavljanja, prepoznaju opasnosti i odbace shvatanje da je u porodičnom konfliktu ona izazvala nasilje, da je kriva i treba da podnosi i trpi (Pavićević, Glomazić, Ilijić, 2016:468).

5.5. Krivičnopravna regulativa femicida u svetu

Krivičnopravna reakcija na ubistva žena ili femicid kao rodno zasnovano nasilje razlikuje se u pojedinim zemljama u svetu. Najveći broj zemalja ne propisuje femicid kao posebno krivično delo, već polazi od toga da su žene i muškarci izjednačeni pred zakonom i da je nepotrebno izdvajati

žrtve prema polu i inkriminisati ubistvo žene kao poseban oblik ubistva. U nekim krivičnim zakonicima predviđene su strože kazne za rodno determinisano ubistvo i rodna motivisanost učinioca da izvrši krivično delo ubistva uzima se kao obavezna otežavajuća okolnost prilikom odmeravanja kazne. Argentina i Venecuela tretiraju femicid kao poseban oblik teškog ubistva. Ipak, u velikom broju zemalja Latinske Amerike inkriminiše se rodno zasnovano ubistvo žene kao samostalno krivično delo, odnosno, kao femicid ili feminicid (Batrićević, 2016:436-438). Danas u svetu preovlađuju tri različita sistema u krivičnim zakonodavstvima u vezi sa prevencijom, istragama, gonjenjem i kažnjavanjem rodno zasnovanih ubistava žena (*Expert Group on gender-related killing of women and girls, Criminalization of gender-related killings of women and girls*, 2014).

5.5.1. Posebno krivično delo „femicid“

Do kraja 2015. femicid je inkriminisan kao posebno krivično delo (*Ibid.*, para.7-22) u Boliviji, Brazilu, Čileu, Kolumbiji, Kostariki, Ekvadoru, El Salvadoru, Gvatemali, Hondurasu, Meksiku, Nikaragvi, Panami, Peruu i Dominikanskoj Republici. Definicije krivičnih dela variraju. Samo u nekoliko država je propisano da je učinilac dela muškarac, a većina definicija podrazumeva postojanje nekih specifičnih okolnosti, koje će biti ukratko predstavljene.

- Odnos između žrtve i učinioca – u zavisnosti od države, bračna ili vanbračna zajednica, porodični odnosi, intimno partnerstvo i slično. U pojedinim slučajevima ovaj odnos je šire shvaćen, na primer odnos u kontekstu zapošljavanja ili obrazovanja, kao i odnos subordinacije i/ili zavisnosti. Pojedine definicije ne uključuju prethodne veze (bivše partnere), dok pojedine uključuju situacije u kojima je učinilac neuspješno pokušavao da (re)uspostavi odnos sa žrtvom pre ubistva (*Ibid.*, para.9).
- Postojanje prethodnog nasilja – u nekim državama je propisano postojanje prethodnog nasilja učinioca prema žrtvi pre ubistva, odnosno, uznemiravanja, pretnji i slično, dok se u nekim definicijama ne navode

specifične vrste nasilja već samo da se ubistvo desilo kao posledica ponovljenih manifestacija nasilja nad žrtvom (*Ibid.*, para.10).

- Okolnosti u vezi sa ubistvom – ubistvo učinjeno na naročito okrutan ili nasilan način, ubistvo u kojem su učestvovala i druga lica, sakaćenje žrtve i drugi oblici ponižavajućih i degradirajućih povreda na žrtvinom telu. U nekim državama je uključeno nanošenje povreda nakon ubistva, kao i akti nekrofilije, dok je u nekim posebno uključeno javno izlaganje tela žrtve u javnosti (*Ibid.*, para.11).
- Okolnosti u vezi sa karakteristikama žrtve – da je žrtva bila u situaciji ranjivosti, da je učinilac iskoristio/zloupotrebio žrtvino psihičko ili fizičko stanje ranjivosti, kao i ako je žrtva maloletna, trudna ili ima invaliditet (*Ibid.*, para.12).
- Druge okolnosti – najčešće je to da je ubistvo počinjeno u prisustvu deteta ili drugog člana porodice žrtve (*Ibid.*, para.13).

Pored ovih specifičnih okolnosti, u mnogim državama u definicije krivičnog dela uključeni su još neki elementi, kao što su: specifično mentalno stanje učinioca, mizoginija, mržnja ili prezir prema žrtvi zato što je žena, kao i druge okolnosti u vezi sa nejednakim odnosima moći (*Ibid.*, para.14). Kazne za femicid razlikuju se od države do države, ali su u svim jurisdikcijama u kojima postoji ovo krivično delo, kazne više od kazni za osnovno delo ubistva (obično ubistvo) (*Ibid.*, para. 22).

5.5.2. Rodno određene/zasnovane okolnosti kao deo krivičnog dela teško ubistvo

Rodno određeni/zasnovani elementi uključeni su u definicije teškog ubistva (*Ibid.*, para.7-23-30) u Argentini, Belgiji, Kolumbiji, Hrvatskoj, Francuskoj, Italiji, Ruskoj Federaciji, Turskoj i Venecueli (*Ibid.*, para.23). Na primer, najčešće je to ubistvo trudne žene, a noviji oblici uključuju ubistva žena koje su počinili muškarci u kontekstu rodno zasnovanog nasilja i ubistva žena zato što su žene bez obzira na pol učinioca (*Ibid.*, para.24). U ovu grupu spadaju i krivična zakonodavstva u kojima su rodno zasnovani elementi uključeni u definicije teškog ubistva na način da se ne odnose

isključivo na žene, kao što su na primer zločini iz mržnje, ubistvo člana porodice koji je prethodno zlostavljan, ubistva „iz časti“ i slično (*Ibid.*, para.25).

5.5.3. Rodno neutralan sistem – krivično delo ubistva

Krivična zakonodavstva mnogih država sadrže odredbe o otežavajućim okolnostima koje su relevantne za sva krivična dela, uključujući i ubistvo (*Ibid.*, para.31-36). One utiču na određivanje kazne učiniocu krivičnog dela, u skladu sa nacionalnim zakonima (*Ibid.*, para.31). U veoma malom broju država otežavajuće okolnosti su propisane tako da se specifično odnose na žene (na primer, kao posledica nasilja nad ženom ili ubistvo trudne žene), dok su u većini krivičnih zakonodavstava otežavajuće okolnosti propisane rodno neutralno – mržnja zbog pola, roda, rodnog identiteta ili seksualne orijentacije; bračni/partnerski odnos između žrtve i počinioca, ubistvo u prisustvu dece i slično (*Ibid.*, para.33-34).

Stalna ekspertska radna grupa za pitanja rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica (*Expert Group on gender-related killing of women and girls*) dala je niz opštih i specifičnih preporuka državama, uključujući i preporuku da usvoje zakone kojima će se efikasno odgovoriti na rodno zasnovana ubistva žena, propisujući posebna krivična dela ili otežavajuće okolnosti, uz osiguravanje da se učinioci ovih dela ne mogu pozivati na „strast“, „nasilne emocije“, „čast“ ili „provokacije“ kako bi izbegli krivičnu odgovornost (*Expert Group on gender-related killing of women and girls, Conclusion and recommendations - Gender-related killings of women and girls: Promising practices, challenges and practical recommendations*, 2014, para.48c).

Takođe, ova ekspertska grupa ukazala je da je nedovoljan pristup pravdi glavna prepreka za delotvornu prevenciju, istragu, krivično gonjenje i kažnjavanje učinilaca rodno zasnovanih ubistava. Razlozi za to su mnogobrojni: a) neadekvatni ili diskriminatorni zakoni, b) nedostatak rodno osetljivih procedura u postupanju u slučajevima nasilja nad ženama, c) opstajanje diskriminatornih rodni stereotipa kod policijskih i drugih službenika (okrivljavanje žrtve, nesprovođenje zakona u manjinskim zajednicama),

d) nedovoljno finansiranje primene propisa u vezi sa pravima žrtava, e) stigma i strah od ponavljanja nasilja, f) žrtve nemaju dovoljno znanja o svojim pravima i zakonskim procedurama i g) ograničena geografska dostupnost sudova i tužilaštava (*Ibid.*, para.17). Pored toga, tužilaštva i sudovi nemaju uvek dovoljno kapaciteta da se bave rodno zasnovanim ubistvima žena na rodno senzitivnan način, zbog postojanja rodni stereotipa i diskriminacije, nedovoljno specijalizovanog znanja i obuka, kao i nedostatka ljudskih i finansijskih resursa (*Ibid.*, para.18). Imajući to u vidu, set preporuka odnosi se na jačanje kapaciteta institucija krivičnog sistema kroz treninge, kampanje za podizanje svesti, iskorenjivanje rodni stereotipa i diskriminacije iz institucija i adekvatno sankcionisanje diskriminatornog postupanja, promocija zapošljavanja žena u pravnim profesijama, posebno na rukovodećim mestima, kao i obezbeđivanje adekvatnih ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa za primenu zakona, postupaka i praksi u prevenciji i odgovoru na rodno zasnovana ubistva žena (*Ibid.*, para.48 d-e).

5.6. Rasprostranjenost femicida u Srbiji

Statistike pokazuju da je svake godine oko 60.000 žena u svetu nasilno ubijeno (Lacmanović, 2015:61). Međutim, bez obzira na ogromnu društvenu opasnost i rasprostranjenost femicida poslednjih godina, u Srbiji je nemoguće statistički pratiti i kvantitativno i kvalitativno analizirati ovu negativnu društvenu pojavu zbog toga što još uvek ne postoje zvanične i javno dostupne informacije državnih organa i institucija nadležnih za postupanje u slučajevima nasilja u porodici i ubistava kada su žene žrtve. Iako je obaveza uspostavljanja evidencije o prijavama nasilja u porodici definisana ZSNP, još uvek nije uspostavljeno adekvatno praćenje i evidentiranje nasilja u porodici i femicida kao najtragičnije posledice nasilja. Na osnovu podataka Republičkog zavoda za statistiku ne može se utvrditi učestalost i rasprostranjenost femicida u Srbiji jer se ne publikuju podaci o žrtvama ubistava, niti podaci o motivima izvršenja krivičnih dela. Pravosudna statistika o krivičnim delima ubistva, koju objavljuje Republički zavod za statistiku, ne sadrži podatke o tome koliko je nasilnih smrti žena nastalo usled femicida.

Autonomni ženski centar u Beogradu je 2010. godine, koordinišući rad Mreže Žene protiv nasilja, inicirao i uspostavio prvu bazu za prikupljanje podataka o femicidu u Srbiji. Jedini javno dostupan izvor podataka o femicidu bili su medijski izveštaji, tako da je praksa prikupljanja podataka započela monitoringom medijskog izveštavanja. Prikupljanja podataka na osnovu drugih izvora, kao što su policijski i medicinski izveštaji, nije bilo moguće zbog toga što podaci nisu rodno razvrstavani, nije beležena relacija između učinioca i žrtve niti način nastupanja smrti, te je bilo nemoguće utvrditi da li se radi o femicidu (Lukić, Jovanović, Slavković, Petrović, 2018:12). Mreža Žene protiv nasilja danas je jedina organizacija koja prati, prikuplja podatke i objavljuje izveštaje o femicidima punoletnih žena koje su ubili partneri ili članovi porodice muškog pola, zbog čega predstavlja jedini dostupan izvor koji javno rasvetljava rasprostranjenost, vrste i karakteristike femicida u okviru porodice i intimnog partnerskog odnosa. Ministarstvo unutrašnjih poslova je unapredilo evidencije i beleži ubistva žena u odnosu na relaciju učinilac-žrtva, ali nema informacija o tome koji se podaci prikupljaju, niti su ovi podaci javno dostupni. U izveštajima Mreže Žene protiv nasilja naglašava se da broj žena žrtava femicida nije konačan i da je moguće da mediji nisu izvestili o svim slučajevima ubistava žena. Podaci se odnose na žrtvu, učinioca, odnos učinioca i žrtve i okolnosti nastupanja smrti. Posebna naglasak je stavljen na potrebu prikupljanja podataka o istorijatu vršenja nasilja, posedovanju vatrenog oružja, a, ukoliko je to moguće, i o učešću učinioca u ratovima na prostoru bivše SFRJ devedesetih godina (Lukić, Jovanović, Slavković, Petrović, 2018:12).

U tabeli ispod dat je pregled ubistava žena od 2010. do 31. decembra 2018. godine, na osnovu podataka Mreže Žene protiv nasilja.⁴⁹

---

⁴⁹ Svi izveštaji Mreže Žene protiv nasilja dostupni su na: <https://www.zeneprotivnasilja.net/femicid-u-srbiji>, pristup 17.8.2019.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ukupan broj ubijenih žena	30	29	32	43	27	35	33	26	30
Počinitelj									
Partner/suprug (bivši ili sadašnji)	22	23	20	27	23	24	24	23	20
Član porodice	4	6	12	16	4	10	9	3	10
Neko drugi (komšija, drug...)	4					1			
Način ubistva									
Vatreno oružje	10	12	11	13	8	16	9	10	6
Hladno oružje	10	8	8	16	9	9	9	12	13
Drugi način	10	9	10	14	10	10	15	4	11
Starosno doba									
18-25			3	4		4	5	2	2
26-35	6	4	7	4	3	7	6	2	1
36-45	6	10	6	8	9	3	8	6	5
46-55	7	4	3	9	5	9	5	9	6
56-65	4	6	6	5	3	3	5	2	10
Preko 65	3	5	7	13	6	9	4	5	6
Prethodno obraćanje institucijama	6	8	9	12	7	17	11	11	5
Samoubistvo počinioca	10	6 4 pokušaj	9	11 7 pokušaj	10 2 pokušaj	15 4 pokušaj	6 5 pokušaj	15 1 pokušaj	7 4 pokušaj

U periodu 2010-2017. godine od strane partnera ili člana porodice ubijena je najmanje 251 žena. Svaka treća žena je ubijena vatrenim oružjem, najčešće pištoljem, a u gotovo svakom trećem slučaju nasilje je bilo prijavljeno nekoj od nadležnih institucija pre nego što je žena ubijena.⁵⁰ Prema podacima iz kvantitativno-narativnog izveštaja Mreže Žene protiv nasilja u periodu od 1. januara do 31. decembra 2018. godine, u Srbiji je ubijeno najmanje 30 žena, a ubili su ih partneri ili članovi porodice. Većina žena je ubijena nožem, a svaka šesta pištoljem, svaka šesta žena je prijavila nasilnika nekoj od nadležnih institucija, skoro svaki četvrti nasilnik je posle ubistva žene izvršio samoubistvo, a svaki sedmi je to pokušao, 43 osobe ostale su bez majke, od toga oko 15% su maloletna deca.

Slučajevi u kojima su žene ubijene premlaćivanjem do smrti ili udavljene, pokazuju da nasilje nije bilo izolovani incident, već da je većina žena bila izložena porodičnom nasilju mnogo ranije pre ubistva. U trećini slučajeva oružje kojim je učinjeno ubistvo bilo je u legalnom posedu, a u jednoj trećini slučajeva o tome nema podataka.

U 2018. godini opao je broj žena koje su pre ubistva prijavljivale nasilje i tražile zaštitu od institucija, a i u slučajevima kada je nasilje bilo prijavljeno, institucije nisu adekvatno reagovala. Najdrastičniji je primer kada je nasilnik izdržao kaznu zatvora za nasilje u porodici, pa je ponovo izvršio krivično delo nasilja u porodici i dok je čekao ponovni odlazak u zatvor, izvršio je krivično delo ubistva žene koju je prethodno zlostavljao (Lacmanović, 2018:1-6).

Aktivnostima i lobiranjem ženskih organizacija okupljenih u okviru Mreže Žene protiv nasilja u Srbiji je proglašen 18. maj danom sećanja na žrtve femicida, a u znak sećanja na sedam žena koje su u roku od 72 sata, između 16. i 18. maja 2015. godine smrtno stradale od svojih partnera.

---

⁵⁰ Više o tome videti u kvalitativno-narativnim izveštajima o femicidu koje na osnovu medijskih izveštaja vodi Mreža Žene protiv nasilja, www.zeneprotivnasilja.net, pristupljeno 26.7.2017.

5.7. Krivičnopravna regulativa femicida u Srbiji

U Krivičnom zakoniku Republike Srbije, kao poseban kvalifikovan oblik krivičnog dela nasilja u porodici (čl. 194. KZ), predviđeno je nasilje u porodici usled koga je došlo do smrti člana porodice, a kao oblik teškog ubistva (čl. 114. KZ), lišenje života bremenite žene (tač. 9) i člana porodice koji je bio prethodno zlostavljan (tač. 10). To znači da u važećem Krivičnom zakoniku Republike Srbije posebna inkriminacija krivičnog dela femicida ne postoji. Femicid, definisan kao ubistvo žene učinjene iz mržnje prema ženskom polu, može biti tretiran kao teško ubistvo učinjeno iz drugih niskih pobuda iz čl. 114. st. 1. tač. 5. KZ.

Osim toga, prema članu 54a KZ kao posebna otežavajuća okolnost pri odmeravanju kazne kod zločina iz mržnje, između ostalog, uzima se pol i rodni identitet, čime se polna i rodna pripadnost dovode u vezu sa mržnjom kao motivom izvršenja krivičnog dela. U okviru čl. 54. KZ koji propisuje opšta pravila o odmeravanju kazne, navedeno je da sud prilikom odmeravanja kazne uzima u obzir i pobude iz kojih je delo učinjeno. To znači da, ukoliko se ne primeni odredba čl. 114. st. 1. tač. 5. KZ (teško ubistvo učinjeno iz niskih pobuda), za koje je predviđena teža kazna, prilikom odmeravanja kazne učiniocu sud može tretirati mržnju zasnovano na mizoginim i seksističkim pobudama kao jednu od niskih pobuda. Primenom navedenih odredbi u sadašnjim uslovima svakako je moguće procesuirati femicid, ali ovaj oblik kriminaliteta na osnovu važeće zakonske regulative nije moguće precizno pratiti i suzbijati, niti je moguće proceniti delotvornost i efikasnost državne reakcije.

Propisivanje femicida kao posebnog krivičnog dela u srpskom krivičnom zakonodavstvu sasvim je opravdano i neophodno da bi se svi slučajevi femicida kvalifikovali i da bi se na taj način smanjila pravna nesigurnost i moguće greške prilikom kvalifikacije krivičnog dela i kažnjavanja učinilaca, ali i da bi se statistički pratio broj prijavljenih, optuženih i osuđenih lica za femicid. Kao i druge autorke (Batrićević, 2016:440) zalažemo se za uvođenje femicida kao posebnog krivičnog dela protiv života i tela u Krivični zakonik Srbije. Kao posebno krivično delo protiv života i tela, femicid bi obuhvatao svako rodno motivisano lišenje života žene, bilo da je ono učinjeno umišljajno, bilo da je smrt žene obuhvaćena nehatom učinioca, a pod uslovom da

je nastupila kao posledica rodno motivisanog nasilja (Batrićević, 2016:446). Krivično delo femicida trebalo bi da obuhvati sva dela rodno motivisanih ubistava žena, uključujući i transpolne i transrodne žene.⁵¹

Ukoliko bi femicid bio inkriminisan kao posebno i samostalno krivično delo, objekt zaštite bio bi život žene, a objekt radnje, odnosno objekt napada bila bi žena, uključujući i trans žene. Radnja izvršenja bila bi ista kao i kod krivičnog dela ubistva, a to znači radnja činjenja i nečinjenja, koja je podobna da prouzrokuje smrt drugog lica. Kako se u praksi smrt može prouzrokovati ne samo fizičkim zlostavljanjem, bilo bi potrebno predvideti i radnju izvršenja koja bi se sastojala u psihičkom zlostavljanju (stvaranje uzbuđenje, straha, prepasti), usled čega dolazi do smrti.

Od subjektivnih elemenata, pored direktnog ili indirektnog umišljaja i nehata, kao oblika krivice, na strani učinioca trebalo bi da postoji mržnja prema ženama kao rodno zasnovan motiv. Motiv nije obavezan element bića krivičnog dela uopšte, pa ni krivičnog dela ubistva, ali kod femicida je veoma važno da se utvrdi motiv izvršenja ubistva, zasnovan na mizoginiji, diskriminaciji i nepoštovanju života i telesnog integriteta žena. Kao kod drugih krivičnih dela koja pripadaju tzv. zločinima mržnje, postavlja se pitanje dokazivanja mizoginih i seksističkih motiva kod učinioca. Smatramo da je prihvatljiv stav prema kome dokazivanje da je jedno lice učinilo krivično delo prema drugom licu zbog njegove pripadnosti određenoj grupi, podrazumeva dokazivanje da je u trenutku preduzimanja radnje izvršenja, učinilac na racionalnom nivou delovao rukovođen isključivo mržnjom prema grupi kojoj žrtva pripada, a ne pobudama ličnog karaktera (Barjak-tarović, 2013:255).

---

⁵¹ Ova dva termina se odnose na rodni identitet, ali imaju posebna značenja. Termin "transpolne (transseksualne) žene" opisuje žene čiji je doživljaj rodnog identiteta drugačiji od pola pri rođenju. Transseksualne žene najčešće žele da fizički modifikuju svoje telo (putem hormonske terapije i hirurških intervencija) da bi uskladile svoje telo sa rodnim identitetom. Termin "transrodne žene" opisuje žene čiji se rodni identitet, izražavanje i ponašanja, tradicionalno ne dovode u vezu sa njihovim polom i tradicionalnim poimanjem rodnih uloga. Transrodne žene mogu imati potrebu za fizičkom modifikacijom svog tela, mada mnoge nemaju potrebu za tim. One se mogu oblačiti kao žene, smatrati sebe ženom i koristiti žensko ime. Neke transrodne osobe prevazilaze rodni binarizam i svojim ne-binarno određenim identitetom. (O pojmovima transpolnosti i transrodnosti, šire: Mršević, 2017: 3; Pavlović, 2012: 50-51).

**DEO DRUGI
ISTRAŽIVANJE
DRUŠTVENOG I
INSTITUCIONALNOG
ODGOVORA NA
FEMICID U SRBIJI**

Nalazi i diskusija

1. DRUŠTVENI KONTEKST

Ustavom Republike Srbije⁵² Srbija je definisana kao država srpskog naroda i svih naroda koji u njoj žive, zasnovana na vladavini prava i socijalnoj pravdi, načelima građanske demokratije, ljudskim i manjinskim pravima i slobodama i pripadnosti evropskim principima i vrednostima.⁵³ Ustavom je propisano da uređenje vlasti počiva na principu podele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku, a da je odnos tri grane vlasti zasnovan je na ravnoteži i međusobnoj kontroli, pri čemu je istovremeno proklamovana i nezavisnost sudske vlasti⁵⁴ (čl. 4). Zakonodavnu vlast vrši Narodna skupština, a izvršnu vlast Vlada Republike Srbije. Sudska vlast vrše sudovi opšte i specijalizovane nadležnosti. Kontrola ustavnosti i zakonitosti i neposredna ustavnosudska zaštita ljudskih i manjinskih prava i sloboda poverena je Ustavnom sudu.⁵⁵

Teritorijalnu organizaciju Republike Srbije čini 150 opština u kojima se ostvaruje lokalna samouprava i 23 grada, uključujući i grad Beograd, koji je posebna teritorijalna jedinica. U sastavu Republike Srbije su Autonomna pokrajina Vojvodina i Autonomna pokrajina Kosovo i Metohija, kao oblici teritorijalne autonomije.⁵⁶

Prema popisu stanovništva 2011 (Republički zavod za statistiku, Popis 2011), u Republici Srbiji živi 7,1 milion stanovnika, među kojima je 14,36%

---

⁵² "Sl. glasnik RS" br. 98/2006 (u daljem tekstu Ustav RS).

⁵³ Član 1 Ustava RS.

⁵⁴ Član 4 Ustava RS. (Šire: Pajvančić, 2009: 16-17).

⁵⁵ Član 166 Ustava RS.

⁵⁶ Član 182, st. 2. Ustava RS.

mlađe od 14 godina, a 18,25% starije od 65 godina. Žene čine 51,3%, a muškarci 48,7% populacije. Od ukupnog broja porodica 30% čine porodice bračnih/vanbračnih partnera bez dece, a 79% jednoroditeljskih porodica pripada tipu „majka s decom” (Republički zavod za statistiku, Žene i muškarci u Srbiji, 2017).

U etničkoj strukturi dominantan je udeo Srba, kojih je 83,32%, a među nacionalnim manjinama najbrojniji su Mađari (3,53%), Bošnjaci (2,02%) i Romi (2,05%). Među stanovništvom Srbije je 7,96% osoba koje imaju neki oblik invaliditeta (Republički zavod za statistiku, Popis 2011). Na teritoriji Srbije u statusu izbeglica boravi 35.295 lica i 203.480 interno raseljenih lica sa područja Kosova i Metohije. Poslednjih godina značajno je povećan broj migranata, uključujući i broj lica koja izražavaju nameru da traže azil.

Nakon decenije odloženih promena i blokirane post-socijalističke transformacije, političke promene 2000. godine obeležile su početak procesa tranzicije. Započele su reforme u svim oblastima društvenih odnosa, ali posle relativno kratke faze privrednog rasta, smanjenja siromaštva i povećanja životnog standarda najvećih grupa stanovništva, 2008. došlo je do stagnacije, čemu je doprinela i svetska ekonomska kriza. Reformski procesi praćeni su brojnim izazovima. Društveni razvoj opterećen je negativnim trendovima, uključujući i nepovoljnu demografsku situaciju, nizak privredni rast, rastuće nejednakosti, visoku stopu nezaposlenosti, nizak nivo investicija i ulaganja u obrazovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu i dr.

Osnovna karakteristika procesa tranzicije, u čijim okvirima se kreće i današnje srpsko društvo, jeste proizvodnja siromaštva u društvima periferije, tako što se u neoliberalnom okruženju potcenjuju i velikim delom devastiraju njihovi razvojni potencijali (Hugson, 2015: 28). Ova strukturna promena obuhvata deindustrijalizaciju, kao i nedovoljnu i usporenu postindustrijalizaciju. Posledice ovih procesa ogledaju se u povećanom siromaštvu, sve većim socijalnim nejednakostima, smanjenju nivoa socijalne zaštite, povećanju socijalne nesigurnosti, urušavanju institucija, nedostatku “vladavine zakona”, korupciji, niskoj participaciji građana i osećanju nemoći, povećanju stope kriminaliteta i nasilja, smanjenoj bezbednosti, reinterpretaciji i manipulaciji tradicijom, dominaciji “ekonomije preživljavanja”, re-patrijarhalizaciji i re-tradicionalizaciji i dr. (Hugson, 2015: 28-29).

Žene su u nepovoljnijem položaju u odnosu na muškarce u svim segmentima društvenog života (Poseban izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti o diskriminaciji žena u Srbiji, 2015). Sa posebnim problemima susreću se Romkinje, žene sa invaliditetom, žene na selu i žene iz drugih marginalizovanih društvenih grupa. Rodni stereotipi i predrasude i dalje su široko rasprostranjeni; skoro četvrtina građana i građanki smatra da rukovodeća mesta u poslovnom svetu treba da budu u rukama muškaraca, a da je najvažnija vrlina svake žene je da bude dobra domaćica (Istraživanje javnog mnjenja "Odnos građana prema diskriminaciji u Srbiji", 2013). Rodne nejednakosti najviše su izražene u privatnoj sferi, što se bitno odražava na položaj žena na tržištu rada i na mogućnosti da promene određeni položaj u porodici (Blagojević Hjuson, 2013: 35). Unutar domaćinstva, podela rada i moći između supružnika počiva na visokom stepenu rodne asimetrije; u raspodeli rada zastupljen je model po kome gotovo sav kućni rad isključivo obavljaju žene (Babović, 2009: 45; Tomanović, Stanojević, Ljubičić, 2016: 41).

U Srbiji je ukupno 25,5% (1,79 miliona) stanovništva u riziku od siromaštva, 19,5% (1,37 miliona) izrazito je materijalno deprivirano, a 15,7% stanovništva živi u domaćinstvima s niskim intenzitetom rada (1,01 milion) (Treći nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji, 2018:27). Čak 15,7% stanovnika je u trajnom riziku siromaštva, a osnovne potrebe ne može da zadovolji približno 7,2% ukupnog broja stanovnika (*Ibid.*). Iako je poslednjih nekoliko godina povećana stopa zaposlenosti, stanje još uvek nepovoljnije u odnosu na druge evropske države. Veliki broj zaposlenih radi na nesigurnim poslovima, a izrazito je visoka neformalna zaposlenost, posebno u poljoprivredi i građevinarstvu (*Ibid.*).

U domenu rada i zapošljavanja evidentan je rodni jaz u korist muškaraca. Stopa zaposlenosti žena iznosi 38,1%, što je za 14,7 % manje od stope zaposlenosti muškaraca (52,8%) (Republički zavod za statistiku, Žene i muškarci u Srbiji, 2017:62). U gotovo svim sektorima delatnosti, žene imaju niža primanja od muškaraca – u proseku ostvaruju 65-85% zarada muških kolega (Tomanović, Stanojević, Ljubičić, 2016: 39).

Kao država postkomunističke demokratije, Srbija se u razvoju građanske političke kulture i stabilizacije demokratskog društva suočava sa

brojnim preprekama, među kojima se, kao primarna, ističe nedemokratska kultura nasleđena iz perioda realnog socijalizma (Bešić, 2016: 299). Impuls demokratskom razvoju uglavnom dolazi „od spolja“, pod uticajem zapadnih standarda i zahteva evropskih integracija, dok se istovremeno odvija proces retradicionalizacije, koji dolazi „iznutra“ (Jović, 2015: 67). Iza demokratske spoljašnosti događa se retradicionalizacija i repatrijarhalizacija, sa značajnim elementima etnonacionalizma, ksenofobije, homofobije i mizoginije (Vukadinović, Stanimirović, 2017: 191). Evidentan je visok stepen porodičnog tradicionalizma i tradicionalnog shvatanja rodni uloga u porodici, a sveukupna društvena klima i kulturni normativni okvir upućuju na zaključak da je srpsko društvo još uvek pretežno patrijarhalno (Radoman, 2012: 159).

Republika Srbija je pravni sledbenik državne zajednice Srbija i Crna Gora i Savezne Republike Jugoslavije, pa time i članica svih međunarodnih ugovora koje su ratifikovale države prethodnice. Iako je Ustavom garantovana ravnopravnost žena i muškaraca i propisana dužnost države da vodi politiku jednakih mogućnosti,⁵⁷ izgradnja pravnog i institucionalnog okvira rodne ravnopravnosti teče sporo, uz mnogo prepreka, lutanja i nesnalaženja (Pajvančić, Petrušić, 2014: 27).

U toku je proces evropskih integracija. Pristupni pregovori EU sa Republikom Srbijom otpočeli su 28. juna 2013. godine, kada je Evropski savet doneo odluku o otvaranju pristupnih pregovora (Odluka Evropskog saveta o otvaranju pristupnih pregovora s Republikom Srbijom, 2000). U ovom procesu otvoreno 14 poglavlja, a privremeno su zatvorena dva poglavlja. U toku je sprovođenje trećeg revidiranog Nacionalnog programa za pristupanje EU iz 2018 (Nacionalni program za pristupanje EU, 2018).

Akcionim planom za Poglavlje 23 – pravosuđe i osnovna prava (Nacrt revidiranog akcionog plana za Poglavlje 23, 2019) planirana je puna harmonizacija propisa sa evropskim pravnim tekovinama, jačanje nezavisnosti sudstva, povećanje odgovornosti nosilaca pravosudnih funkcija, unapređenje pristupa pravdi i efikasnosti rada pravosudnih organa, ujednačavanje sudske prakse, efikasno suzbijanje korupcije, podsticanje rodne ravnopravnosti i unapređenje položaja žena, dece i osoba sa invaliditetom

---

⁵⁷ Član 15 Ustava RS.

i dr. U toku je javna diskusija o Nacrtu revidiranog akcionog plana za Poglavlje 23, koji je objavljen februara 2019. godine (*Ibid.*) u kome se, pored ostalog, navodi da će u narednom periodu biti ojačane aktivnosti na unapređenju ostvarivanja i promovisanja principa rodne ravnopravnosti, uključujući i jačanje koordinacije i kapaciteta institucija.

2. CILJ I PREDMET ISTRAŽIVANJA

Istraživanje „Društveni i institucionalni odgovor na femicid u Srbiji“ predstavlja prvo interdisciplinarno istraživanje femicida u Srbiji, koje je sprovedeno sa ciljem da se otkriju karakteristike femicida i utvrdi kakav je društveni i institucionalni odgovor na rodno zasnovano ubistvo žena. Istraživanje je realizovano kako bi se obezbedile šire informacije o fenomenologiji i etiologiji femicida u Srbiji, njegovom otkrivanju i kažnjavanju, kao i da bi se procenili kapaciteti relevantnih aktera za razumevanje dinamike, prirode i oblika femicida i delotvorno sprečavanje i suzbijanje ove pojave. Rezultati istraživanja predstavljaju osnov za kreiranje preporuka i smernica za bolje prepoznavanje i procenu rizika i unapređenje efikasnosti intervencija u cilju sprečavanja femicida. Uvidi ostvareni istraživanjem femicida mogu biti korišćeni u planiranju preventivnih mera i aktivnosti, pripremi obuka za relevantne aktere, kao i u kampanjama za podizanje svesti javnosti o problemu femicida i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama.

Imajući u vidu kompleksnost same pojave femicida i utvrđene ciljeve istraživanja, razvijene su četiri međusobno povezane komponente istraživanja, u čijoj su realizaciji primenjeni različiti kvantitativni i kvalitativni istraživački metodi prilagođeni neposrednom predmetu istraživanja.

Prvu komponentu istraživanja čini analiza aktuelne prakse sudova u procesuiranju slučajeva nasilnog lišenja života žena od strane muškaraca. S obzirom na važeći KZ, ovim segmentom istraživanja obuhvaćeni su sudski predmeti formirani po optužbama zbog izvršenja sledećih krivičnih dela: ubistvo (čl. 113. KZ), svi oblici teškog ubistva (čl. 114. KZ), ubistvo na mah (čl. 115), teške telesne povrede kvalifikovane smrću (čl. 121. st. 3) i nasilje u porodici sa smrtnim ishodom (čl. 194 st. 4 KZ).

Drugu komponentu istraživanja čini produbljena analiza pojedinačnih slučajeva femicida izvršenih u partnerskom odnosu, koja je sprovedena detaljnim proučavanjem odabranih slučajeva femicida i dubinskim intervjuima sa pravnosnažno osuđenim muškarcima koji su nasilno lišili života svoje partnerke.

U okviru treće komponente istraživanja prikupljeni su podaci o kapacitetima i delovanju institucija sistema i organizacija civilnog društva na planu sprečavanja i suzbijanja femicida.

Četvrtu komponentu istraživanja čini kritičko sagledavanje trenutnog stanja i slabosti u prikupljanju i dostupnosti podataka o femicidu, koje pružaju osnov za kreiranje odgovarajućih preporuka za uspostavljanje sistema za sistematsko i sveobuhvatno prikupljanje pouzdanih i uporedivih podataka o femicidu.

Rezultati istraživanja treba da omoguće procenu kapaciteta relevantnih aktera za razumevanje dinamike, prirode i oblika femicida i mogu poslužiti kao osnov za unapređenje efikasnosti intervencija na planu sprečavanja i suzbijanja femicida. Pored toga, nova saznanja treba da obezbede šire informacije o karakteristikama femicida u Srbiji, kao i o otkrivanju, gonjenju i kažnjavanju učinilaca. Ostvareni uvidi mogu, takođe, biti podloga za razvijanje modela za prikupljanje podataka o femicidu i modela istrage femicida, kao i za izradu operativnih smernica za prepoznavanje rizika, a mogu biti od koristi i u izradi programa obuke za relevantne aktere i kreiranju kampanja za podizanje svesti javnosti o uzrocima i posledicama femicida.

3. OPIS I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je sprovedeno u tri faze, u periodu od septembra 2018. do maja 2019. godine.

U pripremnoj fazi istraživanja izrađeni su posebni upitnici za prikupljanje podataka iz različitih izvora. Pripremljeni su i sudovima upućeni odgovarajući zahtevi za pristup informacijama od javnog značaja radi pribavljanja relevantnog istraživačkog materijala, a Upravi za izvršenje krivičnih sankcija upućena je molba za odobrenje sprovođenja intervjua sa osuđenima.

Druga faza istraživanja obuhvatila je prikupljanje, sistematizovanje, obradu i analizu podataka iz pravosnažnih sudskih presuda, koje su sudovi dostavili postupajući po zahtevu istraživačica za pristup informacijama od javnog značaja. Ukupno je pregledano, statistički obrađeno i analizirano 65 sudskih presuda, koje su postale pravosnažne u periodu od 1.1. 2015. do 31.12.2017. godine,⁵⁸ i to presude 20 viših sudova, kao stvarno nadležnih za postupanje po optužbama za krivična dela obuhvaćena istraživanjem – presude viših sudova u Beogradu, Čačku, Jagodini, Kraljevu, Kruševcu, Leskovcu, Nišu, Novom Sadu, Pančevu, Požarevcu, Smederevu, Somboru, Sremskoj Mitrovici, Subotici, Šapcu, Užicu, Valjevu, Vranju, Zaječaru i Zrenjaninu. Podaci su statistički obrađeni i grafički prezentovani korišćenjem programa SPSS 14.0.

---

⁵⁸ S obzirom na operacionalnu definiciju femicida za potrebe istraživanja (pod femicidom se podrazumeva ubistvo žene od strane muškarca) nisu obuhvaćene sudske presude koje se odnose na pokušaj izvršenja krivičnog dela ubistva (čl. 113 u vezi čl 30 KZ i teškog ubistva čl. 114 u vezi čl. 30 KZ), kojih je u navedenom trogodišnjem periodu bilo 23, niti sudske presude u predmetima u kojima su učinioci ženskog pola (ubistvo žene od strane žene), kojih je bilo ukupno tri.

Neophodno je napomenuti da iz dostavljenih presuda brojni podaci o izvršenom delu, učiniocu, žrtvi nisu mogli biti prikupljeni, jer su anonimizirani, iako nisu ni od kakvog uticaja na mogućnost identifikovanja lica čiji podaci o ličnosti podležu zaštiti. Takav pristup suprotan je odredbi iz čl. 6. Pravilnika o zameni ili izostavljanju (pseudonimizaciji i anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama od 20. 12. 2006. godine, kojom je propisano koji su podaci o ličnosti učesnika u postupku predmet pseudonimiziranja, odnosno anonimiziranja, a to su samo oni podaci na osnovu kojih lica mogu biti identifikovana. S druge strane, iako je odredbom čl. 6. st. 2. ovog pravilnika propisana mogućnost da se podaci o okrivljenom ne anonimizuju ako opravdan interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkog lica, a naročito podaci o okrivljenima za teška krivična dela, u koja svakako spada i krivično delo ubistva, sudovi takvu mogućnost nisu iskoristili.

U okviru druge faze istraživanja, na osnovu uvida u sudske presude, odabrani su slučajevi femicida učinjeni u partnerskom odnosu, kao dominantnom obliku femicida, koji su, s obzirom na vrstu ubistva, način izvršenja dela, sredstva izvršenja, odnos između žrtve i učinioca i dr., prema oceni istraživačica, bili specifični za istraživanu pojavu femicida. U analizi je primenjena metoda studije slučaja, a uzorak čini 10 pravnosnažno okončanih sudskih predmeta, i to po dva predmeta viših sudova u Beogradu, Nišu, Novom Sadu, Požarevcu i Zrenjaninu.

Pored toga, da bi se otkrili mogući egzogeni i endogeni faktori izvršenja femicida, u okviru druge faze istraživanja obavljani su i dubinski intervjui sa pet osuđenika, čiji je izbor izvršen po principu slučajnog uzorka, uz jedini uslov da su femicid izvršili u partnerskom odnosu. Osuđenici sa kojima je obavljen intervju izdržavali su kaznu zatvora u Kazneno popravnom zavodu u Nišu zbog izvršenja sledećih krivičnih dela: nasilje u porodici iz čl. 194. st. 4 (jedan osuđenik), ubistva – čl. 113. KZ (dva osuđenika), teškog ubistva – čl. 114. st. 5. i st. 10. (dva osuđenika). Intervju je obavljen u prisustvu psihološkinje u prostorijama Kazneno popravnog zavoda u Nišu.

U okviru druge faze istraživanja istraženi su, na prigodnom reprezentativnom uzorku ispitanika, primenom posebnog upitnika, stavovi profesionalaca/profesionalke iz centara za socijalni rad, policije i tužilaštva navedenih institucija, kao i aktivistkinja organizacija civilnog društva, o

nasilju prema ženama i femicidu, kao i njihova procena kapaciteta i efikasnosti delovanja nadležnih organa, ustanova i organizacija na planu sprečavanja i suzbijanja femicida i pružanja zaštite i podrške ženama žrtvama rodno zasnovanog nasilja.

U trećoj fazi istraživanja izvršena je analiza i interpretacija prikupljenih, obrađenih i sistematizovanih podataka i pripremljen je tekst studije.

4. ISTRAŽIVANJE PRAVOSUDNE PRAKSE

4.1. Opšti podaci o sudskim presudama

Pregledano je ukupno 65 presuda za krivična dela ubistva (čl. 113. KZ), svih oblika teškog ubistva (čl. 114. KZ), teške telesne povrede kvalifikovana smrću (čl. 121. st. 3), ubistva na mah (čl. 115) i nasilja u porodici sa smrtnim ishodom (čl. 194. st. 4 KZ), koje se odnose na slučajeve nasilnog lišenja života žena od strane muškaraca.

Najviše presuda za lišenje života žena od strane muškaraca doneo je Viši sud u Beogradu 17 presuda – 25%), dok je Viši sud u Novom Sadu doneo 6 presuda– 8.8%), a viši sudovi u Požarevcu, Zrenjaninu i Zaječaru po 5 presuda – 7,4% - Tabela 1.

Tabela 1
Broj presuda

	Frekvencija	Procenat
VS u Somboru	1	1,5
VS u Kruševcu	1	1,5
VS u Čačku	1	1,5
VS u Užicu	2	3,1
VS u Šapcu	2	3,1
VS u Vranju	3	4,6
VS u Novom Sadu	5	7,7

VS u Kraljevu	1	1,5
VS u Sremskoj Mitrovici	1	1,5
VS u Valjevu	1	1,5
VS u Subotici	3	4,6
VS u Požarevcu	5	7,7
VS u Leskovcu	1	1,5
VS u Zrenjaninu	5	7,7
VS u Pančevu	3	4,6
VS u Beogradu	16	24,6
VS u Jagodini	3	4,6
VS u Smederevu	2	3,1
VS u Nišu	4	6,2
VS u Zaječaru	5	7,7
Total	65	100,0

4.2. Fenomenologija krivičnog dela ubistva

Oblik izvršenja

U uzorku pregledanih 65 sudskih presuda ukupno je bilo 71 krivično delo. Kod svih krivičnih dela učinioci su bili muškarci, a žrtve žene. Najviše je izvršeno teških ubistava (čl. 114. KZ) samostalno ili u sticaju sa drugim krivičnim delima – 36 (50,7%) i to u različitim pojavnim oblicima: osam lišenja života na svirep i podmukao način; jedno lišenje života pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju; šest lišenja života pri izvršenju krivičnog dela razbojništva ili razbojničke krađe; šest lišenja života iz bezobzirne osvete ili drugih niskih pobuda; dva lišenja života ženskog deteta; dva lišenja života člana porodice kojeg je učinilac prethodno zlostavljao i tri umišljajna lišenja života više lica. U sticaju sa drugim krivičnim delima izvršeno je sedam teških ubistava (sa silovanjem u pokušaju – čl. 178. st. 3. u vezi st. 1. i čl. 30. KZ, silovanjem – čl. 178. KZ, produženim krivičnim

delom ugrožavanja sigurnosti - čl. 138. st. 2. u vezi st.1. u vezi čl. 61. tač. 2. KZ, falsifikovanjem isprave – čl. 355. st. 2. KZ, obljubom nad nemoćnim licem – čl.179. st.2, nedozvoljenom proizvodnjom, držanjem, nošenjem i prometom oružja i eksplozivnih materija - čl. 348. st. 4. u vezi st. 1. i otmičom – čl. 134. st. 1. KZ, falsifikovanjem isprave – čl. 355. st. 2. KZ).

Ukupan broj izvršenih ubistava iz čl. 113. KZ samostalno izvršenih ili u sticaju sa drugim krivičnim delima bilo je 29 ili 40,8%. Ubistva su bila izvršena u sticaju sa nedozvoljenom proizvodnjom, držanjem, nošenjem i prometom oružja i eksplozivnih materija – čl. 348. st. 5. u vezi st.1. KZ; pomoć učiniocu posle izvršenog krivičnog dela - čl. 333. st. 3. u vezi st. 1. KZ i lakom telesnom povredom – čl. 122. st. 2. KZ. Izvršeno je jedno ubistvo na mah – čl. 115. KZ, tri teške telesne povrede kvalifikovane smrtnim ishodom – čl. 121. st. 3. i 6. KZ i jedno krivično delo nasilja u porodici sa smrtnim ishodom – čl. 194. st. 4. KZ.

Tabela 2

Pravna kvalifikacija dela u presudi

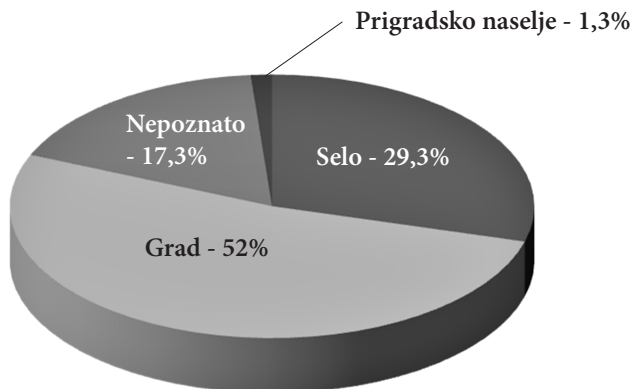
	Frekvencija	Procenat
Ubistvo čl. 113. KZ	26	36,6
Ubistvo iz čl. 113. KZ i nedozvoljena proizvodnja, držanje, nošenje i promet oružja i eksplozivnih materija iz čl. 348. st. 4. u vezi st. 1. KZ	1	1,4
Ubistvo iz čl. 113. KZ i pomoć učiniocu posle izvršenja krivičnog dela – čl. 333. st. 3. KZ	1	1,4
Ubistvo iz čl.113. KZ i laka telesna povreda - čl.122. st. 2. KZ	1	1,4
Teško ubistvo iz čl. 114. st. 1. KZ	8	11,3
Teško ubistvo iz čl. 114. st. 2. KZ	1	1,4
Teško ubistvo iz čl. 114. st. 4. KZ	6	8,5
Teško ubistvo iz čl. 114. st. 5. KZ	6	8,5
Teško ubistvo iz čl. 114. st. 9. KZ	2	2,8
Teško ubistvo iz čl. 114. st. 10. KZ	2	2,8

Teško ubistvo čl. 114. st. 11. KZ	3	4,2
Teško ubistvo iz čl. 114. st. 1. i nedozvoljena proizvodnja, držanje, nošenje i promet oružja i eksplozivnih materija iz čl. 348. st. 4. u vezi st. 1. KZ	1	1,4
Teško ubistvo čl. 114. i falsifikovanje isprave - čl. 355. st. 2. KZ	1	1,4
Teško ubistvo iz čl. 114. st. 5. i silovanje u pokušaju – čl. 178. st. 3. u vezi st. 1. i čl. 30. KZ	1	1,4
Teško ubistvo iz čl. 114. st. 5. i produženo krivično delo ugrožavanja sigurnosti iz čl. 138. st. 2. u vezi st.1. u vezi čl. 61. tač. 2. KZ	1	1,4
Teško ubistvo iz čl.114. st. 5. i krivično delo nedozvoljena proizvodnja, držanje, nošenje i promet oružja i eksplozivnih materija – čl. 348. KZ	1	1,4
Teško ubistvo iz čl. 114. st. 5. i krivično delo obljava nad nemoćnim licem – čl. 179. st. 2. u vezi st.1 KZ	1	1,4
Teško ubistvo iz čl. 114. st. 9. i silovanje – čl. 178. KZ	2	2,8
Ubistvo na mah iz čl. 115. KZ	1	1,4
Teška telesna povreda iz čl. 121. st. 3. i 6. KZ	3	4,2
Nasilje u porodici čl. 194. st. 4. KZ	2	2,8
Total	71	100,0

Mesto izvršenja

Navedena krivična dela su u najvećem broju slučajeva izvršena u gradu (52,1%), dok je 29,6% dela izvršeno u selu. Jedno krivično delo je izvršeno u prigradskom naselju, dok je za 12 dela, zbog anonimizovanih podataka o mestu izvršenja, bilo nemoguće utvrditi da li su izvršena u gradu ili u seoskoj sredini – Grafikon 1.

Grafikon 1

Konkretno mesto (prostor) izvršenja

Najviše krivičnih dela ubistva izvršeno je u zajedničkom stanu/kući/dvorištu žrtve i učinioca (36,6%) i u stanu/kući/dvorištu žrtve (31,0%). Interesantno je da su pojedina krivična dela izvršena na javnim mestima (ugostiteljski objekti: kafana/restoran/kafić), na otvorenom prostoru (ulica, seoski put), na radnom mestu žrtve (osnovna škola, zlatara), advokatska kancelarija, u automobilu, garaži, prostoriji za posetu u KPZ Niš, u kući učinioca i porodičnoj kući rođake učinioca.

Vreme izvršenja krivičnog dela

Prilikom sagledavanja fenomenoloških karakteristika krivičnog dela ubistva, vreme izvršenja je takođe značajno radi praćenja distribucije kriminaliteta u različitim vremenskim razdobljima (godišnja doba, doba dana). Podaci iz uzorka ne pokazuju posebne vremenske pravilnosti izvršenja ubistva kada se radi o godišnjim dobima i dobu dana. Posmatrano prema dobu dana, najveći broj ubistava (29,2%) se dogodio tokom noći ili u ranim jutarnjim časovima (u periodu od 00-08h). U periodu od 08-14h izvršeno je 27,6% ubistava, a 26,1% u periodu od 14-24h, dok je za ostala

ubistva u presudama ili nema podataka o vremenu izvršenja ili su podaci o vremenu izvršenja anonimizirani.

Najviše ubistava izvršeno je u proleće (mart, april, maj) – 26,1% i leto (jun, juli, avgust) – 26,1%, nešto manje u jesen (septembar, oktobar, novembar) – 21,5% i zimu (decembar, januar, februar) – 18,4%. U pet presuda (7,7%) bio je anonimiziran podatak o vremenu izvršenja dela. Ovakav nalaz je u skladu sa kriminološkim istraživanjima prema kojima se imovinska krivična dela najčešće vrše u jesenjim i zimskim mesecima, dok se krivična dela protiv ličnosti (ubistvo i dr) najčešće vrše u letnjim i prolećnim mesecima.

Sredstva izvršenja

Kao sredstva izvršenja krivičnog dela ubistva korišćena je fizička sila (udarci šakom, pesnicom, nogama), različiti predmeti (staklena flaša, jastuk, kabl za internet, šal/marama, dukserica, drvena letva, kolac, metalna šipka, kaiš, metalni čekić, metalni pehar sa mermernim postoljem), hladno oružje (nož, sekira, satara, sekira, šrafčiger) i vatreno oružje (pištolj, lovačka puška, automatska puška).

U jednom slučaju, učinilac je upotrebom fizičke sile primorao žrtvu da popije „sonu kiselinu“, dok je jedan od učinilaca žrtvu – bebu devojčicu – prvo povređivao rukama, na nekoliko minuta stavio u frižider, a zatim izbacio kroz prozor zgrade u kojoj su živeli.

Učinioci su takođe kombinovali dva ili više sredstava izvršenja, kao što su upotreba fizičke sile i izgladnjivanje, upotreba različitih vrsta hladnog oružja istovremeno (sekira i nož), upotreba fizičke sile i hladnog oružja (nož, šrafčiger). U ukupnom uzorku najviše ubistava je izvršeno upotrebom hladnog oruđa (36,9%) i fizičke sile (30,8%), zatim vatrenog oružja (15,3%) i korišćenjem više sredstava izvršenja (16,9%).

Načini izvršenja

Ubistvo se može izvršiti na različite načine, kao što se može izvršiti i različitim sredstvima. Često se kombinuje više načina izvršenja, pogotovo

kod teških ubistava, što govori o jednom posebnom odnosu mržnje, svireposti i osvete učinioca prema žrtvi. Način izvršenja najčešće je uslovljen fizičkim svojstvima žrtve, kao i učinioca i konkretnom situacijom pre izvršenja krivičnog dela.

Analiza opisa izvršenih krivičnih dela ubistva u istraživanom uzorku pokazuje da su primenjivani različiti načini izvršenja, koji u većini slučajeva pokazuju veliku brutalnost i svirepost prema žrtvi. U redovima koji slede opisali smo način izvršenja krivičnog dela ubistva na osnovu podataka iz dispozitiva i obrazloženja presude. Sve načine izvršenja podelili smo na nekoliko kategorija: ugušenje i davljenje; pucanje iz vatrenog oružja; udaranje pesnicama, nogama, raznim predmetima i oruđem podobnim da telo teško povredi i zdravlje teško naruši; ubadanje nožem, sekirom i drugim oštrim predmetima; više načina izvršenja korišćenjem više sredstava izvršenja. U okviru načina izvršenja kod pojedinih slučajeva prikazali smo i ponašanje učinioca posle izvršenog krivičnog dela, što zajedno sa načinom izvršenja pokazuje posebnu svirepost, okrutnost i bezosećajnost prema žrtvi.

Ugušenje i davljenje

Učinilac je u spavaćoj sobi u stanju povećane emocionalne napetosti, dok je sa vanbračnom suprugom ležao u krevetu, istog dana kada je izašao iz pritvora, suprugu, koja je ležala naslonjena glavom na njegovu ruku, najpre stezao u predelu vrata tzv. „španskom kragnom“, a zatim jastukom pritiskao u predelu nosa i usta dok je nije ugušio.

***

Učinilac je lišio života svoju vanbračnu suprugu na taj način što je u toku rasprave sa njom, dok se oblačila i bila okrenuta leđima prebacio preko glave kabl za internet i kablom je udavio.

***

Učinilac je lišio života svoju komšinicu u njenoj kući u nameri prikrivanja krivičnog dela krađe koju je pre toga izvršio, na taj način što je šakom

svoje leve ruke zatvorio usta i nos u trajanju od 20 sekundi do dva minuta. Kada je čuo da žrtva krklja, učinilac je spustio na jastuk, posle čega je ona prestala da diše. Zatim je preko njenog lica stavio jastuk, otišao do ukradenih kolica na kome se nalazio ukradeni krunjač, ugurao kolica u štalu u svom dvorištu i sutradan prodao krunjač za 50 eura.

***

Smanjeno sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, ali ne u bitnoj meri, učinilac je upotrebom sile maloletnu devojčicu najpre pokušao da prinudi na obljubu, a zatim ubio. Pre izvršenja ubistva zaustavio je vozilo kojim je upravljao i presreo žrtvu, pokušao je da je uvuče u vozilo, ali se ona opirala i dozivala u pomoć. Posle toga joj je zadao više udaraca pesnicom u predelu glave usled kojih je žrtva izgubila svest, zatim je uvukao u vozilo na zadnje sedišta i krenuo izvan naselja. Kada je žrtva došla svesti, počela je da udara po sedištu i vratima, učinilac je zaustavio vozilo i ugasio motor i svetla, izvukao žrtvu iz vozila, položio je na leđa, skinuo joj pantalone i gaćice i počeo da je dodiruje rukama po telu, grudima i polnom organu, govoreći joj da će sve biti u redu i da će se sve to nekako rešiti. Devojčica se sve vreme opirala, gurala ga nogama i izmicala se telom, vrištala, plakala i dozivala pomoć moleći ga da prestane i da je pusti da ide kući, ali se učinilac oglušio o njeno zapomaganje pa je u unutrašnjost njenog polnog organa više puta stavljao svoje prste i majicu, a sve radi pobuđivanja i zadovoljavanja svog polnog nagona, ali kako nije postigao erekciju, a devojčica je i dalje vrištala, plakala i dozivala u pomoć, nije uspeo da izvrši obljubu, govoreći joj pritom „tiše, tiše, dok smislimo šta ćemo raditi“ da bi je posle toga sa umišljajem lišio života radi prikrivanja pokušanog krivičnog dela silovanja, na taj način što je uhvatio za duks koji je imala oko vrata, isti uvrtao i šakama stezao vrat dok nije nastupila smrt, a posle toga je leš stavio u vozilo. Vozilom je došao do napuštene deponije, zaustavio auto i leš zakopao.

***

U stanju uračunljivosti upotrebom sile učinilac je prinudio na obljubu ženu koja je živela u istom selu iz koga je okrivljeni i koju je poznavao iz viđenja. Posle silovanja, učinilac je u cilju prikrivanja izvršenog krivičnog

dela, žrtvu lišio života na taj način što je rukama stezao u predelu vrata i na taj način je ugušio. Zatim je iz ostave njene kuće oduzeo njene stvari: kompresor, plinsku bocu i dve motorne testere.

***

U ranim večernjim časovima u porodičnoj kući oštećene, učinilac je lišio života svoju majku, koju je prethodno zlostavljao zbog čega je i pravnosnažno osuđen za krivično delo nasilje u porodici. Kritičnom prilikom svojoj majci je uputio najpre reči pretnje da će je ubiti, te je potom istog dana u popodnevrim časovima došao u njenu kuću, pa je po započetoj verbalnoj raspravi sa njom, fizički napao udarajući je rukama najpre u predelu glave i tela, a potom rukama hvatao i stezao za vrat i naneo joj telesne povrede u vidu krvnih podliva, kao i povrede u vidu preloma 7, 8. i 9. rebra sa leve strane i poprečnog preloma velikog roga podjezične kosti koje su dovele do potpunog prekida prolaznosti disajnih puteva i prouzrokovale njenu smrt.

***

Učinilac se nalazio na izdržavanju kazne zatvora u KPZ Niš. Tokom posete supruge u kućici za slobodne i porodične posete, koja se nalazi u krugu KPZ, posle verbalne rasprave sa suprugom oko njenog odlaska sa zajedničkom ćerkom i oko eventualnih ljubavnih veza koje je održavala sa drugim muškarcima, dok su sedeli na krevetu, upućujući joj pretnje i uvrede, iznenada je snažno uhvatio oko vrata, stežući je šakama. Žrtva nije uspela da pruži bilo kakav otpor zbog očigledne razlike u telesnoj konstituciji i fizičkoj snazi. Stezanjem oko vrata učinilac je žrtvi naneo povrede u vidu preloma vrha desnog velikog roga i baze levog velikog roga podjezične kosti i potpuni prelom roga desne štitne hrskavice, usled čega je neposredno nastupila njena smrt ugušenjem.

Pucanje iz vatrenog oružja

Učinilac je iz svoje kuće krenuo sa repetiranim pištoljem do kafane, pri čemu mu je pištolj bio za pojasom. Posle kraće svađe sa suprugom otišao je u toalet pored šanka gde su nastavili da se svađaju, izvukao je pištolj i sa rastojanja nešto većeg od metar ispalio je jedan hitac u predeo glave supruge

nanevši joj prostrelnu ranu u vidu razorenja mozga, usled čega je ona pala na pod prostorije i na putu do bolnice preminula. Posle toga stavio je pištolj za pojas i vratio se u zajedničku kuću u kojoj je živeo sa žrtvom, gde je iz istog oružja ispalio još jedan hitac.

***

U stanju neuračunljivosti učinilac je u kuhinji svoje porodične kuće, lišio života svoju suprugu na taj način što je posle kraće rasprave iz vatrenog oružja – lovačke puške „CZ M-70“ kalibra 12, iz neposredne blizine ispalio projektil u predeo grudnog koša žrtve, usled čega je ona zadobila smrtonosnu povredu u vidu razorenja srca i pluća od kojih je preminula na licu mesta.

***

Učinilac je lišio života ženu sa kojom je bio u intimnim odnosima, na taj način što je došao u kafić u kome je ona radila kao konobarica i pitao „Hoćeš li da mi vratiš pare“, nije sačekao da mu odgovori, već je iz pojasa izvadio pištolj marke „Crvena zastava“ model M-57 kalibra 7,62mm, fabrički br. 124917 i sa kratkog rastojanja ispalio dva metka pogodivši je u predelu grudnog koša. Tom prilikom učinilac je žrtvi naneo povrede u vidu dve prostrelne rane na grudnom košu sa prelomom šestog rebra na levoj strani, povredom levog plućnog krila, raskidom aorte, povredom desnog plućnog krila, prelomom grudne kosti između pripoja drugog i trećeg rebra, od kojih je povreda žrtva ubrzo preminula.

***

U stanju srednjeg pijanstva sa 1,65 promila alkohola u krvi sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan zabranjenosti svog dela, učinilac je sa umišljajem lišio života svoju suprugu tako što je posle svađe u porodičnoj kući kada je ona izašla iz kuće u dvorište, iz svoje sobe uzeo lovačku pušku marke CZ M-75 kalibra 12mm, krenuo za njom i ispalio dva hica u njenom pravcu, tako da su je hici pogodili u leđa, od kojih povreda je nastupila smrt usled iskrvarenja od povreda na trbušnim organima, nastalim dejstvom dva snopa projektila.

***

Učinilac je u stanju smanjene uračunljivosti, ali ne i bitno, usled povišene emocionalne napetosti sa psihološkim sadržajem afekta besa srednjeg intenziteta zbog prethodno narušenih međusobnih odnosa lišio života svoju bivšu vanbračnu suprugu na taj način što je sačekao putničko vozilo ispred domaćinstva u kome su zajedno živeli oštećena i svedok NN, prišao vozilu sa strane suvozača i u trenutku kada je ona otvorila vrata vozila sa namerom da iz njega izađe, stao ispred nje i iz službenog pištolja marke CZ 99 ispalio četiri projektila u pravcu tela žrtve koja se nalazila u sedećem položaju na sedištu suvozača, na koji je način došlo do povrede oba plućna krila, jetre, dijafragme i srca što je usled iskrvarenja prouzrokovalo smrt žrtve.

***

Učinilac je lišio života više lica, među kojima je bila njegova razvedena supruga. Prilikom izvršenja krivičnog dela imao je kod sebe vatreno oružje i municiju, jednu automatsku pušku M-70 AB2 kalibra 7,62mm sa okvirom u kome je bilo 29 metaka, čija nabavka i držanje nije dozvoljena građanima. Krivično delo je izvršio na taj način što je došao do letnje bašte ugostiteljskog objekta „Caffe Latte Macchiato“, u kojoj se nalazilo više lica – gostiju lokala, repetirao je pušku i time stavio metak u cev, te držeći prst na obaraču, prišao šanku, za kojim je sedela njegova bivša supruga sa prijateljima, u njihovom pravcu, kao i u pravcu ostalih gostiju lokala iz navedene automatske puške rafalnom paljbom ispalio 26 metaka, lišio života svoju bivšu suprugu i još četiri lica koji su se nalazili u letnjoj bašti i ranio 21 lice među kojima je bilo i maloletnih lica.

***

Učinilac je lišio života nepoznatu ženu, koja je sedela u kafe klubu, na taj način što je, posle rasprave sa gostima restorana, u stanju povišenog emocionalnog uzbuđenja, iz torbice, koju je nosio okačenu preko vrata, izvadio vatreno oružje - revolver kalibra 9mm i ispalio projektil u pravcu prvog separea sa leve strane, u kome je zajedno sa ostalim gostima sedela žrtva, koju je metak pogodio u predelu grudnog koša, usled čega je došlo do iskrvavljenja iz raskidanih krvnih sudova duž kanala ustreline grudnog koša i trbuha i nastupanja smrti iste noći.

***

Učinilac je pucanjem iz pištolja ispalio sedam hitaca u prostorijama privrednog društva gde se nalazila supruga vlasnika privrednog društva. Kod žrtve je nastupila smrt usled razorenja po život važnih moždanih centara i iskrvarenja iz raskidanih krvnih sudova.

***

Učinilac je ženu, sa kojom je ranije bio u emotivnoj vezi, uz pretnju pištoljem prisiljavao da prekine novu emotivnu vezu, najpre je udario rukom po licu, a zatim i pucao iz pištolja i naneo joj povredu leve šake. Sve se dešavalo u automobilu u koji je ušao učinilac i kojim je upravljao čovek sa kojim je žrtva bila u emotivnoj vezi i koga je učinilac prisilio da pozove žrtvu u automobil i vozi. Sve vreme učinilac se verbalno raspravljao sa žrtvom zahtevujući od nje da raskine novu vezu. Kad su došli do puta koji vodi prema selu, zaustavio je vozilo, izvukao žrtvu iz automobila i ispalio je jedan hitac u njenu glavu, što je dovelo do smrtnog ishoda. Zatim je pobegao sa lica mesta i bio četiri dana u bekstvu, kada je uhvaćen i lišen slobode.

***

Žrtva je bila zaposlena kod učinioca i vodila je radni spor zbog otkaza. Kada je radni spor bio završen i doneta presuda da se ona vrati na rad na odgovarajuće radno mesto, učinilac je u objektu u kome se nalazi advokatska kancelarija, lišio života tako što je iz desnog džepa jakne izvukao pištolj, prišao žrtvi izgovarajući "Nećeš ti nigde da se vratiš", nadvio se nad njom i iz neposredne blizine iz pištolja ispalio jedan metak u predeo glave – desnu slepoočnicu, usled čega je ona preminula na licu mesta.

***

Učinioci su po prethodnom dogovoru da izvrše krivično delo razbojništva, maskirani čarapama, kapama i sa rukavicama na rukama, ušli u zlataru vlasništvo žene koja se kritičnom prilikom nalazila u zlatari. Ona je počela da vrišti i krenula je prema jednom od učinilaca. Da bi savladao njen otpor jedan učinilac joj je zadao tri udarca desnom rukom u predelu glave, posle čega ga je ona izgurala iz zlatare. U tom momentu je naišao drugi učinilac, izvukao revolver koji mu se nalazio za pojasom i kroz poluotvorena ulazna

vrata zlatare ispalio jedan projektil u njenom pravcu, kada je pokušavala da zatvori vrata zlatare. Projektil je pogodio žrtvu u predelu stomaka i naneo niz povreda od kojih je ona preminula na licu mesta. Učinioci su se zatim trčećim korakom udaljili sa lica mesta do parkiranog automobila i pobešli.

Udaranje šakama, pesnicama, nogama, raznim predmetima i oruđem podobnim da telo teško povredi i zdravlje teško naruši, bacanje kroz prozor

Učiniac je, u stanju povišene emocionalne napetosti sa psihološkim sadržajem afekta besa srednjeg intenziteta i u stanju alkoholne opijenosti teškog stepena sa oko 3,04 promila alkohola u organizmu, u kući u kojoj je živeo, teško telesno povredio ženu, sa kojom je bio u ljubavnoj vezi i doveo u opasnost njen život, usled čega je kod nje posle najmanje 2 do 3 sata nastupila smrt. Posle verbalne rasprave učinilac je žrtvi udario dva šamara, a zatim joj zadao oko pet udaraca zatvorenom šakom u predelu glave, da bi nakon ponovnog verbalnog sukoba uhvatio za kosu rukama i nekoliko puta je bacio na krevet, pri čemu je ona pala na leđa, a zatim je bacio na pod. Zatim joj je prišao, stegao rukama za vrat i ponovo bacio na krevet, a potom je uhvatio sa obe ruke, podigao sa kreveta, otvorio ulazna vrata i sa praga je bacio na travu, podigao i uneo u kuću, spustio na krevet u kuhinji i pokrio, svestan da na opisani način može da je teško telesno povredi i da usled toga kao posledica može da nastupi smrt, ali je olako držao da smrt neće nastupiti ili da će on to sprečiti. Na taj način je žrtvi naneo teške telesne povrede u vidu višestrukih povreda glave zbog kojih je došlo do nastanka krvarenja između tvrde i mekih moždanica, delom i nagnječenja struktura velikog mozga pa je posle 2 do 3 sata nastupila njena smrt.

***

Pre izvršenja krivičnog dela ubistva učinilac je ženu sa kojom je živeo u vanbračnoj zajednici više puta fizički maltretirao, čak joj je jednom prilikom polomio ruku. Povodom ovog događaja protiv njega je pokrenut krivični postupak za nasilje u porodici. Kritičnom prilikom učinilac, koji je hronični alkoholičar, primenom nasilja i bezobzirnim ponašanjem je ugrozio spokoj-

stvo i telesni integritet žrtve na taj način što je udarao pesnicom i nogama u predelu glave i tela, nanevši joj time teške telesne povrede opasne po život izražene u vidu krvarenja između tvrde i mekih moždanica sa posledičnim pritiskom izlivenne krvi na moždanoj strukturi, prelom nosne kosti i desne čeone jagodične kosti, više krvnih podliva na poglavini, na spoju čeone kosti sa nosnim kostima, u predelu temene kvrge, unutrašnje polovine desnog obrvnog luka i na zadnjoj strani levog bedrenog predela i ostavio je da leži na seoskom putu, usled čega je ona preminula u toku noći.

***

U porodičnoj kući svog oca u stanju neuračunljivosti usled duševne bolesti šizofrenije, posle verbalnog sukoba sa svojom majkom učinilac je lišio života na taj način što je u kupatilu prizemnog dela kuće majku više puta udario rukama i nogama u predelu glave i tela, usled čega je zadobila teške telesne povrede opasne po život u vidu preloma nosa, preloma donjeg dela vilice, preloma rebara sa obe strane, izliv krvi i prodiranje vazduha u grudni koš, rascep pluća sa desne strane, rascep jetre. Istom prilikom je peškir srednje veličine obmotao oko prednjeg dela vrata i zatezao rukama u predelu zadnjeg dela vrata, usled čega je došlo do zaživotnog preloma rogova štitastih hrskavica u predelu vratnog dela i smrti ugušenjem zbog zatezanja peškira u predelu vrata.

***

U svojoj porodičnoj kući u neuračunljivom stanju i bez svesti o zbranjenosti svog dela, učinilac je lišio života svoju majku sa kojom je živeo u kućnoj zajednici na taj način što joj je rukama i nogama zadao više udaraca u predeo glave i lica, vrata, grudnog koša, polnih organa i gornjih udova, te joj šakama stezao vrat od čega je oštećena zadobila tešku telesnu povredu opasnu po život i to u predelu glave i vrata u vidu brojnih krvnih podliva, nagnječina i vrata, u predelu grudnog koša krvne podlive kože i obostranog preloma rebara, od kojih povreda je nastupila smrt oštećene.

***

U hodniku porodične kuće u prisustvu maloletnog sina učinilac je lišio života svoju vanbračnu suprugu na taj način što je više puta udarao zatvorenom i otvorenom šakom u glavu, vukao je za kosu, a kada je pala na zemlju

nastavio je da je snažno udara nogama po glavi i telu kojom prilikom joj je naneo teške telesne povrede opasne po život koje su dovele do nastupanja smrtnog ishoda usled izliva krvi ispod mekih moždanica i prodora krvi u sistem moždanih komora.

***

Žrtva je bila vanbračna supruga učinioca. Imali su česte verbalne sukobe pre izvršenja krivičnog dela. Kritičnom prilikom takođe su se verbalno raspravljali, zatim je učinilac uzeo metalni čekić sa drvenom drškom, udario je suprugu po vitalnim delovima tela i naneo joj 15 nagnječno razderanih rana u temenom, slepoočnom i potiljačnom delu glave, sa višestrukim prelomom lobanjskih kostiju i razorenjima tkiva velikog mozga, koje su povrede teške telesne povrede opasne po život usled kojih je ona na licu mesta preminula.

***

U dnevnoj sobi porodične kuće učinilac je u stanju neuračunljivosti, koja je posledica duševne bolesti, lišio života svoju majku na taj način što je u dnevnoj sobi, gde su sedeli zajedno, oštećenju zadao sa čekićem sa drvenom drškom dužine 22,5cm i sa metalnim delom dimenzija 9x3x2.5cm više udaraca u potiljačni deo glave usled kojih je ona zadobila teške telesne povrede u vidu nagnječenja i delimičnog prekida moždanog stabla koje su nastale u sklopu preloma i razglobljenja potiljačne kosti i prvog vratnog pršljena od koga je na licu mesta preminula.

***

U svojoj porodičnoj kući, postupajući u stanju smanjene uračunljivosti do stepena bitnog ali ne i bitno, učinilac je lišio života ženu koja je živela u istom domaćinstvu sa njim na taj način što je, posle verbalne rasprave, više puta udario otvorenom šakom u predelu lica, a potom više puta u predelu trbuha i grudnog koša, nanevši joj tako teške telesne povrede u vidu preloma 6-11 rebara sa leve strane i 7-10 rebara sa desne strane, kao i povrede u vidu višestrukih rascepa unutrašnjeg organa – jetre, pri čemu je od siline udaraca u predelu trbuha došlo do obilnog iskrvarenja iz nastalih rascepa na jetri koje je, potpomognuto drugim povredama, prouzrokovalo njenu smrt.

***

Učinilac je lišio života svoju majku koja se nalazila u dvorištu kuće, tako što je iz pomoćne prostorije uzeo jednu drvenu motku – kolac dužine 190cm, prišao iza leđa majci, koja je sedela na maloj stolici i čupala travu po dvorištu, i zadao joj više udaraca po glavi i telu, nanevši joj tom prilikom teške telesne povrede usled čega je ona preminula na licu mesta, posle čega je motku vratio nazad u šupu, a zatim otišao kod svoje sestre i rekao joj da je majka pala sa stolice i preminula.

***

U stanju kada nije mogao da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima zbog toga što boluje od duševne bolesti, učinilac je lišio života svoju suprugu tako što je ušao u sobu u kojoj je ona spavala i zadao joj više udaraca čekićem u glavu, od kojih je zadobila teške telesne povrede opasne po život od kojih je preminula na licu mesta, posle čega je otišao u svoju sobu gde je odložio čekić.

***

U toku noći učinilac je u stanju običnog pijanstva lakog do srednjeg stepena i prisustva negativnih afekata srdžbe i besa, posle verbalne rasprave sa žrtvom, najpre ošamario u predelu lica, a zatim je počeo da je zadaje brojne udarce šakom i pesnicom u predelu glave i tela i nanosi brojne telesne povrede. Usled udaraca žrtva je izgubila svest, a zatim je kod nje nastupila koma, tako da je došlo do oštećenja za život važnih moždanih centara, pritiska na mozak krvlju koja se izlivala iz pokidanih krvnih sudova i smrti.

***

Učinilac je lišio života svoju majku pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju, bez ikakvog razloga i povoda, na taj način što je, kada se vratio iz kafane gde je popio nekoliko pića, najpre gađao veknom hleba majku koja je ležala na krevetu i ništa nije govorila, zatim je prišao krevetu i počeo da je besomučno udara pesnicom desne ruke po glavi i licu, što je trajalo oko desetak minuta, nanevši joj pritom povrede u vidu preloma obe nosne kosti, preloma desne jagodične kosti, što je dovelo do intenzivnog krvarenja i unakaženosti lica majke do stepena neprepoznatljivosti, usled čega je nastupila smrt zbog udisanja sop-

stvene krvi, a zatim je, kada je video da majka ne daje znake života, napustio porodičnu kuću, otišao i prenoćio u nekoj kolibi. U jutarnjim časovima se vratio u kuću, video da je majka mrtva, presvukao se i otišao u policiju da se prijavi.

***

U garaži za privremeni smeštaj u kojoj je neprijavljeno boravio sa porodicom, učinilac je sa umišljajem lišio života žensko dete, tako što je, držeći dete u rukama u visini grudnog koša, snažno udario kolenom u predelu prednjeg trbušnog zida i delimično prednje strane grudnog koša, usled čega joj je naneo povrede u vidu rascepa i nagnječine pluća, razorenje jetre, rascepa creva, nagnječine prečage kao i zida trbušnice u predelu gušterače, čaure desnog bubrega, preloma levih rebara i desetog rebra desno u lopatičnoj liniji, uz krvne podlive potkožnog mekog tkiva u predelu leđa i prednje strane grudnog koša, koje povrede su dovele do iskrvarenja i poremećaja disanja zbog prisustva vazduha i krvi u grudnoj duplji i sledstveno do smrti za najviše nekoliko desetina minuta od nanošenja povreda, a nakon što je dete izgubilo svest, sa njim izašao iz garaže i tražio pomoć.

***

U stanju neuračunljivosti zbog toga što boluje od šizofrenije, učinilac je lišio života svoje jednogodišnje dete na taj način što je ga je bacio kroz prozor sa drugog sprata stana u kome je stanovao, usled čega je dete palo na beton i smrtno nastradalo zbog razorenja mozga. Kada je bacio bebu kroz prozor, uzeo je drugo dete, koje mu je supruga jedva istrгла iz ruku i sa dvoje dece pobešla kod komšija koje su pozvali policiju.

***

U stanju uračunljivosti, pri izvršenju krivičnog dela razbojničke krađe učinilac je lišio života svoju poznanicu, kod koje je došao i tražio novčanu pozajmicu od 100 evra, pa kada mu je ona, pravdajući se da nema više, dala samo jednu novčanicu od 20 evra koju je izvadila iz sveske sa stola u dnevnoj sobi, on je od nje zatražio još novca. Kada je odbila da mu da novac govoreći mu da nema više, počeli su da se svađaju. U toku svađe učinilac je odgurnuo žrtvu tako da je pala na pod i privremeno izgubila svest. Misleći da je mrtva, učinilac je otvorio svesku iz koje je žrtva prethodno izvukla novac i njoj na-

šao još jednu novčanicu od 20 evra koju je oduzeo, a zatim je pregledao fioke i ormarije u drugim dvema sobama u kući, u nameri da pronađe i oduzme još novca i da njegovim prisvajanjem pribavi sebi protivpravnu imovinsku korist. Žrtva je u međuvremenu došla svesti i počela da viče, pa je učinilac u nameri da ukradeni novac zadrži, upotrebio silu i lišio je života tako što je oborio na pod i svojim kolenima pritisnuo njen grudni koš sa obe strane dok joj je šakama i prstima stezao vrat i zatvarao nos i usta, nanevši joj brojne krvne podlive i prelom, pri čemu je usled stezanja vrata došlo do ugušenja tj do njene smrti. Zatim je njeno telo podigao sa poda na krevet i pokrio ga ćebetom koje je doneo iz njene spavaće sobe, doveo u red pomenen tepih i stočić u dnevnoj sobi i napustio njenu kuću ponevši sa sobom oduzeti novac.

***

U dužem vremenskom periodu, od smrti oca, učinilac je majci nanosio povrede opasne po život (tzv. prethodno zlostavljanje). Više puta je tukao, udarao metalnim peharom i drugim predmetima po glavi, izglednjivao, davao joj da jede hranu za pse, uzimao novac od penzije i zakupninu od izdavanja lokala. Deset dana pre ubistva, tukao je majku stisnutom pesnicom, kada joj je naneo povrede u vidu preloma rebra. Iako je prijavljivala zlostavljanje policiji, niko je nije zaštitio. Kritičnom prilikom stiskao je majku za vrat, naneo joj krvne podlive, pesnicom je zadao najmanje 15 udaraca po nogama i rukama u vidu krvavih podliva i brojnih crtastih oguljotina, zatim 10 udaraca po glavi i licu, usled čega je došlo do nastajanja teške telesne povrede opasne po život u vidu pritiska na mozak akutnim izlivanjem krvi između tvrde moždanice i mozga iz raskidanih moždaničnih krvavih sudova, te smrtnog ishoda.

***

Učinilac je lišio života svoju suprugu na taj način što je metalnim peharom sa mermernim postoljem oko 20 puta udario po glavi, kojom prilikom je ona zadobila povrede u vidu velikog razorenja mozga u slepoočnom predelu obostrano kao i po osnovici na brojnim mestima, koje su u svom skupnom dejstvu bile smrtonosne, sa sledećim višestrukim utisnutim prelomima kostiju krova lobanje u celini i razorenjem moždane mase velikog mozga u predelu oba slepoočna predela, a iste povrede je zadobila i u predelu leve ruke u celini i predelu desne šake, usled kojih je preminula.

***

Učinilac je lišio života maloletnu devojčicu (14 godina) na taj način što je motikom sa drvenom drškom dužine oko metar i po, metalnim delom udario više puta u predelu potiljka i naneo joj povrede koje su u vreme nanošenja i ukupno procenjeno predstavljale smrtonosne telesne povrede, zatim je umotao u tepih i dva ćebeta, i odvuкао ispod kuće u pošumljeni deo, gde ju je pokrio starim sunderima i komadima nameštaja.

***

Učinilac je u stanju neuračunljivosti usled postojanja duševnog oboljenja paranoidne psihoze, dugogodišnje patološke i sumanute ljubomore lišio života svoju suprugu na taj način što je kritične večeri, kada je posumnjao da ona razgovara mobilnim telefonom sa svojim ljubavnikom, najpre razbio mobilni telefon, zatim je suprugu, koja je ležala na krevetu, udario otvorenim šakama po glavi i licu. Izašao je iz spavaće sobe i iz hodnika uzeo gvozdenu šipku dužine oko 37 cm i prečnika 2,5 cm i ovom šipkom joj zadao najmanje 10 udaraca u predelu glave. Usled povrede glave i mozga, preminula je na licu mesta. Da bi prikrio izvršeno krivično delo, učinilac je bacio gvozdenu šipku u septičku jamu, a zatim je u cilju prikazivanja da su on i supruga žrtve napada od strane nepoznatog lica, izvršio premetačinu u sobama i glavom više puta udario u futer ulaznih vrata dnevne sobe i zid u hodniku kuće, sa namerom da povrede prikaže kao rezultat napada nepoznatog lica, da bi u jutarnjim časovima izašao iz kuće i legao na betonsku stazu dozivajući pomoć, gde ga je zatekao komšija, kome je učinilac rekao da je žrtva napada i da je tom prilikom povređen, ali da se ničega ne seća.

***

Učinilac je u stanju neznatne alkoholisanosti zadao svojoj prijateljici sa čijem se mužem družio, nekoliko udaraca čekićem i tako joj naneo teške telesne povrede opasne po život, koje su dovele do smrti. Istom prilikom i istim čekićem zadao je više udaraca po glavi i mužu prijateljice. Posle toga, oprao je ruke u kupatilu stana i obrisao ih peškirom, presvukao se, garderobu i čekić kojim je izvršio krivično delo je spakovao u dve torbe koje je poneo sa sobom, izašao iz stana i ulazna vrata zaključao originalnim ključem koji je pronašao u stanu, a zatim ga ubacio u jednu od torbi. Kada

je napustio zgradu uputio se ka svojoj kući, dok je nakon izlaska iz stana obe torbe bacio u kontejner.

Ubadanje nožem, satarom, sekirom i drugim oštrim predmetima

Posle svađe sa žrtvom (baba po majci), sa kojom je živeo od kada su mu se roditelji razveli a majka preudala, koja ga je grdila zbog pijanstva, učinilac je najpre slomio manji kuhinjski sto i jednu fioku iz ormana. Kada je žrtva rekla da će da pozove policiju, on je sa poda dohvatio kuhinjski nož sečiva dužine oko 20 cm i u hodniku ispred stana žrtvi nožem naneo u predelu leđa dve ubodne rane. Kad je žrtva napravila još nekoliko koraka i pala na beton ispred ulaznih vrata, nožem joj je naneo na prednjoj strani tela tri ubodne rane i jednu probodnu ranu, pa je zbog iskrvarenja iz ubodnih rana pluća i jetre i presečenih krvnih sudova duž ubodina grudnog koša i trbuha kod nje nastupila smrt.

***

Učinilac je lišio života svoju majku na taj način što je na seoskom putu na udaljenosti oko 100 metara od porodične kuće sustigao i počeo sa njom da se svađa, zatim je obema rukama uhvatio za prednji deo dukserice koju je imala na sebi, izvukao kuhinjski nož dužine sečiva 12 cm i ubo najpre jednom u predelu desne strane grudnog koša u blizini vratnog dela tako da je ona pala ležeći prednjim delom tela prema zemlji, zadao joj je još 10 uboda, usled čega je ona zadobila teške telesne povrede opasne po život u vidu višestrukih ubodnih rana u predelu leđa i ubodne rane u prednjem desnom uglu grudnog koša, usled kojih je preminula na licu mesta.

***

U dnevnoj sobi, na krevetu učinilac je lišio života svoju suprugu, na podmukao način, tako što ju je, dok je spavala, udario dva puta satarom sečiva oko 20 cm, u čeonu predeo glave, kojom prilikom joj je naneo telesne povrede u vidu sekotine desnog temenoslepoočnog predela glave i sekotine u predelu desne strane lica, usled kojih je oštećena preminula na licu mesta.

***

U stanju povišene afektivne napetosti i alkoholemije učinilac je umišljajno lišio života svoju razvedenu suprugu na taj način što je ušao u sobu u kojoj je spavala, probudio je i tražio da nastave zajednički život, a posle verbalne rasprave je ubadao najpre kuhinjskim nožem, zadajući joj više povreda u predelu vrata i grudnog koša. Žrtva je uspela da pobegne u trpezariju i pored niza povreda koje je imala, ali je učinilac ponovo krenuo za njom i uzeo drugi nož jer se drška prethodnog noža polomila, ponovo zamahnuo nožem i kada se majka žrtve umešala pitao je „očeš i ti?“, te je ona istrčala na ulicu dok je žrtva pala leđima okrenuta na pod usled zadobijenih povreda. Hitna pomoć je prevezla žrtvu u bolnicu, ali je ona usled zadobijenih povreda krvnih sudova unutrašnjih organa, nastalih višekratnim delovanjem oštrice noža, iskrvarila i preminula.

***

Neposredno ispred ulazne kapije osnovne škole gde je radila supruga učinioca, za vreme prvog školskog odmora, zbog prethodno narušenih bračnih i porodičnih odnosa, učinilac je lišio života svoju suprugu, učiteljicu ove škole, naočigled njenih učenika i koleginica, za vreme dok je stajala u društvu i razgovarala, prišao joj iza leđa i bez i jedne izgovorene reči zadao šest snažnih uboda oštricom kuhinjskog noža sečiva dužine 15 cm, u predelu zadnje i prednje strane grudnog koša koji su povređivali srce i pluća, i tako joj naneo teške telesne povrede opasne po život koje su usled iskrvarenja iz ubodnih rana na srcu i plućima dovele o njene smrti.

***

U prepodnevним časovima u svojoj porodičnoj kući učinilac je na mah lišio života suprugu, na taj način što je najpre gurnuo pa je udarila glavom o zid, zatim je više puta udarao rukama po glavi i naneo joj tešku telesnu povredu opasnu po život u vidu nagnječenja tkiva čeonih i slepoočnih režnjeva velikog mozga i rascepom mekih moždanica, brojnih utisnutih preloma lobanje, brojnih razderno nagnječnih rana poglavine u slepoočnom delu u predelu desne obrve, kao i ozlede kože u vidu podliva kože nadlaktice, lakta, ruke, karlice i potkolenice. Žrtva je imala nož u ruci koji je učinilac oduzeo i tim nožem posekao je u predelu vrata nanoseći joj tešku telesnu povredu opasnu

po život, usled čega je preminula na licu mesta usled prestanka srčanog rada i disanja uzrokovanog spoljnim iskrvarenjem iz oštećenih krvnih sudova. Sud je kvalifikovao krivično delo kao ubistvo na mah jer je utvrđeno da je učinilac doveden bez svoje krivice u jaku razdraženost napadom teškim vređanjem od strane žrtve, koja je sa radnog stola uzela kuhinjski nož dužine sečiva oko 15cm i krenula prema učiniocu sa nožem u ruci uz pretnje da će da ga ubije.

***

Učinilac i žrtva su bili u partnerskom odnosu, kada je žrtva odbila da i dalje bude u vezi sa učiniocem i zasnovala je vezu sa drugim muškarcem. U popodnevnim časovima učinilac je došao kuće gde je živela žrtva, preskočio je kapiju i ušao u njenu kuću. Žrtva je ostala sama u kući kada je ispratila decu u školu. Učinilac je ušao u kuću i fizički napao žrtvu na taj način što je zadao više udaraca pesnicama u predelu glave, zatim je napao kuhinjskim nožem dužine sečiva 15 cm. Žrtva se branila rukama i pri tome zadobila povrede u vidu plitke rezne rane prednje leve polovine vrata i plitke rezne rane nadlanice leve ruke koju je ispružila ispred sebe radi odbrane, koje povrede takođe predstavljaju lake telesne povrede. Učinilac joj je zatim zadao četiri povrede nožem u predelu grudnog koša čime joj je naneo povrede kvalifikovane kao teške telesne povrede opasne po život, pa je usled unutrašnjeg iskrvarenja, prouzrokovanog isticanjem krvi iz ubodnih rana pluća i desne pretkomore srca nastupila smrt.

***

U porodičnoj kući učinilac je lišio života svoju bivšu suprugu sa kojom je živeo u zajedničkom domaćinstvu na taj način što joj je zadao ubod nožem u predelu stomaka, nanevši joj tešku telesnu povredu opasnu po život u vidu ubodno rezne rane prednje leve strane trbuha usled čega je preminula na licu mesta. Prilikom izvršenja krivičnog dela učinilac se nalazio u stanju srednje teškog stepena alkoholisanosti sa koncentracijom alkohola 1,973 promila, ali je bio svestan svog dela, hteo njegovo izvršenje i bio svestan da je delo zabranjeno. Okrivljeni je pre izvršenja ubistva zlostavljao žrtvu, što je potvrđeno i pravosnažnim sudskim presudama kojima je osuđen zbog krivičnog dela nasilja u porodici.

***

Svoju suprugu učinilac je i ranije, pre izvršenja ubistva, u desetogodišnjem braku maltretirao, fizički i psihički. Kritičnom prilikom u prostorijama restorana učinilac i njegova supruga su se najpre raspravljali, zatim ušli u muški WC, kada je učinilac izvadio iz torbice, koju je nosio oko vrata, kuhinjski nož koji je poneo od kuće, ukupne dužine 25 cm, plastična drška dužine 13cm, sa dužinom sečiva od 12cm i njime je 16 puta ubo suprugu u predelu glave i tela, od čega je zadobila dve ubodine na glavi, tri na vratu, šest na grudima u predelu levog ramena, dve na zadnjoj strani vrata i tri na desnoj podlaktici, kao i jednu sekotinu na kažiprstu desne šake, kojom prilikom je trpela sve veći i veći bol, i sve veći i veći strah - do stepena užasa, usled kojih povreda je došlo do pretežno spoljašnjeg i delimično unutrašnjeg iskrvavljenja, od čega je nastupila smrt na licu mesta, posle čega je nož i pripremljeno oprostajno pismo koje je učinilac poneo sa sobom, ostavio u toaletu pored tela oštećene i zatim napustio lice mesta.

***

Učinilac je lišio života svoju suprugu tako što ju posle svađe, dok je ležala na krevetu, kuhinjskim nožem, dužine sečiva 10 cm ubo u grudi sa prednje leve strane i naneo joj tešku telesnu povredu u vidu rane koja se kanalom produžava kroz kožu, potkožno i meko tkivo, međurebarni mišić između III i IV rebra levo, sa prolaskom kroz gornji i donji režanj levog plućnog krila i završava se plitkom ubodinom porebrice VIII rebra levo, pa je usred iskrvarenja iz presečenih krvnih sudova duž kanala ubodine oba režnja levog plućnog krila, ona preminula.

***

Učinilac je sa žrtvom, svojom sestrom, dugo bio u kontinuiranom sukobu. Svađe, sukobi i uvrede bile su način međusobnog funkcionisanja. Oboje su bili zavisni od alkohola. Kritičnom prilikom, posle verbalne rasprave, učinilac je uzeo sa terase sekiro ukupne dužine 63cm i dužine sečiva 14cm, prišao žrtvi koja je ležala na krevetu, prednjom stranom okrenuta ka njemu i nakon upozorenja da prestane sa uvredama i raspravom, stojeći iznad nje on je zamahnuo sekirom. Kod žrtve je po nalazu veštaka registrovano ukupno 10 telesnih povreda, od kojih je osam lakih telesnih povreda, jedna

obična teška telesna povreda i jedna teška telesna povreda opasna po život. Teška telesna povreda opasna po život je čunasta rana u predelu leve bočne strane vrata i ta povreda je za žrtvu bila smrtonosna. Teške telesne povrede žrtve nastale su usled oštećenja moždanog tkiva višestruko prelomljenim kostima krova i baze lobanje.

***

Učinilac je lišio života svoju babu sa kojom je živeo u zajedničkom domaćinstvu na taj način što je posle kraće verbalne rasprave sa njom, uzeo nož sa komode pored kreveta na kojem je na leđima ležala oštećena, a sa kojim joj je nožem stojeći udesno i iznad nje, najpre zadao dve ubodine na prednjoj strani grudnog koša, nakon čega je okrenuo potrbuške i potom joj zadao dve ubodine u predelu leve polovine leđa, s tim da joj je sve ubodine nanosio sukcesivno, jednu za drugom, držeći nož u desnoj ruci tako što je vrh noža bio usmeren ka laktu, a oštrica ka podlaktici ruke u kojoj je držao nož, usled kojih povreda je ona preminula zbog iskrvavljenja iz presečenih krvnih sudova i oba plućna krila duž kanala ubodina grudnog koša nanesenih nožem. Posle toga, učinilac je u cilju prikrivanja izvršenog krivičnog dela, telo žrtve i krevet na kojem je ležala, polio benzinom iz flaše i zapalio šibicom, na koji način je izazvao požar, zatim je izašao iz kuće i otrčao kod do kuće svog strica da bi ga pozvao da ugase požar.

***

U stanju u kome je njegova sposobnost da shvati značaj svog dela i mogućnost upravljanja svojim postupcima bila bitno smanjena usled postojanja emocionalno nestabilnog poremećaja ličnosti i stanja povišene emocionalne napetosti sa psihološkim sadržajem afekta besa srednjeg intenziteta, učinilac je lišio života svoju majku na taj način što je, dok su cepali drva ispred ulaza u šupu, iznenada u jednom momentu oštrim delom sekire sa drvenom držaljkom dužine oko 80cm sa leđa zadao majci najmanje sedam udaraca u predelu glave i ramena, od kojih je udaraca ona preminula na licu mesta usled razorenja strukture velikog mozga.

***

Kada nije mogao da nastavi dugogodišnju prijateljsku i emocionalnu vezu sa žrtvom, koja je vezu prekinula, učinilac je nožem/britvom naneo teške telesne povrede opasne po život u vidu 10 ubodnih rana usled kojih je ona preminula. Učinilac je otišao do svoje kuće i bacio nož-britvu u septičku jamu, uzeo iz kuće drugi nož i u dvorištu svoje kuće pokušao da se ubije nanevši sebi laku telesnu povredu u vidu jedne ubodne rane.

***

Učinilac je u stanju bitno smanjene uračunljivosti usled teškog stepena alkoholne opijenosti sa alkoholemijom od oko 2,60 mg/ml alkohola u krvi sa umišljajem lišio života više lica – svoju babu i dedu po ocu, na taj način što je ušao u sobu u kojoj su oni bili, prišao do kreveta najpre do babe i tupim delom sekire sa drvenom drškom dužine oko 37 cm više puta udario u predelu glave a oštricom sekire u predelu leve ruke, od kojih udaraca je ona preminula. Potom je prišao do drugog kreveta na kome se nalazio deda i tupim delom sekire ga više puta udario po glavi, usled kojih povreda je preminuo u bolnici.

Više načina izvršenja korišćenjem više sredstava izvršenja

U porodičnoj kući u dnevnoj sobi učinilac se najpre svađao sa suprugom oko njihovog boravka u novoizgrađenoj kući, zatim je lišio života nanevši joj smrtonosne povrede tako što joj je kuhinjskim nožem dužine sečiva 20cm jednim zamahom ruke prerezao vrat u predelu grla, usled čega je došlo do iskrvarenja i smrti. Supruga učinioca je zbog povremenog nasilja htela da se razvede, pripremila je i tužbu za razvod braka. Učinilac je suprugu na svi-rep način lišio života nanoseći joj brojne zaživotne povrede po telu, brojnim udarcima i to: pesnicom u predelu lica, stezanjem vrata i davljenjem, pritiskom nogama na grudni koš i udaranjem po grudima nepoznatim čvrstim predmetom kao i zadavanjem ubodnih i razreznih rana kuhinjskim nožem dužine sečiva 20cm , pri čemu se ona branila i tom prilikom ujela učinioca za prst. Za sve vreme napada trpela je bolove jakog stepena i strah za život velikog intenziteta. O bezosećajnosti učinioca govori i to da su prelomi rebara sa leve strane kod žrtve nastali posle smrti.

***

U toku noći učinioci su kao saizvršiooci, zajedno sa još jednim maloletnim licem u nameri da pribave protivpravnu imovinsku korist od žrtava majke i ćerke starijeg uzrasta (91 i 72 godine), dok su spavale u kući, obijanjem sekirom nasilno otvorili ulazna vrata i ušli u unutrašnjost kuće, izvršili premetačinu, iz novčanika oduzeli 3.000 dinara i dalje preturali po stanu da nađu novac i nakit. Kako nisu ništa našli, maloletno lice je predložilo da uz upotrebu noža i satare zatraže od žrtava da im predaju novac, pa je jedan od učinilaca odvrnuo osigurač u predsoblju i ugasio svetlo u sobi u kojoj su one spavale, kojom prilikom su se probudile i počele da viču. Jedan učinilac je jednu žrtvu obuhvatio rukama i oborio na pod, drugi je zadao udarac u predelu glave, a zatim obojica u nameri da je liše života, klekli na nju, pa je jedan učinilac najpre sa levog uha strgao zlatnu mindušu, obojica je stezali za vrat, a drugi učinilac je obmotao šal oko vrata i počeo da steže nanevši joj teške telesne povrede opasne po život od kojih je ona preminula (mehaničko ugušenje). Drugu žrtvu je najpre jedan učinilac udario u glavu i oborio je na pod, klekao na nju i pritiskao kolenom u predelu grudi i vrata, udarao je pesnicom u glavu, zatim je prišao drugi učinilac i nekoliko puta je nogom udario u predelu glave iako je bio svestan da usled toga kod oštećene zbog njene životne dobi, može nastupiti smrtna posledica, do čega je i došlo nekoliko dana kasnije. Zatim su učinioci izvršili premetačinu u sobi u kojoj su žrtve spavale, ali, kako ništa nisu pronašli, napustili su mesto događaja.

***

Po prethodnom dogovoru i zajedničkim delovanjem sa sazvršiocima, koji nisu dostupni organima gonjenja jer su državljani Rumunije i protiv njih nije vođen postupak, učinilac je upao u kuću žene, koje je živela sama u selu u porodičnoj kući, zajedno su je vezali kanapom oko nogu i sa rukama na leđima, jednom maramom stavili povez preko usta, zadali joj bezbroj udaraca šakama po telu, naneli joj brojne telesne povrede po glavi, licu i telu, prelome rebara, usled kojih povreda je došlo do njene smrti, vezanu je stavili u jasje u štali, umotan u šatorsko krilo, prekrivajući je slamom i stajskim đubrivom, zatim su ušli u kuću, tražeći novac i druge vredne stvari, obili ormane i radni sto, pronašli i oduzeli novac (1.000 DM, 2.500

francuskih franaka, jedan zlatni dukat, digitalni kasetofon), zatim pobjegli sa mesta događaja i napustili teritoriju tadašnje SR Jugoslavije.

***

Učinilac je, posle posete prijatelju kod koga je popio dve flaše piva, došao u iznajmljenu porodičnu kuću u kojoj je stanovao sa vanbračnom suprugom, započeo raspravu sa njom oko toga da li je bilo reprize emisije DNK na TV Pinku, pa, kada je ona rekla da nije bilo reprize i počela da ga vređa psovka-ma, ljut što ne govori istinu i što ga vređa, počeo je da je tuče udarajući je više puta pesnicama u predelu lica, od čega je pala na pod. Dok je bila na podu, učinilac je nastavio da je tuče, udarajući je nogom u predelu stomaka, uspela je da se pridigne i sedne na stolicu, ali je on i dalje nastavio da je tuče, zadajući joj udarce rukom u predelu lica, a zatim je kuhinjskim nožem zadao tri ubodne rane u predelu leđa i leve butine, koje su bile lake telesne povrede i bezopasne po život, ali su pojačavale intenzitet patnje i bolova koje je žrtva trpela usled izuzetno jakih udaraca. Žrtva je uspela da ustane sa stolice, ali je odmah pala, krkljajući i obilno krvareći iz usta. Učinilac je tada pozvao telefonom majku i rekao da je izgleda ubio suprugu, zatim u kuću dolaze njegova majka i brat i pozivaju Hitnu službu Doma zdravlja u Jagodini, koja je po dolasku konstatovala smrt žrtve usled unutrašnjeg krvarenja.

***

Učinilac je najpre, dva meseca pre izvršenja krivičnog dela teškog ubistva, iz porodične kuće žene koju je poznavao jer je živio u njenom susedstvu, oduzeo niz stvari u vrednosti od 90.730,00 dinara i prodao ih na „buvljaku“, a dobijeni novac potrošio za svoje potrebe. Dva meseca posle izvršenja krivičnog dela teške krađe, iz kuće žrtve, koja je bila slabovida i lošeg zdravstvenog stanja, učinilac je u toku noći kroz otvoren prozor ušao u kuću, došao do spavaće sobe žrtve, u kom momentu je ona upalila svetlo i počela da viče „lopov, lopov“. Kada je učinilac rekao „ne deri se, neću ti ništa, daj mi novac, nemoj da vičeš“, počela je da ga grebe i viče „upomoć, upomoć, lopov“. Da bi je sprečio da viče, učinilac joj je pesnicama zadao više udaraca u predelu desne i leve strane glave, lica, očiju, tela, da bi šrafcišerom, koji je uzeo sa stola, četiri puta ubo u predelu vrata. Usled povreda žrtva je preminula dve nedelje kasnije.

***

Kritičnom prilikom u stanju neuračunljivosti učinilac je lišio života svoju majku verujući da je u telo majke ušlo drugo biće i da hoće da ga liši života. Učinilac je majku najpre odgurnuo sa stolice na kojoj je sedela, sa koje je pala i zadobila povrede u vidu: oguljotine na zadnjoj strani levog lakta, podliva i nagnečenja desnog lakta, podliva mekog tkiva i mišića u međulopatičnom predelu, izraženije sa leve strane, podliva potkožnog mekog tkiva u krsnom predelu, podliva zatrbušnog prostora, koje predstavljaju lake telesne povrede. Zatim je jastučetom sa obe šake pritisnuo na prednju levu stranu vrata kojom prilikom su nastale povrede i krvni tačkasti i mrljasti podlivi na: prednja strana vrata, donjoviličnog predela glave, leva bočna strana vrata, desni ključnačni predeo, desnog donjoviličnog predela, desna polovina prednje strane vrata, dubokog mekog tkiva leve bočne strane vrata, leve podvilične pljuvačne žlezde, kao i zajedničkog omotača velikih krvnih sudova i živaca vagusa, kosog preloma levog roga podjezične kosti, kosog preloma oba roga štitaste hrskavice, što sve predstavlja tešku telesnu povredu opasnu po život, zatim je uzeo kuhinjski nož sa crnom plastičnom drškom dužine 20cm, od kojih je oštrica dugačka 10cm i naneo joj 22 rane u predelu oka, slepoočnog dela, jagodičnog dela lica, što se smatra lakim telesnim povredama, zatim ubodnu ranu u unutrašnjem uglu desnog oka, ubodnu ranu u predelu podbratka, dve ubodne rane u predelu podbratka, što se sve kvalifikuje kao teška telesna povreda, zatim ubode ubodna rana na prednjoj strani vrata, pet ubodnih rana u predelu podbratka, koje se sve zajedno smatraju teškom telesnom povredom, a onda i osam ubodnih rana na levoj bočnoj strani vrata, pa tako sve povrede u svom skupnom sadejstvu predstavljaju smrtnu povredu zbog kojih je žrtva preminula na licu mesta.

***

Nekoliko dana pre izvršenja krivičnog dela ubistva, učinilac je svoju suprugu fizički zlostavljao i ugrožavao njen telesni integritet višekratnim udarcima drvenom letvom i kaišem. Tom prilikom joj je naneo brojne prugaste krvne podlive kože na leđima, sedalnom predelu, kukovima, butinama, potkolenicama, kolenima, vilici i vratu. Zatim je u toku noći višekratnim udarcima šakom stisnutom u pesnicu oštećenoj naneo krvne podlive kapaka na desnom oku, na levom oku i levoj strani lica, kao i brojne povrede

u vidu podliva po telu, da bi zatim nastavio to da čini i višekratnim udarcima drvenom letvom, usled čega je kod oštećene došlo do naglog pogoršanja dugotrajnog arterosklerotičnog oboljenja srca, koje se završilo akutnim infarktom srčanog mišića i smrću. Nalazom sudskog veštaka utvrđeno je da su sve mehaničke povrede koje predstavljaju laku telesnu povredu zadobijene nekoliko sati pred smrt, te da su hemijske opekotine prvog stepena na prednjoj strani tela i rukama zadobijene nekoliko sati pre smrti nanесene polivanjem nekom kiselinom. Takođe su pronađene brojne stare povrede koje predstavljaju laku telesnu povredu, a zadobijene su par dana pre smrti.

***

Učinilac je suprugu najpre udario pesnicom desne ruke u glavu, usled čega je pala na pod garaže i zadobila povredu u vidu preloma nosa. Zatim je uhvatio za kosu i vukao po podu garaže, gurnuo u kanal garaže za popravku vozila na dubini od 1,4 m, sišao u kanal garaže i dok je oštećena bila u sedećem položaju, glavom i leđima oslonjena o levi zid kanala gledano iz pravca kanala prema vratima garaže, naneo joj ostale povrede najverovatnije drvenim ili metalnim predmetom u obliku drvene ili metalne štangle. Udarci su bili po glavi i po trbuhu, pri čemu je svaki od udaraca po glavi i licu mogao da dovede do nastanka nagnječine moždanog i površinskog krvarenja između moždanica, što je bio jedan od uzroka smrti. Krvni podlivi u potkožnom mekom tkivu vrata nastali su jakim stezanjem vrata šakom ili šakama, moguće i istovremeno sa zadavanjem nekih od udaraca u predelu glave ili lica, pa je stezanje vrata bio još jedan od tri konkurentna uzroka smrti, s tim što je smrt neposredno nastupila u toku stezanja vrata. Žrtva je takođe zadobila i tzv. odbrambene povrede, pri pokušaju da se svesnim podmetanjem ruku odbrani. Povrede je dobila u relativno dužem vremenskom periodu od najmanje oko desetak minuta, pri čemu je posle svakog sledećeg udarca trpela sve veći i veći bol, do bola maksimalnog intenziteta, a zajedno sa osećanjem povećanja bola, trpela je sve veći i veći strah, do straha maksimalnog intenziteta, zbog osećaja velike ugroženosti za sopstveni život. Sve povrede koje je zadobila predstavljale su u vreme nanošenja i skupa procenjeno, tešku i po život opasnu telesnu povredu, koja se završila smrtnim ishodom, tako što je smrt nasilna i nastupila usled sadejstva tri uzroka smrti: usled oštećenja po život važnih moždanih centara, poremećajem disanja usled stezanja vrata

šakom/šakama i udisanja velike količine krvi iz raskidanih krvnih sudova oko prelomljenih nosnih kostiju, pa je njena smrt u direktnoj uzročno-posledičnoj vezi sa zadobijenim povredama. Učinilac je zatim telo oštećene ostavio u kanalu garaže, stavio daske preko kanala i parkirao vozilo iznad kanala, izašao iz garaže i garažu zaključao, da bi istog dana sinu i unuku rekao da ne zna gde je oštećena. Narednog dana je otišao u Policijsku upravu za grad Beograd i podneo prijavu o nestanku supruge.

***

Učinioci, dva muškarca i jedna žena, došli su do kuće žene koja je imala 90 godina i živela je sama u kući, preskočili su ogradu i razvalili ulazna vrata kuće, koja su bila zaključana, sigurni da ih niko neće videti jer je prozor bio zaklonjen velikom krošnjom drveća i da ulica nema mnogo prolaznika jer je bila slava (Đurđevdan) i loši vremenski uslovi zbog kiše. Učinioci su najpre od žrtve koja je ležala u krevetu nepokretna zbog preloma kuka, tražili novac, pa, kada ga nisu dobili, jedan od učinilaca je došao do kreveta na kome je ležala, uhvatio je za ruke, okrenuo na stomak, iako ga je ona molila da je ne dira, zadigao joj zeleni džemper koji je imala na sebi, ne mareći što je krevet ispod oštećene, kao i njeno telo bilo umrljano urinom i fekalijama, gurnuo joj glavu u jastuk kako bi prigušio njene jecaje, svukao je do kolena svoju trenerku i donji veš i nad njom vršio obljubu sledećih 30 minuta. Zatim je drugi učinilac prišao žrtvi, koju je prvi učinilac okrenuo tako da je sada ležala na leđima, stavio joj ruku na usta da ne bi vikala i sledećih 15 minuta vršio obljubu. Drugi učinilac se zatim obukao, uzeo sekiru koju mu je prvi učinilac dodao i udario žrtvu u predelu čela. Žrtva je jaukala i zapomagala, prvi učinilac je uzeo sekiru od drugog i udario je žrtvu i to jednom u predelu glave, a potom dva puta u predelu vagine od vaginalnog prema analnom otvoru, za sve vreme žrtva je zapomagala. Učinioci su zajedno žrtvi naneli niz smrtonosnih povreda: razorenje strukture velikog mozga, ubodne rane po celom telu, prelome vratnog i grudnog pršljena i rebara, usled kojih je nastupila smrt. Posle ubijanja žrtve, učinioci su izvršili premetačinu u kući kako bi našli novac, zatim su šibicom upalili zavesu na prozoru, jedan učinilac je stvarima koje je našao u kući prekrrio beživotno telo žrtve i nabacao razne stvari preko nje, pa je zapalio ovu gomilu stvari izazivajući na taj način požar. Zatim su zatvorili ulazna vrata kuće i svi pobegli sa lica mesta. Presvukli su se i krvavu garderobu su spalili.

***

Učinitelj se najpre posvađao sa majkom zbog toga što je partnerku doveo u kuću, zatim, kada je majka izašla u dvorište udario je drvenom letvom dužine 60 cm, debljine 2,5 cm u desni predeo glave najmanje dva puta i u levi predeo glave najmanje sedam puta, kao i više puta po nogama i rukama, posle čega je ona pala na beton ispred kuhinje. Ovim udarcima učinitelj je žrtvi naneo mnogobrojne povrede opasne po život, usled kojih je ona preminula. Partnerka učinioca je čula galamu u dvorištu, izašla je iz kuće i gledala kako učinitelj nanosi povrede majci, pa, kada je majka pala, prišla joj je, uhvatila rukom za vrat da proveri da li je još u životu ili ne, pa, kada se uverila da ne diše, udaljila se par koraka. U tom momentu je učinitelj drugu žrtvu, za koga se iz dispozitiva presude ne vidi da li je i u kakvom je srodstvu sa okrivljenim, pretpostavlja se da je otac, koji je izašao iz kuće i uputio se prema učiniocu, istom drvenom motkom kojim je udarao majku najmanje 11 puta udario u predelu glave, vrata i tela i naneo teške telesne povrede opasne po život. Od udaraca po glavi i telu druga žrtva je pala na beton pored majke učinioca i krkljala, učinitelj je odneo do ulaza u septičku jamu, kada mu je isklizla iz ruke i upala u septičku jamu, kojom prilikom je ova žrtva zadobila niz povreda kičmenog stuba i drugih povreda opasnih po život usled kojih je preminula u septičkoj jami. Zajedno sa svojom partnerkom, učinitelj je i majku ubacio u septičku jamu, a zatim su jamu prekrili linoleumom. Ušli su u kuću u sledećeg dana u večernjim časovima oboje su sišli u septičku jamu, gde je učinitelj žrtvama kese od najlona, koje mu je dodala okrivljena, stavio na glave, zatim su u septičkoj jami iskopali udubljenje i tela gurnuli dublje u jamu i prekrili zemljom. Izašli su iz jame, jamu su zatrpali i prekrili cvećem posećenim u dvorištu, gde su tela pronašla službena lica Policijske uprave posle osam dana.

***

Žrtva i učinitelj su se družili i poznavali nekoliko godina pre izvršenja ubistva. Tog dana su bili u vozilu učinioca kada su počeli da se raspravljaju. Učinitelj je zaustavio vozilo i počeo da udara žrtvu rukama po glavi i telu i naneo joj brojne povrede. Zatim je naterao da popije sonu kiselinu, koja spada u grupu korozivnih otrova a koja se nalazila u njegovim kolima. Od otrova je žrtva zadobila hemijske opekotine i kod nje je nastupila smrt

uzrokovana trovanjem i udisanjem navedenog otrova, pri čemu je trpela fizičke bolove veoma jakog intenziteta kao i psihičke bolove u vidu jakog straha koji je trajao sve do smrtnog ishoda. Učinilac je zatim skrenuo na sporedni put, izvukao žrtvu iz kola i odvuкао je u šumu, gde ju je i ostavio, a dan kasnije došao do iste šume i telo stavio u vojnu vreću maslinasto zelene boje i došao do hidroakumulacionog jezera gde je gurnuo vreću sa telom. Pošto nije odmah upala u jezero, granom drveta je gurnuo telo, koje se nalazilo u vreći, u vodu kako bi sakrio leš.

***

Učinilac je devojčicu uzrasta četiri godine prinudio na obljubu upotrebom sile na taj način što je stezao za vrat, zatvarao usta i nos pri čemu je naneo povrede u vidu oguljotine na rukama i nogama, zatim je izvršio obljubu načinivši joj rasep mekih tkiva međice, usmine i male karlice, pa je nakon izvršene obljube kamenom veličine 30x25cm oblika nepravilnog kvadrata naneo više udaraca u predelu glave, zbog čega je došlo do ubrzanog poremećaja i prestanka srčanog rada i disanja usled kojih povreda je nastupila smrt deteta.

***

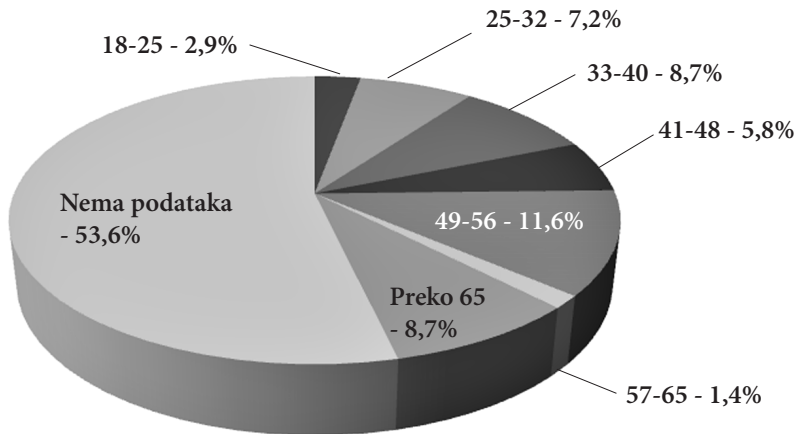
Učinilac se najpre svađao sa ženom, koju je poznao jer su iz istog sela, zatim je oborio na tlo, levom rukom uhvatio za vrat prstima i pritiskao tako uz zemlju sa namerom da je uguši, dok je svojim telom istovremeno pritiskao njeno telo u predelu grudi, a potom posle 5-6 minuta pošto je ona i dalje krkljala i davala znake života čekićem dužine drške 31cm, površine udarnog dela kvadratnog oblika 25x25mm istoj zadao udarac u predelu glave, što je dovelo do prestanka rada srca i smrti. Telo žrtve je uvio u jorgan i bacio u reku.

4.3. Profil učinilaca

Uzrast učinilaca

Zbog anonimiziranja podataka u presudama, u velikom broju predmeta (53,6%) bilo je nemoguće utvrditi starost učinilaca. Prema dostupnim podacima, u pogledu uzrasta učinilaca, najzastupljenija je starosna kategorija od 49-56 godina (11,6%), a zatim starosna kategorija od 33-40 (8,7%) i preko 65 godina (8,7%). Sa 1,4% u ispitivanom uzorku bila je zastupljena starosna kategorija od 57-65 godina, a sa 2,9% starosna kategorija uzrasta 18-25 godina – Grafikon 2.

Grafikon 2
Uzrast

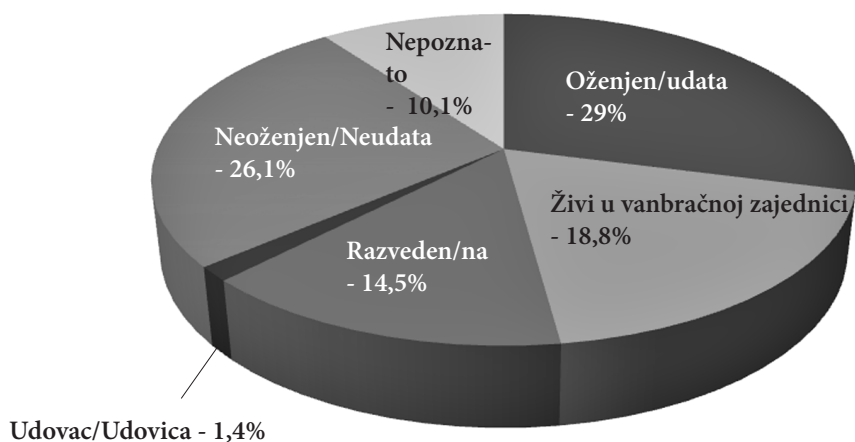

Bračni status učinilaca

Bračni status učinilaca posmatran je s obzirom na stanje u vreme izvršenja krivičnog dela. Najveći broj učinilaca je u vreme izvršenja krivičnog dela bio u braku – 29% i vanbračnoj zajednici – 18,8%. Neoženjeno je bilo 26,1% učinilaca, razvedeno 14,5%, a udovaca 1,4% - Grafikon 3.

Grafikon 3
Bračni status

Broj dece

Najveći broj učinilaca (27,5%) ima dvoje dece, sa jednim detetom 18,8% učinilaca, a 23,2% nema dece. Za 13 izvršilaca (18,8%) anonimizirani su podaci o broju dece.

Obrazovanje učinilaca

U velikom broju sudskih presuda 37,7% anonimiziran je podatak o obrazovanju učinilaca. Prema dostupnim podacima, najveći broj učinilaca ima osnovno obrazovanje – 29%, sa srednjom školom ili gimnazijom je 20,3% a sa višom školom ili fakultetom je 2,9%. Sa nezavršenom osnovnom školom je 10,1% - Tabela 3.

Tabela 3
 Obrazovanje

	Frekvencija	Procenat
Nezavršena osnovna škola	7	10,1
Osnovna škola	20	29,0
Srednja škola ili gimnazija	14	20,3
Viša škola ili fakultet	2	2,9
Nepoznato	26	37,7
Total	69	100,0

Zanimanje učinilaca

Učinioci femicida različitih su zanimanja, što je razumljivo, s obzirom da među njima preovlađuju lica sa pretežno osnovnim i srednjim obrazovanjem. U 14 sudskih presuda anonimiziran je podatak o zanimanju učinioca. U ostalim sudskim presudama u kojima postoji ovaj podatak navedena su sledeća zanimanja učinilaca: diplomirani inženjer rudarstva, bravar, poljoprivrednik, student, veterinar, automehaničar, pekar, mesar, traktorista, građevinski radnik, poljoprivredni tehničar, policijski službenik, ekonomski tehničar, rukovalac građevinskih mašina, vozač direktora jednog preduzeća, vlasnik radnje na pijaci, kurir u prekršajnom sudu, harmonikaš po kafanama, policajac u penziji, radnik obezbeđenja u Muzeju primenjene umetnosti, metalostrugar, privatni preduzetnik. Nekoliko učinilaca je bez zaposlenja.

Nalazi u pogledu obrazovanja i zanimanja učinilaca u skladu su sa opštim nalazima kriminoloških istraživanja, prema kojima učinioci krivičnih dela pripadaju različitim društvenim slojevima, različitog su obrazovnog profila i zanimanja.

Zaposlenost učinilaca

Zaposlenost učinilaca nije mogla da bude utvrđena u 33,3% presuda jer su podaci o tome bili anonimizirani. Na osnovu podataka koji su bili navedeni i presudama, može se konstatovati da je za više učinilaca u vreme izvršenja krivičnog dela ubistva bilo nezaposleno (30,4%), u odnosu na zaposlene (21,7%).

Mesto rođenja i prebivalište učinilaca

Podatak o mestu rođenja učinilaca krivičnog dela ubistva bio je anonimiziran u 46,4% sudskih presuda. Na osnovu dostupnih podataka može se zaključiti da je mesto rođenja učinilaca u najvećem procentu 31,9% grad, dok je u selu rođeno manje učinilaca (15 učinilaca ili 21,7%).

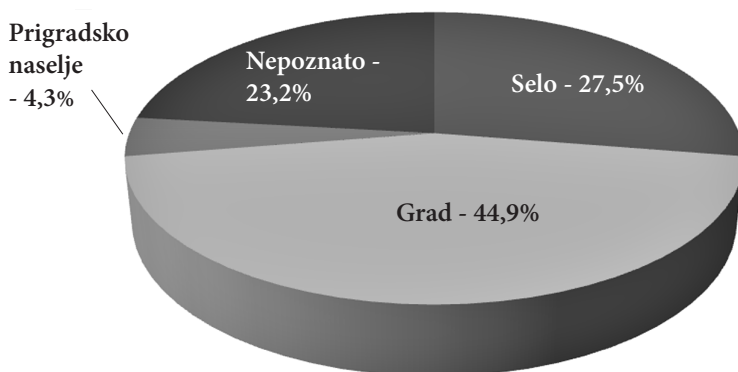
Prebivalište učinilaca takođe je anonimiziran podatak u 23,2% sudskih presuda – Tabela 4.

Tabela 4
Mesto rođenja

	Frekvencija	Procenat
Selo	15	21,7
Grad	22	31,9
Nepoznato	32	46,4
Total	69	100,0

Prema dostupnim podacima najveći procenat učinilaca ima prebivalište u gradu – 44,9%, prebivalište u selu ima 27,5% učinilaca, dok u prigradskom naselju prebivalište ima samo 4,3% učinilaca – Grafikon 4.

Grafikon 4
Prebivalište

Ranija osuđivanost učinilaca

Podaci o ranijoj osuđivanosti učinilaca pokazuju da je veći procenat neosuđivanih lica od osuđivanih - 52,1% neosuđivanih prema 31,9% osuđivanih. Protiv trojice učinilaca vodio se postupak za drugo krivično delo (4,3%), dok je u osam presuda (11,6%) bio anonimiziran podatak o ranijoj osuđivanosti.

Učinioci su ranije osuđivani za različita krivična dela: falsifikovanje isprave; laka telesna povreda nanescna oružjem, opasnim oruđem ili drugim sredstvom podobnim da telo teško povredi ili zdravlje teško naruši; teška krađa obijanjem ili provaljivanjem zatvorenih zgrada, stanova, soba, kasa, ormara ili drugih zatvorenih prostora ili savlađivanjem mehaničkih, elektronskih ili drugih većih prepreka; ugrožavanje javnog saobraćaja; nasilničko ponašanje; bezbednost javnog saobraćaja; povreda prava na upravljanje; oštećenje tuđih prava; nedozvoljena proizvodnja, držanje, nošenje i promet oružja i eksplozivnih materija; lažno prijavljivanje, silovanje; nedavanje izdržavanja. Samo trojica učinilaca su ranije bili osuđivani za krivično delo nasilja u porodici.

Interesantno je da su za jednog učinioca podaci o ranijoj osuđivanosti anonimizirani, ali je u delu obrazloženja presude o odmeravanja otežavajućih okolnosti navedeno da je on "osuđivan u poslednjih 10 godina ukupno sedam puta, i to za vršenje najtežih krivičnih dela i da na njega nisu uticale kazne zatvora".

Porodična i lična anamneza učinioca

O porodičnim prilikama, karakteristikama ličnosti i ponašanju učinioca krivičnog dela ubistva do momenta izvršenja dela ima veoma malo podataka u spisima predmeta. To pokazuje da se u sudskom postupku veoma retko, osim ukoliko se ne odredi psihološko ili psihijatrijsko veštačenje, saznaju činjenice koje se odnose na porodični život i ponašanje učinioca pre izvršenja dela, kao i na osobine njegove ličnosti.

U velikom broju predmeta nema podataka o potpunosti primarne porodice učinioca (66,7%), kao i o porodičnim odnosima u primarnoj porodici (78,3%). Samo u malom broju slučajeva (24,6%) iz sudske presude se može zaključiti da je primarna porodica učinioca bila kompletna, da su odnosi u porodici bili izuzetno loši (10,1%) ili dobri (11,6%). U velikom broju presuda nema ni podataka o pokušajima samoubistva (59,4% presuda), o samopovređivanju (62,3%) i o zlostavljanju u detinjstvu i mladosti (76,8%). Zbog malo podataka u sudskim presudama o primarnoj porodici učinioca i njegovom devijantnom ponašanju, može se zaključiti da se u sudskom postupku ove okolnosti vrlo retko ispituju, iako je za utvrđivanje etiologije ubistva, posebno egzogenih faktora vezanih za porodicu, veoma važno saznati iz kakve porodice potiče učinilac – Tabele 5, 6, 7, 8 i 9.

Tabela 5
Kompletnost primarne porodice

	Frekvencija	Procenat
Kompletna	17	24,6
Bez oca	2	2,9
Bez majke	2	2,9
Nepoznato	46	66,7
Razvedeni	2	2,9
Total	69	100,0

Tabela 6
Porodični odnosi u primarnoj porodici

	Frekvencija	Procenat
Dobri	8	11,6
Izuzetno loši	7	10,1
Nepoznato	54	78,3
Total	69	100,0

Tabela 7
Pokušaj samoubistva

	Frekvencija	Procenat
Da	6	8,7
Ne	22	31,9
Nepoznato	41	59,4
Total	69	100,0

Tabela 8
Samopovređivanje

	Frekvencija	Procenat
Da	1	1,4
Ne	25	36,2
Nepoznato	43	62,3
Total	69	100,0

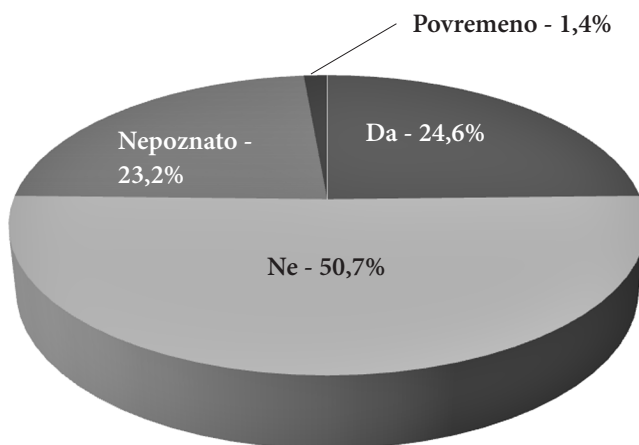
Tabela 9
Zlostavljanje u detinjstvu i mladosti

	Frekvencija	Procenat
Da	1	1,4
Ne	15	21,7
Nepoznato	53	76,8
Total	69	100,0

Zloupotreba alkohola i droga

Prekomerna upotreba alkohola kod učinilaca pre izvršenje krivičnog dela zabeležena je u malom broju slučajeva – 24,6%. U 50,7% slučajeva učinioci pre izvršenja dela nisu prekomerno konzumirali alkohol, dok u 23,2% slučajeva nije bilo podataka o ranijoj upotrebi alkohola – Grafikon 5.

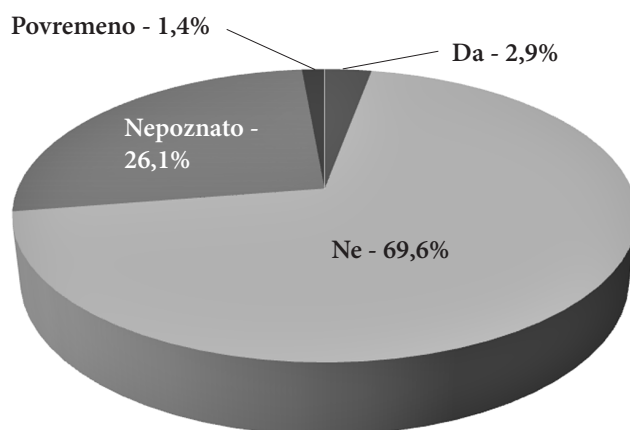
Grafikon 5
Alkoholizam

U vreme izvršenja krivičnog dela ubistva 30,4% učinilaca je bilo pod dejstvom alkohola (lako pijanstvo, srednje pijanstvo, teško pijanstvo), nasuprot 52,2% učinilaca koji nisu bili pod uticajem alkohola.

O zloupotrebi psihoaktivnih supstanci nije bilo podataka u 26,1% slučajeva. Postojanje zavisnosti konstatovano je samo u 2,9% slučajeva, iz čega proizlazi zaključak da većina učinilaca u ispitivanom uzorku nije pre izvršenja krivičnog dela ubistva koristila psihoaktivne supstance – Grafikon 6.

Grafikon 6
Zloupotreba psihoaktivnih supstanci

Pod dejstvom droge u vreme izvršenja krivičnog dela bio je samo jedan izvršilac. Međutim, ove podatke treba oprezno tumačiti, s obzirom na to da u 17,4% slučajeva ostalo nepoznato da li su učinioci bili pod dejstvom alkohola, odnosno droga – 15,9% u vreme izvršenja dela.

Psihopatska struktura ličnosti i duševne bolesti kod učinilaca

Iz obrazloženja sudskih presuda može se zaključiti da je u toku postupka sprovedeno psihijatrijsko i psihološko veštačenje radi utvrđivanja stepena krivice i računljivosti učinioca. U nalazima veštaka neuropsihijatra

psihopatska struktura ličnosti konstatovana je samo kod trojice učinilaca (4,3%), što svakako ne odgovara stvarnoj zastupljenosti lica sa psihopatskom strukturom među izvršiocima krivičnih dela sa elementom nasilja. Čak u 66,7% sudskih predmeta u nalazima veštaka ili u toku postupka uopšte nije utvrđivano da li se radi o psihopatskoj strukturi ličnosti okrivljenog, što pokazuje da ova okolnost nije bila predmet interesovanja suda.

U ispitivanom uzorku, među učiniocima krivičnog dela ubistva najveći broj (55,1%) ne boluju od duševne bolesti.⁵⁹ Samo u 13 predmeta (18,8%) konstatovano je da učinilac boluje od nekog duševnog oboljenja, i to: privremena duševna bolest – faza psihotične dekompenzacije, paranoidni poremećaj ličnosti, duševni poremećaj sa sumanutošću – paranoidna psihoza, epilepsija, paranoidna psihoza (perzistentni poremećaj sa sumanutošću). Ostali poremećaji u strukturi ličnosti, kao što su emocionalna nestabilnost, sklonost agresivnom ponašanju i ispadima, sumanuta ljubomora, produžena reakcija na stres, posledica su dugotrajne upotrebe alkohola ili zloupotrebe narkotika (kokain, heroin) – Tabele 10 i 11.

---

⁵⁹ U Krivičnom zakoniku jos uvek se koristi veoma zastarela, uvredljiva i stigmatizirajuća terminologija, iako je poslednjih godina nekoliko puta menjan i dopunjavan, što je bila prilika da se izmeni i terminologija koja se koristi. U pitanju su izrazi, kao što su „duševna bolest“, „duševna poremećenost“ i „zaostali duševni razvoj“. Poslednjih godina, posebno nakon usvajanja UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom (2006), menja se odnos društva prema osobama sa invaliditetom, što podrazumeva i izmenu terminologije. Ispravan termin je „mentalni invaliditet“, koji je zbirni izraz za osobe sa intelektualnim i psihosocijalnim invaliditetom, a u pitanju su izrazi koji se već koriste u zakonodavstvu Republike Srbije (npr. Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom, Zakon o vanparničnom postupku, u kojem je izmenama iz 2014. godine, izmenjena i diskriminatorna i stigmatizirajuća terminologija). Na žalost, Krivični zakon još uvek nije izmenjen u tom pravcu, ali se nadamo da ce se to desiti prilikom narednih izmena zakonika. Imajuci sve to u vidu, kao i okolnost da se u ovom istraživanju bavimo femicidom, iako se protivimo korišćenju diskriminatornih izraza, prinuđene smo da koristimo zakonsku terminologiju, koju koriste i sudije i veštaci u postupcima koje smo analizirale.

Tabela 10
Duševne bolesti i psihopatska struktura ličnosti

	Frekvencija	Procenat
Boluje od psihoze	13	18,8
Ne boluje	38	55,1
Nepoznato	18	26,1
Total	69	100,0

Tabela 11
Psihopatska struktura ličnosti

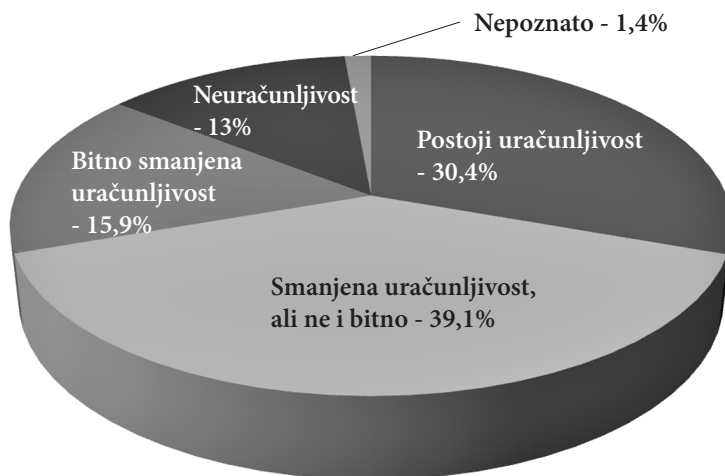
	Frekvencija	Procenat
Da	3	4,3
Nije utvrđivano	46	66,7
Nepoznato	20	29,0
Total	69	100,0

Stepen uračunljivosti učinilaca

Podaci o uračunljivosti izvršilaca u vreme izvršenja dela pokazuju da je kod najvećeg broja učinilaca (39,1%) konstatovana smanjena uračunljivost, ali ne bitno, dok je 15,9% učinilaca imalo bitno smanjenu uračunljivost, a 13% učinilaca bilo je neuračunljivo. Veliki je procenat učinilaca koji su bili uračunljivi u vreme izvršenja krivičnog dela – 30,4%. Uračunljivost za jednog izvršioca nije mogla da se utvrdi jer je podatak o uračunljivosti anonimiziran – Grafikon 7.

Grafikon 7

Uračunljivost u vreme izvršenja krivičnog dela

Odnos učinioca i žrtve

Najčešći odnos između učinioca i žrtve u ispitivanom uzorku jeste partnerski i porodični odnos. U vreme izvršenja dela, bračni odnos između žrtve i učinioca postojao je u 23,2% slučajeva, vanbračna zajednica u 10,1% slučajeva, dok su u 5,8% slučajeva žrtve bile bivše supruge (bračne ili vanbračne), a u 10,1% slučajeva učinioci su bili u intimnoj/emotivnoj vezi sa žrtvom. Ukupno su 34 dela femicida (49,3%) izvršena prema bračnim, vanbračnim ili intimnim/emotivnim parterima. Ubistva izvršena prema drugim članovima porodice čine 24,6% slučajeva. Učinioci su bili u sledećim porodičnim relacijama sa žrtvama: sin (15,9%), brat (1,4%), unuk (4,3%), otac (2,9%). Imajući u vidu odnos između učinilaca i žrtava, u uzorku je čak 73,9% femicida izvršeno u partnerskom ili porodičnom kontekstu.

Samo 18 učinilaca (26,1%) nije bilo u partnerskom ili porodičnom odnosu sa žrtvom, već su poznavali žrtvu (susedi, poznanici) – 13%, a jedan učinilac je bio poslodavac žrtvi. Osam učinilaca (11,6%) nije uopšte poznavalo žrtvu, a u tim slučajevima do ubistva je došlo prilikom izvršenja nekog drugog krivičnog dela – teške krađe, razbojništva ili silovanja – Tabela 12.

Tabela 12
Šta je učinilac žrtvi?

	Frekvencija	Procenat
Suprug	16	23,2
Vanbračni partner	7	10,1
Bivši suprug (bračni ili vanbračni)	4	5,8
U intimnoj/emotivnoj vezi sa žrtvom	7	10,1
Sin	11	15,9
Otac	2	2,9
Unuk	3	4,3
Brat	1	1,4
Poznanik (sused)	9	13,0
Nije u srodstvu i ne poznaje žrtvu	8	11,6
Poslodavac	1	1,4
Total	69	100,0

Odnos učinilaca prema krivičnom delu

Kakav je odnos učinioca prema preduzetoj radnji krivičnog dela izuzetno je značajna okolnost, jer je sud uzima u obzir prilikom odmeravanja kazne. Prema odredbi čl. 54. KZ (opšta pravila o odmeravanju kazne), kao jedna od okolnosti koja utiče na odmeravanje kazne jeste držanje učinioca posle učinjenog krivičnog dela, a naročito njegov odnos prema žrtvi krivičnog dela. Treba imati u vidu da je u nekim slučajevima prihvatanje odgovornosti za događaj bilo uslovljeno određenim krivičnoprocesnim mogućnostima da se zaključi sporazum o priznanju krivičnog dela sa javnim tužiocem (čl. 313. ZKP).

Najveći procenat učinilaca iz ispitivanog uzorka ne priznaje krivično delo (23,2%), nešto manje je učinilaca koji izražavaju žaljenje i kajanje (20,3%) ili uglavnom prihvataju svoju odgovornost (15,9%). Ostali učinioci

ne daju objašnjenje ili ga nemaju (14,5%), racionalizuju svoju odgovornost (4,3%), ne kaju se i smatraju svoj postupak adekvatnim (2,9%), ne izjašnjavaju se (2,9%), nemaju objašnjenje (1,4%), delimično priznaju izvršenje krivičnog dela (1,4%), priznaju krivično delo (1,4%), ne krive ni sebe ni žrtvu (1,4%). Kod sedam učinilaca (10,1%) nije moglo iz sudske presude da se sazna kakav je njihov odnos prema krivičnom delu – Tabela 13.

Tabela 13
Odnos učinioca prema odgovornosti za događaj

	Frekvencija	Procenat
Ne krivi ni sebe ni žrtvu/događaj smatra nesrećnim sticajem okolnosti	1	1,4
Racionalizuje svoju odgovornost bezizlaznošću situacije (“nije bilo izbora”)	3	4,3
Ne daje objašnjenje ili ga nema	10	14,5
Uglavnom prihvata sopstvenu odgovornost	11	15,9
Ne priznaje krivično delo, tj. osporava vezu sa događajem	16	23,2
Izražava stvarno žaljenje i kajanje	14	20,3
Ne kaje se, smatra svoj postupak adekvatnim	2	2,9
Nepoznato	7	10,1
Priznaje izvršeno delo	1	1,4
Ne izjašnjava se	2	2,9
Nema objašnjenje	1	1,4
Delimično priznaje krivično delo	1	1,4
Total	69	100,0

Raniji odnos učinioca i žrtve pre izvršenja krivičnog dela

Iz malog broja sudskih presuda bilo je moguće doći do podatka o ranijem odnosu učinioca i žrtve. U obrazloženjima presuda retko se navodi u kakvom su odnosu bili učinilac i žrtva pre izvršenja krivičnog dela. Na osnovu raspoloživih podataka može se zaključiti da je odnos učinioca i žrtve pre izvršenja krivičnog dela bio uglavnom loš, da su izvršenju krivičnog dela prethodile svađe i rasprave, sa ili bez fizičkog nasilja, pogotovo ako se radilo u partnerskom odnosu. U jednom broju slučajeva do loših međusobnih odnosa dolazilo je zbog konzumiranja alkohola i pretnji kojima su žrtve bile izložene (učinilac je stalno bio pod dejstvom alkohola, pretio žrtvi da će je zaklati). Do rasprava je dolazilo i zbog psihičkog zdravlja učinioca, odnosno zbog toga što je kod učinioca postojala duševna bolest ili duševni poremećaj. Do ozbiljnih nesuglasica dolazilo je u onim slučajevima kada su se partneri razveli i zasnovali nove bračne ili vanbračne veze.

„Posle razvoda odnosi su se zakomplikovali. Oboje su hteli da dete bude kod njih. Oštećena je počela da se zabavlja sa čovekom koji radi u inostranstvu, što je okrivljeni video kao opasnost da će odvesti dete“.

„Odnosi su bili loši, okrivljeni je često oštećenoj posle raskida veze pretio i ugrožavao bezbednost“.

U nekim slučajevima svađe i maltretiranja žrtve postojale su od samog zasnivanja bračne zajednice i trajale su tokom godina.

„Nesuglasice u braku su počele na samom početku braka, kada je okrivljeni primetio da oštećena uzima novac iz njegovog novčanika bez njegovog znanja. Ipak, najveće nesuglasice su nastale kada je okrivljeni posumnjao da se oštećena sastaje sa bivšim momkom i, kako kaže, zbog toga je nije tukao, ali joj je udario dva ili četiri šamara. Posumnjao je da nije pravi otac njihovoj deci“.

„Dogodišnje nasilje u porodici, okrivljeni je čak i osuđivan za ovo krivično delo prema istoj oštećenoj.“

„Stalna maltretiranja, pretnje, fizički napadi, ljubomora, stalna proveravanja i verbalni napadi i sukobi, prebijanje (crna i modra od batina)“.

Kada je reč o odnosu učinilaca i žrtava u slučajevima ubistva prema članovima porodice, pre izvršenja krivičnog dela ubistva takođe je bio

disfunkcionalan u dužem vremenskom periodu. Samo u jednom slučaju se iz obrazloženja presude može zaključiti da je učinilac sa ubijenom majkom bio u dobrim odnosima pre izvršenja ubistva. Prema svedočenju sestre ovog učinioca, on je bio majčin ljubimac i ona se nikada nije požalila da ima probleme sa sinom. Ipak, u ovom slučaju, sestra učinioca je posvedočila da je tri meseca pre izvršenja ubistva primetila da majka ima modricu ispod oka, ali joj je majka tada rekla da modrica potiče ili od pada kada je silazila niz stepenice ili je udarila krava, nije mogla tačno da se seti. U drugom slučaju odnosi između učinioca i majke su bili veoma loši, učinilac je svoju majku zlostavljao i fizički i psihički, a pre izvršenja krivičnog dela ubistva majka se žalila poznanicima da je sin tuče, da pije, uzima joj novac, ne daje joj hranu, te da je čak bila primorana da jede hranu za pse. Takođe u jednom slučaju do nesuglasica u zajedničkom domaćinstvu učinioca, koji je živio sa ocem i majkom, došlo je zbog toga što se roditelji nisu složili sa tim što je učinilac doveo vanbračnu ženu u kuću. Nesuglasice su u jednom momentu kulminirale i završile se time što je učinilac ubio oca i majku, a vanbračna supruga mu je u tome pomagala.

Motivi izvršenja krivičnog dela

Neposredni motiv izvršenja ubistva u ispitivanom uzorku nije moguće sa sigurnošću utvrditi, jer se u sudskim postupcima ova okolnost uglavnom ne sagledava. O motivima za izvršenje krivičnog dela moguće je posredno zaključiti na osnovu odbrane učinioca i iskaza svedoka.

Prema raspoloživim podacima, kao motivi za izvršenje krivičnog dela pojavljuju se: ljubomora; prestanak emotivne veze ili napuštanje bračne zajednice od strane ubijene; potreba za novcem i koristoljublje; pokušaj da se prikrije krađa; prikrivanje prethodno izvršenog krivičnog dela obljuba nad nemoćnim licem. U više slučajeva, ubistvo se dogodilo nakon dugogodišnjeg nasilja u porodici, koje je bilo motivisano mržnjom, netrpeljivošću i osvetom prema žrtvi.

U jednom broju predmeta učinioci ubistva su kao razlog izvršenja dela naveli: da su bili gnevni zbog uvreda od strane ubijene, da su se osvetili zbog toga što im žrtva nije uzvratila ljubav ili što je zasnovala vanbračnu

zajednicu sa drugim čovekom, da su u momentu izvršenja dela bili pod uticajem „neke sile“, da ubijeni (baba i deda učinioca po ocu) nikada u potpunosti nisu prihvatili majku učinioca, koju je on jako voleo i za koju je bio vezan. U jednom slučaju, motiv za izvršenje krivičnog dela ubistva bio je sudski postupak u kome su se žrtva i učinilac sporili oko prava iz radnog odnosa i otkaza koji je učinilac dao žrtvi.

U jednom slučaju, učinilac je bio u velikoj meri umešan u konfliktne i kompleksne odnose žrtava, vanbračnih supružnika koje je usmrtio, što je kod njega izazivalo povremene emocionalne napetosti. Takođe, bilo je nekoliko slučajeva u kojima nikakvih ličnih odnosa između žrtve i učinioca nije bilo jer se nisu poznavali ili nisu ranije imali nikakve sukobe. To su slučajevi kada je krivično delo ubistva izvršeno prilikom razbojništva iz koristoljublja.

4.4. Profil žrtava

Broj žrtava

U ispitivanom uzorku bilo je 68 žrtava,⁶⁰ što je manje nego učinilaca (69) zbog toga što se u jednom slučaju ubistva dvojica učinilaca javljaju kao saizvršioци.

U sudskim presudama nisu zabeleženi podaci o prebivalištu i mestu rođenja žrtava, tako da ti podaci nisu mogli biti prikupljeni i analizirani.

Uzrast žrtava

Prema podacima iz pregledanih sudskih predmeta, žrtve su različitog uzrasta, ali se može primetiti da je u ispitivanom uzorku značajna zastupljenost žena starosti preko 65 godina (23,5%). Ovaj podatak ukazuje na činjenicu da su učinioci često koristili nemoć i bespomoćnost žrtve. Među žrtvama

---

⁶⁰ Izraz „žrtva“ korišćen je u značenju „oštećenog“ koji je u definisan kao lice čije je kakvo lično ili imovinsko pravo krivičnim delom povređeno ili ugroženo (čl. 2, st. 11 ZKP „Značenje izraza“).

je šest devojčica (najmlađe žrtve su bile dve bebe, dok su ostale četiri žrtve bile tinejdžerke), tako da zastupljenosti maloletnih žrtava iznosi 8,8%.

Punoletne žrtve pripadaju sledećim starosnim kategorijama: 18-25 godina 2,9%, 25-32 godine 2,9%, 33-40 godina – 4,4%, 41-48 godina – 5,9%, 49-56 godina – 2,9%, 57-65 godina 5,9%, preko 65 godina 23,5% . Ipak, navedene podatke o uzrastu žrtve treba tumačiti oprezno, s obzirom na to da nema podataka o uzrastu žrtve za čak 29 žrtava (42,6%), što opet ukazuje na činjenicu da se sudovi ne bave u dovoljnoj meri žrtvom, niti utvrđuju podatke o njenoj ličnosti – Tabela 14.

Tabela 14
Uzrast

	Frekvenca	Procenat
Do 18	6	8,8
18-25	2	2,9
25-32	2	2,9
33-40	3	4,4
41-48	4	5,9
49-56	2	2,9
57-65	4	5,9
Preko 65	16	23,5
Nema podataka	29	42,6
Total	68	100,0

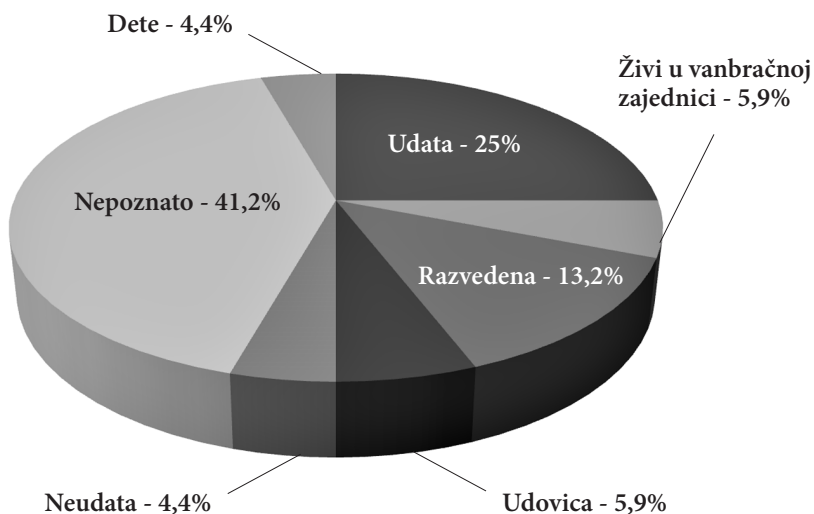
Bračno stanje žrtava

S obzirom na to da je u strukturi krivičnog dela ubistva u velikom procentu zastupljeno partersko nasilje, razumljivo je da je u vreme izvršenja krivičnog dela najveći procenat žrtava bio u braku (25,0%) ili je živio u vanbračnoj zajednici (5,9%). Razvedenih je 13,2%, što potvrđuje da se

partnersko nasilje uglavnom nastavlja i kada prestane da postoji bračna zajednica. Znatno je manji procenat žrtava koje su u vreme izvršenja krivičnog dela bile udovice – 5,7%. U velikom broju sudskih presuda (41,2%) podaci o bračnom stanju žrtava nisu navedeni – Grafikon 8.

Grafikon 8
Bračno stanje

Broj dece žrtava

U pogledu broja dece, ukoliko se izuzme broj žrtava za koje podaci nisu poznati (40,8%), najmanji procenat žrtava je bez dece – 7,4%, a najveći broj ima jedno (26,5%) ili dvoje dece (22,1%), dok 5,9% žrtava ima troje i više dece – Tabela 15.

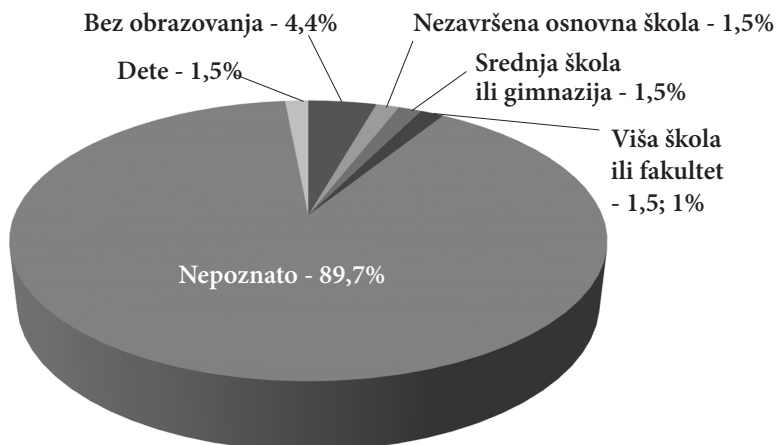
Tabela 15
Broj dece

	Frekvencija	Procenat
Jedno dete	18	26,5
Dvoje dece	15	22,1
Troje i više dece	4	5,9
Nepoznato	26	38,2
Nema dece	5	7,4
Total	68	100,0

Obrazovanje žrtava

U najvećem broju sudskih presuda – 89,7% nema podataka o obrazovanju žrtava. Ovaj nalaz pokazuje da je sudski postupak fokusiran na učinioca, dok se o žrtvu prikuplja veoma malo podataka – Grafikon 9.

Grafikon 9
Obrazovanje

Zaposlenost žrtava

Podaci o zaposlenosti žrtava takođe nedostaju u velikom broju sudskih presuda – 69,1%. Prema raspoloživim podacima, 10,3% žrtava bilo je zaposleno u vreme izvršenja krivičnog dela, 7,4% je penzionerki, 4,4% žrtava bile su domaćice, dok njih 1,5% nije bilo zaposleno, uključujući i pet devojčica.

Za celovitu analizu fenomena femicida potrebno je raspolagati podacima o društvenom statusu žena žrtava femicida, koji u velikoj meri zavisi od njihovog zanimanja i zaposlenosti. Ti podaci mogu da pokažu da li društveni i radnopravni status žena povećava ili smanjuje rizik od femicida i da li njihovo zanimanje, svojim specifičnim karakteristikama, doprinosi njihovoj ugroženosti (noćni rad, malo plaćen rad, „breme” penzionerskog položaja, nezaposlenost i dr.). Zbog toga, da bi mere za suzbijanje femicida bile delotvorne, potrebno je da budu zasnovane na podacima, što, pored ostalog, podrazumeva prikupljanje podataka o društvenom položaju i ličnim karakteristikama žrtava.

Odnos učinilaca i žrtava pre izvršenog femicida

Za konsekventnu analizu odnosa između učinioca i žrtve, potrebno je imati uvid u njihove relacije, prirodu njihovog ličnog odnosa, istražiti da li je i u kojoj meri ranije bilo nasilja, koliko se često događalo, koliko je trajalo i sl. Postojanje istorije nasilja/maltretiranja žrtve od strane počinioca ukazuje na dinamiku nasilnih odnosa i njihovu učestalost i signalizira potrebu da se istraži reagovanje institucija sistema u slučajevima u kojima je ubistvu prethodilo nasilje. Sud, međutim, po pravilu ne sagledava istoriju odnosa učinioca i žrtve u situacijama kada izvršilac prethodno nije osuđivan za dela nasilja prema žrtvi.

Kada je reč o podacima o prethodnom nasilju/maltretiranju učinilaca prema žrtvama, iz 14,7% presuda nije bilo moguće saznati da li je toga bilo pre izvršenog ubistva, u više od polovine predmeta (55,9%) pre izvršenja ubistva nije bilo nasilja, dok je u ostalim predmetima bilo nasilnih akata, i to maltretiranja, koje je bilo povremeno u 11, 8% slučajeva, zatim fizičkog

nasilja koje trajalo duže vreme (1,5%), fizičkog i psihičkog nasilja koje je trajalo duže vreme (13, 2%), a u 2,9 % presuda notirano je da su odnosi učinioca i žrtve bili “poremećeni” – Tabela 16.

Tabela 16

Da li je žrtvu učinilac i ranije maltretirao?

	Frekvencija	Procenat
Jeste, duže vremena fizički	1	1,5
Jeste, duže vremena psihički i fizički	9	13,2
Povremeno	8	11,8
Nije maltretirao	38	55,9
Nepoznato	10	14,7
Odnosi poremećeni	2	2,9
Total	68	100,0

Navodimo nekoliko primera loših međusobnih odnosa učinioca i žrtve pre izvršenja ubistva.

Učinilac i žrtva su se često svađali, u većem broju slučajeva svađe je inicirala žrtva, kako je to izjavio u toku suđenja učinilac. Zbog toga što su im bračni odnosi bili poremećeni, učinilac i žrtva su spavali dugi niz godina u posebnim sobama. Prema tvrđenju učinioca, njegova supruga je u svađi umela i da ga pljune, opsuje ili uvredi, a takođe, i tokom trajanja braka, više puta je odlazila od kuće ili bila odsutna celu noć, noć i dan ili po dva dana. Odnosi su im bili takvi da duži vremenski period nije kuvala učiniocu, niti mu je prala rublje, niti su imali bilo kakve emotivne kontakte, a kako svedoči učinilac, oni su tokom svađa jedan drugome prebacivali kako imaju druge ljubavnike. Učinilac je bio i osuđivan za krivično delo nasilja u porodici izvršeno prema istoj žrtvi. Međutim, osim ovog događaja žrtva nije nikada prijavljivala bilo kakvo nasilje policiji, tužilaštvu ili centru za socijalni rad. Stalne svađe, uporno psihičko maltretiranje i fizičko nasilje učinioca nad žrtvom obeležilo je trajanje ove bračne veze sve do ubistva.

***

Učinilac je i pre tragičnog događaja fizički maltretirao žrtvu, u šta se sud uverio na osnovu iskaza svedoka. U toku suđenja svedoci i deca žrtve su izjavili da su njih dvoje (učinilac i žrtva) živeli u vanbračnoj zajednici. Deca njihovu zajednicu nisu odobraval, a razlog je bio od početka nasilno ponašanje učinioca prema žrtvi, što je i dovelo do prekida svakog kontakta među njima. Sve izjave svedoka govore o tome da je žrtva trpela stalno fizičko maltretiranje. Žrtva se jednom od svedoka više puta požalila da je učinilac stalno tuče i da joj jednom prilikom slomio i ruku.

***

Učinilac i žrtva su bili u braku skoro 11 godina, a onda su se razveli „zbog dečijeg dodatka” i nastavili da žive zajedno u vanbračnoj vezi sa dvoje njihove maloletne dece. U braku je od samog početka bilo problema, jedno vreme živeli su u zajednici sa njegovom majkom koja mu je pravila probleme zbog ženine prošlosti i govorila mu da je ona bila prostitutka i narkomanka. Prema izjavi učinioca, problemi u braku su počeli jer je žrtva počela da pije i da ga izbegava, nisu se tukli, iako su se svađali. Često ga je ostavljala sa decom i po nekoliko sati, pri čemu nije govorila gde ide, takođe, uprkos obećanjima da će sve biti u redu, nastavila je da se ponaša kao i ranije, pila je, zanemarivala decu i učinioca, vređala ga je pred drugima i kad su bili sami i na kraju ga je isterala iz stana. Međutim, prema iskazima saslušanih svedoka, izvršilac je žrtvu stalno psihičko zlostavljao. Na taj način što je pratio, dolazio kod nje na posao gde je radila i vređao je. Svađali su se zbog toga što je izvršilac bio patološki ljubomoran. Žrtva nikada nije ništa prijavila policiji, samo jednom se obratila centru za socijalni rad.

***

Učinilac je invalidski penzioner, koji je, jer su roditelji radili, živio u poljoprivrednom domaćinstvu sa bakom i dedom po majci. Suprugu je upoznao preko jednog „ljubavnog sajta”, pet godina pre izvršenja dela. U to vreme je ona bila u ljubavnoj vezi sa drugim čovekom. Zbog nje je promenio prebivalište i došao da živi gde je ona živela. Prema njegovoj izjavi oboje su imali problema sa prekomernim konzumiranjem alkohola, što je dovodilo do čestog promenljivog raspoloženja. U toku zajedničkog života rastavljali

su se pet do deset puta, da bi se na kraju razveli. Ipak su se vidali i posle razvoda, jer, kako učinilac izjavljuje „nisu mogli jedno bez drugog“. Oboje su imali ljubavnike. Izvršilac je bio nasilan prema njoj, ljubomoran, nepredvidivog raspoloženja koje je vodilo u psihičko zlostavljanje i koje se na kraju završilo ubistvom.

***

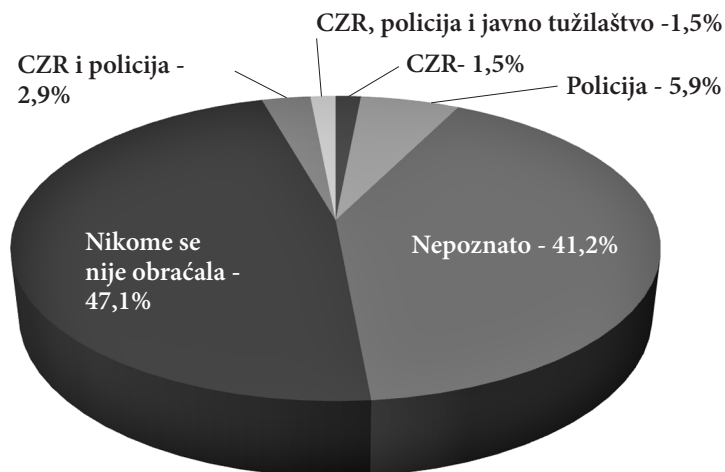
Učinilac je u sudskom postupku izjavio da je njegov brak sa suprugom bio u početku gotovo idealan, supruga je brinula i o njegovoj nepokretnoj majci, o njihovom zajedničkom sinu, kao i o njegovoj ćerki iz prvog braka dok je ona živela sa njima. Kako kaže, negde u martu 2015. godine osetio je promenu u ponašanju, ona je bila nezainteresovana za sve njih, delovala je umorno, sumnjao je da ga vara, pogotovo što je par puta uhvatio u laži gde i sa kim je bila. Preko listinga za mobilni telefon supruge (žrtve) je primetio da se tu stalno pojavljuje broj koji mu je nepoznat. On je pozvao taj broj i javio mu se muški glas. Takođe, počeo je da prati i njene aktivnosti preko faceboka i primetio „sumnjive stvari i kontakte“. Sa ovim saznanjima je upoznao suprugu, koja je kada je sve čula, pozvala taj broj rečima „molim te dolazi da me spaseš, moj muž je saznao sve“. Posle toga je napustila kuću, ali učinilac je stalno zahtevao da se vrati. O lošim međusobnim odnosima učinioca i žrtve svedočio je i sin žrtve u sudskom postupku. On je izjavio, pored ostalog, da je video kako otac tuče majku i preti da će da je ubije.

Obraćanje žrtve za pomoć pre ubistva

U pogledu obraćanja žrtava za pomoć pre ubistva, podaci o tome ne postoje u čak u 41,2% presuda. Skoro polovina žrtava za koje se u presudama navodi da su pre ubistva bile u nasilnoj partnerskoj vezi sa učinio-
cem nisu se obratile za pomoć i/ili podršku nijednoj relevantnoj instituciji (47,1%). Relativno je mali broj žrtava koje su se obraćale za pomoć i to: centru za socijalni rad 1,5% žrtava, policiji 5,9%, dok je i od centra za socijalni rad i od policije pomoć potražilo 2,9% žrtava, a od centra za socijalni rad, policije i tužilaštva samo 1,5% žrtava – Grafikon 10.

Grafikon 10

Da li žrtva se nekome obraćala za pomoć

Kada smo iz sudskih presuda analizirali kakav je efekat proizvelo obraćanje žrtve relevantnim institucijama društva za pomoć i podršku, uočili smo da su žrtve dobile zaštitu u samo 2,9% slučajeva, a da je krivični postupak protiv učinioca nasilja vođen u 5,6% slučajeva, dok u 1,5% slučajeva žrtvama nije pružena pomoć i zaštita.

Od izuzetne je važnosti da se otkriju razlozi zbog kojih se žene izložene nasilju ne obraćaju institucijama sistema, kako bi se preduzele adekvatne mere u cilju prevazilaženja ovakvog stanja, što je od značaja i za prevenciju femicida. Zato je neophodno sprovesti odgovarajuće istraživanje radi utvrđivanja faktora koji utiču na odluku žena da traže pomoć i zaštitu. Takođe, neophodno je ispitati da li je žrtvama obezbeđena sva potrebna pomoć i podrška, u skladu sa njihovim individualnim potrebama i da li intervencije nadležnih organa i ustanova delotvorno i efikasno sprečavaju dalje ispoljavanje nasilja.

4.5. Krivična sankcija

Vrste sankcija

Pregledom pravosnažnih sudskih presuda, utvrdili smo da su izvršiocima izrečene sledeće krivične sankcije: kazna zatvora, kazna zatvora i mera bezbednosti i samo mera bezbednosti. Dominanta sankcija je kazna zatvora izrečena u 71% slučajeva. U 17,4% slučajeva izrečena je kazna zatvora i mera bezbednosti, i to obavezno psihijatrijsko lečenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi, oduzimanja predmeta, oduzimanja oružja, obavezno lečenje narkomana. Samo mera bezbednosti izrečena je prema 11,6% učinilaca kod kojih je u vreme izvršenja krivičnog dela postojalo duševno oboljenje zbog čega je kod njih postojala neuračunljivost – Tabela 17.

Tabela 17
Krivična sankcija koju je sud izrekao

	Frekvencija	Procenat
Kazna zatvora	49	71,0
Kazna zatvora i mera bezbednosti	12	17,4
Mera bezbednosti	8	11,6
Total	69	100,0

Kazne zatvora su izrečene u različitom trajanju, u zavisnosti od vrste izvršenog krivičnog dela i olakšavajućih i otežavajućih okolnosti koje je sud procenio. Uglavnom su izricane kazne u dužem vremenskom trajanju. Tri godine zatvora bilo je izrečeno učiniocu krivičnog dela teške telesne povrede kvalifikovane smrću (čl. 121. st. 3. u vezi st. 2. KZ); četiri godine zatvora izrečeno je učiniocu krivičnog dela nasilja u porodici (čl. 194. st. 4. KZ); pet godina i šest meseci zatvora izrečeno je učiniocu krivičnog dela ubistvo na mah (čl. 115. KZ), osam godina zatvora izrečeno je učiniocu krivičnog dela ubistva (čl. 113. KZ), koji je lišio života svoju majku u stanju smanjene uračunljivosti zbog alkoholisanosti i priznao je izvršenje krivičnog dela,

iako je okrivljeni ranije bio osuđivan za krivično delo nasilja u porodici izvršeno prema svojoj supruzi; osam godina zatvora izrečeno je učiniocu krivičnog dela ubistva iz čl. 113. KZ, koji je lišio života svoju sestru; devet godina zatvora izrečeno je učiniocu zbog krivičnog dela teške telesne povrede kvalifikovane smrću (čl. 121. st. 3. u vezi st. 2. KZ), devet godina zatvora izrečeno je učiniocu krivičnog dela ubistva čl. 113. KZ koji je pucajući iz pištolja u kafiću lišio života nepoznatu ženu koja se nalazila u tom trenutku u kafiću. U nekoliko slučajeva drugostepeni sud je smanjio visinu kazne koja je bila izrečena prvostepenom presudom – Tabela 18.

Tabela 18
Trajanje kazne zatvora

40 godina	7 učinilaca	10,1%
35 godina	2 učinioca	2,9%
30 godina	8 učinilaca	11,6%
20 godina	7 učinilaca	10,1%
18 godina	1 učinilac	1,4%
16 godina i 6 meseci	1 učinilac	1,4%
15 godina	7 učinilaca	10,1%
14 godina	1 učinilac	1,4%
13 godina	1 učinilac	1,4%
11 godina	1 učinilac	1,4%
12 godina	3 učinioca	4,3%
10 godina	4 učinioca	5,8%
9 godina	2 učinioca	2,9%
8 godina	1 učinilac	1,4%
5 godina i 6 meseci	1 učinilac	1,4%
4 godine	1 učinilac	1,4%
3 godine	1 učinilac	1,4%
Ukupno	49	100,0%

Uz kaznu u određenom trajanju bile su izrečene i mere bezbednosti i to: po jednom učiniocu je bila izrečena kazna zatvora od 20 godina i mera bezbednosti, 16 godina i šest meseci i mera bezbednosti, 13 godina i šest meseci i mera bezbednosti, 11 godina i mera bezbednosti, 10 godina i šest meseci i mera bezbednosti; dvojici učinilaca bila je izrečena kazna zatvora u trajanju od 10 godina i mera bezbednosti, petorici učinilaca kazna zatvora u trajanju od 8 godina i mera bezbednosti.

Olakšavajuće i otežavajuće okolnosti

Prema čl. 54. KZ (opšta pravila o odmeravanju kazne) sud će učiniocu krivičnog dela odmeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to krivično delo, imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a naročito: stepen krivice, pobude iz kojih je delo učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je delo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike, njegovo držanje posle učinjenog krivičnog dela, a naročito njegov odnos prema žrtvi krivičnog dela, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca. Takođe, zakonom je propisano da će za krivično delo učinjeno iz mržnje zbog pripadnosti rasi i veroispovesti, nacionalne ili etničke pripadnosti, pola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta drugog lica, sud tu okolnost ceniti kao otežavajuću okolnost, osim ako ona nije propisana kao obeležje krivičnog dela (čl. 54a KZ).

Iz ispitivanog uzorka sudskih presuda može se zaključiti da su sudovi u obrazloženju presude navodili olakšavajuće i otežavajuće okolnosti koje su, samo primera radi, navedene u zakonu. Iako se ove okolnosti odnose na raniji život učinioca, njegove lične prilike, njegovo držanje posle učinjenog krivičnog dela, a naročito njegov odnos prema žrtvi krivičnog dela, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca, iz presuda nije bilo moguće saznati da li je sud u toku postupka ove okolnosti ispitivao i utvrđivao. Takođe, treba napomenuti da u obrazloženjima presuda u nekoliko slučajeva uopšte nisu navedene ni olakšavajuće ni otežavajuće okolnosti, a u nekim presudama samo se konstatuje da sud nije našao otežavajuće okolnosti.

Kao olakšavajuće okolnosti u sudskim presudama navedene su:

- Svesno i dobrovoljno priznanje krivičnog dela i posledica do kojih je došlo izvršenjem krivičnog dela, kajanje.
- Korektno držanje učinioca pred sudom, priznanje većine relevantnih činjenica za izvršenje dela, ranija neosuđivanost, materijalne prilike (ostao je bez posla).
- Krivično delo izvršeno u stanju bitno smanjene uračunljivosti, u stanju povišene emocionalne napetosti sa psihološkim sadržajem afekta besa srednjeg intenziteta zbog toga što ga je žrtva vređala.
- Učinitelj je otac dvoje maloletne dece, porodičan čovek.
- Učinitelj je otac troje maloletne dece.
- Učinitelj je pokušao da pomogne žrtvi i pruži joj prvu pomoć.
- Doprinos žrtve koja je verbalno vređala učinioca i pojačala kod njega efekat ljutnje i besa.
- Učinitelj je mlad čovek koji je u vreme izvršenja dela imao 28 godina.
- Ponašanje učinioca na glavnom pretresu.
- Učinitelj je lice zrelog životnog doba, složenih porodičnih i materijalnih prilika (neoženjen, bez dece, bez lične imovine, bez stalnih prihoda).
- Lične i porodične prilike učinioca: živi sa vanbračnom suprugom koja je bez zaposlenja, porodicu izdržava od povremenih poslova, ima maloletnu ćerku.
- Učinitelj je dijabetičar koji koristi terapiju.
- Sudu je dostavljena peticija stanovnika sela koji su tražili blaže kažnjavanje učinioca.
- Učinitelj se sam prijavio.
- Godine života učinioca, u vreme izvršenja krivičnog dela imao je 22 godine.
- Učinitelj pokušao sebi da oduzme život posle izvršenja krivičnog dela.
- Učinitelj ima 79 godina i narušeno zdravstveno stanje.
- Učinitelj je priznao izvršenje krivičnog dela, iskreno se držao pred sudom, opisao je kritični događaj kako se dogodio, čime je pomogao da se pouzdano utvrdi činjenično stanje i okonča krivični postupak; bol koju je pokazao prilikom iznošenja svoje odbrane kada je plakao zbog toga što je lišio života svoju majku.

- Učinitelj je neoženjen i nema dece; u poodmaklim je godinama, pati od povišenog krvnog pritiska, sa oštećenom je bio veoma vezan jer nije imao drugu porodicu, radilo se o dugoj vezi koja je trajala 34 godine uz veliku emotivnu povezanost i emotivnu fiksaciju, da je kod učinioca postojao latentni strah od gubitka posebno što je u tu vezu investirao svu životnu emotivnu energiju i da je postojala recipročnost emotivnih relacija:
- Učinitelj godinama boluje od epilepsije.
- Porodica žrtve se nije pridružila krivičnom gonjenju i nije postavila imovinskopravni zahtev prema učiniocu.

S obzirom na to da su učiniocima krivičnih dela ubistva bile u većini slučajeva izrečene kazne u dužem vremenskom trajanju, sud je navodio veliki broj otežavajućih okolnosti:

- Pobude iz kojih je krivično delo učinjeno: da bi kaznio pokojnu suprugu „što mu je zvala i stalno ga nervirala“, učinitelj je sklon agresiji i da je alkohol samo demistifikovao njegove osnovne karakterne crte, da je lišio života člana svoje porodice koga je prethodno zlostavljao, držanje posle učinjenog krivičnog dela i odnos prema žrtvi, odsustvo bilo kakvog kajanja.
- Učinitelj je zadao žrtvi veći broj udaraca.
- Način izvršenja krivičnog dela, činjenicu da je žrtva 15 godina starija od učinioca i duplo sitnija, da je učinitelj držao žrtvu cele noći teško povređenu napolju i da je već odgovarao za slično krivično delo prema istoj žrtvi.
- Učinitelj je ubio svoju majku na veoma svirep način ubadajući je nožem desetak puta; što je to učinio na javnom mestu na seoskom putu naočigled prolaznika kako odraslih ljudi tako i dece, da je pokazao upornost prilikom izvršenja dela jer je majku ubadao i dok je ranjena ležala na zemljištu i dok je davala znake života, što je posle izvršenja dela pokazao hladnokrvnost jer je od mesta ubistva sa krvavim nožem pešice otišao do policijske stanice dok je usput rekao svedoku „ne zovi policiju, već da doteraju sanduk, jer je mrtva.“
- Ranija osuđivanost učinioca, težina nastale posledice, tj. da je dvoje maloletne dece lišio jednog roditelja.

- Način izvršenja dela – „ubio je golim rukama“, pred svojim maloletnim sinom, koji je faktički ostao bez oba roditelja, žrtva nije pružala nikakav otpor, učinilac je pobjegao sa lica mesta, lažno se predstavio prilikom legitimisanja, više puta je osuđivan i ranije za istovrsna dela kao i za druga dela sa elementom nasilja, ali i za još jedno krivično delo ubistva što upućuje na činjenicu da dosadašnje krivične sankcije nisu uspele da utiču na njega da ubuduće ne vrši krivična dela.
- Ranija osuđivanost učinioca za krivično delo teška telesna povreda sa smrtnom posledicom.
- Krivično delo je izvršeno u toku noći prema ženi koja je stanovala u susedstvu i koja je u tom momentu imala 89 godina, učiniocu su bile poznate prilike u kojima žrtva živi, da je sama i da ne zaključava vrata na kući iz dvorišta, pa je zbog toga došao preko bašte, da je mogao da odustane od dela izvršenja krivičnog dela kada je žrtva izašla iz sobe, iako slabo pokretna i kada ga je videla.
- Ranija osuđivanost za krivično delo nasilja u porodici prema istoj žrtvi.
- Učinilac je lišio života žrtvu koja je živela sa njim u domaćinstvu i prema njemu imala odnos poverenja, bila je stara i bolesna osoba i zbog svog psihofizičkog zdravlja nije bila sposobna da pruži ozbiljan otpor niti da se sama o sebi stara već je davala nadoknadu okrivljenom da bi živela kod njega u domaćinstvu. Takođe, kao otežavajuća okolnost cenjena je upornost u izvršenju krivičnog dela jer je učinilac naneo žrtvi više udaraca i to u različite delove tela.
- Učinilac je ranije isplanirao izvršenje krivičnog dela.
- Pobude iz kojih je krivično delo učinjeno, okolnosti pod kojima je učinjeno krivično delo, ponašanje pre izvršenja dela, korišćenje oružja.
- Posledice izvršenog krivičnog dela: veliki broj potpuno nedužnih lica je izgubilo život, veći broj lica je povređen, vrste povreda, trajanje lečenja, da su žrtve mlađa lica, koliko porodica i lica zbog učinioca sada pati i patiće dok su živi zbog gubitka najmilijih, što se odnosi i na sina učinioca i žrtve na koga okrivljeni nije pomislio kada je delo preduzeo, jer je i svog sina lišio majčinske ljubavi u životnoj dobi kada mu najviše treba, da mu je svojim postupcima nametnuo breme koje će morati da nosi ceo život.

- Višestruka osuđivanost na dugogodišnje zatvorske kazne zbog izvršenih krivičnih dela sa elementima nasilja, kao i prekršajno kažnjavanje zbog prekršaja navedenih u Zakonu o javnom redu i miru; učinjeno delo je svrstano u najteža krivična dela propisana krivičnim zakonom, imajući u vidu zaprećenu kaznu, težinu izvršenih krivičnih dela i njegove posledice; stav učinioca posle izvršenog dela i prema izvršenom delu, činjenica da su dva maloletna deteta koja su ranije ostala bez oca sama ostala i bez majke, da ih je lišio majčinske ljubavi u osetljivoj dobi, nametnuo im je breme koje će nositi do kraja života, što sve pokazuje da dosadašnje sankcije nisu pozitivno uticale na učinioca da prestane sa vršenjem krivičnih dela, da je sklon vršenju krivičnih dela sa elementima nasilja.
- Dve mlade osobe od kojih je jedna maloletna, ostale su bez majke, učinilac ih je lišio majčinske ljubavi u osetljivoj fazi života, nametnuo im je breme koje će nositi do kraja života; ranija osuđivanost za krivična dela sa elementima nasilja; protekao je kratak period od poslednje osuđivanosti i izdržane kazne, što sve pokazuje da dosadašnje sankcije nisu pozitivno uticale na učinioca da prestane sa vršenjem krivičnih dela, da je sklon vršenju krivičnih dela sa elementima nasilja.
- Jačina povrede zaštićenog dobra kroz broj zadatih udaraca, da se žrtva branila što ukazuje na upornost koju je učinilac manifestovao prilikom izvršenja dela, odnos žrtve i učinioca jer su bili u emotivnoj vezi, te je delo učinjeno prema bliskom licu.
- Upornost i odlučnost prilikom izvršenja krivičnog dela, osuđivanost za krivična dela protiv imovine, držanje posle izvršenja krivičnog dela: napustio kuću sa ostalim saizvršiocima bez bilo kakvog osećanja u odnosu na žrtve (jedna žrtva je još bila živa).
- Učinilac je lišio života majku, koja je tada imala 85 godina, bila fizički slabija, ležala u krevetu dok je udarao, nije ga izazivala, nije pružala nikakav otpor u trenucima kada joj je zadavao snažne udarce pesnicom desne ruke, kojom prilikom je ispoljio upornost u nanošenju udaraca.
- Sin žrtve se pridružio krivičnom gonjenju, učinilac učestvovao sa ostalim saizvršiocima u sakrivanju leša.
- Ranije osuđivan za krivično delo nasilja u porodici, izrečena kazna nije dala adekvatan rezultat u postupku resocijalizacije izvršioca, ispoljio je

neobičajenu količinu nasilja i svireposti, broj udaraca, otac žrtve se pridružio krivičnom gonjenju.

- Volja učinioca je sve vreme bila usmerena na to da žrtvi nanese naročito jake muke uz postojanje ekstremnih bolova, da žrtvu mrcvari uz obilno krvarenje, što kompromituje sve životne funkcije. Način povređivanja u dugom vremenskom kontinuitetu (oko sat vremena) izuzetno je svirep, povreda je bilo po celom telu, iz nalaza veštaka proizlazi da nema regije koja nije oštećena, utvrđene su povrede u vidu krvnih podliva i rana, kako spolja na telu, tako i iznutra, prelom grlene hrskavice, prelom rebara, kao i tri ubodne rane. Svirepost u postupanju učinioca drastično prevazilazi onu meru svireposti koja redovno prati delo nasilničkog lišenja života. Učinilac je bio svestan da žrtvi nanosi dugotrajne bolove i patnju, čime je ispoljio krajnju bezosećajnost, upornost i okrutnost.
- Okolnosti izvršenja krivičnog dela, pobude za izvršenje dela, jačina povrede zaštićenog dobra, visok stepen krivice jer je zloupotrebio poverenje žrtve, bio je motivisan pribavljanjem novca za zadovoljenje svojih navika (kockanje), imao je problem sa kockarskim dugovima, prilikom izvršenja je pokazao posebnu bahatost, upornost, bezobzirnost, agresivnost i visok stepen spremnosti za postizanje željene posledice – smrti žrtve, žrtva bila starosti 78 godina, pre nastupanja smrti bila je izložena teškom napadu na telesni integritet koji je imao za posledicu brojne telesne povrede, što ukazuje na strukturu ličnosti učinioca koja je očigledno takva da ne ceni ljudski život i koja sa sobom nosi visok stepen društvene opasnosti.
- Učinilac je u dugom vremenskom periodu pre lišenja života fizički zlostavljao majku staru 78 godina, koja je zavisila od njegove nege, ispoljio je upornost u zlostavljanju naneo joj veliki broj fizičkih povreda, zaključno sa fatalnim povredama glave.
- Odnos između učinioca i žrtve: učinilac je ubio svoju baku bez ikakvih sukoba i povoda.
- Smrtno je stradala mlada devojka koja je došla na proslavu rođenja deteta svog brata od tetke, bez povoda i razloga, koja nije bila ni u kakvom sukobu sa učiniocem.
- Učinilac je osuđivan u poslednjih 10 godina ukupno sedam puta i to za vršenje najtežih krivičnih dela, što pokazuje da na njega nisu uticale

izrečene kazne niti je uspela njegova resocijalizacija. Ranije je bio osuđivan i za krivično delo silovanja, žrtva je bila bivša supruga njegovog brata prema kojoj nije pokazao nikakvo kajanje.

- Društvena opasnost, nastupele posledice i stepen krivice.
- Način izvršenja krivičnog dela: učinilac je u toku dana za vreme radnog vremena ušao u poslovne prostorije firme; troje ljudi je njegovom krivicom izgubilo život, izvršenjem ovog dela četvero maloletne dece ostalo je bez roditelja pri čemu troje bez oba roditelja, stepen krivice učinioca, ponašanje posle izvršenja dela.
- Učinilac je britvom naneo žrtvi 10 uboda i na ovaj način pokazao upornost u vršenju krivičnog dela.
- Težina i način izvršenja dela, s obzirom na da je lišio života žrtvu bez ikakvog povoda, bezobzirnost koju je pokazao prilikom vršenja dela, kao i posle izvršenja dela jer je telo bacio u jezero kako bi sprečio otkrivanje dela, sveukupno ponašanje koje je bilo brutalno ne samo prema životu žrtve, već i prema njenom lešu.
- Učinilac je lišio života dete, bez ikakvog povoda, pritom je pokazao bezobzirnost, kako pri izvršenju dela tako i prilikom uklanjanja tragova, brutalnost u ponašanju.
- Raniji život učinioca, ranija osuđivanost, lišio je života žensku osobu u koju je hladnokrvno pucao bez pokušaja da je prethodno verbalnom pretnjom ili pucanjem pored nje ili u vazduh uplaši, iako za takav postupak nije postojao nikakav realan povod, jer žrtvu, koja je bila sitne fizičke građe, mogao da savlada na manje brutalan način bez upotrebe vatrenog oružja, što ukazuje na njegovu bezobzirnost i bahatost.

4.6. Odlučivanje o imovinskopravnim zahtevima oštećenih

Zakonom o krivičnom postupku (ZKP) regulisano je ostvarivanje imovinskopravnih zahteva oštećenih lica⁶¹ u okviru krivičnog postupka (čl. 256-258). Oštećenima je priznata mogućnost da istaknu svoje imovinskopravne zahteve u toku krivičnog postupka, uključujući i mogućnost da traže određivanje privremenih mera, ali nije propisana obaveza krivičnog suda da o ovim zahtevima odluči. Naime, prema 256. st. 2 ZKP-a, ako bi se prikupljanjem dokaza i proverom okolnosti o imovinskopravnom zahtevu znatno odugovlačio postupak, sud se može ograničiti samo na prikupljanje onih podataka čije utvrđivanje kasnije ne bi bilo moguće ili bi bilo znatno otežano, a prema čl. 258. st. 4. ZKP-a, ako podaci krivičnog postupka ne pružaju pouzdan osnov ni za potpuno ni za delimično presuđenje, sud će ovlašćeno lice uputiti da imovinskopravni zahtev u celini ostvaruje u parničnom postupku. Pozivajući se na ove odredbe, krivični sudovi, po pravilu, ne odlučuju o imovinskopravnim zahtevima oštećenih, već ih redovno upućuju na parnicu. Na takav način sudovi su postupali i u predmetima obuhvaćenim našim istraživanjem: ni u jednom predmetu nije doneta meritorna odluka o imovinskopravnim zahtevima, već su oštećeni upućeni da ih ostvaruju u parnici. Takva praksa je neprihvatljiva, jer oštećena lica, među kojima su često i deca, moraju pokrenuti parnični postupak, izlažući se velikim troškovima i gubitku vremena. Zbog toga je neophodno promeniti postojeću praksu sudova na taj način što će odlučivanje o imovinsko pravnom zahtevima oštećenih u krivičnom postupku biti pravilo, a ne izuzetak.

---

⁶¹ Prema čl. 2, st. 1, tač. 11 Zakonika o krivičnom postupku („Sl. glasnik RS“ br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014) oštećeni je „lice čije je lično ili imovinsko pravo krivičnim delom povređeno ili ugroženo“.

5. STUDIJE SLUČAJA

5.1. Predmet i metodologija

Jedna od komponenti istraživanja femicida jeste i kvalitativno istraživanje procesuiranih slučajeva femicija u partnerskom kontekstu. Ovi slučajevi femicida istraženi su primenom metoda studije slučaja (eng. *case study*) sa ciljem da se otkriju fenomenološke i etiološke karakteristike krivičnog dela ubistva čije su žrtve žene, stekne detaljniji uvid i dublje razumevanje okolnosti pre izvršenja dela, okolnosti u vreme izvršenja dela, kao i u proces optuženja, suđenja i odmeravanja krivične sankcije.

Primenom metoda studije slučaja analizirano je 10 sudskih predmeta formiranih povodom krivičnih dela ubistva u partnerskom odnosu, koji su, s obzirom na vrstu ubistva, način izvršenja dela, sredstva izvršenja, odnos između žrtve i učinioca i dr, prema oceni istraživačica, bili specifični za istraživanu pojavu femicida. Odabrani su predmeti nadležnih sudova iz različitih gradova, i to: Viši sud u Novom Sadu (dva predmeta), Viši sud u Zrenjaninu (dva predmeta), Viši sud u Beogradu (dva predmeta), Viši sud u Nišu (dva predmeta) i Višu sud u Požarevcu (dva predmeta). Relevantni podaci su prikupljeni primenom posebnog upitnika, a na osnovu neposrednog uvida u spisa predmeta, odnosno, dokumentacije u spisima predmeta. Podaci o slučajevima analizirani su kvalitativno, sa ciljem da se otkriju fenomenološka i etiološka obeležja samog dela, ali i celovito ispita delovanje institucija pre izvršenog dela, kao i postupanje nadležnih organa u njegovom procesuiranju.

Studije slučaja zasnivaju se na podacima prikupljenim pregledom kompletne dokumentacije iz spisa sudskih predmeta, od inicijalne radnje do pravnosnažne sudske presude. Analizom sadržaja dokumentacije otkrivene su specifičnosti realnog konteksta konkretnih krivičnih dela ubistava,

modus operandi dela, kao i specifičnosti društvenog i porodičnog statusa i karakteristika ličnosti učinioca i žrtve, odnosa učinioca prema delu, međusobnog odnosa učinioca i žrtve, njihovog ponašanja pre, i u toku izvršenja dela i dr. Isto tako, putem analize sadržaja dokumentacije rekonstruisani su tok i sadržina postupka, kao i procesna delatnost suda i učesnika u krivičnom postupku, uključujući i dokazni postupak. Studije procesuiranih slučajeva ubistava žena obezbedile su sveobuhvatniji i produbljeniji uvid u pojavu femicida, uzrocima i neposrednim povodima za njegovo izvršenje, kao i u procesuiranje i kažnjavanje za ova dela.

Podaci iz spisa sudskih predmeta, koji su prikupljeni i kasnije analizirani, odnose se na:

- *modalitet izvršenja krivičnog dela* (iz krivične prijave i optužnice: kvalifikacija krivičnog dela, opis izvršenog krivičnog dela, vreme, mesto, sredstva i način izvršenja sa detaljima iz krivične prijave, optužnice i sudske presude);
- *ličnost i ponašanje učinioca* (uzrast u vreme izvršenja krivičnog dela, bračno stanje, broj dece, mesto rođenja, prebivalište, zanimanje, zaposlenost, stepen obrazovanja, preterano konzumiranja alkohola i opojnih droga, ranija osuđivanost, fizičke i psihičke bolesti, bežanje od kuće i iz škole, vršenje krivičnih dela u maloletstvu, psihološke karakteristike ličnosti iz nalaza veštaka psihologa ili psihijatra);
- *struktura porodice učinioca i njen socio-ekonomski status i devijantno ponašanje* (šta su roditelji po zanimanju, kakvog su obrazovanja, da li su bili zaposleni, kompletnost porodice, da li su se roditelji slagali ili je bilo sukoba između njih, između njih i optuženog, da li su roditelji živi, da li su preterano konzumirali alkohol, drogu, da li su osuđivani za krivična dela);
- *društveni i porodični status žrtve* (uzrast, bračno stanje, broj dece, mesto rođenja, prebivalište, zanimanje, zaposlenost, stepen obrazovanja, fizičke i psihičke bolesti, u kakvom je odnosu bila sa učiniocem, da li je ranije trpela nasilje, da li se obraćala institucijama, kome se obraćala, šta je preduzeto povodom njenog obraćanja institucijama), i
- *tok krivičnog postupka* (određivanje pritvora, vreme trajanja pritvora, broj održanih glavnih pretresa, dokazne radnje na glavnom pretresu,

ko je svedočio, kratki iskazi svedoka, sudsko-medicinsko i psihijatrijsko veštačenje - kratak prikaz mišljenja i osnovnih nalaza veštaka, odluka suda - datum donošenja, vrsta presude, otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, vrsta i visina kazne, da li je bilo žalbe, ko se žalio, odluka po žalbi).

Treba napomenuti da su neki relevantni podaci ostali nepoznati zbog toga što u sudskim spisima uopšte nisu evidentirani. To se posebno odnosi na podatke o žrtvama, o kojima postoje veoma oskudne informacije, ali, isto tako, u mnogim predmetima nedostaju i podaci o ličnom odnosu učinioca i žrtve pre izvršenja krivičnog dela. U spisima predmeta najviše je podataka o učiniocima, ali i u pogledu njih nedostaju mnogi podaci o njihovom životu i ponašanju pre izvršenja krivičnog dela, o osobinama ličnosti učinilaca, mada su neki od ovih podataka sadržani u nalazu i mišljenju veštaka neuropsihijatra i/ili psihologa.

5.2. Rezultati istraživanja

Slučaj br. 1: učinilac V.V. žrtva V.Z.

Modalitet izvršenja, obeležja i pravna kvalifikacija krivičnog dela

Odeljenje kriminalističke policije Policijske uprave u Novom Sadu podnelo je 15. decembra 2014. godine krivičnu prijavu protiv V.V. zbog osnovane sumnje da je izvršio krivično delo teško ubistvo iz člana 114. stav 1. tačka 10. Krivičnog zakonika Republika Srbije – lišenje života člana svoje porodice kojeg je prethodno zlostavljao.

U krivičnoj prijavi navedeno je da se V.V. „*najpre raspravljao sa oštećenom V.Z. (vanbračna supruga – prim. istraživačica) o njihovim međusobnim odnosima, pa, dok se oštećena oblačila i bila mu okrenuta leđima, prišao oštećenoj od pozadi, prebacio preko glave kabel za internet i izvršio davljenje, usled čega je nastupila smrt oštećene. Nakon toga je skinuo kabel,*

ostavio ga na stočić i pozvao sestru oštećene, rekao da joj je ubio sestru i da zove policiju“.

U optužnici Višeg javnog tužilaštva u Novom Sadu od 22. januara 2014. godine navedeno da je „*okrivljeni 13. decembra 2014. godine, oko 19,00 časova u Novom Sadu u ulici K. S. lišio života člana svoje porodice, kojeg je prethodno zlostavljao psihički tako što je oštećenu, pokojnu vanbračnu suprugu, stalno pratio i na poslu gde je radila govorio ‘da je narkomanka, da krade i da ima hepatitis C’ na način da je u toku rasprave o njihovim međusobnim odnosima, dok se oštećena oblačila i bila mu okrenuta leđima, prišao joj od pozadi, prebacio preko glave kabel za internet, te je istim udavio“.* Krivično delo je kvalifikovano kao teško ubistvo iz čl. 114 tač. 10 KZ RS.

U toku krivičnog postupka izvršeno je sudsko medicinsko veštačenje. U nalazu veštaka sudske medicine konstatovano je: „*obdukcijom su utvrđeni znaci mehaničkog ugušenja – stezanja predela vrata omčom – vrpcom. Telefonski kabel ili kabel za internet podesno su sredstvo izvršenja. Na osnovu karakteristika traga zatezanja, zaključuje se da se izvršilac nalazio iza žrtve. Ovalni krvni podliv na zadnjoj strani vrata ukazuje da je deo šake, kojom je vršeno zatezanje, bio oslonjen na ovaj deo tela. Plitka, slabije izražena pruga, nađena iznad središnjeg dela osnovnog traga, upućuje da je tokom povređivanja dolazilo do popuštanja i ponovnog zatezanja omče. Kod oštećene je došlo do trajnog narušavanja funkcije disanja. Na vratu nisu pronađeni tragovi stezanja rukama i prstima“.*

U sudskom postupku je utvrđeno da je V.V. krivično delo izvršio davljenjem, koristeći kao sredstvo izvršenja kabel od interneta. U presudi se navodi: „*Posle rasprave sa oštećenom, okrivljeni je prišao oštećenoj koja je bila okrenuta leđima i prebacio joj kabel od interneta i zadavio“.*

Ubistvo je izvršeno u gradu, u zakupljenom stanu u kome su zajedno živeli učinilac i žrtva, i to oko 19 časova. Prilikom izvršenja krivičnog dela nije bilo posmatrača ni neposrednih svedoka.

Ličnost i ponašanje učinioca

U vreme izvršenja krivičnog dela učinilac je imao 48 godina, sa V.Z. je živio u vanbračnoj zajednici i sa njom ima dve ćerke, dok jednu ćerku

ima iz prvog braka, koji je razveden posle godinu dana. Sa ćerkom iz prvog braka se nije viđao jer su ga je u tome, prema rečima V.V, sprečavali bivša supruga i centar za socijalni rad u Novom Sadu.

Učinitelj je po zanimanju automehaničar, završio je osnovnu školu i kurs za automehaničara. Ranije je radio, ima 10 godina radnog staža, nije bio zaposlen u vreme izvršenja krivičnog dela. Rođen je u gradu i živeo je u gradu. Ranije je osuđivan, i to zbog krivičnog dela iz člana 159. stav 1. Zakona o energetici (samovlasno priključivanja struje) osuđen je uslovno na mesec dana zatvora sa rokom provere od jedne godine, a zbog krivičnog dela iz člana 355. KZ (falsifikovanje isprave) osuđen je uslovno na tri meseca zatvora, sa rokom provere od godinu dana.

V.V. je odrastao u kompletnoj porodici. U spisima predmeta nema podataka o porodičnim odnosima u njegovoj primarnoj porodici, ranijem zlostavljanju u okviru primarne porodice, zanimanju oca i majke, upotrebi alkohola i psihoaktivnih supstanci, eventualnoj osuđivanosti njegovih roditelja, jer sud nije o ovim podacima ispitivao izvršioca. Pre izvršenja krivičnog dela V.V. je jednom pokušao da izvrši samoubistvo. O ostalim eventualnim devijantnim ponašanjima (bežanje od kuće, bežanje iz škole, vršenje krivičnih dela u maloletstvu i dr.) nije bilo podataka u spisima sudskog predmeta.

Učinitelj je priznao izvršenje krivičnog dela i samo verbalno izrazio kajanje. U svom iskazu uglavnom je prebacio odgovornost na žrtvu, za koju smatra da je dosta doprinela izvršenju krivičnog dela. Saslušan na glavnom pretresu, izjavio je da je u njihovom braku bilo problema od samog početka bračne zajednice zato što su živeli u zajednici sa njegovom majkom, koja mu je pravila probleme zbog toga što se oženio sa V.Z. za koju je čula da je bila heroinska zavisnica i da se bavila prostitucijom. Po njegovom tvrđenju, problemi u braku nastavili su se i kada su počeli da žive kao podstanari, jer je oštećena počela da pije i da ga izbegava, često ga je ostavljala samog sa decom, nije htela da kaže gde ide, svađali su se, ali se nisu tukli. Posle razvoda, nastavili su da žive zajedno, ali ona je, kako je V.V. naveo, i dalje pila, zanemarivala decu i vređala ga pred decom.

U toku postupka obavljeno je sudsko psihijatrijsko i psihološko veštačenje V.V. U nalazu veštaka konstatovano je, pored ostalog, da „u psihičkom stanju okrivljenog nisu registrovani znaci privremenog ili trajnog

*duševnog poremećaja. Intelektualne sposobnosti u okviru prosečnih. Registruju se osobine koje ukazuju na kompenzovani poremećaj ličnosti sa znaci-
ma emocionalne nestabilnosti i infantilnosti, dominacije pasivno agresivnih
obeležja. Snižene odgovornosti, povišene spremnosti da izbegava suočavanje
i rešavanje problemskih situacija. Sama definicija kompenzovanog poreme-
ćaja ličnosti još ne predstavlja duševnu bolest već trajna svojstva i osobine
koje definišu ličnost. Imajući u vidu opisane osobine ličnosti, disfunkcional-
ni porodični odnosi doveli su do kulminacije negativnog afekta ljutnje i besa
i agresivnih impulsa. Kulminirani afektivni naboj, tokom porodičnih suko-
ba, povremeno doživljava "pražnjenje i oslobađanje" kada okrivljeni reaguje
po psihogenom tipu u vidu predimenzioniranih reakcija, u cilju privlačenja
pažnje drugih. Kumulirani afektni naboj ljutnje, u trenutku izvršenja dela,
nije bio takvog intenziteta da je dezintegrisao psihičke funkcije i u bitnom
stepenu uticao na celokupno ponašanje".*

Prema nalazu veštaka, „okrivljeni je introvertan tip ličnosti, emocional-
no trajno nezreo. Sebe doživljava kao žrtvu ženinog ponašanja. Sklon da za
sopstvene pogreške optužuje okolnosti i druge ljude, sklon kumulaciji agre-
sivnih impulsa usmerenih uglavnom na druge koji ne zadovoljavaju njegova
očekivanja“. U nalazu veštaka konstatovano je da je IQ V.V. 98 (prosek je
između 90 i 110), kao i da je bolnički lečen zbog pokušaja suicida skaka-
njem sa mosta, aprila 2014. godine.

Kod učinioca nije utvrđeno postojanje psihoza ili psihopatska struktu-
ra ličnosti. Takođe, nije utvrđeno da zloupotrebljava psihoaktivne supstan-
ce. U vreme izvršenja krivičnog dela njegova uračunljivost je bila smanjena,
ali ne bitno. V.V. je prilikom izvršenja krivičnog dela bio u slabo alkoholisa-
nom stanju (0,031 mg/ml) i nije bio pod dejstvom psihoaktivnih supstanci.

U pogledu uračunljivosti učinioca, sud je našao da je bio uračunljiv u
vreme izvršenja krivičnog dela, da je njegova sposobnost da shvati značaj
svog dela bila očuvana, dok je sposobnost da upravlja svojim postupcima
bila smanjena, ali ne do bitnog stepena.

Ceneći vinost učinioca, sud je utvrdio da je V.V. postupao sa direktnim
umišljajem, budući da je bio svestan svog dela i hteo njegovo izvršenje. S ob-
zirom na to da je u vreme izvršenja krivičnog dela bio uračunljiv i da je po-
stupao sa direktnim umišljajem, sud je utvrdio da postoji krivica učinioca,
jer je bio svestan da je njegovo delo zabranjeno i hteo je njegovo izvršenje.

Motivi izvršenja krivičnog dela ne utvrđuju se u sudskom postupku, ali je njih moguće saznati na osnovu iskaza učinioca, nalaza veštaka i svedočenja svedoka. U ovom slučaju, prema iskazu učinioca, neposredno pre izvršenja dela, vanbračna supruga ga je provocirala i izazivala, najavila da će imati seksualni odnos sa drugim čovekom, dodirivala se po intimnim delovima i rekla da „*to više nije za njega*“ i poručila mu da ne želi više da ga vidi i da ide iz kuće. Po njegovom tvrđenju, poremećeni lični i porodični odnosi trajali su od zasnivanja veze 2003. godine. Međutim, sud nije prihvatio odbranu učinioca u delu koji se odnosi na nedolično ponašanje supruge. Naime, iz iskaza veštaka proističe da bi takav slučaj predstavljao „*afektivno provokativni povod koji bi doveo do slabljenja kontrolnih mehanizama, ali iskaz okrivljenog i ponašanje nakon izvršenog dela, upućuju na očuvano stanje svesti i integrisanost psihičkih funkcija*“. Takođe, u sagledavanju motiva treba imati u vidu iskaz sestre ubijene V.Z. koja je izjavila da je učinilac ranije pokazivao patološku ljubomoru.

Ličnost i ponašanje žrtve

Žrtva krivičnog dela teško ubistvo člana porodice koji je prethodno bio zlostavljen je V.Z. – vanbračna supruga učinioca. O V.Z. ima veoma malo podataka u spisima predmeta. Postoji podatak da je živela u gradu, da je imala 40 godina, da je živela u vanbračnoj zajednici sa učiniocem V.V, da je majka dvoje dece, koje je rodila u braku sa V.V. Završila je medicinsku školu i radila kao medicinska sestra. Nema podataka o njenom mestu rođenja, odnosu sa V.V. pre izvršenja ubistva, o tome da li je pre izvršenja krivičnog dela bila izložena nasilju od strane V.V. i da li je nasilje prijavljivala policiji, odnosno tužilaštvu, da li se obraćala drugim institucijama radi zaštite od nasilja i maltretiranja.

Učinilac i V.Z. bili su ranije u braku. Počeli su da žive zajedno 2003. godine, a venčali se 2004. godine i iz tog braka imaju dvoje maloletne dece – sinove rođene 2004. i 2006. godine, koji su u vreme izvršenja dela imali jedan 10, a drugi 12 godina. Zbog narušenih odnosa u braku, koji su posledica psihičkog maltretiranja, stalnih pretnji i činjenice da učinilac ni na koji način nije doprinio održavanju porodice, na inicijativu V.Z.

došlo je do razvoda braka. Sporazumno su se razveli septembra 2014. godine. Posle razvoda, V.Z. je sa decom prešla da živi kod svojih roditelja, gde je boravila nekoliko meseci. Zbog nemogućnosti daljeg boravka kod roditelja, usled njihove starosti i nemogućnosti da se brinu o deci, dogovorila se sa V.V. da iznajme stan u kome će zajedno živeti. Nastavili su da žive zajedno sa decom u stanu koji je V.Z. uzela u zakup. Učiniac nije bio zaposlen i nastavili su život u vanbračnoj zajednici, da bi se on brinuo o deci dok je V.Z. na poslu. Prema izjavama svedoka, V.V. je bio ljubomoran i psihički je maltretirao svoju vanbračnu suprugu tako što je stalno pratio i na poslu gde je radila govorio da je „*narkomanka, da krade i da ima hepatitis C*“.

U vreme izvršenja krivičnog dela, V.Z. je imala 1,599 mg/ml. alkohola u krvi. Prema oceni suda, žrtva svojim ponašanjem nije doprinela izvršenju ubistva.

Tok krivičnog postupka

Postupajući po krivičnoj prijavi Odeljenja kriminalističke policije Policijske uprave u Novom Sadu, Više javno tužilaštvo u Novom Sadu podiglo je optužnicu 22. januara 2014. godine.

U toku sudskog postupka održano je jedno pripremno ročište i jedan glavni pretres.

Učiniocu je određen pritvor i u pritvoru se nalazio od 13. decembra 2014. sve do upućivanja na izdržavanje kazne 28. avgusta 2015. godine.

Na glavnom pretresu izvedeni su sledeći dokazi: saslušanje okrivljenog, ispitivanje svedoka, veštačenje, čitanje zapisnika o uviđaju, kriminalističko tehničke dokumentacije, izveštaja o forenzičkom pregledu lica mesta, obdukcionog zapisnika, izveštaja laboratorije za analizu DNK, izveštaja o ekspertizi alkohola, kao i nalaza Centra za socijalni rad u Novom Sadu. S obzirom na to da nije bilo neposrednih očevidaca izvršenja krivičnog dela, svedočili su sestra žrtve i majka učinioca, i to o okolnostima vezanim za odnos učinioca i žrtve.

Sestra žrtve, ispitana kao svedok, izjavila je da joj se V.Z. žalila na patološku ljubomoru V.V, da su se sporazumno razveli zbog loših međusobnih

odnosa, da V.V. nikada nije radio, da ga je V.Z. primila u stan nakon razvoda, da bi on brinuo o deci dok ona radi i zato što ga je majka izbacila iz stana. Nije joj poznato da je njena sestra u vreme zajedničkog života sa V.V. imala vezu sa nekim drugim muškarcem. Posle razvoda, V.Z. je ostala u kontaktu sa V.V. zbog zajedničke dece. Po njenom tvrđenju, V.Z. je kao srednjoškolka koristila opojne droge, ali nije bila zavisnica i izlečila se uz pomoć sveštenika evangelističke crkve i lekara neuropsihijatra. Kada je upoznala V.V. nije bila zavisnica, ali je njemu, kao iskrena osoba, ispričala sve o svojoj prošlosti da ne bi čuo od nekog drugog, već direktno od nje. Seća se da joj je sestra pričala da joj je doktorica sa neuropsihijatrije rekla, kada je V.V. pokušao samoubistvo, da V.V. „*nije suicidan, već besan i da postoji mogućnost da naudi pre V.Z nego sebi*“. Navela je da je V.V. pozvao mobilnim telefonom odmah posle izvršenog ubistva i rekao „*ubio sam ti sestru*“.

Svedočenje majke učinioca bilo je sasvim drugačije. Majka učinioca je izjavila da ima saznanja da je samo njen sin brinuo o deci, da je snaja „*skitala*“, da je ranije koristila droge, kao i da je ona prva devojka njenog sina. Ne zna zašto je V.V. izvršio delo, jer već dugo ne žive zajedno.

U stručnom nalazu i mišljenju voditelja slučaja Centra za socijalni rad u Novom Sadu navedeno je da izveštaj sačinjen na osnovu zahteva V.V. za intervenciju njihove službe zbog njegovog sukoba sa majkom, sa kojom je jedno vreme živeo u zajedničkom domaćinstvu, a zatim napustio zajedničko domaćinstvo, i to zbog toga što je njegova majka pokrenula postupak za raskid ugovora o poklonu garsonjere, koji je sa njim zaključila.

U sudskoj presudi krivično delo je kvalifikovano isto kao u optužnici: teško ubistvo iz čl. 114. tač. 10. KZ, jer je sud utvrdio da je učinilac lišio života člana svoje porodice, pokojnu vanbračnu suprugu, koja se može smatrati članom porodice u smislu čl. 112. st. 28. KZ. U obrazloženju presude navodi se da je na osnovu izvedenih dokaza utvrđeno da je žrtva bivša supruga okrivljenog, da je brak razveden, ali da je posle razvoda braka ponovo faktički zasnovana vanbračna zajednica, da su učinilac i žrtva i u vreme kritičnog događaja živeli u zajedničkom domaćinstvu sa svoje dvoje maloletne dece. Navodi se, takođe, da je učinilac prethodno zlostavljao žrtvu psihički, kako za vreme trajanja braka, tako i vanbračne zajednice, čime su, po oceni suda, ostvareni svi bitni elementi bića krivičnog dela teškog ubistva iz čl. 114. st. 1. tač. 10. KZ.

Krivična sankcija

Prvostepeni sud je učinioca oglasio krivim i osudio na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina. U toku postupka nisu utvrđene činjenice i okolnosti koje ukazuju na postojanje posebno teških oblika psihičkog i fizičkog maltretiranja žrtve V.Z, niti činjenica i okolnosti koje ukazuju da je učinilac preduzeo radnje koje bi imale karakter posebno otežavajućih okolnosti, a koje bi opravdale izricanje kazne zatvora u rasponu između 30 i 40 godina.

Odlučujući o vrsti i visini kazne, sud je, kao olakšavajuće okolnosti na strani učinioca, uzeo u obzir priznanje krivičnog dela, materijalne i porodične prilike, činjenicu da je otac dvoje maloletne dece, stepen računljivosti, to što je pokazao kajanje i korektno se držao pred sudom. Kao otežavajuće okolnosti, sud je smatrao relevantnim raniju osuđivanost V.V, kao i težinu nastupele posledice, tj. da je lišavanjem života bivše supruge, dvoje maloletne dece trajno lišio roditeljske brige i staranja.

Na prvostepenu presudu žalbu je izjavilo Više javno tužilaštvo zbog odluke o krivičnoj sankciji, sa predlogom da Apelacioni sud u Novom Sadu, kao drugostepeni sud, pobijanu presudu preinači tako što će učinioca osuditi na kaznu zatvora u dužem vremenskom trajanju. U žalbi je navedeno da je V.V. izrečena blaga kazna, da njegovo priznanje izvršenja krivičnog dela, materijalno stanje, porodične prilike ne treba ceniti kao olakšavajuću okolnost, te da se odmerenom kaznom zatvora ne mogu postići ciljevi specijalne i generalne prevencije, niti izraziti adekvatna društvena osuda za izvršeno krivično delo i učvrstiti obaveza poštovanja zakona.

Apelacioni sud u Novom sadu odbio je žalbu i potvrdio prvostepenu presudu.

Trajanje krivičnog postupka

Krivični postupak trajao je od 15. 12. 2014. godine, kada je podneta krivična prijava, do 23.10.2015. godine, kada je nastupila pravnosnažnost. Od datuma izvršenja krivičnog dela 13. 12. 2014. do datuma podnošenja krivične prijave prošlo je dva dana, optužnica je podneta posle nešto više od mesec dana (22. 1. 2015), prvostepena presuda je doneta posle pet

meseci od podizanja optužnice (19. 6. 2015), dok je drugostepena presuda doneta posle četiri meseca od donošenja prvostepene presude (23. 10. 2015), kada je nastupila i pravosnažnost. Čitav postupak trajao je nešto manje od deset meseci, što je relativno kratak period, imajući u vidu obim činjeničnog i dokaznog materijala, pa je u pogledu trajanja postupak zadovoljio standard efikasnosti.

KOMENTARI

U ovom slučaju izvršenju krivičnog dela teškog ubistva prethodilo je kontinuirano psihičko nasilje učinioca prema žrtvi, koje profesionalci nisu prijavili, iako su znali da se ono događalo. Tokom postupka razvoda V.V. i V.Z. centar za socijalni rad, u proceduri davanja nalaza i mišljenja o načinu vršenja roditeljskog prava, bio je u prilici da se dublje upozna sa ponašanjem V.V. prema V.Z. Takođe, bio je upoznat i sa životnim, porodičnim i ličnim okolnostima V.V. (sukob sa majkom, nezaposlenost, nedostatak sredstava za život i sl.). Ni činjenica da žrtva i učinilac imaju dvoje maloletne dece školskog uzrasta nije bila dovoljan razlog da centar za socijalni rad preduzme bilo koju meru u cilju prevazilaženja problema u odnosima između žrtve i učinioca. Takođe, i lekar psihijatar je bio je u prilici da se u toku lečenja V.V. posle njegovog pokušaja suicida, upozna sa načinom života i karakteristikama ličnosti V.V. Iako je psihijatar ocenio da nema opasnosti da će V.V. izvršiti suicid, već da će „pre ubiti V.Z“, što je saopštio sestri V.Z, nije prijavio psihičko nasilje.

Izostala je i prijava nasilja od strane najbližih članova porodice, koji su za njega znali. Sestra V.Z, koja je u sudskom postupku izjavila da je znala da su odnosi između učinioca i žrtve bili dugi niz godina loši i da je V.V. psihički maltretirao V.Z. to nije prijavila nadležnim organima. Nasilje nije prijavila ni sama žrtva, iako mu je konstantno bila izložena.

Ovaj slučaj ilustruje česte situacije u kojima se žrtve nasilja nalaze nakon što pokušaju da izađu iz situacije nasilja. Naime, iako se žrtva zbog nasilja razvela, bila je prinuđena da nastavi život sa nasilnikom, jer nije imala dovoljno sredstava da obezbedi čuvanje zajedničke dece, a njeni roditelji zbog starosti nisu bili u mogućnosti da preuzmu brigu o deci. I u ovom slučaju pokazalo se da je ekonomska podrška žrtvama nasilja od prevashodnog značaja za prevenciju daljeg nasilja, posebno u situacijama žena majki maloletne dece, čiji očevi novčano ne doprinose izdržavanju jer nisu zaposleni.

Sud je pravilno kvalifikovao delo kao teško ubistvo člana porodice kojeg je učinilac prethodno zlostavljao (čl. 114. st. 1. tač. 10 KZ) jer je na osnovu iskaza svedoka utvrdio da je učinilac ranije vršio psihičko nasilje prema žrtvi. Sud je pravilno zaključio da je psihičko nasilje takođe vid zlostavljanja, i da za postojanje navedenog krivičnog dela teškog ubistva nije neophodno da je nasilje neposredno prethodilo ubistvu člana porodice.

Kazna izrečena za izvršeno delo teškog ubistva isuviše je blaga, što potvrđuje i činjenica da branilac okrivljenog nije izjavio žalbu na presudu. U vezi s tim, nejasno je zašto je sud tako veliki značaj pridao priznanju dela kao olakšavajućoj okolnosti, s obzirom na to da učinilac nije izrazio iskreno kajanje, već je deo odgovornosti za delo prebacio na žrtvu. Kao što je u žalbi Višeg javnog tužilaštva u Novom Sadu navedeno, izrečena kazna ne ostvaruje ciljeve specijalne i generalne prevencije, niti predstavlja adekvatnu društvenu osudu za izvršeno krivično delo, tako da ne doprinosi učvršćivanju obaveze poštovanja zakona, niti jača poverenje građana u pravni poredak zasnovan na vladavini prava.

Slučaj br. 2: učinilac S.M. žrtva R.M.

Modalitet izvršenja, obeležja i pravna kvalifikacija krivičnog dela

Krivičnu prijavu zbog krivičnog dela ubistva iz čl. 113. KZ (obično ubistvo), podnelo je Odeljenje kriminalističke policije Policijske uprave u Novom Sadu, najpre protiv NN lica, da bi kasnije prijava bila dopunjena navođenjem imena i prezimena osumnjičenog (S.M).

Više javno tužilaštvo u Novom Sadu podiglo je optužnicu protiv S.M. zbog krivičnog dela ubistva iz čl. 113. KZ, u kojoj je navedeno da „*postoji opravdana sumnja da je okrivljeni tokom noći između 29. i 30. decembra 2016. u NS u iznajmljenom stanu, pri čemu je bio sposoban da shvati značaj svog dela, dok mu je mogućnost upravljanja postupcima bila smanjena, ali ne u bitnom stepenu, lišio života oštećenu R.M.*“.

U sudsko medicinskom nalazu i mišljenju veštaka navedeno je da je smrt žrtve nastupila je usled razorenja mozga. „*Razorenje mozga nastalo je u sklopu preloma kostiju krova i baze lobanje, koji su nastali višestrukim delovanjem tupine mehaničkog oruđa. U slepoočnom temenom i potiljačnom delu nalazi se oko 15 rana. Kroz otvor opisanih rana prominiraju koštani ulomci prelomljenih lobanjskih kostiju i delovi razorenog moždanog tkiva*“. Veštak je, takođe, konstatovao i krvne podlive na levoj nadlaktici, pet krvnih podliva na levoj podlaktici sa unutrašnje strane, nagnječinu na desnoj strani grudnog koša.

U krivičnom postupku utvrđeno je da je S.M. izvršio krivično delo ubistva iz čl. 113. KZ. Sud nije prihvatio stav branioca S.M. da se radi o krivičnom delu ubistva na mah iz čl. 115. KZ, jer je, kako je branilac naveo „*okrivljeni bez svoje krivice doveden u stanje jake razdraženosti napadom i teškim vredanjem od strane oštećene*“. Prema stanovištu prvostepenog i drugostepenog suda „*intenzitet napada oštećene je mali i nedovoljan da se uklopi u inkriminaciju iz čl. 115. KZ*“. Po nalaženju suda, da bi se govorilo o napadu u smislu čl. 115. KZ, odnosno o napadu koji bi neko lice doveo u stanje jake razdraženosti „*neophodno je da lice koje vrši napad preduzme*

takvu radnju odnosno delatnost koja i po svom intenzitetu i po kvalitetu ozbiljno ugrožava odnosno povređuje telesni integritet nekog lica, u ovom slučaju okrivljenog, što nije bio slučaj. Imajući u vidu sve okolnosti konkretnog slučaja, činjenicu da je okrivljeni fizički jači od oštećene, da ga oštećena nikada ranije nije udarala niti tukla, jedan udarac rukom, a ne nekim oružjem ili oruđem, i to u oko, ne može se smatrati napadom koji u značajnoj meri ugrožava odnosno povređuje telesni integritet okrivljenog niti može da izazove stanje jake razdraženosti, što je sve neophodno kod ubistva na mah“.

Krivično delo ubistva izvršeno je u noći između 29. i 30. decembra 2015. godine, u gradu, u iznajmljenom stanu u kome su dva do tri meseca zajedno živeli učinilac i žrtva. Sredstvo izvršenja krivičnog dela je metalni čekić sa drvenom drškom. Prilikom izvršenja krivičnog dela nije bilo posmatrača ili neposrednih svedoka.

Presudom je utvrđeno da je učinilac tokom noći između 29. i 30. decembra 2016. godine, u Novom Sadu, u iznajmljenom stanu, lišio života R. M. na taj način što je nakon verbalne rasprave sa R.M. uzeo metalni čekić sa drvenom drškom, za koje je znao da je sredstvo podobno da telo teško povredi, te da se njime udarcima u vitalne delove tela može drugo lice lišiti života i „udarcima metalnim delom čekića naneo 15 nagnječno razdernih rana u temenom, slepoočnom i potiljačnom delu glave, dimenzija od 2x0,5cm do 4x3cm, sa višestrukim prelomima lobanjskih kostiju i razorenjima tkiva velikog mozga, nanevši joj tako teške telesne povrede opasne po život, od kojih je oštećena na licu mesta preminula“.

Po oceni suda, prilikom izvršenja dela „okrivljeni je bio sposoban da shvati značaj svog dela, dok mu je mogućnost upravljanja postupcima bila smanjena, ali ne u bitnom stepenu, pri čemu je hteo da oštećenu liši života, iako je znao da je to zabranjeno“.

Ličnost i ponašanje učinioca

U vreme izvršenja krivičnog dela učinilac je imao 58 godina i bio je razveden. Imao je dvoje punoletne dece, završio je srednju školu i korisnik je tzv. invalidske penzije. Rođen je u gradu i živi u gradu. Ranije je bio osuđen za dva krivična dela – za tešku telesnu povredu sa smrtnom posledicom iz

člana 53. stav 3. u vezi stava 2. KZ i za krivično delo iz člana 33. stav 3. Zakona o oružju i municiji,⁶² za koja je osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od devet godina. Kazna zatvora je izvršena 7. aprila 2010. godine, kada je izašao iz zatvora. Prilikom psihijatrijskog veštačenja učinilac je izjavio da je, osim za navedena krivična dela, bio osuđen 1992. godine uslovnom kaznom zatvora od tri meseca, sa rokom provere od godinu dana jer je „izbo ženu“ (presuda je verovatno brisana iz kaznene evidencije, zbog nastupanja zakonske rehabilitacije – primedba istraživačica).

U spisima predmeta nema podataka o porodičnoj situaciji učinioca (kompletnost primarne porodice, odnosi u porodici, podaci o roditeljima), niti o eventualnom nasilju u okviru primarne porodice. Naveden je samo podatak da je učinilac ispoljavao antisocijalno ponašanje od rane adolescencije (tuča i prekomerno korišćenje alkohola).

Učinioc S.M. priznao je izvršenje krivičnog dela, ali nije izrazio nikakvo kajanje. Na glavnom pretresu izjavio je da je invalidski penzioner, da je bio u zatvoru do 2010. godine, da je izašao iz zatvora i stanovao u zakupljenom stanu. Naveo je da ga je R.M. zabavljala tako što je najpre povremeno dolazila u stan kod njega i plesala, da bi se kasnije kod njega preselila i živeli su zajedno dva do tri meseca. Prema iskazu S.M. u to vreme im je bilo lepo zajedno, znao je da se ona bavi prostitucijom, ali to mu nije smetalo, niti je bio ljubomoran. Ipak, ponekad je zaključavao u stanu, ali to je bilo ujutru kad je izlazio iz stana, a ona ostajala da spava. Po tvrđenju učinioca, R.M. je bila narkomanka i svaki dan joj je trebalo 50-60 evra za nabavku meta, spida ili formidala i on je to finansirao dok je imao novca. Kada joj je rekao da nema novca, počela je, kako je naveo, da ga vređa i psuje, govoreći „*debil, ima papir da je lud*“ i sl. Tokom saslušanja, učinilac je još izjavio da ga je kritične večeri oštećena prva udarila pesnicom u predelu oka, da ga je zbolelo, pa je otišao do lavaboja, koji se nalazi u istoj prostoriji, da opere i ohladi vodom mesto udarca. Posle toga je, kako tvrdi, R.M. ustala, cimnula ga za rukav i rekla „*ubiću te*“, a njemu se

---

⁶² U vreme važenja ovog zakona, naziv krivičnog dela bio je – neovlašćeno nabavljanje, držanje, nošenje, izrada, razmena ili prodaja vatrenog oružja, municije ili eksplozivnih materija (čl. iz člana 33. stav 1. Zakona o oružju i municiji Republike Srbije (“Službeni glasnik RS”, br. 9/92, 53/93, 67/93, 48/94, 44/98, 39/03, 85/05 - dr. zakon, 101/05 - dr. zakon, 27/11 - US i 104/13 - dr. zakon) .

u tom momentu „pomračila pamet“, uzeo je čekić sa frižidera koji se nalazio u blizini i zamahnuo više puta, udarivši je u predelu glave, posle čega je ona pala na krevet. Prema rečima S.M, nastavio je da je udara i kada je pala na krevet, ali ne zna koliko puta, a zatim je stao i tek onda shvatio šta je uradio. Zatim je čekić oprao vrućom vodom i presvukao se pre izlaska iz stana.

U toku postupka obavljeno je sudsko psihijatrijsko veštačenje. U nalažu veštaka je konstatovano da „*psihijatrijsko-psihološkom eksploracijom nisu registrovani znaci duševne bolesti, poremećenosti ili nedovoljne mentalne razvijenosti. Ličnost okrivljenog karakterišu maladaptivni obrasci ponašanja, osećanja i mišljenja pretežno antisocijalnog tipa, nizak prag tolerancije na frustraciju, otežanu kontrolu impulsa, kao i kognitivni deficit organske etiologije blagog stepena koji ne kompromituje u značajnoj meri sposobnost snalaženja u svakodnevnim situacijama (pretrpeo je blaži šlog)*“. Konstatovano je, takođe, da je „*u neposrednom preddeliktnom periodu oštećena ispoljila verbalnu agresiju (vređanje i pretnja), što je kod okrivljenog generisalo afekat ljutnje i besa, nakon čega oštećena nasrće i udara u oko okrivljenog koji je u srednjem stepenu alkoholisanosti. Fizički nasrtaj je imao funkciju okidača u odnosu na kumuliranu ljutnju i bes, a alkoholisanost katalitički efekat na njegovo ponašanje u smislu lakšeg 'prevođenja' agresivnih pulzija i poriva na plan ponašanja. Njegova mogućnost shvatanja dela bila je očuvana, dok je mogućnost upravljanja postupcima bila smanjena, ali ne bitno.*“ Prema nalazu veštaka „*predmetnom prilikom su intenzivniji bili afekti ljutnje i besa u odnosu na mogućnost da prilikom saopštavanja reči 'ubiću te' od strane oštećene okrivljeni trpi afekat straha. Jake razdraženosti konkretnom prilikom kod okrivljenog nije bilo.*“

Imajući u vidu nalaz veštaka, sud je zaključio da učinilac nije bio u stanju jake razdraženosti, odnosno opisanim napadom i opisanim vređanjem nije mogao biti doveden u stanje jake razdraženosti, kao i da se ne može govoriti o zlostavljanju od strane ubijene prema učiniocu, što znači da nisu ostvareni elementi krivičnog dela ubistva na mah.

U pogledu uračunljivosti, sud je konstatovao da je učinilac izvršio krivično delo u uračunljivom stanju, bio je sposoban da shvati značaj svog dela, dok mu je mogućnost upravljanja svojim postupcima bila smanjena, ali ne u bitnom stepenu. Učinilac je krivično delo izvršio sa direktnim umišljajem, bio je svestan svog dela i hteo je njegovo izvršenje svestan zabranjenosti dela koje čini. Po shvatanju suda „*nesumnjivo je da je okrivljeni bio svestan da*

udarcima metalnim čekićem sa drvenom drškom po vitalnim delovima tela oštećene može oštećenu lišiti života, pa je i pored toga hteo i preduzeo radnje opisane u izreci presude svestan da je njegovo delo zakonom zabranjeno.”

U spisima predmeta ne navode se motivi izvršenja krivičnog dela, ali se o njima može zaključiti na osnovu iskaza učinioca. S obzirom da je S.M. izjavio da nije bio ljubomoran na R.M. i da je znao da se ona, navodno, bavi prostitucijom, ukoliko se ovaj iskaz uzme kao tačan, imajući u vidu činjenično stanje, moglo bi se zaključiti da je neposredni motiv bilo stanje besa i ljutnje učinioca zbog vređanja od strane žrtve i udarca u predeo oka.

Ličnost i ponašanje žrtve

O žrtvi krivičnog dela veoma je malo podataka u sudskim spisima. Iz iskaza učinioca i nalaza veštaka može se zaključiti da je R.M. imala prebivalište u gradu, gde je živela zajedno sa S.M. U vreme izvršenja krivičnog dela imala je 30 godina, i nije bila u braku, već je nekoliko meseci živela sa učiniocem u njegovom zakupljenom stanu. Nije navedeno da li je imala dece, koju je školu završila, niti šta je bila po obrazovanju. Nema pouzdanih podataka ni o tome da li je bila zavisnica od droge, jer je taj podatak izneo učinilac, pa njegovu tačnost treba uzeti sa rezervom.

U spisima predmeta nema podataka o tome da li je R.M. prijavljivala da je S.M. nasilan prema njoj, kome se eventualno obraćala i šta je preduzeto od strane institucija kojima se obraćala. Na osnovu iskaza učinioca proizlazi da su se žrtva i učinilac međusobno svađali i vređali i da je kritičnom prilikom žrtva udarila učinioca u predelu oka. Ovakvo ponašanje žrtve pre izvršenja krivičnog dela uticalo je, prema nalazu veštaka i suda, na ponašanje učinioca i predstavljalo „okidač“ za pražnjenje kumuliranih afekata ljutnje i besa.

Tok krivičnog postupka

U toku krivičnog postupka održano je jedno pripremno ročište i jedan glavni pretres. Posle lišenja slobode, učiniocu je određen pritvor, koji je

više puta produžavan do donošenja presude. Na glavnom pretresu izvedeni su sledeći dokazi: saslušanje okrivljenog, ispitivanje svedoka, uvid u izvod iz kaznene evidencije za okrivljenog, veštačenje, čitanje zapisnika o uviđaju, uvid u kriminalističko tehničku dokumentaciju, fotodokumentaciju, čitanje izveštaja o forenzičkom pregledu lica mesta, zapisnika o spoljašnjem pregledu okrivljenog, preračuna koncentracije alkohola u krvi prema mišljenju veštaka, obdukcionog zapisnika, kao i uvid u izvod iz elektronskog zdravstvenog kartona okrivljenog.

Kao svedoci u krivičnom postupku, ispitani su otac žrtve, brat učinioca i stanodavac.

Otac žrtve je izjavio da nije imao bližih saznanja o odnosu S.M. i R.M, niti o kritičnom događaju.

Brat učinioca je izjavio da je znao da učinilac „*ima dosta mladu devojku*”. Naveo je da je povremeno donosio hranu učiniocu i da je posle izvršenog krivičnog dela S.M. dolazio kod njega, te da ga je on savetovao da se preda policiji.

Stanodavac je izjavio da se u poslednje vreme iz stana u kome je učinilac stanovao čula buka i galama u noćnim satima. Kritičnog dana kucao je na vrata, ali mu niko nije otvorio. Sa predsednikom skupštine stanara, rezervnim ključem otključao je stan i „*ugledao žensku osobu kako leži na krevetu pokrivena ćebetom*”. Nakon toga je pozvao policiju.

Krivična sankcija

U prvostepenoj sudskoj presudi krivično delo je kvalifikovano kao i u optužnici – krivično delo ubistva iz čl. 113. KZ. Učinilac je oglašen krivim i izrečena mu je kazna zatvora od 15 godina, što je maksimalna kazna zatvora predviđena za ovo krivično delo, kao i mera bezbednosti oduzimanja predmeta, i to metalnog čekića sa drvenom drškom.

Prilikom odmeravanja vrste i visine kazne, sud je kao olakšavajuću okolnost cenio da je mogućnost učinioca da upravlja svojim postupcima bila smanjena, ali ne u bitnom stepenu, a u sklopu čega je, kako je navedeno u sudskoj presudi, „*integrisan doprinos oštećene u smislu verbalne agresije, koja je kod okrivljenog generisala afekat ljutnje, a udarac u oko je imao*

ulogu okidača, u odnosu na pražnjenje napred navedenih afekata ljutnje i besa, pri čemu je alkoholisanost imala efekat lakšeg prevođenja agresivnih pulzija na plan ponašanja okrivljenog". Od otežavajućih okolnosti, sud je cenio okolnost da je učinilac do sada jednom pravosnažno osuđen za krivično delo teške telesne povrede sa smrtnom posledicom iz čl. 53. st. 3. u vezi st. 2. i za krivično delo iz čl. 33. st. 3. Zakona o oružju i municiji, na jedinstvenu kaznu zatvora od devet godina, koju je izdržao u KPZ Sremska Mitrovica. Sud je ovde naročito imao u vidu da se radi o ranijoj osudi za krivično delo protiv života i tela, pa se okrivljeni, kako sud navodi „*može smatrati povratnikom, tako da navedena otežavajuća okolnost ima značajno preimućstvo nad navedenom olakšavajućom okolnošću*”.

Protiv prvostepene presude žalbu je izjavio branilac učinioca, zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o krivičnoj sankciji, sa predlogom da drugostepeni sud usvoji žalbu, ukine presudu i vrati na ponovno suđenje ili da pobijanu presudu preinači u delu kojim je učinilac oglašen krivim za krivično delo ubistva iz čl. 113. KZ, tako što će ga osloboditi optužbe za to krivično delo ili da učiniocu odmeri blažu krivičnu sankciju po vrsti i meri.

Apelacioni sud je odbio žalbu i potvrdio prvostepenu presudu. Prema stavu Apelacionog suda, „*pravilno je prvostepeni sud utvrdio sve odlučne činjenice od značaja za postojanje krivičnog dela i krivice okrivljenog i pravilno je cenio sve izvedene dokaze na glavnom pretresu, posebno nalaz i mišljenje veštaka neuropsihijatra da je u konkretnom slučaju kod okrivljenog postojao podsticaj malog intenziteta usled ponašanja oštećene, a ne jaka razdraženost, koja bi predstavljala bitan elemenat krivičnog dela ubistva na mah. S obzirom na to da su se okrivljeni i oštećena stalno svađali i raspravljali, da je to bio skoro svakodnevni način njihove komunikacije, verbalna agresija i udarac u predelu oka od strane oštećene nikako se ne mogu smatrati zlostavljanjem, niti su mogli da kod okrivljenog izazovu stanje jake razdraženosti*”. Da takva razdraženost nije postojala pokazuje i ponašanje učinioca posle izvršenja krivičnog dela. Naime, učinilac je, kako se navodi u presudi, vrlo detaljno opisao svoje ponašanje u odnosu na događaj, posle izvršenja ubistva oprao je čekić vrućom vodom da bi sa čekića sklonio dlake – kosu žrtve, čekić je poneo sa sobom i ostavio ga u putničkom vozilu, prepisao je vozilo na treće lice i skrivao se od policije.

Trajanje krivičnog postupka

Krivični postupak je trajao oko godinu dana, od januara 2016. godine, kada je podneta krivična prijava (krivično delo je izvršeno 29-30.12.2015) do 19. januara 2017. godine (nastupanje pravosnažnosti). Od podnošenja krivične prijave i podizanje optužnice (23.5.2016) prošla su četiri meseca, od podizanja optužnice do donošenja prvostepene presude (19.10.2016) pet meseci, drugostepena presuda je doneta posle tri meseca (19.1.2017), kada je nastupila i pravosnažnost.

KOMENTARI

Sud je krivično delo pravilno kvalifikovao, ocenjujući da u konkretnom slučaju uvredljive reči i jedan udarac koji je žrtva rukom nanela učiniocu nisu učinioca dovele u stanje jake razdraženosti, tako da nije reč o privilegovanom ubistvu na mah iz čl. 115. KZ, kakav je stav zastupao branilac.

Sud je u ovom slučaju izrekao maksimalnu kaznu, koja je u skladu sa težinom krivičnog dela ubistva kao najteže inkriminacije. S obzirom da, generalno posmatrano, sudovi vode blagu kaznenu politiku⁶³ jer je raskorak između propisanih i izrečenih sankcija očigledan, ova presuda se može smatrati izuzetkom.

Analiza obrazloženja presude pokazuje da je sud identifikovao i adekvatno cenio otežavajuće okolnosti. U presudi ove okolnosti nisu samo nabrojane, kako sudovi ponekad čine, već je dato

---

63 Iako je zakonodavac taj koji vodi kaznenu politiku, može se govoriti i o kaznenoj politici sudova, s obzirom da sudovi imaju širok prostor za slobodno odlučivanje, kako u pogledu izbora vrste krivične sankcije, tako i u pogledu odmeravanja kazne, što im omogućavaju opšti instituti krivičnog prava i široki rasponi propisanih kazni za krivična dela. Generalno, ocenjuje se da sudovi u Srbiji vode blagu kaznenu politiku i da je raskorak između propisanih i izricanih sankcija očigledan. Iako se, s obzirom na vrlo fleksibilna pravila za odmeravanje kazne i uslova za izricanje drugih krivičnih sankcija, ne može se tvrditi da sudska praksa postupa contra legem, ali takvo njeno postupanje jeste u određenoj meri praeter legem. (Stojanović, 2012: 2-3; Ignjatović, 2012: 103).

detaljno obrazloženje zašto je sud konkretne okolnosti smatrao otežavajućim i relevantnim za odmeravanje kazne. Otežavajuće okolnosti su pravilno ocenjene, a naročito okolnost da je učinilac povratnik i da ranije kažnjavanje i izdržana kazna zavora nisu doveli do promene ponašanja učinioca.

Ovaj slučaj pokazuje da jedan broj žena prilikom stupanja u intimne odnose ne prepoznaje opasnost od nasilja koja im pretila od muškarca za koga znaju da ima kriminalnu prošlost, odnosno da je ranije bio osuđivan za krivična dela sa elementom nasilja.

Slučaj br. 3: učinilac P.V. žrtva B.M.

Modalitet izvršenja, obeležja i pravna kvalifikacija krivičnog dela

Policijska uprava Novi Sad i Policijska stanica Bečej podneli su krivičnu prijavu protiv P.V. zbog osnovane sumnje da je izvršio krivično delo teško ubistvo iz člana 114. tač. 5. KZ i produženo krivično delo ugrožavanje sigurnosti iz čl. 138. st. 2. KZ u vezi sa čl. 61. KZ.

Osnovno javno tužilaštvo u Bečeju dana 16. 3. 2015. godine podiglo je optužni predlog protiv P.V. zbog produženog krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti iz člana 138. st. 2. KZ u vezi sa čl. 61. KZ, a Više javno tužilaštvo u Zrenjaninu je protiv P.V. podigao optužnicu 15. 9. 2015. godine zbog krivičnog dela teško ubistvo iz člana 114. st. 1. tač. 5. KZ.

U optužnom predlogu Osnovnog javnog tužilaštva u Bečeju navedeno je da je okrivljeni P.V. u periodu od 1. 7. 2014. godine do dana ubistva „u više navrata ugrozio sigurnost sada pokojne oštećene B.M, oštećenog M.T, oštećene maloletne N.T. i oštećenog maloletnog T.M, svi iz Bačkog Gradišta, pretnjom da će napasti život i telo tako što je dana 22.07.2014. godine pokojnoj oštećenoj B.M. uputio reči preteće sadržine ‘Ako nećeš da se pomirimo, neće ti biti dobro’, zatim dana 21.07.2014. godine u 15.50

časova telefonskim putem rekao oštećenom 'Ubiću te', neutvrđenog dana uputio reči 'Dobićeš kaznu kad se budeš najmanje nadala, zaviću vam kuću u crno, ući ću vam u kuću nećete ni osetiti, ubiću ti roditelje moćugom', pa joj je preko njihovih prijatelja više puta uputio pretnje da će je ubiti ako mu se ne vrati, da će biti njegova ili Božija. Početkom jula 2014. godine oštećenom mal. M.T. je pretio da će ih sve pobiti ukoliko mu se B.M. ne vrati, pa mu je uputio reči 'Platićete vi meni, videćete svog Boga', te je dana 22.08.2014. godine oštećenom maloletnom T.M. uputio reči 'Dobićete ti i tvoj deda batine', zatim i 27.09.2014. godine 'Ovo je malo, a biće vam sve gore', a neutvrđenog dana mu je telefonskim putem uputio reči 'Stići će te Božija kazna, kunem ti se mojom mamom mrtvom i tobom i nanom, a B.M. će zadnja dobiti kaznu, prvo će je dobiti njena mama i tata, najjaču kaznu kojom se ikada u životu nisu nadali. Neću joj oprostiti ovo, dobiće kaznu kada se bude najmanje nadala, neka se uda za pekara, ali neće dugo živeti ni on, ni ona, ubiću i njega i nju, neće biti srećna zbog toga što mi je uradila, gledaću je, u mucu ću je gledati, smejaću se, ali neće joj pomoći, najveću kaznu ću uraditi tvojoj babi i mom očuhu, nateraću ih na silu da umru, kaži mami da progleda, da ne bude kasno', nakon čega mu je telefonskim putem uputio reči 'Kaži mami da dobro razmisli, neće se dobro završiti, ubiću sebe i nju, mene će da zapamte, prvo tvoji baba i deda, ima da me zapamte kad su me upoznali prvi put u životu; ako se ja budem inatio, neće nikome biti dobro, prvo ću njima dušu da zacrnim, na silu ću je naterati da pobegne iz Gradišta, mami slobodno kaži, uhvatiću je s njim, ubiću i njega i nju i onda ću sebe ubiti', usled čega su se oštećeni uplašili za svoj život.“

U optužnom predlogu Osnovnog javnog tužilaštva u Bečeju krivično delo je kvalifikovano kao produženo krivično delo ugrožavanja sigurnosti iz člana 138. st. 2. KZ u vezi sa čl. 61. KZ. Kada je reč o ubistvu, u optužnici Višeg javnog tužilaštva u Zrenjaninu, ovo delo je kvalifikovano kao teško ubistvo iz člana 114. tač. 5. KZ (lišenje života iz bezobzirne osvete ili iz drugih niskih pobuda). U optužnici se navodi da je okrivljeni dana 12.03.2015. godine u Bačkom Gradištu „drugog lišio života iz niskih pobuda na taj način što je usled toga što nije pristajao na odbijanje oštećene B.M. da ponovo bude sa njim u emotivnoj vezi, koju je ona pre toga prekinula te zasnovala vezu sa drugim muškarcem, a koje pobude okrivljenog predstavljaju niske

pobude, u poslepodnevnim časovima došao do kuće u ulici Š. gde je oštećena živela, i nakon što je oštećena ispratila decu u školu, zaključala kapiju i ostala sama kod kuće, preskočio uličnu kapiju, a zatim ušao u unutrašnjost kuće gde je zatekao oštećenu koju je fizički napao na taj način što joj je zadao više udaraca pesnicama u predelu glave, čime joj je naneo lake telesne povrede, da bi nakon toga oštećenu napao i kuhinjskim nožem dužine sečiva 15 cm, koji je prethodno poneo sa sobom. Oštećena se branila rukama i pri tome zadobila povrede u vidu plitke rezne rane prednje leve polovine vrata i plitke rezne rane nadlanice leve ruke koju je ispružila ispred sebe radi odbrane, koje povrede takođe predstavljaju lake telesne povrede. Okrivljeni joj je zatim zadao četiri povrede nožem u predelu grudnog koša čime joj je naneo povrede kvalifikovane kao teške telesne povrede opasne po život, pa je usled unutrašnjeg iskrvarenja, prouzrokovanog isticanjem krvi iz ubodnih rana pluća i desne pretkomore srca nastupila smrt oštećene, pri čemu je bio svestan svog dela i hteo njegovo izvršenje i bio svestan da je delo zabranjeno“.

Rešenjem Višeg suda u Zrenjaninu određeno je spajanje dva postupka protiv P.V. jer je Više javno tužilaštvo u Zrenjaninu preuzelo gonjenje i zbog produženog krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti iz člana 138. stav 2. KZ, a u vezi sa članom 61. KZ RS. Na glavnom pretresu održanom 26.12.2015. godine optužnica je izmenjena u pogledu opisa elemenata uračunljivosti.

Maloletnim oštećenima, deci žrtve B.M, N.M. i T.M. određen je status posebno osetljivih svedoka u postupku,⁶⁴ a zbog njihovog interesa, sud je,

---

⁶⁴ Prema čl. 103 ZKP, svedoku koji je s obzirom na uzrast, životno iskustvo, način života, pol, zdravstveno stanje, prirodu, način ili posledice izvršenog krivičnog dela, odnosno druge okolnosti slučaja posebno osetljiv, organ postupka može po službenoj dužnosti, na zahtev stranaka ili samog svedoka odrediti status posebno osetljivog svedoka. Rešenje o određivanju statusa posebno osetljivog svedoka donosi javni tužilac, predsednik veća ili sudija po jedinac, a protiv rešenja kojim je usvojen ili odbijen zahtev nije dozvoljena posebna žalba. Posebno osetljivom svedoku se pitanja mogu postavljati samo preko organa postupka koji se prema njemu moraju odnositi sa posebnom pažnjom, nastojeći da se izbegnu moguće štetne posledice postupka po ličnost, telesno i psihičko stanje svedoka. Ispitivanje se može obaviti uz pomoć psihologa, socijalnog radnika ili drugog stručnog lica, uz upotrebu tehničkih sredstava za prenos slike i zvuka i dr. Posebno osetljivi svedok može se ispitati i u svom stanu ili drugoj prostoriji, odnosno u ovlašćenoj instituciji koja je stručno osposobljena za ispitivanje posebno osetljivih lica. Posebno osetljivi svedok ne može biti suočen sa okrivljenim, osim ako to organ postupka ne dozvoli na zahtev okrivljenog, vodeći računa o stepenu osetljivosti svedoka i o pravima odbrane (Brkić, 2014: 211-227).

na predlog zamenika višeg javnog tužioca, doneo rešenje da se isključi javnost za ceo tok glavnog pretresa u ovom postupku.

U nalazu veštaka sudske medicine konstatovano je „*da su prilikom obdukcije oštećene uočena dva krvna podliva čeonog dela, nagnječenje levog slepoočnog dela glave sa krvnim podlivima leve ušne školjke i zaušnog predela, nagnječenje nosa, krvni podliv vrha brade, nagnječenje prednje strane leve potkolenice, plitka rezna rana prednje leve nadlanice, ubodna rana prednje desne strane grudnog koša sa probojem u grudnu duplju i gornji režanj desnog plućnog krila, ubodna rana prednje desne strane grudnog koša sa probojem u grudnu duplju, srčanu vreću i desnu pretkomoru srca, ubodna rana desne strane grudnog koša sa probojem u grudnu duplju i probojem u srednji i u donji režanj desnog plućnog krila, ubodna rana prednje leve strane grudnog koša sa probojem u grudnu duplju gornji i donji režanj levog plućnog krila, kao i prodor krvi u grudnu duplju*“.

U pogledu mehanizma povređivanja i kvalifikacije težine telesnih povreda, zaključeno je „*da su navedene povrede nastale delovanjem tupo tvrde mehaničke sile a koje mogu nastati zamasima i udarima šakama, pesnicama ali i drugim tupo tvrdim predmetima, i da je povredna sila višestruko kontaktirala sa telom oštećene, kao i da su rezne i ubodne rane nastale dejstvom sečiva (prislanjanjem sečiva noža na vrat, odbrane od sečiva i ubodima sečiva). Svaka od rana pojedinačno a i sve zajedno u sadejstvu, osim ubodnih rana, imaju karakter lake telesne povrede jer predstavljaju malo oštećenje telesnog integriteta, dok su ubodne rane svaka po sebi pojedinačno dovele život oštećene u direktnu opasnost te je svaka od ovih povreda okvalifikovana kao teška telesna povreda jer su četiri uboda bila usmerena u grudni koš oštećene. Sve navedene povrede su nastale zaživotno. Kada je povredno sredstvo u ruci napadača mogući su različiti međusobni položaji napadača i oštećene u trenutku nanošenja povreda, pri čemu je položaj „licem u lice” optimalan za nanošenje ovakvih povreda, a pre svega ubodnih rana grudnog koša*“.

Sud je na osnovu ovakvog nalaza i mišljenja veštaka utvrdio da je smrt B.M. bila nasilna i da je nastupila usled unutrašnjeg iskrvarenja prouzrokovanog isticanjem krvi iz ubodnih rana u pluća i desnu pretkomoru srca.

U sudskom postupku utvrđeno je da je učinilac krivično delo izvršio koristeći kao sredstvo izvršenja kuhinjski nož dužine sečiva 15 cm.

Ubistvo je izvršeno u selu, u kući u kojoj je žrtva stanovala sa decom, u popodnevnim časovima. Prilikom izvršenja krivičnog dela ubistva nije bilo posmatrača, ni neposrednih svedoka.

U pogledu kvalifikacije dela, sud je utvrdio da su kod učinioca postojale niske pobude za izvršenje dela, jer je P.V. je lišio života B.M. nanoseći joj niz telesnih povreda i ubodnih rana, zbog toga što je stupila u emotivnu vezu sa drugim licem i nije pristala posle raskida da nastavi vezu sa njim. Prema shvatanju suda „*okrivljeni nije pristajao na odbijanje oštećene da nastavi emotivnu vezu sa njim, govoreći da će ona biti njegova ili Božja, to je bio njegov stav i pobuda da izvrši ovo teško krivično delo. Ta pobuda podrazumeva nepristajanje na slobodu izbora drugog lica, ona je suprotna standardima i normama svakog savremenog i civilizovanog društva zbog čega predstavlja nisku pobudu, koja govori o tome da je okrivljeni gledao oštećenju sa potcenjivanjem i nipodaštavanjem tretirajući je kao svoje vlasništvo. Činjenica da je oštećena zasnovala novu vezu sa drugim muškarcem kod okrivljenog je prouzrokovala ljubomoru koja sama za sebe predstavlja nisku pobudu. Imajući u vidu da se pod niskim pobudama podrazumevaju svi oni motivi koji nisu dostojni čoveka i koji se ne slažu sa usvojenim moralnim shvatanjima društva, kao što su mržnja, zavist, pakost, zloba, netrpeljivost*“.

Ličnost i ponašanje učinioca

U vreme izvršenja krivičnog dela učinilac je imao 45 godina, sa žrtvom je četiri godine bio u emotivnoj vezi, koja je raskinuta maja 2014. godine. Nije bio oženjen i nije imao dece; po zanimanju je građevinski tehničar, završio je srednju školu; u vreme izvršenja krivičnog dela nije bio zaposlen, a ranije je radio građevinske poslove i ima 25 godina radnog staža.

P.V. je rođen je u selu, a živio je u gradu. Ima bogatu kriminalnu prošlost i pre izvršenja dela više puta je osuđivan, i to: 1991. godine zbog krivičnog dela iz člana 220. st. 2. KZ (prema tada važećem zakonu – nasilničko ponašanje) na kaznu zatvora u trajanju od tri meseca, zatim i 1995. godine, zbog krivičnog dela iz člana 220. st. 1. KZ (nasilničko ponašanje) na kaznu zatvora u trajanju od tri meseca; 1996. godine, zbog krivičnog dela iz člana 103. st. 2. KZ (silovanje) na kaznu zatvora u trajanju od četiri godine; 1998.

godine zbog krivičnog dela iz člana 103. st. 1. KZ (silovanje) na kaznu zatvora u trajanju od dve godine i šest meseci; 1999. godine, zbog krivičnog dela iz člana 103. st. 1. KZ (silovanje) na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i četiri meseca, zbog krivičnog dela iz člana 103. st. 1. KZ (silovanje) na kaznu zatvora u trajanju od devet godina i krivičnog dela iz člana 166. st. 1. KZ (teška krađa) na kaznu zatvora u trajanju od pet meseci; 2002. godine izrečena mu je jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 10 godina i tri meseca. Prekršajno je takođe kažnjavan, novčanom kaznom izrečenom 2014. godine zbog remećenja javnog reda i mira.

Učinioc P.V. odrastao je u kompletnoj porodici, u kojoj su odnosi između članova porodice bili loši. Sa ocem nije kontaktirao 15 godina, jer je, kako je izjavio „*loš čovek*“. Otac mu je bio vozač, a majka čistačica. Otac je konzumirao alkohol, ali nikada nije lečen. U spisima predmeta nema podataka o ranijem zlostavljanju u okviru primarne porodice, niti o osuđivanosti za eventualno zlostavljanje, jer sud nije o ovim podacima ispitivao učinioca. Posle izvršenja ubistva, P.V. je pokušao da izvrši samoubistvo samoranjanjem nožem u predelu trbuha. O ostalim devijantnim ponašanjima (bežanje od kuće, bežanje iz škole, vršenje krivičnih dela u maloletstvu) nije bilo podataka u sudskim spisima.

Tokom postupka P.V. nije priznao izvršenje krivičnog dela, već je osporio svaku vezu sa događajem, a odbranu je menjao i optužio partnera žrtve B.M. da je izvršio ubistvo.

Saslušan na glavnom pretresu, učinilac je izjavio kako nisu tačni navodi u optužnici i da delo nije izvršio, da on nije ubio B.M. već da je ubica i dalje na slobodi, da su svedoci dali lažne izjave i sl. Prema izjavi P.V, on je bio u dugogodišnjoj vezi sa B. M, u koju su stupili još dok je bio živ sada pokojni muž B.M. i tu su vezu nastavili posle njegove smrti i planirali su da žive zajedno. Vezu su prekinuli maja 2014. godine, kada je B.M. počela da se viđa sa drugim čovekom. Kritičnog dana B.M. ga je pozvala mobilnim telefonom da mu kaže da je sama kod kuće, posle čega je došao kod nje, ona mu je otključala vrata i pozvala da uđe unutra, a zatim sebi sipala i popila 2,5 čašice rakije. P.V. dalje navodi da su tom prilikom normalno razgovarali, da je B.M. rekao da su drugi krivi za njihov raskid, da je njena majka rasturila njihovu vezu, a da je njen očuh govorio za njega „*kakav je to muškarac kada ne može da ima decu*“. Prema navodima P.V.

on je u jednom momentu ustao od stola, otišao u kuhinju i uzeo običan kuhinjski nož sa malo dužim sečivom i zabo ga sebi u grudi, nakon čega se više ničeg ne seća, seća se samo da se probudio u Urgentnom centru. Prema rečima P.V, nož nije poneo od kuće kad je pošao kod B.M, a sa njenom porodicom se nikada nije svađao, nije im pretio, renovirao im je kuću, nikada nije pretio ni B.M, jer „*zašto bi pretio ženi koju voli*“. Znao je čoveka sa kojim je bila u vezi, ali je sa njim bio u dobrim odnosima, osim jednom, kada mu je rekao da laže, povodom njegove izjave da sa B.M. „*nema ništa*“.

U završnoj reči na glavnom pretresu P.V. je izjavio da mu je B.M. mnogo žao, da zna kakva je bila žena, koliko je vredela i „*nek se pitaju njeni roditelji šta je radila 20 godina i gde je sve živela*“, da je vodio računa o njoj i njenoj deci i plaćao im struju kada im je bila isključena. Dalje je naveo je da njegov život bez B.M. ne znači više ništa, da je, kada je „*video šta je urađeno sa B.*“ hteo da se ubije.

U nalazu i mišljenju sudskog veštaka psihologa konstatovano je, pored ostalog, da je „*kod okrivljenog šire analizirano u socijalnom ispoljavanju manifestovano niz asocijalnosti krivičnih radnji, da primenjene sankcije u cilju resocijalizacije njegove ličnosti nisu redukovale asocijalnosti na novonastale situacije i odnose, da na akumulirani i nepovoljni motivni naboj, uslovljeni poremećenim ličnim odnosom sa oštećenom su obeleženi naglašenim odnosom seksualno-ljubavne strasti i naglašenim osećanjem gubitka, da nakon kritičnog događaja u ličnosti okrivljenog i dalje dominantno perzistira precenjeno vrednovanje ličnog ljubavnog odnosa sa oštećenom, odbacivanje odgovornosti za učinjeno i projekcijom krivice u pravcu drugih ličnosti i odnosa, da sa ispoljenim manifestacijama i po rezultatima primenjenih tehnika okrivljeni se iskazuje kao sociopatska ličnost sa otežanom kontrolom ponašanja i afekata. Kod okrivljenog je naglašena sklonost ka odbacivanju i negaciji važećih socijalno-moralnih normi, frustraciona tolerancija mu je niska i neočekivano burna i na manje značajne povode, a kod složenijih konfliktnih situacija moguće je produbljeno agresivno-destruktivno ispoljavanje prema drugima, kao i autoagresija suicidalnog karaktera. Okrivljeni u sadašnjoj psihološkoj obradi ispoljava mentalnu neefikasnost, koja se tumači kao situaciona reakcija usled naglašene afektivno-socijalne nespremnosti i nemotivisanosti za saradnju na specifične sadržaje u uslovima i situaciji u kojoj se*

nalazi. Nisu prepoznati elementi koji bi ukazivali na patološke fenomene u ličnosti.”

Veštak psiholog je takođe konstatovao da kod učinioca postoji „snižen prag tolerancije na frustraciju. Pasivno-agresivne crte u strukturi ličnosti sa značajnim teškoćama u kontroli impulsa. Regstruje se afektivna labilnost, impulsivnost, slabija sposobnost introspekcije, rigidnost i značajan kvantum unutrašnje napetosti. Izražena sklonost ka isticanju svojih pozitivnih osobina koja nemaju realnu osnovu u dosadašnjim životnim postignućima, što ima funkciju održavanja sopstvenog fragilnog osećaja vrednosti. Usled nestabilne slike o sebi, prihvatanje odgovornosti za lose postupke i preuzimanje krivice, za njega je neprihvatljivo. Nepoverljiv i sumnjičav u interpersonalnim relacijama, a kada postupke drugih doživi kao ugrožavajuće, reaguje hostile i impulsivno sa visokim nivoom agresivnog naboja koji teško kontroliše usled manjkavosti na planu strukturacije ličnosti.“

Na osnovu kontrolnog veštačenja duševnog zdravlja i uračunljivosti učinioca, koje je obavio stručni tim Specijalne zatvorske bolnice u Beogradu, utvrđeno je da je učinilac „osoba sa emocionalno nestabilnom strukturom ličnosti, čije su intelektualne sposobnosti nešto ispod proseka i kreću se u granicama fiziološke tuposti, što ne predstavlja duševnu zaostalost.“

Prema nalazu i mišljenju stručnog tima veštaka, kod učinioca je u vreme izvršenja produženog krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti, postojalo stanje povišene emocionalne napetosti, njegove sposobnosti shvatanja značaja dela i mogućnost upravljanja postupcima bili su smanjeni, ali ne bitno. U vreme izvršenja krivičnog dela teškog ubistva učinilac se nalazio u stanju povišene emocionalne napetosti, sa psihološkim sadržajem afekta besa srednjeg intenziteta, njegova sposobnost shvatanja značaja dela, kao i mogućnost upravljanja postupcima bile su smanjene do stepena bitnog, ali ne bitno. Nije, takođe, postojala ni duševna bolest ili poremećenost, zaostali duševni razvoj ili zavisnost od upotrebe alkohola ili opojnih droga.

Na osnovu nalaza i mišljenja veštaka psihologa i veštaka sudske medicine, sud je utvrdio da je učinilac P.V. u vreme izvršenja krivičnog dela teško ubistvo iz čl. 114. tač. 5 KZ, zbog stanja snažne afektivne reakcije na terenu sociopatske ličnosti, bio smanjeno sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, ali ne do bitnog stepena. Učinilac se nalazio u stanju povišene emocionalne napetosti, sa psihološkim sadržajem afekta

besa srednjeg intenziteta. U sudskoj presudi nije navedeno, ali iz spisa predmeta proizilazi da je P.V. postupao sa direktnim umišljajem i da je planirao izvršenje ubistva.

Sud je nesumnjivo utvrdio, na osnovu iskaza saslušanih svedoka, da je učinilac u dužem vremenskom periodu posle raskida emotivne veze sa žrtvom, ugrožavao njenu sigurnost i sigurnost članova njene porodice pretnjom da će napasti na život i telo tih lica i time izvršio produženo krivično delo ugrožavanja sigurnosti. Postojao je i iskaz žrtve dat pred Osnovnim javnim tužilaštvom 4. 12. 2014. godine o tome da P.V. preti njoj i članovima njene porodice, što je kod njih izazvalo osećaj ugroženosti i straha.

Ličnost i ponašanje žrtve

Žrtva krivičnog dela teškog ubistva iz niskih pobuda je bivša partnerka učinioca, sa kojom je bio u emotivnoj vezi četiri godine. O žrtvi ima veoma malo podataka u spisima predmeta. Postoji podatak da je rođena u selu, a da je živela u gradu, u vreme izvršenja krivičnog dela imala je 49 godina. Pre veze sa P.V. bila je u braku, ali se razvela, a njen bivši suprug je umro. Iz tog braka ima dvoje dece, koja su u vreme izvršenja krivičnog dela bila maloletna. Po zanimanju je bila krojačica, ali u spisima predmeta nema podataka o stručnoj spremi oštećene i zaposlenju.

Prema podacima iz spisa predmeta, učinilac je ugrožavao sigurnost žrtve pre izvršenja krivičnog dela ubistva, tako što je pretio njoj i njenoj porodici. B.M. je prekinula vezu sa P.V. i posle toga stupila u novu vezu. Iako je P.V. tražio da se pomire i pretio da će se ubiti, ona je to izričito odbila. Kada je odbila da nastavi vezu sa učiniocem, učinilac je počeo da preti njoj i članovima njene porodice. Zvao je i njenu decu govorio da će im ubiti majku. Dana 15. jula 2014. godine, oštećena je dobila poruku od njihove zajedničke prijateljice da je P.V. rekao da će da je ubije i da će biti *„njegova ili Božija”*. U spisima predmeta navodi se da je B.M. prijavila policiji da je neko njenom ocu upalio auto u garaži, da joj je neko sekao komarnike na prozoru i posekao sav paradajz u bašti. Sve to je kod nje i njene porodice stvorilo osećaj uznemirenosti. Takođe, navodi se da je jednom prilikom sin B.M. snimio P.V. kada je telefonom govorio kako će *„uživati dok je bude ubijao i neće joj pomoći”*.

U spisima predmeta postoji podatak da se B.M. obratila Policijskoj stanici u Bečeju zbog ugrožavanje sigurnosti od strane P.V., koja je 21. jula 2014. godine njenu krivičnu prijavu prosledila Osnovnom tužilaštvu u Bečeju. Kao jedan od dokaza, dostavila je i fotografiju poruke u kojoj je prijateljica upozorava da se čuva, da se oseća preplašeno i da se P.V. kleo da će je ubiti.

U zapisniku o saslušanju osumnjičenog u policijskoj stanici 4.4.2014. godine navedeno je, pored ostalog, da je P.V. izjavio da je u stvari rekao da će ubiti sebe, a ne oštećenu, da nije nasilan i da oštećenu mnogo voli, da joj je slao sms poruke ljubavne sadržine, da joj nikada ne bi učinio ništa nažao, a posebno ne njenoj deci „*koju voli kao anđele*“. Osnovno tužilaštvo pozvalo je P.V. povodom prijave 11.10.2014. godine, ali u predmetu nema zapisnika o saslušanju okrivljenog. Postoje zapisnici o saslušanju svedoka, koji su u svojim izjavama potvrdili da je P.V. pretio B.M. Jedna svedokinja je ukazala da sumnja da P.V. „*stoji iza brutalnog napada na njenog sina, kao posledicu toga što je pristala da svedoči*“. Očuh B.M. je tokom saslušanja naveo da je P.V. platio nekim momcima da mu razbiju prozore, prijavio je i da mu je neko zapalio auto i da sumnja na P.V. Ovaj svedok je takođe naveo da je P.V. u decembru 2014. godine, u pet ujutru, presreo B.M. ispred kuće, udario je pesnicom u glavu, oborio je na tlo i vukao po betonu. U vezi sa tim događajem vodio se prekršajni postupak u kome je P.V. osuđen na novčanu kaznu od 25.000,00 dinara. Osnovno javno tužilaštvo podnelo je optužni predlog protiv P.V. zbog krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti iz člana 138 KZ, ali tek 16.3.2015. godine, četiri dana posle izvršenog ubistva (12.3.2015).

Prema oceni suda, žrtva B.M. svojim ponašanjem nije doprinela izvršenju ubistva.

Tok krivičnog postupka

Tokom trajanja krivičnog postupka, održana su dva pripremna ročišta i osam glavnih pretresa. Učiniocu je pritvor određen 17.03.2015.godine i trajao je sve do momenta okončanja postupka i upućivanja na izdržavanje kazne zatvora. Na glavnom pretresu izvedeni su sledeći dokazi: saslušanje

okrivljenog, ispitivanje svedoka, veštačenje, čitanje izveštaja lekara hitne pomoći za oštećenu, zapisnika o uviđaju, izveštaja o forenzičkom pregledu lica mesta, kriminalističko tehničke dokumentacije, obdukcionog nalaza, izveštaj o ekspertizi alkohola, nalaza i mišljenja veštaka sudske medicine, psihologa, psihijatra, zapisnika o obradi tragova papilarnih linija.

Očevidaca krivičnog dela teškog ubistva nije bilo. Svedoci su se izjašnjavali o pretnjama i ugrožavanju sigurnosti oštećene pre izvršenja krivičnog dela ubistva.

Deca žrtve su svedočila o pretnjama koje im je okrivljeni upućivao, o tome da je učinilac pretio da će im ubiti majku. Učinioca su videli na biciklu u blizini kuće na dan izvršenja dela. Sin žrtve je naveo da je pri povratku iz škole bezuspešno pokušavao da pozove majku, zvoneći i kucajući. Preskočio je unutrašnji zid, otključao kapiju sa unutrašnje strane i kroz razbijeni prozor video P.V. kako uzima nož sa crnom drškom i seče podlaktice. Otrčao je do susedne prodavnice, gde se nalazila njegova sestra i pozvao čoveka sa kojim je njegova majka bila u vezi. On je došao kombijem, i nakon toga su ušli u kuću, gde je zatekao P.V. kako leži na pločicama kuhinje. Ubrzo su stigli policija i hitna pomoć.

Očuh žrtve i njena prijateljica svedočili su o pretnjama okrivljenog i o tome da nije prihvatao raskid njihove veze, dok je jedan od svedoka potvrdio da je okrivljeni rekao „*danas je gotova*”.

Krivično delo je u sudskoj presudi kvalifikovano kao i u optužnici – teško ubistvo iz čl. 114. st. 1. tač. 5. KZ i krivično delo ugrožavanje sigurnosti iz čl. 138. st.1. u vezi čl. 61. KZ.

Krivična sankcija

Prvostepeni sud je učinioca oglasio krivim i osudio na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 31 godine (30 godina za teško ubistvo i dve godine za ugrožavanje sigurnosti). Odlučujući o vrsti i visini kazne, sud je imao u vidu sve okolnosti bitne za odmeravanje kazne.

Olakšavajuće okolnosti na strani učinioca sud nije pronašao, a kao otežavajuće okolnosti sud je uzeo u obzir da je učinilac višestruko osuđivan na dugogodišnje zatvorske kazne zbog izvršenih krivičnih dela sa

elementima nasilja, kao i da je prekršajno kažnjavan, što, po nalazu suda, ukazuje da do sada izrečene krivične sankcije nisu pozitivno uticale na učinioca da prestane sa vršenjem krivičnih dela i da je sklon vršenju krivičnih dela sa elementima nasilja. Osim toga, otežavajućom okolnošću sud je smatrao i to što se krivično delo teškog ubistva svrstava u najteža krivična dela propisana krivičnim zakonodavstvom, imajući u vidu zaprećenu kaznu, težinu izvršenih krivičnih dela i njegove posledice. Po oceni suda, u otežavajuće okolnosti spada i stav učinioca prema izvršenim delima, činjenica da su dva maloletna deteta koja su ranije ostala bez oca sada ostala i bez majke, da ih je lišio majčinske ljubavi u životnoj dobi kada im najviše treba, da im je nametnuo breme koje će nositi do kraja života, da će maloletnom sinu B.M. za ceo život ostati trauma jer je video leš svoje ubijene majke.

Na prvostepenu presudu žalbu je izjavilo Više javno tužilaštvo u Zrenjaninu, zbog odluke o krivičnoj sankciji, sa predlogom drugostepeni sud pobijanu presudu preinači tako što će učinioca osuditi na kaznu zatvora u trajanju od 40 godina. Žalbu je uložio i učinilac, zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i zbog odluke o krivičnoj sankciji, kao i zbog povrede odredbi KZ, sa predlogom da se prvostepena presuda ukine i predmet vrati prvostepenom sudu na ponovno suđenje. I branilac okrivljenog je uložio žalbu iz svih zakonom predviđenih razloga, sa predlogom da sud prvostepenu presudu preinači u korist učinioca ili da je ukine i predmet vrati na ponovno suđenje.

Apelacioni sud u Novom Sadu odbio je žalbe učinioca i njegovog branioca, a žalbu javnog tužioca usvojio i prvostepenu presudu preinačio u pogledu odluke o krivičnoj sankciji, pa je učiniocu izrekao jedinstvenu kaznu od 35 godina zatvora (35 godina za teško ubistvo i dve godine za ugrožavanje sigurnosti).

Trajanje krivičnog postupka

Krivični postupak trajao je od 18. 3.2015. godine, kada je podneta krivična prijava, do 24. 4. 2017. godine, kada je presuda stupila na pravnu snagu. Od datuma izvršenja krivičnog dela 13. 3.2015. godine do

podizanja optužnice za krivično delo teško ubistvo prošlo je skoro šest meseci (15.9.2015), prvostepena presuda je doneta posle skoro 15 meseci od podizanja optužnice (29.12.2016), dok je drugostepena presuda doneta posle manje od pet meseci od donošenja prvostepene presude (24.4.2017), kada je nastupila i pravosnažnost.

Treba konstatovati da je zbog krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti po krivičnoj prijavi žrtve B.M., koja je podneta 21.6.2014. godine, Osnovno javno tužilaštvo u Bečeju podnelo optužni predlog i pokrenulo krivični postupak protiv P.V. tek 16. 3. 2015., kada je P.V. već lišio života B.M.

KOMENTARI

Na osnovu analiza kompletnih spisa predmeta, može se zaključiti da je delo teškog ubistva pravilno kvalifikovano i da je kazna pravilno odmerena, imajući u vidu težinu dela. Posebno je značajno to što je u ovom slučaju sud izrazio sasvim jasan vrednosni stav prema pobudi učinioca. Naime, u presudi sud decidirano navodi da neprihvatanje činjenice od strane učinioca da žrtva ne želi sa njim da nastavi emotivnu vezu i njegov stav da će žrtva biti „*njegova ili Božja*“ znači „*nepristajanje na slobodu izbora drugog lica*“ i izraz je negativnog odnosa učinioca prema žrtvi, na koju je učinilac, kako sud navodi, „*gledao sa potcenjivanjem i nipodaštavanjem, tretirajući je kao svoje vlasništvo*“. Za razliku od pojedinih sudova koji napuštanje nasilnika od strane žrtve i uspostavljanje nove veze žrtve sa drugim muškarcem smatraju olakšavajućim okolnostima, sud u ovom slučaju nije imao nikakvu dilemu u pogledu značaja činjenice da je oštećena zasnovala novu vezu sa drugim muškarcem. Ovu okolnost ne samo da nije smatrao olakšavajućom, već je samu ljubomoru učinioca okvalifikovao kao nisku pobudu, ukazujući da se pod niskim pobudama podrazumevaju „*svi oni motivi koji nisu dostojni čoveka i koji se ne slažu sa usvojenim moralnim shvatanjima društva, kao što su mržnja, zavist, pakost, zloba, netrpeljivost*“.

Zabrinjavajuće je da je učinilac pre izvršenja ubistva u dugom vremenskom periodu ugrožavao sigurnost žrtve i njene porodice. Iako je žrtva povodom pretnji ubistvom, koje joj je učinilac upućivao preko dece i prijatelja, policiji podnela krivičnu prijavu, zajedno sa fotografijom poruke u kojoj je prijateljica upozorava da se čuva i da se P.V. kleo da će je ubiti, očigledno je da postupanje po toj prijavi nije bilo efikasno: policija je njenu krivičnu prijavu prosledila Osnovnom javnom tužilaštvu 21.6.2014. godine, nekoliko dana posle podnošenja, ali je Osnovno javno tužilaštvo protiv P.V. podnelo optužni predlog tek 16.3.2015. godine, osam meseci posle dostavljanja krivične prijave, a četiri dana nakon što je P.V. lišio života B.M. S obzirom da je žrtva u vreme podnošenja optužnog predloga za krivično delo ugrožavanja sigurnosti već bila ubijena, stiće se utisak da je njegovo podnošenje bilo „pokriće“ za propust da se po prijavi efikasno postupa. I ovaj slučaj potvrđuje da je s aspekta prevencije ubistva od prevashodnog značaja blagovremeno prepoznavanje rizika i preduzimanje adekvatnih mera zaštite.

Neadekvatna je bila i reakcija na prijavu koju je podneo očuh B.M. Iako je u prijavi izrazio sumnju da je P.V. „*platio nekim momcima da mu razbiju prozore*“ i da mu je zapalio auto, kao i da ga je u decembru 2014. godine, u pet ujutru, presreo, udario pesnicom u glavu, oborio na tlo i vukao po betonu, povodom ove prijave protiv P. V. je vođen prekršajni postupak u kome je osuđen samo na novčanu kaznu od 25.000,00 dinara.

S druge strane, iz iskaza svedoka sasvim je jasno da su svi u porodici i širem okruženju znali za pretnje ubistvom koje je učinilac upućivao, verovatno s namerom da utiču na žrtvu kako bi sa njim nastavila emotivnu vezu. Niko od njih nije, međutim, ove pretnje prijavio, već su ih samo prenosili žrtvi, izražavajući svoju zabrinutost.

Slučaj br. 4: učinilac G.L. žrtva A.L.

Modalitet izvršenja, obeležja i pravna kvalifikacija krivičnog dela

Policajska uprava u Kikindi, Policijska stanica Čoka, podnela je 11.12.2014. godine krivičnu prijavu protiv G.L, zbog osnovane sumnje da je izvršio krivično delo teško ubistvo iz člana 114. tačka 10. KZ (lišenje života člana svoje porodice kojeg je prethodno zlostavljao).

Više javno tužilaštvo u Zrenjaninu 14.10.2016. godine podiglo je optužnicu protiv G.L, zbog krivičnog dela teško ubistvo iz člana 114. tačka 10. KZ. Optužnica je precizirana podneskom od 17.10.2016. godine.

U optužnici je navedeno je da je „dana 10.12.2014. godine oko 08.00 časova u Čoki, u porodičnoj kući u ulici M.P. okrivljeni G.L. lišio života oštećenju, svoju bivšu suprugu A.L. sa kojom je živio u zajedničkom domaćinstvu i koju je prethodno zlostavljao, što je potvrđeno pravnosnažnom presudom Opštinskog suda u Novom Kneževcu od 07.09.2009. radi zaštite od nasilja u porodici u pravnoj stvari tužilje sad pok. A.L. protiv tuženog G.L. iz Čoke, kao i presudom Opštinskog suda u Kikindi – sudska jedinica Novi Kneževac iz 2013. godine radi zaštite od nasilja u porodici u pravnoj stvari tužilje sada pokojne A.L. i maloletnog R.L. protiv tuženog G.L. iz Čoke, na način što je oštećenju zadao ubod nožem u predelu stomaka, nanevši joj tom prilikom tešku telesnu povredu opasnu po život u vidu ubodno rezne rane prednje leve strane trbuha, dužina otvora 12 cm i dubine kanala oko 20 cm, sa probojem trbušnog zida, opornjaka tankog creva i donje šuplje vene sa posledičnim iskrvarenjem, usled čega je oštećena preminula na licu mesta, kao i lake telesne povrede u vidu sekotina dlanene strane desne šake veličine 1,5x2 cm, sekotine dlanene strane leve šake veličine 3,5x0,2 cm, dve sekotine spoljašnje strane desne podlaktice veličine 5x3 cm i 2,5x0,3 cm, sekotine unutrašnje strane leve podlaktice dužine 7 cm, probodne rane unutrašnje strane desne podlaktice dužine kanala oko 4 cm, pri čemu je njegova sposobnost da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima bila bitno smanjena jer se nalazio u stanju srednje teškog stepena alkoholisanosti sa koncentracijom

alkohola 1,973 mg/ml, te je bio svestan svog dela, hteo njegovo izvršenje i bio svestan da je delo zabranjeno.”

U nalazu veštaka sudske medicine konstatovano je da je „oštećena A.L. zadobila povrede i to: ubodno-reznu ranu prednje leve strane trbuha, dužine otvora 12 cm i dubine kanala oko 20 cm, sa probojem trbušnog zida, opornjaka tankog creva i donje šuplje vene sa posledičnim masivnim krvarenjem, sekotinu dlanene strane desne šake veličine 1,5x2 cm, sekotine dlanene strane leve šake veličine 3,5x0,2 cm, dve sekotine spoljašnje strane desne podlaktice veličine 5x3 cm i 2,5x0,3 cm, sekotine unutrašnje strane leve podlaktice dužine 7 cm, probodne rane unutrašnje strane desne podlaktice dužine kanala oko 4 cm, krvni podliv levog čeonog dela glave i dva žućkasto-zelenkasta krvna podliva spoljašnje strane nadlaktice. U vezi mehanizma povređivanja, ubodno-rezna rana prednje leve strane trbuha, dužine otvora 12 cm i dubine kanala oko 20 cm, sa probojem trbušnog zida, opornjaka tankog creva i donje šuplje vene...nastala je delovanjem šiljaka i oštrica mehaničkog predmeta, pri čemu zabijanje noža u prednju levu polovinu trbuha i sledstveno povlačenje noža predstavlja pogodan način za nanošenje ovakve povrede [...]”. Veštak je zaključio da ostale manje sekotine po svojoj lokalizaciji i vrsti ukazuju na odbrambeni karakter, odnosno na situaciju kada žrtva hvata oštricu noža šakama da bi zaštitila vitalne delove tela, glavu i trup, s tim što su ove povrede nastale u više zasebnih akata. Što se tiče krvnog podliva levog čeonog dela glave, po mišljenju veštaka, „ova povreda je nastala delovanjem tupo tvrde mehaničke sile malog intenziteta”. Veštak je u svom nalazu konstatovao da dva žućkasto-zelenkasta krvna podliva spoljašnje strane desne nadlaktice nisu sveže povrede, dok su sve ostale povrede sveže. Po mišljenju veštaka, „svaka od rana pojedinačno, a i sve zajedno u sadejstvu, osim ubodnih rana, imaju karakter lake telesne povrede, jer predstavljaju malo oštećenje telesnog integriteta, dok su ubodne rane, svaka po sebi, pojedinačno dovele život oštećene u direktnu opasnost te je svaka od ovih povreda okvalifikovana kao teška telesna povreda. Položaj „licem u lice” optimalan je za nanošenje ovakvih povreda, a pre svega ubodnih rana grudnog koša“.

U pogledu koncentracije alkohola u krvi učinioca, veštak je naveo da je „koncentracija alkohola u krvi okrivljenog, a na osnovu raspoloživih podataka u spisu, u vreme predmetnog događaja, bila 1,973 mg/ml., ukoliko okrivljeni nije konzumirao alkoholna pića posle predmetnog događaja”.

Sud je na osnovu ovakvog nalaza i mišljenja veštaka utvrdio da je smrt A.L. bila nasilna i da je neposredno nastupila usled iskrvarenja, koje je nastalo u sklopu ubodno-rezne rane prednje leve strane trbuha, sa probojem trbušnog zida, opornjaka tankog creva i donje šuplje vene i u direktnoj i uzročnoj vezi je sa zadobijenim povredama.

Prvostepeni sud je prihvatio kvalifikaciju krivičnog dela iz optužnice, nalazeći da se radi o krivičnom delu teškog ubistva iz čl. 114. tač. 10. KZ. Sud nije prihvatio stav branioca učinioca da, za slučaj da sud utvrdi da je učinilac izvršio ubistvo, to delo treba kvalifikovati kao krivično delo iz čl. 194. st. 4. u vezi sa st. 2. KZ (krivično delo nasilja u porodici usled koje je nastupila smrt člana porodice korišćenjem oružja, opasnog oruđa ili drugog sredstva podobnog da se telo povredi ili zdravlje teško naruši) ili kao krivično delo iz čl. 115. KZ (ubistvo na mah).

Kvalifikatornu okolnost za teško ubistvo – lišenje života člana svoje porodice kojeg je učinilac prethodno zlostavljao, sud je utvrdio na osnovu izvedenih dokaza, pre svega ranijih sudskih presuda protiv učinioca za nasilje u porodici prema svojoj supruzi. U obrazloženju presude navedeno je da je učinilac prethodno zlostavljao žrtvu, svoju suprugu, nanosio joj fizičke i psihičke patnje, da je to činio i četiri dana pre ubistva, što znači da postoji kontinuitet fizičkog i psihičkog nasilja učinioca prema žrtvi.

Krivično delo je izvršeno 10.12.2014. godine, oko 08.00 časova, u gradu u kome žive učinilac i žrtva. Učinilac je žrtvu lišio života u porodičnoj kući u kojoj su oboje stanovali, iako su bili razvedeni, i to tako što joj je zadao ubod u stomak. Kao sredstvo izvršenja dela, učinilac je koristio nož sa plastičnom drškom, crne boje, ukupne dužine 28 cm, dužine sečiva 14 cm i širine sečiva 2,5 cm.

Prilikom izvršenja krivičnog dela ubistva nije bilo posmatrača ni neposrednih svedoka.

Ličnost i ponašanje učinioca

U vreme izvršenja krivičnog dela učinilac je imao 46 godina, živeo je u gradu, u porodičnoj kući, čiji je on vlasnik. Obavljao je fizičke poslove u vezi sa stočarstvom od kojih se izdržavao. Od 1983. godine radio je na

sezonskim poslovima u poljoprivredi, kasnije je zasnovao stalni radni odnos na poljoprivrednom imanju, gde je ostvario 23 godine radnog staža. Razveden je, bio je oženjen A.L., otac je dvoje dece, od kojih je jedno maloletno. Pismen je, završio je šest razreda osnovne škole.

G.L. je rođen i živi u gradu. Sa A.L. je najpre bio u vanbračnoj zajednici u toku 1992. godine, a 1995. godine zaključio je sa njom brak. Učinioc i žrtva živeli su u porodičnoj kući koja je vlasništvo učinioca. Ranije je više puta osuđivan, i to presudom Višeg suda u Zrenjaninu od 17.11.2010. godine zbog produženog krivičnog dela iz člana 181. KZ, u vezi čl. 61. KZ (obljuba zloupotrebom položaja izvršenog na štetu svoje tada maloletne ćerke H.L.) i krivičnog dela iz člana 194. st. 1. KZ (nasilje u porodici, izvršenog na štetu svoje supruge A.L.) na kaznu zatvora u trajanju od tri godine i šest meseci, koju je izdržao u Opštinskom zatvoru u Zaječaru. Posle izdržane kazne i izlaska iz zatvora, februara 2013. godine, vratio se u svoju kuću, u kojoj su boravili njegova razvedena supruga i maloletni sin R.L.

Pravnosnažnom presudom Opštinskog suda u Novom Kneževcu od 7.9.2009. po tužbi A.L. radi zaštite od nasilja u porodici protiv G.L., izdat je nalog za iseljenje G.L. iz porodične stambene zgrade i zabranjeno mu je približavanje porodičnoj stambenoj zgradi na udaljenosti manjoj od 100 metara. Istom presudom izdat je nalog za useljenje u porodičnu stambenu zgradu A.L. i maloletnoj deci A.L. i R.L., dok je G.L. zabranjeno približavanje A.L. na udaljenosti manjoj od pet metara, a njihovoj ćerki A.L. na udaljenosti manjoj od osam metara. Sve navedene mere zaštite od nasilja u porodici utvrđene su u trajanju od jedne godine. Prema navodima u tužbi za zaštitu od nasilja u porodici *„okrivljeni je počeo da maltretira tužilju 14 godina unazad, u odnosu na dan podnošenja tužbe, kao i njihovu zajedničku maloletnu ćerku, nad kojom je vršio bludne radnje, zbog čega je podneta krivična prijava [...] nakon čega se oštećena sa decom odselila kod brata”*.

Centar za socijalni rad opštine Čoka nadležnom Opštinskom sudu u Novom Kneževcu podneo je tužbu protiv tuženog G.L. dana 10.09.2009. radi lišavanja roditeljskog prava i zaštite od nasilja u porodici, a navedenom pravnosnažnom presudom iz 2009. godine G.L. je u potpunosti lišen roditeljskog prava u odnosu na maloletnu ćerku H.L. i *„zabranjeno mu je da seksualno, ili na bilo koji drugi način zlostavlja svoju ćerku, a mera zaštite od nasilja u porodici je izrečena na period od godinu dana”*.

Pravnosnažnom presudom Opštinskog suda u Novom Kneževcu iz 2013. godine po tužbi A.L. i njihovog zajedničkog maloletnog sina R.L, protiv G.L, radi zaštite od nasilja u porodici, koja je podneta Osnovnom sudu u Kikindi – sudskoj jedinici u Novom Kneževcu 02.07.2013. godine, G.L. je zabranjeno približavanje supruzi A.L. i sinu i R.L. na udaljenost manjoj od tri metra, „*zabranjeno je strankama da se međusobno vređaju, kao i svako drsko, bezobzirno i zlonamerno ponašanje jedno prema drugom, da jedan drugog uznemiravaju, smetaju u nesmetanom korišćenju električne energije, te da troškove utrošene električne energije snose na jednake de-love, a navedene mere se izriču na period od godinu dana*”.

Učinitelj je odrastao u kompletnoj porodici. Otac i majka su bili zemljoradnici, ali u spisima predmeta nema podataka o odnosima u primarnoj porodici. Učinitelj nije pokušao samoubistvo, a o ostalim devijantnim ponašanjima (bežanje od kuće, bežanje iz škole, vršenje krivičnih dela u maloletstvu) nije bilo podataka u sudskim spisima.

Saslušan na glavnom pretresu, učinitelj je izjavio da ne priznaje izvršenje krivičnog dela, da nisu tačni navodi optužnice koji mu se stavljaju na teret i da osporava bilo kakvu vezu sa predmetnim događajem. Za nesuglasice i nepodnošljivost zajedničkog života, učinitelj je okrivio suprugu A.L. Zamerio joj je bila neuredna, lenja, svadljiva, da je nakon njegovog odlaska na izdržavanje zatvorske kazne prodavala njihovu zajedničku imovinu, kao i imovinu koja je bila u njegovom isključivom vlasništvu, kao i da je u potpunosti zapustila porodično domaćinstvo i decu i viđala se sa drugim muškarcima. Takođe, naveo je da je „*oštećena napravila i velike dugove jer nije plaćala račune, a negovala je, odnosno brinula o nekom starijem čoveku, za koga se takođe pričalo da je u intimnoj vezi sa njom*“. Zbog svega ovoga i posle razvoda je dolazilo do čestih nesuglasica, svađa i rasprava između njih, što je rezultiralo čestim prijavama nadležnim organima u kojima je on „*uvek bio taj koji je ‘izvlačio deblji kraj’, pa čak i onda kada nije doprineo nastanku takvih situacija*“. Osim toga, A.L. mu je otvoreno i jasno upućivala pretnje da će da ga iseli iz njegove sopstvene kuće i da će ga oterati u zatvor, psovala mu je mrtve roditelje, govorila da on treba da bude pored njih, što je sve doprinelo da se on oda alkoholu.

U periodu od 2010. do februara 2013. učinitelj je bio na izdržavanju kazne zatvora zbog krivičnog dela obljube nad ćerkom i krivičnog dela nasilje

u porodici izvršenog prema supruzi. Dok se nalazio u zatvoru, supruga je podnela zahtev za razvod braka, pa je brak razveden juna 2013. godine. Učinitelj je dalje izjavio da se A.L. bez njegovog znanja, dok je on još bio u zatvoru, uselila se u njegovu kuću koju je ranije napustila i tu je živela dok se on nije vratio. Kad se vratio, zatekao je A.L. u kući sa njihovim maloletnom sinom i saznao je da je prodala svu mehanizaciju, a kuća je bila skroz zapuštena.

Po prijavi njegove razvedene supruge A.L. da je udario, 6.12.2014. godine policija je izašla na lice mesta i on je ispričao policiji šta se desilo, što je A.L. potvrdila. Pričali su jedno pola sata, pa je policija tražila od A.L. da dokaže pravo na stanovanje, ali ona nije imala nikakav papir da bi dokazala to svoje pravo, ispratila je policiju i oni su još jedno 15 minuta pričali na ulici. Ako je on udario, kako navodi, *„zašto nije rekla tada policiji; ako već pred njim to nije smela da kaže, mogla je to da učini na ulici“*.

Dan pre ubistva, otišao je u apoteku, jer ga je jako bolela glava, zatim je uzeo 4 litre piva u prodavnici i 1,5 litre rakije na pijaci, te je *„otišao u mesnu zajednicu, da se žali tamo kakav nered vlada u kući“*, i pokazao 74 slike unutrašnjosti svoje kuće, navodeći *„Kada sam se vratio iz zatvora, pacovi su trčkarali po kući i miševi, kao i neke bube“*. Dalje je naveo da sve što je rekao u mesnoj zajednici rekao je i u centru za socijalni rad i radnica centra mu je rekla da *„ubuduće bilo koja stvar da se desi, da odmah prijavi“*.

Prema rečima G.L. kada je došao kući, A.L. ga je vređala i psovala, pa je pozvao policiju. Naveo je da mu je policija tada rekla da *„ne trče za svaku sitnicu“* i da neće doći, a dežurni policajac, koji se nije predstavio, navodno mu je rekao da će izaći *„kada bude A.L. polomio ruke ili kada bude bilo krvi“*. Zatim je pozvao Policijsku upravu u Kikindi i oni su rekli da sutra nazove u 09.00 časova, što je on zaboravio. Policija je, ipak, došla kod njega u 15.30 časova 9.12.2014, on je sa njima otišao u stanicu, gde mu je policajac sa kojim je pričao pre podne rekao da nema potrebe da patrola izađe, jer je on došao kod njih. Tada su ga u policijskoj stanici pitali šta se dogodilo 6.12.2014. Izjavio je da nije povredio A.L. već da se ona sama povredila jer je *„imala običaj da ‘čačka’ uši sa oštrim makazama, često je povređivala uši i krvarila zbog toga, tako da joj je često uzimao makaze iz ruku i govorio da to ne radi, a da je ona i tada govorila ‘moje uši nisu tvoje’, da je htela tim makazicama i deci da čisti uši, ali da joj to nije dozvoljavao“*. Tvrdi da

je A.L. bila u dugovima, da je uzimala novac od ćerke H.L. i da su od toga živeli, a kada je izašao iz zatvora, zbog neplaćenih računa u kući ničeg nije bilo, ni struje, ni vode, te je on platio za sve dugove oko 50.000,00 dinara.

Sa A.L. se 06.12.2014. godine verbalno sukobio zbog toga „*što je ona počela da ga šutira i da više kako joj je oterao švalera i momke*“, da bi je nakon toga povukao za kosu, i „*to se tako završilo*“. Istakao je da ga je supruga stalno vređala, da mu je govorila da će ga ubiti, da je majmun, psovala mu oca, govorila da će ga vratiti u zatvor i da će ga zbaciti iz kuće, da je čuo razgovor koji je bivša supruga vodila sa njihovom ćerkom koja živi u S. i da je tom prilikom rekla da će ga poslati u zatvor, te da će „*onda u kući slaviti rođendan*.”

Povodom kritičnog događaja od 10. 12. 2014. godine, učinilac je naveo da je toga dana ustao oko 04.10 časova i popio dva brufena jer ga je bolela glava, da bi nakon toga popio pet čašica rakije od 0,5 dl zbog toga što „*ga je supruga vređala i pretila mu*“, a misli da je popio i pola tablete za pritisak, da je u 05.00 časova otišao na posao kod B.F, gde je bio do 07.30 časova, da tamo nije konzumirao alkohol, a kada se vratio kući, otišao je u svoju sobu, uključio kompjuter i nastavio da pije rakiju. Potom je, kako navodi, zaspao, probudio ga je telefon, kada ga je zvao policajac. Izašao je napolje i otvorio kapiju od kuće da uđe policajac, koji ga je pitao „*zašto su mu krvave ruke, kao i rukav od džempera*“. Tada je prvi put video da su mu ruke krvave, ali, kako tvrdi, nije znao o čemu se radi, niti se seća šta se dešavalo u vremenskom periodu od momenta kada je zaspao u sobi, pa do momenta kada je došla policija, odnosno ne seća se ničega u vezi sa kritičnim događajem. Jedino se seća da je povraćao kada su ga odveli u policijsku stanicu, a i pre toga na ulici, te da je tada došao k sebi. Policija mu nije predočila nož kojim je izvršeno krivično delo, niti zna da li je to nož iz njihove kuće. Uveče je od policajca čuo da je A.L. umrla i jako mu je bilo žao zbog toga. Kako navodi, „*želeo sam da imam skladan život, međutim ona mi je stalno pravila probleme, a u periodu od kada sam se vratio iz zatvora, pa do kritičnog događaja, kod moje bivše supruge su dolazile muške osobe, švaleri, i to u vreme kada nisam bio kod kuće, to sam čuo od komšija [...], naš zajednički sin je nabrojao 15 muških imena osoba koje su dolazile kod A.L. i to u periodu pre našeg razvoda, a i posle toga*“. Takođe je naveo: „*pred policijom nisam rekao da sam pio alkohol i tablete da bi se otrovao, navodi policijskih službenika koji*

su saslušani nisu tačni, policajce u kolima sam pitao šta se desilo, ali nisu hteli da mi kažu”.

Branilac učinioca je u završnoj reči istakao da nije dokazano da je G.L. izvršio krivično delo koje mu se optužnicom stavlja na teret, jer „*nije na jasan, nedvosmislen i potpun način utvrđeno ko je naneo predmetnu povredu oštećenoj, a usled koje je nastupio smrtni ishod. Ovo pre svega iz razloga što je okrivljeni bio u stanju teške alkoholisanosti, što je utvrđeno i od strane veštaka psihijatra, usled čega okrivljeni uopšte ne zna šta se kritičnog jutra dešavalo. Činjenica da je okrivljeni zatečen u kući, a nakon što su pripadnici policije došli, i to ne povodom tog događaja, već radi uručjenja poziva za saslušanje povodom drugog događaja, ne može, niti sme – a priori predstavljati dokaz da je upravo okrivljeni izvršio krivično delo koje mu se stavlja na teret [...] na nesumnjiv način je utvrđeno da je okrivljeni tog jutra probuđen telefonskim putem, i to nakon što ga je policijski službenik više puta zvao telefonom, što jasno ukazuje na težak stepen alkoholisanosti okrivljenog u kojem se nalazio“.*

Prema tvrđenju branioca, „*navodi pripadnika Policijske uprave, a koji su kritičnom prilikom izašli na lice mesta i koji na sudu iskazuju šta su u konkretnom slučaju opazili, da im je okrivljeni navodno rekao ‘Ubio sam je, uđite unutra da vidite šta sam joj uradio’ ne mogu predstavljati dokaz u ovom krivičnom postupku, s obzirom da je reč o saznanjima službenih lica do kojih su došli operativnim radom, a ne u zakonom predviđenoj proceduri, koja saznanja predstavljaju u stvari obaveštenja koja organi unutrašnjih poslova prikupljaju od građana, pa je svedočenje službenih lica MUP o ovim podacima nedozvoljen dokaz, te se stoga ne mogu koristiti u ovom postupku kao dokaz na štetu okrivljenog“.*

U završnoj reči, branilac je još istakao da „*posebno treba uzeti u obzir činjenice i okolnosti utvrđene u toku postupka, a na osnovu iskaza saslušanih svedoka, koje se odnose na način života koji je oštećena vodila (kako u vreme dok je okrivljeni bio na odsluženju zatvorske kazne, tako i kada se isti vratio kući) u smislu viđanja sa različitim muškarcima, kod kojih je oštećena odlazila, a od kojih su neki dolazili u kuću okrivljenog, pa čak i kada je on bio prisutan. Konačno, utvrđene činjenice u pogledu toga da je kritičnom prilikom u kući, gde su okrivljeni i oštećena živeli, sve bilo razbacano, isprethurano, odnosno da je izvršena ‘premetačina’, a kako to iskazuju i saslušani*

svedoci, takođe dovode u sumnju navode optužnice da je okrivljeni taj koji je oštećenu lišio života“.

Izjašnjavajući se o povredama žrtve, branilac okrivljenog je naveo da „jasno proizlazi da je konstatovana povreda u vidu krvnog podliva levog čeonog dela glave mogla nastati na različite načine“ te se tako ova povreda „ne može dovesti u neposrednu vezu sa predmetnim događajem, niti može predstavljati kvalifikatornu okolnost u konkretnom slučaju. To se odnosi i na ostale fizičke povrede na oštećenoj novijeg i starijeg datuma nastanka”.

U nalazu i mišljenju sudskog veštaka psihologa konstatovano je, pored ostalog, da su „prema anamnestičkim podacima dominantno ispoljeni poremećeni lični odnosi sa oštećenom i sklonost ka konzumiranju alkoholnih pića, da na inventarima ličnosti nema dovoljno obrazovnih kapaciteta za adekvatnim angažovanjem [...] Okrivljeni se evidentno iskazuje kao ličnost sa primarnim intelektualnim kapacitetima na nivou donjeg proseka – količnik inteligencije 92, a na postignućima kod specifičnih mentalnih sposobnosti [...] u ravni nje sa prosečnim vrednostima“. Dalje je navedeno da kod učinioca „u intelektualnom, socijalnom i afektivnom ispoljavanju na neposrednom psihološkom pregledu i kroz rezultate na primenjenim ispitnim tehnikama, nisu prepoznati elementi koji bi ukazivali na patologiju ličnosti okrivljenog. [...] Prisutan je uvid u posledice krivičnog dela, i osećanje kajanja i krivice kod okrivljenog, sve u kontekstu kapaciteta njegovog prosečnog psiho-socijalnog funkcionisanja“.

Sud je odredio sudsko psihijatrijsko veštačenje učinioca jer je uračunljivost učinioca bila dovedena u pitanje s obzirom na stepen njegove alkoholisanosti u vreme izvršenja krivičnog dela.

Na osnovu mišljenja veštaka sudskog psihijatra od 29.1.2015. sud je utvrdio da „kod okrivljenog ne postoji prisustvo neke duševne bolesti ili poremećenosti, odnosno zaostalog duševnog razvoja, niti zavisnosti od upotrebe alkohola, niti da postoji ozbiljna opasnost da zbog zavisnosti od upotrebe alkohola ili neke druge duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti, odnosno zaostalog duševnog razvoja postoji opasnost da ponovi izvršenje krivičnog dela, zbog čega okrivljenom i nije potrebno izricati neku meru bezbednosti“

Učinilac se u vreme izvršenja krivičnog dela nalazio u stanju srednje teškog stepena alkoholisanosti, sa koncentracijom alkohola u krvi od 1,973

mg/ml, zbog čega je bio bitno smanjeno sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima. Međutim, prema mišljenju veštaka, ponašanje učinioca kritičnom prilikom ne ukazuje da se radilo o abnormalnoj reakciji na alkohol, već o jednostavnoj alkoholnoj opijenosti, a sa tolikom količinom alkohola u krvi njegovo mišljenje je bilo površno i imao je smanjenu mogućnost uvida u uzročno posledičnu vezu svojih postupaka, čime se može objasniti njegov agresivan akt prema A.L. Imajući u vidu da je ranije postojalo neslaganje između učinioca i žrtve, da je sukob između njih trajao godinama, da se nastavio posle izlaska učinioca iz zatvora, kod učinioca je došlo do nagomilavanja negativnih emocija, koje su kritičnom prilikom usled slabljenja kontrolnih mehanizama ličnosti pod uticajem alkohola „*provalile*“ i dovele do neprimerenog postupanja učinioca kritičnom prilikom.

Na glavnom pretresu veštak je, izjašnjavajući se u vezi navoda iz nalaza i primedbi da je protivrečno to što se učinilac kritičnom prilikom nalazio u stanju jednostavne alkoholne opijenosti, a postupao u stanju bitno smanjene uračunljivosti, objasnio. „*da se određene stvari vezane za vrste pijanstva, odnosno opijenosti, kao i gradacija stepena alkoholisanosti u svetlu uračunljivosti, zavise od vrste reakcije na alkohol. Kod svake osobe su moguće dve vrste reakcija na alkohol i to jedna je jednostavna, normalna reakcija na alkohol, druga je abnormalna u vidu opijenosti, koja može biti komplikovana ili patološka. Jednostavna reakcija na alkohol u zavisnosti od koncentracije alkohola u krvi, može biti lakog, srednje teškog i teškog stepena. Kod normalne alkoholisanosti osoba može biti u širokom dijapazonu, zavisno od vrednosti alkohemije, uračunljiva, smanjeno uračunljiva i bitno smanjeno uračunljiva ili neuračunljiva. Kod komplikovanog pijanstva osoba može biti bitno smanjeno uračunljiva ili potpuno neuračunljiva, dok se kod patološkog pijanstva radi o privremenoj duševnoj poremećenosti gde je potpuno izgubljen sud realnosti, gde osoba postupa vođena psihopatološkim motivima i nema kontakt sa realnošću. Veoma male količine alkohola mogu da dovedu do patološkog pijanstva i u tom slučaju uračunljivost je isključena*“.

Na osnovu nalaza i mišljenja veštaka sudskog psihijatra, sud je utvrdio da je učinilac bio u uračunljivom stanju, s tim da je njegova sposobnost da shvati značaj svog dela i upravlja svojim postupcima bila bitno smanjena, usled stanja srednje teškog stepena alkoholisanosti, da je sa direktnim

umišljajem lišio života svoju razvedenu suprugu, pri čemu je bio svestan zabranjenosti dela i hteo njegovo izvršenje.

Iz spisa predmeta proizlazi da je motiv izvršenja krivičnog dela ubistva člana porodice koga je izvršilac zlostavljao bila, pre svega, dugogodišnja netrpeljivost učinioca prema žrtvi. Prema iskazu učinioca, on nije podnosio suprugu zbog toga što je smatrao da nije uredna, da se viđa sa drugim muškarcima, da ga vređa, da ne čuva decu kako treba, da ne održava higijenu u kući. Njegove reči ukazuju na veliku dozu mržnje prema supruzi, koja se još povećala posle njegovog izlaska iz zatvora. Na to upućuju i presude zbog krivičnog dela nasilja u porodici, koje je učinilac izvršio prema žrtvi.

Ličnost i ponašanje žrtve

Žrtva A.L. je bila razvedena supruga učinioca, sa kojim ima dvoje zajedničke dece, od kojih je jedno u momentu ubistva bilo maloletno. Podaci o žrtvi su veoma oskudni. U spisima predmeta postoji podatak da je imala 38 godina, da je rođena u gradu, ali nema podataka gde je živela, niti podataka o njenom zanimanju, stručnoj spremi i zaposlenju.

Žrtva A.L. podnela je tužbu za razvod braka nadležnom sudu dok se učinilac G.L. nalazio na izdržavanju kazne zatvora. Juna 2013. godine brak je razveden, a maloletni sin R.L. poveren je na čuvanje i vaspitanje majci A.L. Zajednička ćerka učinioca i žrtve H.L. nije živela u zajedničkom domaćinstvu, već u drugom gradu, i to od dana kada je učinilac otišao na izdržavanje zatvorske kazne.

Prema podacima iz spisa predmeta, A.L. je dugo godina trpela zlostavljanje od strane učinioca. Iz njenog zdravstvenog kartona sud je utvrdio da je i ranije imala fizičke povrede. Poslednji fizički napad učinioca pretrpela je 6. 12. 2014. godine, kada je od udarca učinioca pretrpela povredu, pucanje bubne opne. Na osnovu izveštaja Doma zdravlja u Čoki od 15.7.2016. godine i navoda iz zdravstvenog kartona opšte prakse za A.L., sud je utvrdio da se „oštećena 07.12.2014. obraćala službi hitne medicinske pomoći Čoka oko 17h, navodeći da ju je bivši muž udario otvorenom šakom preko levog obraza i uha i da oseća zujanje u levom uhu, da

je pregledana od strane dežurne lekarke, da je doktorica evidentirala i dokumentovala nasilje, te telefonskim putem izvestila centar za socijalni rad, dok je oštećena navela da je slučaj prijavila policiji, kao i da je oštećena kao pacijent dobila uput za specijalistički pregled kod otorinolaringologa, koji je, prema navodima iz izveštaja, a do kojih saznanja su došli od policije, obavila sutradan 8. 12.2014. u Senti, ali se nije javila sa nalazom kod svog izabranog lekara”.

Povodom ovog događaja podneta je poslednja prijava policiji vezana za nasilje u porodici prema A.L. Povodom prijave policijske uprave u vezi sa ovim događajem, centar za socijalni rad je 8.12.2014. načinio plan početne procene sa pregledom planiranih aktivnosti i izdao upozorenje učiniocu da ne sme fizički da zlostavlja bivšu suprugu i da mu se „*zabranjuje svako bezobzirno i zlonamerno ponašanje*”. Stručni tim centra za socijalni rad je procenio da će se „*izricanjem mere upozorenja G.L. smanjiti rizik od izloženosti njegove bivše supruge fizičkom nasilju, a što će zaštititi njena prava i interese da živi bez nasilja, s tim da ukoliko izrečena mera ne da očekivane rezultate, organ starateljstva će u saradnji sa policijom preduzeti mere koje će obezbediti veći stepen zaštite A.L.*”. Prilikom davanja izjave pred nadležnim centrom za socijalni rad 08.12.2014, A.L. je dostavila na uvid potvrdu lekara specijaliste u kojoj su konstatovane povrede od udarca (pucanje bubne opne). Na osnovu usmenog dogovora sa zaposlenima u centru za socijalni rad, žrtva je trebalo da se javi centru 10.12.2014. u 09.00 časova. Međutim, tog dana je u 08.00h učinilac žrtvu ubio.

Prema oceni suda, žrtva A.L. svojim ponašanjem nije doprinela izvršenju ubistva.

Tok krivičnog postupka

Tokom trajanja krivičnog postupka, održano je jedno pripremno ročište i tri glavna pretresa, a u ponovljenom postupku takođe tri glavna pretresa. Učinilac je lišen slobode 10.12.2014. i određen mu je pritvor 12.12.2014. Pritvor je produžavan sve do 30.12.2015. godine, kada je upućen na izdržavanje kazne zatvora. Na glavnom pretresu izvedeni su sledeći dokazi: saslušanje okrivljenog, čitanje zapisnika o uviđaju mesta događaja

MU PU Kikinda, izveštaja ambulante za A.L. od 10.12.2014. godine, ispitivanje svedoka, veštačenje, čitanje zapisnika o uviđaju, izveštaja o forenzičkom pregledu lica mesta, mišljenja veštaka sudske medicine, psihologa, psihijatra, izveštaja centra za socijalni rad, čitanje presuda za lišavanje roditeljskog prava i izvršenje krivičnog dela nasilja u porodici.

Očevidaca krivičnog dela teškog ubistva nije bilo. Ispitani svedoci su se izjašnjavali o svojim saznanjima o odnosu učinioca i žrtve, kao i o situaciji neposredno posle izvršenja krivičnog dela. Ispitana kao svedok, ćerka žrtve je izjavila da se njeni roditelji nisu slagali, da joj se majka žalila da su se tukli, da joj je žao kako se otac ponašao prema majci i da je saosećala zbog njene nemoći da mu se suprotstavi i zaustavi nasilje. Drugi svedoci su izjavili da su odnosi učinioca i žrtve bili poremećeni, da su se svađali oko toga s kim se A.L. vidala nakon razvoda braka, oko prodaje stvari, zbog dugova i sl. Prema iskazu svedoka *„okrivljeni je zlostavljao oštećenu, tukao je, vukao za kosu, nanosio joj psihičke patnje, tražeći joj da se iseli iz kuće, uskraćujući joj korišćenje električne energije u sobi koju je koristila zajedno sa sinom, [...] da joj je branio posete, da je prijavljivao da zanemaruje sina, a što je utvrđeno pred nadležnim centrom za socijalni rad da je neistinito, da joj je govorio da je opet ‘iskopčana’, da je ‘za ludnicu’.“*

Na glavnim pretresima saslušana su i službena lica PS Čoka – N.Ž, P.R. i S.B, koji su dolazili kod učinioca i žrtve po prethodno prijavljivanim slučajevima nasilja u porodici. Svedok S.B, koji je tog jutra kada se dogodilo ubistvo otišao do kuće učinioca da mu uruči poziv za saslušanje zbog ranijeg nasilja prema A.L, na glavnom pretresu 4.11.2015. u jednom delu svoje izjave naveo je: *„U jednom momentu, kada sam prišao kapiji iz kuće je izašao G.L, znam da je na sebi imao papuče, braon džemper sa zavrnutim rukavima, na obe ruke do lakata, kada je prišao da otključa kapiju, odnosno kada je otvorio vrata na kapiji, tada sam mogao da vidim i video sam da su njegove obe ruke, odnosno šake bile krvave, a po nadlakticama na obe ruke su se videle mrlje od krvi. Pitao sam gde je A.L. i šta se desilo, a G.L. je meni rekao ‘Ajde da vidiš šta sam joj uradio’, ja sam ga pitao kome si uradio i šta si uradio [...]“*. Drugi policijski službenik je posvedočio da je kritičnom prilikom, oko 9h, došao do kuće okrivljenog, video da su okrivljenom koji je izlazio prema kapiji ruke bile krvave. Kada ga je upitao šta se dogodilo, okrivljeni mu je rekao – *‘Dođi da vidiš šta sam uradio’*.

Predstavница Centra za socijalni rad Čoka, saslušana u svojstvu svjedoka, potvrdila je u svom iskazu „*da su okrivljeni i oštećena imali evidentne probleme, da su vođeni odgovarajući parnični i krivični postupak protiv okrivljenog, da je u vezi navoda okrivljenog da je oštećena zanemarivala sina i da nije održavala higijenu prostorija u kojima su stanovali, centar utvrdio izlaskom na lice mesta i proverama da navodi okrivljenog nisu bili tačni, da su ga upućivali na pokretanje sudskih postupaka u vezi pitanja plaćanja komunalija i prodaje određenih stvari od strane oštećene*”.

Krivično delo je u sudskoj presudi kvalifikovano isto kao u optužnici: teško ubistvo iz čl. 114. st. 1. tač. 10. KZ (lišenje života člana porodice kojeg je prethodno zlostavljao). Učinilac je lišio života svoju razvedenu suprugu koju je prethodno zlostavljao. Izvršeno krivično delo ubistva moglo je biti kvalifikovano kao lišenje života člana porodice kojeg je prethodno zlostavljao jer su posle razvoda G.L. i A.L. živeli u istoj kući, tako da je ona imala status člana porodice, saglasno čl. 112. tač. 28. KZ, koji propisuje da se članovima porodice smatraju i bivši supružnici, ako žive u zajedničkom domaćinstvu.

Krivična sankcija

Prvostepeni sud je učinioca oglasio krivim i osudio na kaznu zatvora u trajanju od 30 godina. Odlučujući o vrsti i visini krivične sankcije, sud je imao u vidu okolnosti bitne za odmeravanje kazne.

Olakšavajuće okolnosti na strani učinioca sud nije pronašao, iako je utvrđeno da je delo izvršio u stanju bitno smanjene računljivosti, jer je sud imao u vidu da je sam sebe doveo u takvo stanje upotrebom alkohola. Kao otežavajuće okolnosti, sud je uzeo u obzir da je učinilac ostavio dve mlade osobe bez majke, od kojih je jedna maloletna, da ih je lišio majčinske ljubavi u životnoj dobi kada im najviše treba, da im je nametnuo breme koje će biti prinuđeni da nose kroz ceo život, njegovu raniju osuđivanost za krivična dela sa elementima nasilja, kao i činjenicu da je protekao kratak vremenski period u odnosu na ranije izvršena dela i na izdržane kazne, što, po mišljenju suda, ukazuje da je okrivljeni sklon vršenju krivičnih dela sa elementom nasilja i da krivične sankcije nisu pozitivno uticale na okrivljenog da prestane da vrši krivična dela.

Na prvostepenu presudu žalbe su izjavili Više javno tužilaštvo u Zrenjaninu, učinilac i njegov branilac. Tužilac je izjavio žalbu zbog odluke o kazni i u žalbi je predložio da učinilac bude strožije kažnjen. Učinitelj je izjavio žalbu zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i pogrešne primene krivičnog zakona. Branilac učinioca je žalbu izjavio zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o krivičnoj sankciji. U žalbi je predložio da pobijana presuda bude preinačena na način što će učinilac biti oslobođen od optužbe za krivično delo koje mu se stavlja na teret ili što će mu biti izrečena blaža kazna. U pismenom predlogu Apelacionog javnog tužilaštva u Novom Sadu predloženo je da Apelacioni sud usvoji žalbu Višeg javnog tužilaštva u Zrenjaninu i prvostepenu presudu preinači u pogledu odluke o kazni tako što će učinioca osuditi na kaznu zatvora u dužem trajanju.

Drugostepeni sud je najpre usvojio žalbu branioca okrivljenog, ukinuo presudu i vratio na ponovno suđenje. Po sprovedenom postupku doneta je ista presuda u pogledu kvalifikacije krivičnog dela, odluke o krivici i kazni. Ponovo su uložili žalbe okrivljeni, branilac okrivljenog i tužilac, međutim žalbe su odbijene i presuda je potvrđena.

Trajanje postupka

Krivični postupak u ovom slučaju je trajao od 11.12.2014. godine (datum podnošenja krivične prijave) do 20.02.2017. godine (datum nastupanja pravnosnažnosti). Od datuma izvršenja krivičnog dela (10.12.2014). do podizanja optužnice (14.5.2015) prošlo je skoro šest meseci, prvostepena presuda je doneta 3.12.2015. godine, posle skoro 12 meseci od podizanja optužnice, dok je drugostepena presuda doneta 9.5.2016. godine, posle šest meseci od donošenja prvostepene presude. U ponovljenom postupku, prvostepena presuda je doneta 28.10.2016. godine, a drugostepena 20.2.2017. godine, kada je nastupila i pravnosnažnost. Od izvršenja dela, do pravnosnažnosti presude proteklo je nešto više od tri godine.

KOMENTARI

Ovaj predmet je ilustrativan primer neefikasnosti rada centara za socijalni rad u zaštiti žrtava od nasilja u porodici. Iako je lekar Doma zdravlja obavestio telefonom Centar za socijalni rad u Čoki o izvršenom nasilju i povredama koje je žrtva zadobila, jedina mera koju je centar preduzeo jeste upozorenje dato učiniocu da više ne vrši nasilje. Očigledno je da procena centra da je dovoljno samo upozorenje nije bila pravilna, niti dovoljna za osiguranje bezbednosti žrtve, koja mora biti prioritet u radu, posebno ako se ima u vidu da je učinilac ranije bio osuđivan za nasilje prema žrtvi. Jedina mera koja je u ovakvim okolnostima bila primerena, i koja bi možda mogla da spreči ubistvo, bilo bi razdvajanje žrtve i učinioca, odnosno smeštaj žrtve u sigurnu kuću. Treba imati u vidu da je u konkretnom slučaju žrtva nastavila da živi u zajedničkom domaćinstvu sa učiniocem, po njegovom povratku iz zatvora na koji je osuđen zbog nasilja u porodici prema žrtvi, uprkos tome što je on ispoljavao otvorenu mržnju i netrpeljivost prema njoj. Najčešći razlog za ostatak u zajednici sa nasilnikom je nepostojanje izbora zbog nemogućnosti da žrtve obezbede sebi smeštaj i ekonomski se osamostale.

Ubistvu A.L. prethodili su njeni pokušaji da ostvari sudsku zaštitu od nasilja u porodici koje prema njoj i njenom sinu vršio G.L. Sud, međutim, nije pružio zaštitu propisanu Porodičnim zakonom. Umesto određivanje mera koje obezbeđuju zaštitu A.L. i njenom sinu, sudija Osnovnog suda u Kikindi – sudska jedinica u Novom Kneževcu, zabranio je strankama da se „međusobno vređaju“, kao i „svako drsko, bezobzirno i zlonamerno ponašanje jedno prema drugom“. U nastojanju da doprinese poboljšanju odnosa među strankama, sudija je posegao i za merama koje zakon ne propisuje, naloživši strankama da „jedan drugog ne uznemiravaju, smetaju u nesmetanom korišćenju električne energije“, te „da troškove utrošene električne energije snose na jednake delove“. Ovakva presuda, iz koje se ne vidi ko je žrtva, a ko učinilac nasilja,

mogla je samo da ohrabri učinioca, jer je stav da su stranke podjednako odgovorne za nasilje.

U ovom slučaju učinilac ubistva je već bio osuđen za krivično delo nasilja u porodici i izdržao je kaznu zatvora od tri godine i šest meseci. Očigledno je, međutim, da tokom izdržavanja kazne nisu primenjene odgovarajuće mere tretmana u cilju resocijalizacije, koje bi uticale da učinilac promeni svoje ponašanje. Zato bi u kreiranju mera za prevenciju femicida svakako trebalo razmotriti mogućnost da za učinioce krivičnih dela nasilja u porodici budu predviđeni adekvatni oblici tretmana, koji bi ostvarili stvarni efekat na buduće ponašanje učinilaca u porodičnom kontekstu.

Ovaj slučaj ubistva mogao je biti kvalifikovan kao teško ubistvo člana porodice kojeg je učinilac prethodno zlostavljao, jer je žrtva bila razvedena supruga učinioca, koja je sa njim živela u zajedničkom domaćinstvu. U istim ovim okolnostima, da je žrtva, samo dan pre ubistva napustila zajedničko domaćinstvo, delo ne bi moglo biti kvalifikovano kao teško ubistvo iz čl. 114. st. 1. tač. 10. KZ. To je posledica neadekvatnog zakonskog rešenja u pogledu kruga subjekata koji se prema KZ smatraju članom porodice, odnosno rešenja da se bivši supružnik smatra članom porodice samo ako živi u zajedničkom domaćinstvu sa učiniocem.

Slučaj br. 5: učinilac S J. žrtva S.K.

Modalitet izvršenja, obeležja i pravna kvalifikacija krivičnog dela

Policajska uprava za grad Beograd podnela je 29. 09. 2013. godine krivičnu prijavu protiv učinioca S.J. Urađena je i službena beleška o forenzičkom pregledu lica mesta MUP RS - PU za grad Beograd - Odeljenje za OKT Kt. 1000-2187/2013 D. br. 6554/2013 od 29. 09. 2013.

Više javno tužilaštvo u Beogradu podnelo je 21.1.2014. godine optužnicu protiv učinioca J.S. u kojoj je navedeno: „ Dana 29. 09. 2013. oko 14.50 časova S.J. je lišio života svoju suprugu na taj način što je metalnim peharom sa mermernim postoljem oko dvadeset puta udario S.K, kojom prilikom je oštećena zadobila povrede u vidu velikog razorenja mozga u slepoočnom predelu obostrano što je u svom skupnom dejstvu, kao i po osnovici na brojnim mestima, koje su u svom skupnom dejstvu bile smrtonosne, sa sledstvenim višestrukim utisnutim prelomima kostiju krova lobanje u celini i razorenjem moždane mase velikog mozga u predelu oba slepoočna predela, a iste povrede je zadobila i u predelu leve ruke u celini i predelu desne šake, usled kojih je preminula - čime je izvršio krivično delo ubistvo iz člana 113. Krivičnog zakonika.“

U obdukcionom zapisniku Instituta za sudsku medicinu “Milovan Milovanović” od 30.9.2013. konstatovano je da je smrt nasilna i da je nastupila usled razorenja po život važnih moždanih centara. „Povrede, prelomi kostiju lobanje i razorenje, po život važnih moždanih centara, nanete su tupim, teškim i zamahnutim mehaničkim oruđem”.

U nalazu i mišljenju veštaka sudske medicine konstatovano je da je žrtva bila oko 20 puta udarena metalnim peharom sa mermernim postoljem i da je tom prilikom zadobila niz povreda po glavi. Navešćemo neke od povreda konstatovanih u obdukcionom zapisniku i nalazu i mišljenju veštaka sudske medicine, koji ukazuju na veliku brutalnost prilikom izvršenja dela: krvni podlivi kože u desnoj polovini jagodičnog predela sa zahvatanjem spoljašnje polovine gornjeg i donjeg kapka desnog oka i desnog nadobrnog i desnog čeonog predela, krvni podlivi oba kapka levog oka, zahvatajući levi jagodični predeo, sve do levog predušnog predela, oguljotina kože spoljašnjeg ugla leve obrve naniže preko obraza prugasto, razderine upolje od spoljašnjeg ugla levog oka i spoljašnjeg ugla leve obrve, nagnječenje kože gornje polovine oboda leve ušne školjke i kože oko leve ušne školjke i levog zaušnog predela sve do leve bočne strane vrata, razderine u levoj polovini vertikalnog dela čeonog predela, krvni podliv cele leve polovine čeonog predela, dve razderine na granici između levog čeonog i levog slepoočnog predela, razderine u kosmatom delu glave međutemenog predela, razderine u kosmatom delu glave u prednjoj trećini levog temenog predela, velike razderine u kosmatom delu glave, u desnoj polovini temenog predela, velike

relativno paralelno i uzdužno sa središnjom linijom temena, razderine na oko 1 cm udesno od ove rane paralelno položene, većeg broja manjih razderina u desnom temenoslepoočnom predelu na ukupnoj površini 13x15 cm, jedna velika razderine u desnoj polovini temenog predela, višestruki prelom kostiju krova ovog dela lobanje, razderine iznad vrha leve ušne školjke u levom slepoočnom predelu iznad ušne školjke koje zahvataju i levu polovinu potiljačnog predela, oguljotine i razderotine predela oko ušiju, čeonog dela, bočne strane vrata, dve razderine između levog čeonog i slepoočnog predela, velike razderine kosmatog dela glave, veći broj manjih razderina u desnom temenom slepoočnom predelu, veliku razderinu u desnom temenom predelu, višestruki prelom krova ovog dela lobanje, velike razderine u temenoslepoočnom i levoj polovini potiljačnog prostora čije dno čini nagnječeno raskidano tkivo poglavine i prelomljene kosti lobanje, krvni podliv u predelu korena nosa, krvni podlivi površine levog ramena, leve nadlaktice, leve podlaktice, površine leve šake i prstiju, krvni podlivi desne šake i prsta, razderine palca desne šake, krvni podliv desne podlaktice, veliki broj manjih razderina u potiljačnom predelu glave, razderine u prostoru sredine potiljačne kvrge i leve temene kvrge na čijem se dnu nalazi deo lobanje koji je potpuno odlomljen, gde se u prostoru rane vidi deo moždane mase prelomljene kosti i delovi kose koji su utisnuti put lobanjske duplje, krvni podlivi na leđima, višestruki utisnuti prelomi desne temene i desne slepoočne kosti, višestruki utisnuti prelomi leve polovine potiljačne kosti, temene i slepoočne kosti pukotinast preloma grebena nosne kosti sa odvojenom hrskavicom nosa, velikog dela, veliko razorenja mozga u slepoočnom predelu, obostrano, kao i po osnovici na brojnim mestima, deo lobanje potpuno odlomljen, gde se u prostoru rane vidi deo moždane mase prelomljene kosti i delovi kose, koji su utisnuti put lobanjske duplje. Sve navedene povrede su u svom skupnom dejstvu bezuslovno bile smrtonosne.

Ispitan na glavnom pretresu, veštak sudske medicine je precizno naveo da su kod *„oštećene obdukcijom ustanovljene brojne takozvane odbrambene povrede, na podlacticama i šakama pokojne, što očigledno govori o tome da se ona grčevito branila od udaraca u predelu glave sve do momenta kada je jedan od tih udaraca, kojih je bilo više takve jačine, zaobišao njenu odbranu, što je za posledicu imalo i prelome kostiju, koji su evidentirani u predelu obe slepoočne i obe temene kosti krova lobanje, kao i u predelu leve potiljačne kosti“*.

U dopunskom nalazu i mišljenja veštaka sudske medicine od 17.1.2014. navodi se da su kod žrtve ustanovljene brojne odbrambene povrede po rukama, kojima je pokušala da odbrani svoju glavu i lice, a imajući u vidu predmetno oruđe kojim su joj nanete sve povrede brojnim udarcima (preko 20), smrtni ishod nije nastupio posle prvog udarca, da je imajući u vidu brojnost zadobijenih povreda, njihovu lokalizaciju, raspored, intenzitet udaraca kojima su nanošene, bilo potrebno da žrtva zadobije nekoliko udaraca po glavi (oko 20) da bi izgubila svest, što je dovelo do nestanka njenog odbrambenog stava, nakon čega je učinilac nastavio, bez otpora žrtve, da zadaje udarce koji su dalje produbili oštećenje za život važnih moždanih centara kod žrtve sve do razorenja i sledstvenog nastanka smrtnog ishoda pre završetka nanošenja preostalih udaraca, tako da je žrtva do gubitka svesti trpela veliki strah, patnje i bolove.

U sudskom postupku, na osnovu izvedenih dokaza, učinilac S.J. je oglašen krivim jer je nesumnjivo utvrđeno da je izvršio krivično delo ubistva iz čl. 113. KZ, na taj način što je svoju suprugu S.K. metalnim peharom sa mermernim postoljem udario po glavi oko 20 puta, tako da je ona zadobila niz smrtonosnih povreda glave, opisanih u obdukcionom zapisniku i nalazu i mišljenju veštaka sudske medicine, usled kojih je preminula.

Mesto izvršenja krivičnog dela je grad, isto kao i mesto stanovanja učinioca i žrtve. Učinilac je lišio života svoju suprugu u kući u kojoj su zajedno stanovali sa dvoje maloletne dece. Ubistvo je izvršeno 29.09.2013. u 14.50h. Neposrednih svedoka ubistva nije bilo, ali je jedan od svedoka ispitanih na glavnom pretresu posvedočio da se čula galama iz stana, da je posumnjao da se nešto desilo u stanu žrtve, što se i potvrdilo kada je ćerka učinioca i žrtve, koja je bila kod njega u stanu, otišla u stan po igračku, i po povratku vrištala i povikala „tata je ubio mamu, sav je krvav, ne vidim mamu nigde”.

Ličnost i ponašanje učinioca

U vreme izvršenja krivičnog dela učinilac je imao 33 godine. Bio je oženjen i iz tog braka ima dvoje maloletne dece. Po zanimanju je ekonomista, završio je Višu turističku školu i Višu poslovnu školu, bio je zaposlen, putovao je i dobro zarađivao. Rođen je u gradu i živi u gradu, ranije nije

bio osuđivan. Odrastao je u kompletnoj porodici, ali u spisima predmeta nema podataka o porodičnim odnosima u njegovoj primarnoj porodici, zanimanju oca i majke, eventualnom ranom zlostavljanju, devijantnim ponašanjima i vršenju krivičnih dela u maloletstvu. Postoji podatak da je posle izvršenja ubistva pokušao da izvrši samoubistvo tako što je skočio sa terase na betonski krov garaže. Lečen je u Specijalnoj zatvorskoj bolnici u Beogradu na Internom odeljenju, od 24.10.2013. do 21.5.2014. godine, zbog oduzetosti donjih ekstremiteta, nemogućnosti hodanja i kontrole sfinktera, što je posledica pokušaja samoubistva i pada sa visine na betonski krov garaže.

Saslušan u pretkrivičnom postupku učinilac je priznao da mu je „*pao mrak na oči*“ zbog toga što ga je supruga ujela za rame i da je peharom udario svoju suprugu u glavu, ali da se ne seća koliko puta. Kad je bio u pritvoru pisao je pisma ćerki u kojima je isticao da je suprugu mnogo voleo i naglasio „*neka mi Bog oprostí što sam je ubio, Bog treba da me primi u njegovu zajednicu grešnika*“. Saslušan na glavnom pretresu, učinilac je promenio svoj iskaz utoliko što je tvrdio da je ponašanje supruge znatno doprinelo da dođe do fatalnog ishoda, da mu je ona svakodnevno govorila da mora da napusti stan, jer ako tako nastave „*do Nove godine će neko nekoga da ubije*“, da je on na to rekao da „*nema šanse da zbog neke budale kao što je ona robija ni godinu dana*“, a ona je, kako je naveo, odgovorila da bi ona zbog njega robijala dvadeset godina.

Prema izjavi S.J, on je sa suprugom S.K. i dvoje maloletne dece, dve ćerke, živeo u stanu u kući u kojoj su na posebnim spratovima živeli baka i braća od stričeva njegove supruge. Imali su različite karaktere, ali se S.J. nadao da će se njihovi različiti karakteri vremenom usaglasiti, da mu je porodica na prvom mestu i da su mu deca „*iznad braka*“. U toku trajanja bračne zajednice, supruga je čak sedam puta fizički napadala. On nikada nije prvi počinjao svađu, kada ga je prvi put udarila šakom po vratu, impulsivno je udario po ramenu tako da je pala. Posle toga joj je pomogao da ustane i izvinio se. Nije prijavljivao policiji da ga je supruga napadala, ali je o tome obavestio njenog oca i zamolio ga da razgovara sa njom, jer je smatrao da treba da odu kod psihologa ili u bračno savetovalište. Misli da je glavni problem kod njegove supruge bilo višegodišnje držanje dijete, jer je po ceo dan gladovala, zatim je jela noću kad svi legnu da spavaju i imala

je česte glavobolje. Prvi put mu je rekla da hoće da se razvede maja 2013, ali su se posle toga odnosi normalizovali, čak se pohvalila sestri da je ponovo doživela „*renesansu ljubavi*.“ Tada su sa decom bili na moru u H.N. kod njegovih roditelja. Međutim, posle povratka sa mora, rekla mu je da traži stan, da se iseli iz kuće i da hoće da se razvede. Zbog toga je S.J. odlučio da ode kod svojih roditelja, kod kojih je ostao do septembra 2013. godine.

U svom iskazu S.J. navodi da je jednom prilikom pitao S.K. zašto hoće da se razvede, a ona mu je odgovorila da nema posebnog razloga, ali da ona više takav život ne može da podnese. Na njeno traženje da on izađe iz stana rekao je da se to neće desiti dok mu njen otac ne vrati 20.000 eura koje mu je pozajmio. To je rekao i njenim roditeljima, ali je njen otac odgovorio da on taj novac nema. Osim toga, učinilac je naveo da je na mobilnom telefonu S.K. pronašao poruku u kojoj je pisalo da će ga neko „*ometlati tokom zime kad se bude vraćao sa posla*“, ali da snimak poruke ne poseduje.

Prema iskazu S.J., zbog briga oko razvoda, imao je problema sa nesanicom. Spavao je samo sat do sat i po vremena, pa je otišao kod roditelja na more. Međutim, stanje se nije promenilo i morao je da se javi lekaru neuropsihijatru, koji mu je dijagnostifikovao tešku depresiju, jer je bio u teškom psihičkom stanju. Sa S.K. se telefonom dogovorio da 29.9.2013. godine dođe u kuću po svoje stvari kako bi se iselio. Tog dana je oko 13h došao u kuću, igrao se sa decom, kada je ušla njegova tašta i vrištećim glasom rekla „*čula sam da su se jako zalupila vrata, pa sam pomislila da se dogodila neka nesreća*“, pa, kada joj je S.K. rekla da se nije ništa dogodilo, pitala je S.J. kako je, a on je odgovorio da je očajno jer mu S.K. rastura porodično gnezdo, da mora da napusti decu kojoj je bio i otac i majka. Posle odlaska tašte, počeli su da se dogovaraju oko razvoda i viđanja dece, kada mu je S.K. rekla da decu može da viđa svakog drugog vikenda, da deca ne mogu da spavaju kod njega jer je stan u kome namerava da živi neuslovan za njih, te da će, ako se preseli na more u H.N. decu moći da viđa na tri meseca. Zatim je pitao S.K. da li može da dođe za sledeći dan i odnese stvari ukoliko ne stigne da sve spakuje toga dana, što je ona odobrila. Otišao je do garderobera i počeo da se pakuje, međutim, ona mu je zgazila kofer tri puta. U jednom trenutku, dok je prolazila pored njega, zanela se, on je zagrlio da je pridrži, nakon čega je video „*njene čeljusti koje idu prema njegovom vratu, ali nije uspela da ga ugrize za vrat, već ga je ugrizla za rame [...] vukla je kožu kao*

da će je otkinuti.“ Prema navodima S.K., tada mu se „pojaviła neka magla pred očima, zatim crno“, a sledeće čega se seća jeste da je S.K. ležala preko njega na njegovim grudima, da je u tom trenutku čuo ćerku da sa nekim razgovara i da se penje uz metalne stepenice, a pošto vrata nisu bila zaključana, da je on ustao i zaključao vrata. U tom trenutku je primetio da u desnoj ruci drži pehar sa metalnim postoljem, koji je dobio od firme 2005. godine kao najbolji radnik. Pokušao je da S.K. prebaci na krevet, ali nije uspeo jer je bila teška, pa se okliznuo na neku majicu i haljinu tako da su oboje pali. U svom iskazu S.J. dalje navodi da je video je „tri kapi krvi ispod njene glave“, i da je vrisnuo „ne mogu to da podnesem“, hteo je da skoči kroz prozor, ali da je S.K. rekla „ne“, da je zagrlio, poljubio i rekao „čuvaj našu decu,“ posle čega je skočio kroz prozor preko terase. Navodi da je hteo da se ubije jer „nije mogao da podnese da je povredio ženu koju voli“.

U toku postupka obavljeno je sudsko psihijatrijsko i psihološko veštaćenje učinioca. Prema nalazu i mišljenju sudskog veštaka neuropsihijatra, nalazu i mišljenja Komisije sudskih veštaka (neuropsihijatar, psiholog), kao i na osnovu njihovih iskaza na glavnom pretresu, učinilac je „osoba sa emocionalno nestabilnom strukturom ličnosti, čije su intelektualne sposobnosti u granicama proseka“. U vreme izvršenja krivičnog dela nalazio se u stanju povišene emocionalne napetosti sa psihološkim sadržajem afekta besa, gneva srednjeg intenziteta, ali da u forenzičko psihijatrijskom smislu ovo afektivno stanje ne predstavlja medicinsku komponentu stanja jake razdraženosti; da se nesećanje kritičnog događaja koje učinilac navodi sa psihijatrijskog staništa ne može objasniti mehanizmom potiskivanja; da se radi o nesvesnom mehanizmu odbrane kojim osoba potiskuje neprijatni ugrožavajući sadržaj u nesvesni deo ličnosti i da na taj način pokušava da sačuva svoju psihičku stabilnost i integritet, što znači da kod učinioca nije registrovano postojanje patološkog afekta. Brojnost i lokalizacija povreda koje je učinilac zadao žrtvi, prema nalazu i mišljenju veštaka, ne mora biti u korelaciji sa jaćinom afekta niti mora istovremeno da znači da se radi o patološkom afektu ili o afektu visokog intenziteta. Kod učinioca nije utvrđeno postojanje duševne bolesti, duševne zaostalosti, privremene duševne poremećenosti.

Prema podacima iz spisa predmeta, učinilac u vreme izvršenja krivičnog dela nije bio pod uticajem alkohola ili opojnih droga. Dugotrajni loši i poremećeni braćni odnosi, bes, nezadovoljstvo, osujećenost, stalna

konfliktna situacija, neslaganje sa razvodom koji je žrtva zahtevala, frustriranost zbog činjenice da žrtva stalno traži od njega da se iseli iz stana, mogu u ovoj situaciji da predstavljaju motive za izvršenje krivičnog dela.

U pogledu uračunljivosti učinioca, sud je našao da je učinilac bio uračunljiv u vreme izvršenja krivičnog dela, da je bio svestan svog dela i hteo njegovo izvršenje, da je postupao sa direktnim umišljajem, da je bio svestan zabranjenosti dela, uzročno posledične veze između brojnih intenzivnih udaraca u predelu glave delom pehara koji je imao dovoljnu težinu i posledice koju je njegova radnja izazvala. Nije bilo okolnosti koja bi isključivala krivicu učinioca, koji se u vreme izvršenja krivičnog dela nalazio u stanju povišene emocionalne napetosti, sa psihološkim sadržajem besa srednjeg intenziteta, pri čemu su njegove sposobnosti shvatanja značaja dela, kao i mogućnosti upravljanja postupcima bile smanjene do stepena bitnog, ali ne i bitno.

Sud je cenio odbranu učinioca na glavnom pretresu, pa je prihvatio njegovu odbranu iz pretkrivičnog postupka, nalazeći da je pamćenje učinioca tada bilo svežije i očuvanije, nego 18 meseci kasnije, kada je iznosio odbranu na glavnom pretresu. U pretkrivičnom postupku učinilac je detaljno opisao brojne relevantne okolnosti koje se tiču izvršenja krivičnog dela, naveo je do detalja šta se sve dogodilo kritičnom prilikom, da je metalnim peharom udario suprugu po glavi, ali da se ne seća koliko puta. Odbrana učinioca izneta na glavnom pretresu, po oceni suda, ukazuje da je hteo da poboljša svoj položaj i umanji krivicu navodeći ponašanje žrtve, koje je bilo za njega provokativno: da je gazila njegov kofer, da ga je ugrizla za rame kada nije mogla za vrat, da mu je vukla kožu kao da će je otkinuti, da nije video krv na njoj, već na svojim grudima, ali da se ne seća da je udario u glavu metalnim peharom. Takođe, sud nije prihvatio odbranu učinioca u delu u kome je naveo da je video tri kapi krvi ispod glave S.K, da je hteo da skoči kroz prozor, a da mu je S.K. navodno rekla „ne“, jer je na osnovu nalaza i mišljenja veštaka sudske medicine utvrđeno da su kod žrtve postojale brojne odbrambene povrede po rukama, kojima je pokušala da zaštititi svoju glavu i lice. Osim toga, postoji velika disproporcija u intenzitetu ugriza, koji nije imao nikakve ozbiljne posledice po učinioca i povreda koje je učinilac naneo žrtvi (nastavio je da udara žrtvu iako nije pružala otpor) i lišio je života.

Ličnost i ponašanje žrtve

U vreme izvršenja krivičnog dela žrtva je imala 33 godine. Rođena je u gradu i živela je u gradu. Bila je udata za učinioca i iz tog braka imala je dvoje maloletne dece, dve devojčice od sedam i devet godina. Drugi podaci o žrtvi, kao što su obrazovanje, završena škola, zaposlenost, nisu poznati, jer ih nije bilo u spisima predmeta. Prema iskaza svedoka, oca učinioca, S.K. je nekoliko meseci pre kritičnog događaja radila u kući „*nešto oko kozmetičkih usluga*.“ U vreme izvršenja krivičnog dela S.K. nije bila pod uticajem alkohola ili opojnih droga, niti je imala kod sebe oružje.

O odnosu žrtve i učinioca, o tome da li je ranije maltretirao žrtvu, saznajemo na osnovu svedočenja učinioca i iskaza saslušanih svedoka. Nesumnjivo je utvrđeno da odnosi između učinioca i žrtve nisu bili dobri pre izvršenja krivičnog dela, da se nisu slagali i da su se stalno svađali. Ispitan kao svedok, brat od strica žrtve je izjavio da je čuo od ukućana kako su deca jednom prilikom u stanu vikala „*beži mama, tata će te ubiti*“. Otac učinioca je posvedočio da se njegov sin nije žalio da ima probleme u braku, sem poslednjih godinu dana pre kritičnog događaja, kada je počeo da se žali da su se odnosi između njega i supruge poremetili. Ipak, žrtva se nije nikome obraćala za pomoć. Iz izveštaja Gradskog centra za socijalni rad, odeljenje Palilula, Beograd od 31.12.2013. sud je utvrdio da se supružnici nisu obraćali tom odeljenju radi rešavanja porodičnih problema, da je organ starateljstva rad sa porodicom učinioca započeo 8.10.2013. posle izvršenja ubistva, kada se majka S.K. obratila sa molbom da bude postavljena za staratelja maloletnim devojčicama, dve-ma unukama.

Po oceni suda, žrtva nije doprinela svojim ponašanjem da ubistvo bude izvršeno.

Tok krivičnog postupka

Održano je jedno pripremno ročište i devet glavnih pretresa, a četiri glavna pretresa su odložena. Učiniocu je određen pritvor 24.10.2013. i trajao je do 23.3.2016. kada je upućen na izdržavanje kazne.

Na glavnim pretresima izvedeni su sledeći dokazi: saslušanje okrivljenog, ispitivanje svedoka, čitanje nalaza i mišljenja veštaka sudske medicine, sudske psihijatrije, psihologa, dopunskih nalaza i mišljenja veštaka, ispitivanje veštaka, čitanje službene beleške o forenzičkom pregledu lica mesta, uvid u fotodokumentaciju za operativnu kriminalističku tehniku sa skicom mesta događaja i prikaz detaljnih biometrijskih podataka, uvid u obdukcioni zapisnik, čitanje dopisa centra za socijalni rad, izveštaja Okružnog zatvora sa medicinskom dokumentacijom, izveštaja Gradskog zavoda za hitnu medicinsku pomoć.

Kao svedoci, ispitani su majka žrtve, brat žrtve, brat od strica žrtve, sestra žrtve i otac učinioca. Niko od njih nije bio očevidac događaja, ali su bili upoznati sa porodičnim odnosima između učinioca i žrtve i nalazili su se na licu mesta neposredno posle tragičnog događaja.

Majka žrtve je, pored ostalog, izjavila da je njena ćerka bila u braku sa S.J. devet godina, da imaju dve ćerke, da su živeli u kući koja ima tri odvojena stana. Prve dve do tri godine braka „normalno“ su živeli, kasnije joj se ćerka žalila da je S.J. psihički maltretira, upućuje uvrede, govori da je „*debela svinja i parazit*“. Nije se žalila da je fizički maltretira, samo je ponekad bio agresivan i lomio stvari po kući. Četiri, pet meseci pre kritičnog događaja kuhinjskim nožem je isekao dušek i bacao stvari, tada joj je ćerka poslala poruku „*patetika, traži još par dana da ostane*“. Znao je pred njom da vikne kada mu nešto nije bilo po volji, ranije je tukao decu, videla je da imaju modrice, ali nije to prijavljivala policiji jer nije htela „*da im se meša u brak*“. Poznato joj je da je njena ćerka htela da se razvede, pričala je da su odnosi između njih postali nepodnošljivi i da zato treba da se iseli, ali S.J. to nije hteo, nije hteo da izađe iz kuće, raspravljali su se jer je on hteo da se pomire i nije pristajao da se razvedu. Svekrva joj je mesec dana pre kritičnog događaja ispričala da je J.S. jedne večeri čitao priču ćerkama i pritom rekao da će da im ubije mamu, da su deca istrčala iz sobe i rekla majci da beži jer tata hoće da je ubije. To nije prijavila, jer se nije uplašila i nije shvatila ozbiljno. Nije bila očevidac događaja, ali je na poziv sina njenog devera da se nešto strašno dogodilo u stanu ćerke i zeta, odmah došla sa svojim sinom otključala vrata stana, ušla u hodnik i videla „*kako njena ćerka sedi u lokvi krvi u spavaćoj sobi na podu naslonjena na krevet, svuda je bilo krvi, po zidovima, parketu, delovala joj je kao neka izlomljena*

*drvena lutka, delovi lobanje su bili po sobi, njen sin je uzeo u naručje i dozi-
vao misleći da je još živa“.*

Sličan iskaz su dali brat i sestra žrtve. Brat žrtve je izjavio da mu je poznato kako je S.J. nekim članovima porodice govorio „*šta mi vredi da je ubijem, pa da robijam nekoliko godina*“, ali oni to nisu shvatili ozbiljno. Naveo je da su mu deca učinioca i žrtve rekla da je S.J. govorio da će im ubiti majku, ali, koliko je njemu poznato, između njegove sestre i S.J. nije bilo fizičkih sukoba, ali da je S.J. mentalno zlostavljao njegovu sestru, lomio stvari po kući i tukao decu.

Sestra žrtve izjavila je da je S.J. bio grub prema njenoj sestri, stalno je vređao, prekretnica je bila kada su deca jedne noći iskočila iz kreveta i rekla „*mama beži, tata će te ubiti*“, da joj je sestra pričala kako je S.J. razbijao stvari po kući, razbio je lap-top, stolicu za televizor, da je čak imao zasebnu fioku u frižideru u kojoj je držao svoje sireve i pršute koje niko nije smeo da dira, čak ni deca.

Brat od strica žrtve, koji je živeo u posebnom stanu u istoj kući gde su živeli učinilac i žrtva, posvedočio je da je čuo od ukućana da su deca jednom prilikom u stanu vikala „*Beži mama, tata će te ubiti!*“. Po navodima ovog svedoka, između učinioca i njegove sestre bilo je svađa kao i u svakoj porodici, ali bez fizičkog nasilja, a svi su znali da se oni već duže godina ne slažu i da im brak ne funkcioniše. Dalje je naveo da su na dan ubistva deca došla kod njega, da ne bi videla kako otac napušta stan, devojčica je u jednom trenutku rekla da ide u svoj stan po igračku, a zatim je čuo da vrišti i da se vraća stepenicama, a kada je došla, rekla je „*Tata je ubio mamu, sav je krvav!*“ Rekao joj je da ostane kod njega u stanu i da se zaključa. On je zatim pošao do stana, vrata su bila zaključana, video je S.J. na krovu garaže, koji mu je rekao da je ona mrtva i pitao ga da li ima pištolj da ga ubije, on je zatim zvao brata i majku žrtve, i misli da je prošlo 10-15 minuta od momenta kada ih je pozvao do dolaska u stan.

Otac učinioca dao je potpuno suprotan iskaz o odnosima sina i snahe. On je izjavio da se sin nikada nije žalio da ima problema u braku, sem kada je pred ubistvo žene došao kod roditelja i žalio se da mu je žena (žrtva) rekla da se iseli iz stana i da treba da se razvedu. Naveo je takođe da su supruga i on приметili da je snaha distancirana, ali nisu ništa drugo primećivali, te da je starija unuka jednom rekla da je mama udarila tatu. Prema iskazu

oca učinioca, kolegistica njegovog sina, koja je bila na godišnjem odmoru u H. N., u jednom razgovoru je napomenula da se njegov sin „*dosta promenio, da je rasejan, odsutan, da nema više osmeh na licu i da to nije onaj isti J.*”. Svedok je naveo da mu se sin žalio da S.K. zahteva da se on iseli iz stana i da mu to stalno ponavlja; znao je da je sin je posetio bračnog savetnika, bila mu je potrebna stručna pomoć i bračni savetnik mu je savetovao da se izoluje i odmori. U iskazu otac je još izjavio „*Kada smo ga videli izgledao je kao zombi, vidno je smršao, noću nije mogao da spava, rekao je da je od 15. avgusta spavao po dva sata, zato ga je majka odvela kod neuropsihijatra i on mu je dao tablete za smirenje i spavanje*“.

Krivična sankcija

I u optužnici i u presudi krivično delo je kvalifikovano kao ubistvo iz čl. 113. KZ. Na osnovu utvrđenog činjeničnog stanja sud je našao da se u radnjama učinioca stiču sva obeležja krivičnog dela ubistva iz čl. 113. KZ, da između radnje koju je učinilac preduzeo konkretnom prilikom i nastupele posledice postoji uzročno posledična veza, da je radnja učinioca bila usmerena upravo na to da liši života svoju suprugu s obzirom na to da je preduzimao radnju kojom je moguće čoveka usmrtiti, posebno imajući u vidu brojnost i intenzitet udaraca.

Sud je učinioca oglasio krivim i osudio na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina, nalazeći da je ovakva kazna adekvatna stepenu društvene opasnosti učinjenog dela, sa uverenjem da će se takvom kaznom u dovoljnoj meri vaspitno uticati na učinioca da ubuduće ne vrši krivična dela i da će se u potpunosti ostvariti svrha kažnjavanja, kako u pogledu generalne, tako i u pogledu specijalne prevencije. Prilikom odlučivanja o vrsti i visini kazne koju će izreći učiniocu, sud je imao u vidu okolnosti koje utiču na vrstu, izbor i visinu kazne. Po oceni suda, olakšavajuća okolnost je dosadašnja neosuđivanost učinioca, kako krivično tako i prekršajno, dok otežavajućih okolnosti na strani učinioca nije bilo.

Na prvostepenu presudu žalilo se Više javno tužilaštvo, zbog odluke o kazni, i branilac učinioca, zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, povrede

krivičnog zakona i odluke o kazni. Žalbe su odbijene, a prvostepena presuda potvrđena.

Trajanje krivičnog postupka

Krivično delo je izvršeno 29.9.2013. kada je podneta i krivična prijava. Optužnica je podignuta 21.1.2014. četiri meseca od podnošenja prijave. Prvostepena presuda je doneta 24.7.2015. šest meseci od podizanja optužnice, drugostepena odluka 26.11.2015. četiri meseca od donošenja prvostepene presude, dok je pravosnažnost nastupila 25.12.2015. Od dana izvršenja krivičnog dela do dana pravosnažnosti presude protekle su dve godine i tri meseca.

KOMENTARI

U ovom slučaju, na osnovu uvida u spise predmeta, može se zaključiti da su postojali svi elementi za težu kvalifikaciju krivičnog dela ubistva. Naime, svi svedoci su posvedočili da je učinilac u dužem periodu psihički zlostavljao žrtvu. Bez obzira na to što ni žrtva, ni članovi porodice nisu ove pretnje shvatali ozbiljno, objektivno, ponašanje učinioca imalo je sve elemente psihičkog nasilja prema žrtvi: permanentno je vređao, pretio da će je ubiti, lomio je i stvari po kući i sl. Međutim, ni nadležni tužilac, ni sud nisu kvalifikovali delo kao teško ubistvo člana porodice kojeg je učinilac prethodno zlostavljao. Takođe, sud nije našao da u radnjama učinioca postoje elementi kvalifikovanog ubistva na svirep način, iako su u konkretnom slučaju postojali objektivni i subjektivni elementi za težu kvalifikaciju (način izvršenja dela: učinilac je udario žrtvu po glavi oko 20 puta metalnim peharom sa mermernim postoljem, što pokazuje postojanje svesti i volje kod učinioca da žrtvi nanese velike bolove).

Prilikom odmeravanja kazne, sud nije našao nijednu otežavajuću okolnost, iako je sam način izvršenja dela (udarci 20 puta po

glavi metalnim peharom sa mermernim postoljem) uticao na to da žrtva trpi veliki strah, patnju i bolove. Sud nije pravilno sagledao ni ranije ponašanje učinioca prema žrtvi, a posebno okolnost da je pretnje ubistvom saopštavao svojoj maloletnoj deci, koja su, vidno uznemirena, molila majku da beži. Sud nije uzeo u obzir ni činjenicu da su deca ostala bez majke i da je ubistvo za njih bilo izuzetno traumatično iskustvo.

Ovaj slučaj ilustruje lošu i raširenu praksu neprijavlivanja krivičnog dela nasilja u porodici. Pod po izgovorom da ne žele da se „mešaju u brak“, nasilje ne prijavljuju ni najbliži članovi porodice, a ni same žrtve, koje često pretnje ubistvom ne shvataju ozbiljno.

Evidentno je da u konkretnom slučaju žrtva nije prepoznala cikluse u ispoljavanju nasilja, smenjivanje dobrog i nasilničkog ponašanja i da joj je dugo vremena trebalo da donese odluku o napuštanju nasilnika.

Slučaj br. 6: učinilac A.T. žrtva T.T.

Modalitet izvršenja, obeležja i pravna kvalifikacija krivičnog dela

U ovom slučaju krivičnu prijavu podnela je Policijska uprava u Beogradu 3.7.2012. godine, zbog osnovane sumnje da je A.T. izvršio krivično delo teškog ubistva iz čl. 114. st. 1. KZ.

Više javno tužilaštvo u Beogradu, optužnicom Kt. br. 525/12 od 18.10.2012. godine, optužilo je A.T. da je izvršio krivično delo teško ubistvo na svirep i podmukao način iz čl. 114. st. 1. KZ, u sticaju sa krivičnim delom falsifikovanje isprave iz čl. 355. st. 2. u vezi st. 1. KZ.

U optužnici je navedeno da je učinilac A.T. dana 3.7.2012. oko 9.30h u O. u naselju, u prostorijama radničkog restorana u okviru preduzeća „svestan svog dela sa umišljajem u stanju uračunljivosti, na svirep način lišio

života svoju suprugu T.T. tako što se najpre raspravljao sa njom u hodniku restorana, nakon čega su ušli u muški WC, kada je izvadio iz torbice, koju je nosio oko vrata, kuhinjski nož koji je poneo od kuće, ukupne dužine 25 cm, plastična drška sa dužinom sečiva od 12cm i njime je 16 puta ubo u predelu glave i tela, od čega je zadobila dve ubodine na glavi, tri na vratu, šest na grudima u predelu levog ramena, dve na zadnjoj strani vrata i tri na desnoj podlaktici, kao i jednu sekotinu na kažiprstu desne šake, kojom prilikom je trpela sve veći i veći bol, i sve veći i veći strah – do stepena užasa, usled kojih povreda je došlo do pretežno spoljašnjeg i delimično unutrašnjeg iskrvavljenja, od čega je kod T.T. nastupila smrt na licu mesta, nakon čega je nož i pripremljeno oprostajno pismo koje je optuženi poneo sa sobom, ostavio u toaletu pored tela pokojne, a zatim napustio lice mesta.“

U delu optužnice koji se odnosi na falsifikovanje isprave, navedeno je da je učinilac neutvrđenog dana tokom meseca oktobra 2011. godine u Obrenovcu, svestan svog dela sa umišljajem i u stanju uračunljivosti, nabavio radi upotrebe lažne javne isprave i to: putnu ispravu (pasoš) i ličnu kartu sa lažnim imenom, čime je izvršio krivično delo falsifikovanja isprava iz čl. 355. stav 2. u vezi stava 1. KZ.

U obdukcijom zapisniku i nalazu veštaka sudske medicine konstatovano je da je smrt T.T. nasilna i da je nastupila „*usled pretežno spoljašnjeg i delimično unutrašnjeg iskrvavljenja, prouzrokovanih brojnim ubodnim ranama na vratu, grudnom košu i ostalim delovima tela. Žrtva je zadobila 16 ubodnih rana na glavi, grudima, predelu levog ramena, zadnje strane vrata i tela, kao i desne podlaktice i sekotine na kažiprstu desne šake, koje su u vreme nanošenja i skupa procenjeno, predstavljale smrtonosnu telesnu povredu, pri čemu su povrede na desnoj tzv. odbrambene nastale podmetanjem ruke u pokušaju žrtve da se odbrani od napada. Sve navedene povrede su nastale nožem pronađenim u lavabou WC-a, gde je zatečeno i njeno telo. Prilikom zadobijanja povreda, žrtva je bila u nekom od stojećih položaja, okrenuta licem prema napadaču koji je držao nož, pri čemu je prilikom zadobijanja svake sledeće od svih zadobijenih povreda trpela sve veći i veći bol, a zajedno sa tim i sve veći strah do stepena užasa, zbog osećaja izrazite ugroženosti za sopstveni život. Sve ubodine na telu žrtve nastale su jedna za drugom, u kratkom vremenskom intervalu, pri čemu se ne može precizirati redosled njihovog nanošenja, ali se može*

zaključiti da su sve skupa veoma brzo dovela do gubitka krvi, odnosno iskrvavljenja i sledstvene smrti, a pre svega zbog kompletnog presecanja desne glavene glavne arterije, usled čega je došlo do naglog i velikog gubitka krvi, nedostatka kiseonika u mozgu, pomućenja i gubitka svesti, kasnije i do smrti.“ Prema nalazu veštaka, ubodina na desnoj bočnoj strani vrata, koja je svojim kanalom išla sve do adamove jabučice i duž čijeg kanala, kojom je presečena desna glavna glavena arterija, bila je u vreme nanošenja, sama za sebe smrtonosna. U obukcionom nalazu se takođe navodi da ova povreda nije nastala među prvim povredama, već prvo su nastale četiri povrede u predelu desne ruke, kao tzv. odbrambene povrede, i povrede na prednjoj strani tela, dok su dve ubodine na zadnjoj strani vrata i tela nastale na kraju, najverovatnije u trenutku padanja žrtve.

U dopunskom nalazu i mišljenju veštaka radi utvrđivanja preciznijeg vremenskog intervala u kome su nanete povrede, konstatovano je da su sve povrede nanete u kratkom vremenskom intervalu i da je napadaču trebalo najmanje oko minut do dva da zamahujući nožem nanese brojne povrede žrtvi.

Prvostepeni sud je u potpunosti prihvatio kvalifikaciju krivičnog dela iz optužnice. Svoj stav da izvršeno ubistvo predstavlja teško ubistvo na svirep način iz čl. 114. st. 1. KZ, prvostepeni sud je obrazložio time da je učinilac suprugu „*lišio života sa 16 ubodnih rana nožem, u skućenom prostoru toaleta restorana iz kojeg nije mogla pobeći, da je bila okrenuta licem prema napadaču koji je držao nož, da je braneci se od napada i prilikom zadobijanja svake sledeće od svih zadobijenih povreda, trpela sve veći i veći bol, zajedno sa tim i sve veći i veći strah do stepena užasa, zbog osećaja izrazite ugroženosti za sopstveni život, da je smrtonosna povreda naneta među poslednjima, čega je sve okrivljeni bio svestan.*“

Stav prvostepenog suda nije prihvatio Apelacioni sud u Beogradu, koji je, odlučujući po žalbama Višeg javnog tužilaštva u Beogradu, branioca učinioca i samog učinioca, preinačio presudu Višeg suda u Beogradu i u pogledu kvalifikacije krivičnog dela i učinioca oglasio krivim za krivično delo ubistva iz čl. 113. KZ. Apelacioni sud je u presudi pošao od analize opšteg pojma svireposti, koji se sastoji od kumulacije objektivnog i subjektivnog elementa. *Objektivni* elemenat svireposti se definiše u nanošenju žrtvi nepotrebnih psihičkih ili fizičkih patnji, dakle teških, suvišnih i prekomernih

muka koje po svom kvantitetu i kvalitetu prevazilaze granice redovnih patnji koje se inače trpe pri lišenju života. Podvodeći utvrđeno činjenično stanje pod datu definiciju objektivnog elementa svireposti, Apelacioni sud je našao da je „*prvostepeni sud pravilno utvrdio da je žrtva kritičnom prilikom trpela bolove jakog intenziteta, da je prilikom zadobijanja svake sledeće od 16 povreda trpela sve veće i veće bolove i veći strah do stepena užasa zbog izrazitog osećaja ugroženosti za sopstveni život, znači oštećena je u konkretnom slučaju trpela nepotrebne fizičke i psihičke patnje koje po svom kvalitetu prevazilaze granice redovnih patnji koje se inače trpe pri lišenju života, naročito imajući u vidu da je oštećena smrtonosnu povredu zadobila među poslednjima.*“ Na taj način je, po oceni Apelacionog suda ispunjeno postojanje objektivnog elementa svireposti kao kvalifikatorne okolnosti za teško ubistvo izvršeno na svirep način.

Međutim, kad je u pitanju *subjektivni* elemenat opšteg pojma svireposti, koji podrazumeva svest i želju učinioaca da muči žrtvu i njegovo uživanje u njenom mučenju i u tome što trpi suviše psihičke i/ili fizičke patnje, on u konkretnom slučaju, po oceni Apelacionog suda, nije postojao. U obrazloženju presude Apelacionog suda navodi se da, iako je učinilac pokazao naročitu upornost pri izvršenju krivičnog dela, zadao žrtvi 16 udaraca, ostavio je na mestu izvršenja dela i prethodno planirao da krivično delo izvrši ukoliko supruga odbije da se sa njime pomiri, ipak, date činjenice „*ne ukazuju na želju učinioaca da zadavanjem tolikih ubodina muči žrtvu, već isključivo potvrđuju postojanje njegove čvrste namere da oštećenu liši života.*“ U prilog ovom zaključku, kako je dalje navedeno u drugostepenoj presudi, naročito „*idu činjenice da su ubodine zadate u nizu, u stanju povišene emocionalne napetosti sa afekom besa srednjeg intenziteta, u kratkom vremenskom periodu, kao i da je napad okrivljenog trajao samo dok oštećena nije klonula, tj. do nanošenja oštećenoj smrtonosne povrede koja joj je zadata među poslednjima [...]* Drugim rečima, upravo činjenica da napad okrivljenog prestaje sa klonulošću oštećene, odnosno sa savladavanjem njenog otpora, u dovoljnoj meri ukazuje na isključivu nameru okrivljenog da oštećenu liši života, ali ne i da je pri tome muči, u prilog čemu ide i činjenica da je svaka njegova radnja bila usmerena isključivo u cilju lišenja života oštećene i preduzeta je kontinuirano.”

Krivično delo ubistva izvršeno je u gradu u kome su živeli učinilac i žrtva, u muškom WC-u koji se nalazi u restoranu u okviru preduzeća u

kome je žrtva bila zaposlena. Krivično delo je izvršeno početkom juna, u prepodnevnom časovima oko 9.30h. Neposrednih očevidaca izvršenja krivičnog dela nije bilo. Krivično delo je izvršeno ubadanjem u glavu i telo žrtve, kuhinjskim nožem ukupne dužine 25 cm i dužine sečiva od 12 cm.

Ličnost i ponašanje učinioca

Učinilac je rođen u gradu i živeo je u gradu, u vreme izvršenja krivičnog dela bio oženjen, žrtva ubistva je bila njegova supruga sa kojom je bio 10 godina u braku i iz tog braka ima devetogodišnjeg sina.

Završio je osnovnu školu i po zanimanju je vozač. U vreme izvršenja krivičnog dela bio je zaposlen. Ranije je osuđivan zbog krivičnog dela nasilja u porodici iz čl. 195. st. 1. KZ, koje je izvršio prema svojoj supruzi, presudom K. 474/06 god. od 23.1. 2007. na kaznu zatvora u trajanju od dva meseca, uslovno na godinu dana.

Učinilac je pre braka sa T.T. bio oženjen, razveo se 1997. i iz tog braka ima jedno dete. Ispitana kao svedok, ranije supruga učinioca izjavila je da od kada su se razveli nije u kontaktu sa učiniocem, čak ni povodom zajedničkog deteta, i da ne želi da se seća braka sa njim „*jer je to ostavila daleko iza sebe*“. Razlog za razvod je bio to što je učinilac ostao bez posla i nje hteo da radi. Međutim, nije htela da se izjasni o tome da li je učinilac prema njoj bio nasilan.

O porodičnoj anamnezi učinioca gotovo da nema podataka u spisima predmeta. Postoji jedino podatak da je odrastao u kompletnoj porodici, ali nema podataka o tome kakvi su bili odnosi u njegovoj primarnoj porodici. Učinilac je, prema podacima iz spisa, posle izvršenja ubistva imao suicidalne ideje – odveo se službenim automobilom sa mesta izvršenja krivičnog dela kući, presvukao se, uzeo nož i otišao u nenaseljeni deo grada sa namerom da izvrši samoubistvo.

Izjašnjavajući se o navodima optužnice u pogledu izvršenja krivičnog dela koje je kvalifikovano kao teško ubistvo iz čl. 114. st. 1. KZ, učinilac je na glavnom pretresu priznao da je ubio suprugu. Naveo je da je sina obožavao, a suprugu voleo. U braku su imali problema kao što svi imaju, a ti problem su bili najviše novčani, finansijski. Zaposlio se kao vozač direktora

u jednom preduzeću, uspeo je da zaposli suprugu u istom preduzeću. Nije bio ljubomoran na suprugu „više nego što je uobičajeno”. Naveo je da su se poslednjih nekoliko godina svađali, jer je T.T. često odlazila od kuće ne javljajući mu se, govorila da je bila na poslu, ali kad je proverio, saznao je da je koristila slobodan dan. Dva puta je zatekao u društvu muškaraca, sugrađana, za koje misli da su bili sa njom u emotivnoj vezi. Uvek je smišljala neko opravdanje, a on je sve to tolerisao zbog deteta. Jedno vreme u maju 2012. radio je u B. gde su bili i njeni roditelji, pa se njenom ocu požalio na njeno ponašanje. Posle njegovog dolaska, krenula je sa sinom na more, odvezao ih je njihov zajednički prijatelj „u vezi kojeg je imao izvesne sumnje, ali ne i konkretne dokaze.” Suprugu nikada nije tukao, a tačno je da je bio osuđen zbog nasilja u porodici nad svojom suprugom, ali, kako je izjavio „to nije bila klasična tuča, već smo se uzajamno udarali.” Kad se vratila sa mora, supruga ga je pozvala telefonom i rekla da ne želi da se vrati kući, da hoće razvod, da hoće da živi svoj život i da joj donese neke njene stvari sutradan na posao, što je on i učinio. Rekao joj je da pristaje na razvod, ali uz molbu da ga ne odvaja od deteta, pa su se dogovorili da te večeri dozvoli da vidi dete. Međutim, te večeri mu je javila da ipak neće moći da vidi dete, vređala ga je i zatražila je da joj donese sutradan na posao još neke njene stvari iz kuće. Naveo je da je „posle ovog razgovora bio je veoma uznemiren, nije mogao da spava te noći, bio je očajan i napisao je pismo koje je pronađeno na mestu gde je ubio”.

Opisujući sam događaj, učinilac je izjavio da je tog dana 3.7.2012. odneo T.T. kesu sa stvarima koje je tražila, u kojoj se nalazilo pismo i ruže iz njihovog dvorišta, za koje je znao da ih je volela. Prilikom tog susreta, najpre ju je u kancelariji u kojoj je radila poljubio, zatim su otišli do automobila da uzme stvari i uputili se nazad ka njenoj kancelariji. Usput su počeli da se svađaju u hodniku, pa su se sklonili u muški WC. Navodi da ga je supruga vređala i rekla da će njegovo dete „da čuva neko bolji od njega i da će mu neko drugi biti bolji otac”. To je bio trenutak kada mu se „ceo svet okrenuo oko glave”, kada mu je „pao mrak na oči”, izvadio je nož iz torbice koju je nosio oko vrata i nožem nekoliko puta ubo T.T. u predelu stomaka, grudi i vrata. Nož, koji je nače stalno nosio u torbici zbog svoje sigurnosti, ostavio je u lavabou, oproštajno pismo je izvukao iz kese i ostavio na toalet papiru na česmi, ali nije siguran da li ga je prethodno pročitao T.T. ili je

ona to učinila. Zatim je izašao iz zgrade, odveo se kući, presvukao, uzeo drugi nož i otišao u nenaseljen deo grada sa namerom da se ubije. Prema podacima iz spisa predmeta, učinilac nije mogao da se izjasni da li je, dok je ubadao suprugu, video da ona trpi bol i da joj nanosi bol, niti da li se branila, ali „ne može da prihvati stav da je hteo da ona pati i da je ubio na svirep način”.

Interesantno je da je u vezi krivičnog dela falsifikovanja isprave učinilac naveo da je lažne isprave pribavio na inicijativu svoje supruge, zbog rada u inostranstvu, jer je ona bila nezadovoljna, imala je veće prohteve, a on se trudio da joj sve omogući. Prema iskazu učinioca, pribavljanje ovih isprava bilo je „u potpunoj organizaciji” njegove supruge, koja je imala sva njegova dokumenta i fotografije.

Tokom saslušanja na glavnom pretresu učinilac je izjavio da „*ne može da opiše koliko se kaje zbog toga što je učinio, da od tada ne spava već godinu dana, da sebi nikada neće moći da oprosti, da mu je mnogo žao supruge i njihovog deteta*”. Sud je konstatovao da je učinilac iznosio odbranu otežanim govorom, usporeno, sa teškim uzdasima i plačući.

Prvostepeni sud je prihvatio priznanje učinioca da je ubio suprugu, ali nije prihvatio navode odbrane učinioca da je ubistvo učinio bez prethodne namere i trenutno isprovociran njenim ponašanjem, da je smrtonosne povrede naneo situaciono, da je nož kojim je izvršeno ubistvo nosio radi svoje lične bezbednosti, kao ni to da nije hteo da ona pati i da nije bio svestan da joj nanosi bol. Prema oceni suda, u ovom delu odbrana učinioca je „*nelogična, neargumentovana, suprotna ostalim izvedenim dokazima i očigledno data u cilju umanjenja krivične odgovornosti*.” Navodi odbrane o tome da je učinilac u stanju iznenadnog i jakog afektivnog stanja, stanja jake razdraženosti i bez prethodne namere ubio suprugu u suprotnosti su i sa sadržinom pisma koje je učinilac napisao dan pre nego što je delo učinio, kao i sa činjenicom da je to pismo kritičnom prilikom poneo sa sobom. Po oceni prvostepenog suda to „*upućuje na nesumnjiv zaključak da je okrivljeni kritičnog dana otišao do supruge sa namerom da je liši života, a da je predmetno pismo poneo sa namerom da ga ostavi na mestu izvršenja, što je i učinio*.”

Prema nalazu i mišljenja veštaka sudskog psihijatra, učinilac je „*osoba intelektualnih sposobnosti u granicama donjeg proseka, simplifikovane*

strukture ličnosti i da se u vreme izvršenja inkriminisanog dela nalazio u stanju povišene emocionalne napetosti, sa afektom besa srednjeg intenziteta, pri čemu su njegova sposobnost shvatanja značaja dela i mogućnost upravljanja postupcima bile smanjene do stepena bitnog, ali ne i bitno, kao i da kod optuženog nije registrovano postojanje duševne bolesti, duševne zaostalosti, privremene duševne poremećenosti, niti alkoholne zavisnosti. Na emocionalnom planu kod učinioca se registruju obeležja labilnosti, impulsivnosti nižeg stepena tolerancije na frustracije, rigidnosti, kao i sklonosti da se pasivno prepusti vlastitim raspoloženjima, a ta obeležja ličnosti, po kvalitetu i intenzitetu ispoljavanja, ipak ne izlaze iz područja normalnosti, ali ukazuju na mogućnost da on može ispoljiti neodmereno, pa i agresivno ponašanje u situacijama koje su za njega provokativne.“ Prema mišljenju veštaka, preddeliktna situacija, koju karakteriše konflikt optuženog sa pokojnom T.T. zbog toga što želi da napusti bračnu zajednicu, stvorila je kod učinioca „*stanje kontinuirane emocionalne napetosti, koja je neposredno pre počinjenog dela i tokom konflikta sa oštećenom dobila kvalitet afekta besa srednjeg intenziteta, ali takav intenzitet afekta besa je stanje koje ne predstavlja medicinsku komponentu stanja jake razdraženosti.*“ Navodi se, takođe, da povremeno konzumiranje alkohola kod učinioca nije stvorilo alkoholnu zavisnost.

U pogledu stepena uračunljivosti, prvostepeni sud je prihvatio nalaz i mišljenje veštaka da je „*stanje svesti okrivljenog bilo kompromitovano u skladu sa procenom njegove uračunljivosti, pa imajući u vidu da je njegovo afektivno stanje procenjeno kao afekt besa srednjeg intenziteta, njegove sposobnosti da shvati značaj svog dela su bile smanjene do stepena bitnog, ali ne i bitno.*“ Sud je našao da je učinilac postupao sa direktnim umišljajem jer je bio svestan i znao da nožem nanoseći brojne ubodne rane po glavi i telu, nanosi sve veći i veći bol i strah žrtvi, kao i da će je tako lišiti života, pa je to i hteo.

Apelacioni sud je, ceneći uračunljivost učinioca, kao i prvostepeni sud, našao da je svest učinioca bila „*kompromitovana afektom besa srednjeg intenziteta, ali da su njegove sposobnosti da shvati značaj svoga dela bile smanjene samo do stepena bitnog, te da iz takvog stanja svesti okrivljenog proizlazi i njegovo saznanje da žrtva pati, odnosno da je okrivljeni za sve vreme trajanja događaja pretežno racionalno nanosio povrede oštećenoj i*

mogao da shvati posledice istih, kao i stanje u kome se oštećena nalazila.“ Međutim, za razliku od nalaza prvostepenog suda, prema oceni Apelacionog suda, „*iz takvog stanja svesti učinioca drugostepeni sud nije mogao izvuci zaključak da je učinilac bio u potpunosti svestan da oštećenoj nanosi teške i suviše patnje, koje prevazilaze fizičke i psihičke bolove koje žrtva oseća pri običnom ubistvu, a što bi ukazivalo na ispunjenje subjektivnog elementa opšteg pojma svireposti.“* Zbog toga je drugostepeni sud učinioca oglosio krivim i osudio za tzv. obično ubistvo iz čl. 113. KZ.

Utvrđujući psihički odnos učinioca prema izvršenom krivičnom delu, drugostepeni sud je, kao i prvostepeni, zauzeo stav da je učinilac postupao sa direktnim umišljajem, kao oblikom krivice, odnosno da je bio svestan da nanošenjem ubodnih rana žrtvi nožem dužine 25 cm sa dužinom sečiva od 12 cm može žrtvu lišiti života, što je u konkretnom slučaju i hteo.

Ličnost i ponašanje žrtve

Žrtva T.T. je rođena u gradu, gde je i živela. U vreme izvršenja krivičnog dela imala je 38 godina i bila je udata za učinioca. Iz prethodnog braka imala je jedno dete, a iz braka sa učiniocem još jedno dete. Završila je srednju školu, po zanimanju je bila službenica, zaposlena u preduzeću u kome je radio i učinilac. Nije bila zavisnica od alkohola i psihoaktivnih supstanci, niti je u vreme izvršenja krivičnog dela bila pod uticajem ovih supstanci. Nije posedovala oružje, niti ga je upotrebila prilikom izvršenja krivičnog dela. Svojim ponašanjem uopšte nije doprinela da učinilac izvrši krivično delo ubistva.

Prema podacima iz spisa predmeta, T.T. je bila u braku sa učiniocem 10 godina. Bračni odnosi između njih su bili narušeni jer je učinilac bio ljubomoran. Zbog fizičkog i psihičkog maltretiranja, prijavila je T.A. i vođen je sudski postupak zbog nasilja u porodici, posle čega je T.A. osuđen i izrečena mu je uslovna osuda. Odnosi između T.A. i T.T. su se pogoršavali. T.T. je odlučila da se razvede. Napustila je T.A. sa sinom i nije htela da se vrati u kuću u kojoj su zajedno živeli. Tražila je od učinioca da joj iz kuće donese neke stvari koje su joj bile potrebne. Kada su se sastali, učinilac je ubio i ostavio u toaletu radničkog restorana firme u kojoj je radila. Pored

njenog tela u umivaoniku restorana nađeno je pismo učinioca, rukom pisano i potpisano, datirano 2.7.2012. sa zajedničkom slikom T.A. i T.T.⁶⁵

Tok krivičnog postupka

U toku krivičnog postupka održano je šest glavnih pretresa. Učiniocu je određen pritvor 3.7.2012. koji je trajao je do upućivanja učinioca na izdržavanje kazne zatvora. Donete su dve prvostepene presude. Prva prvostepena presuda doneta je 29.1.2014. a ukinuta je odlukom drugostepenog suda, kojom je predmet vraćen na ponovno suđenje. Druga prvostepena presuda doneta je 30.6.2015. a preinačena je odlukom drugostepenog suda.

Na glavnim pretresima izvedeno je niz dokaza: izvršen je uvid u pismene dokaze (potvrda o privremeno oduzetim predmetima, službena beleška o forenzičkom pregledu lica mesta, pismo rukom pisano, zapisnik o uviđaju, obdukcioni zapisnik, fotodokumentacija, izvod iz KE za učinioca), saslušanje učinioca, ispitivanje svedoka, čitanje nalaza i mišljenja veštaka kao i njihovo ispitivanje na glavnom pretresu.

Neposrednih očevidaca izvršenja krivičnog dela nije bilo. Ispitani svedoci su svedočili o odnosu učinioca i žrtve i njihovom zajedničkom životu, koji je prema njihovim izjavama bio pun nasilja i stalnog fizičkog i psihičkog maltretiranja od strane učinioca T.A. prema žrtvi T.T. Kao svedoci, ispitani su otac žrtve, rođena sestra žrtve, četiri radnika preduzeća u kome je žrtva radila, bivša supruga izvršioca, zet učinioca, sused učinioca i žrtve i njihovi kućni prijatelji.

Otac žrtve posvedočio je da je učinilac bio patološki ljubomoran, nasilan kada pije, da je sve vreme trajanja braka fizički i psihički maltretirao

---

⁶⁵ U pismu se učinilac obraća tastu, tašti, sinu, ocu i „svim ljudima koji će biti upoznati sa sadržinom pisma“ i navodi da je mnogo voleo svoju suprugu, ali da je zbog svoje ljubomore ostao bez nje i da zbog toga mogu samo drugi da pate, a pogotovo njihovo dete, da za ono što je uradio nema opravdanja, da je to posledica njegove ljubomore i njegova krivica, da se zbog toga izvinjava svome tastu i tašti, sinu i da tastu i tašti predaje svoju imovinu na raspolaganje kako bi podizali njegovog sina, a sinu poručuje da bude jak i da izraste u pravog muškarca, ali da ne ide njegovim stopama, izvinjavajući mu se što je sve tako ispalo, ali će njegovog oca i majku Bog spojiti na nebu. Pismo je završio oporukom da se on i T.T.sahrane jedno pored drugog, a da njihova zajednička slika koja se nalazila u pismu, bude na spomeniku.

žrtvu, da se ona ocu nije žalila iz straha od osvete, ali on je na njoj video tragove povreda. Naveo je da ga je ćerka nekoliko puta zvala da dođe po nju i da želi da se razvede od optuženog. Kasnije mu je govorila da je od toga odustala zbog pretnji optuženog da će ubiti nju i dete, kao i njene roditelje. Otac žrtve takođe je naveo da je čuo da je optuženi maltretirao i prethodne dve supruge i da je u Austriji imao ženu koju je pretukao, zbog čega je nakon odležane zatvorske kazne i proteran iz te zemlje. Sin njegove pokojne ćerke i zeta, kome je postavljen za privremenog staraoca, pričao mu je da ga je otac maltretirao, tukao, stavljao jastuk na glavu i hteo da ga uguši, da ga je ubadao nožem po glavi i rukama.

Sestra žrtve izjavila je da je optuženi u njenom prisustvu T.T. nazivao pogrđnim imenima, vređao, udarao iz čista mira i banalnih razloga, prebijao je tako da je bila „*modra i crna od batina*”. Porodica je sumnjala da je on maltretira, ali nije imala dokaza, T.T. im se nije žalila i nije htela da o tome priča, sve do poslednjeg susreta, kada je rekla da je učinilac godinama maltretira i da je svašta preživela. Neposredno pre odmora T.A. je „*ubio od batina*“, bila je „*sva crna*“ i da na telu „*nije bilo mesta bez modrica*“, što joj je potvrdila i žrtvina drugarica. U svom iskazu, sestra je navela i da je čula od žrtve da je optuženi „pretukao svoju bivšu ženu i da je bio u zatvoru, a da se puno hvalio kako ubijao od batina i svoju drugu suprugu, da nije smela da pisne, da je izbacio kroz prozor sa malim detetom i kako zbog straha od njega ne sme da se uda ponovo“. Navela je da se sa svojom pokojnom sestrom čula telefonom veče pre ubistva i ona joj je rekla da je razgovarala sa T.A. i da misli da će sve biti u redu, jer želi da se lepo razidu.

Kuvarica u restoranu zajedničke ishrane preduzeća u kome su radili učinilac i žrtva, ispitana kao svedok, izjavila je da je poznavala T.A. i T.T. i da se sa njima družila i povremeno su se posećivali povodom dečijih rođendana. Navela je da je njihov brak je bio „*impulsivan*“, svađali su se, a onda mirili i voleli, na taj način su funkcionisali, da je T.A. znao da bude vrlo pažljiv prema T.T. i detetu, da joj je donosio cveće. Međutim, T.T. se žalila da je T.A. ljubomoran, da je maltretira fizički i psihički, da je kinji, da je jednom istukao, da ne može više da izdrži i da mora da ga napusti. Tog dana kada je T.T. ubijena iz kuhinje restorana videla ih je da se svađaju, zatim da se grle i ljube, a posle ih je izgubila iz vida.

Kućni prijatelj učinioca i žrtve, ispitan kao svedok, izjavio je da mu se T.T. žalila da ima problema sa T.A, da je on tuče, što ga je iznenadilo, jer je za to prvi put čuo, mada je znao da se oni uvek nešto svađaju, ali njihove svađe nije shvatao ozbiljno. Pokazala mu je ožiljke od kaiša na nogama, rekla da želi da se razvede, da se boji T.A. i da ne sme da se vrati kući.

Ispitana je i kućna prijateljica učinioca i žrtve. Ona je izjavila da su se T.A. i T.T. pred njom nazivali ružnim pogrđnim imenima, što je bilo normalno za njih kao par, jer je njihov međusobni odnos bio „*specifičan*“. Nije imala saznanja da je T.T. imala neke probleme ili da je T.A. tuče. Misli da je on voleo T.T. „*više od svega*“, a jednom prilikom je pred njom pričao o tome koliko je voli i koliko mu je stalo do njihovog braka. I svog sina je „*patološki voleo, na način koji se retko viđa*“. Svedokinja je takođe izjavila da je učinilac bio retko dobar radnik i retko pošten čovek, nije odbijao posao, radio je i u inostranstvu. Navela je da je bio emotivan, provodio je vreme sa porodicom, za koju se borio da obezbedi što bolji život i da se videlo da mu je stalo do tog braka. Žrtva je, po iskazu svedokinje, imala „*potpunu slobodu u pogledu izgleda, oblačenja i putovanja, mogla je da izađe sa drugaricama ili sama, izazovno se oblačila i izgledala*“. Vezano za događaje koji su prethodili izvršenju dela, navela je da je dva meseca pre kritičnog događaja, T.A. pitao njenog supruga da li nešto zna o tome da ga T.T. „*bruka*“ i da se „*nedolično ponaša na poslu*“. Ona i njen suprug ništa o tome nisu čuli. Otac učinioca im je kasnije ispričao da je T.T. otišla sa detetom na more i nije se vratila kući, kao i da je on svom sinu T.A. rekao da je, dok je radio na moru, kod njegove žene „*dolazio neki muškarac koji se polugo šetao po kući i dvorištu i ponašao krajnje komotno*“.

Zet učinioca je takođe ispitan kao svedok. Izjavio je da su se T.A. i T.T. stalno svađali, uzajamno psovali, pa i tukli, ali nikada žestoko, već su samo „*čuškali*“ jedno drugo, a nakon 10 minuta mirili, kao da ništa nije bilo, da su tako funkcionisali i to je to bilo uobičajeno za njih, da su pili, kao i da nikada nije video da je neko od njih imao povrede od tuča. Navodi da je kod njih nekad povremeno živeo i njegov tast (otac učinioca – prim. istraživačica), koji mu je jednom prilikom rekao da je, kada T.A. nije bio u kući, tu dolazio neki nepoznati muškarac, a da je T.T. jednom prilikom udarila njegovog tasta, koji je branio njenog sina, odnosno njegovog unuka.

Krivična sankcija

Prvostepenom presudom donetom 29.1.2014. učinilac T.A. je oglašen krivim što je izvršio krivično delo teškog ubistva iz čl. 114. st. 1. KZ (lišenje života na svirep ili podmukao način), u sticaju sa krivičnim delom falsifikovanja isprave iz čl. 355. st. 2. u vezi st. 1. KZ i osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora 30 godina (za prvo krivično delo 30 godina, za drugo krivično delo šest meseci). Od olakšavajućih okolnosti sud je našao da je učinilac priznao izvršenje krivičnog dela i da je izrazio „iskreno žaljenje i kajanje zbog onoga što je učinio.“ Otežavajuće okolnosti nisu navedene, iako je nesporno da je učinilac presudom Opštinskog suda u Obrenovcu od 23.1.2007. osuđen na kaznu zatvora u trajanju od dva meseca, uslovno na jednu godinu, zbog krivičnog dela nasilja u porodici izvršenog prema istoj žrtvi. I svojom drugom odlukom, donetom 30.6.2015. u ponovnom postupku, sud je zadržao svoj raniji stav u pogledu kvalifikacije dela ubistva i učiniocu izrekao istu kaznu zatvora.

Protiv druge prvostepene presude žalbu su izjavili: Više javno tužilaštvo, zbog nepravilne odluke o krivičnoj sankciji, sa predlogom da se pobijana presuda preinači i učinilac osudi na kaznu zatvora u trajanju od 40 godina; učinilac, sa predlogom da mu drugostepeni sud ublaži izrečenu kaznu, a branilac učinioca iz svih žalbenih razloga, sa predlogom da drugostepeni sud preinači pobijanu presudu u pogledu kvalifikacije krivičnog dela i učinioca ogłosi krivim za krivično delo ubistva iz čl. 113. KZ i utvrdi znatno blažu kaznu. Apelacioni sud je usvojio žalbe učinioca i njegovog branioca i preinačio prvostepenu presudu u pogledu pravne kvalifikacije krivičnog dela i izrečene kazne. Drugostepenom presudom učinilac je oglašen krivim za krivično delo ubistva iz čl. 113. KZ i krivično delo falsifikovanja isprave iz čl. 355. st. 2. u vezi st. 1. KZ, i osuđen je na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 15 godina i pet meseci (za ubistvo 15 godina, za falsifikovanje isprave šest meseci).

Prilikom odmeravanja ove kazne, Apelacioni sud je, kao olakšavajuće okolnosti, uzeo u obzir delimično priznanje učinioca da je izvršio krivično delo, njegovo iskreno žaljenje i kajanje zbog toga, kao i činjenicu da je inkriminisane radnje preduzeo u trenutku smanjene računljivosti do stepena bitnog usled afekta besa srednjeg intenziteta. Od otežavajućih okolnosti sud je cenio „upornost učinioca, njegovo prethodno planiranje izvršenja

dela ukoliko oštećena odbije da se pomiri, naročitu brutalnost okrivljenog iskazanu u konkretnom slučaju i činjenicu da je okrivljeni iskoristio poverenje oštećene koja je pristala da sa njim uđe u toalet gde je imala znatno ograničenu mogućnost pružanja otpora.“ U obrazloženju presude navodi se da je, ceneći iznete okolnosti na strani okrivljenog, sud našao da „opisane otežavajuće okolnosti izrazito pretežu nad olakšavajućim okolnostima, naročito uzimajući u obzir iskazanu brutalnost okrivljenog koji je prethodno već osuđivan zbog vršenja nasilja nad istim licem ali koja osuda očigledno nije dovoljno uticala na okrivljenog da ubuduće ne vrši krivična dela, zbog čega je našao da je okrivljenom opravdano utvrditi maksimalnu propisanu kaznu za predmetno krivično delo.“

Trajanje krivičnog postupka

Krivično delo je učinjeno 3.7.2012. kada je podneta i krivična prijava protiv T.A. Optužnica je podneta posle tri meseca – 18.10.2012. a prva prvostepena presuda je doneta posle godinu dana i jednog meseca – 29.1.2014. Posle ukidanja ove presude, doneta je 30.6.2015. druga prvostepena presuda, godinu i pet meseci posle prve prvostepene presude. Drugostepeni sud je doneo presudu 29.12. 2015. što znači da je drugostepeni postupak trajao šest meseci. U ovom slučaju postupak je relativno dugo trajao – od izvršenja krivičnog dela do nastupanja pravosnažnosti (29.12.2015.) prošle su dve godine i pet meseci, što se može opravdati time da je presuda bila ukidana i da je došlo do ponovnog suđenja.

KOMENTARI

Na osnovu uvida u spise predmeta, imajući u vidu utvrđene činjenice u pogledu načina izvršenja krivičnog dela i postojanja objektivnog i subjektivnog elementa svireposti, prvostepeni sud je pravilno zaključio da je reč o teškom ubistvu iz čl. 114. st. 1. tač. 1. KZ (lišenje života na svirep način). Apelacioni sud je, međutim,

našao da nema subjektivnih elemenata opšteg pojma svireposti, iako je kao otežavajuće okolnosti cenio upravo one okolnosti za koje je prvostepeni sud našao da su kvalifikatorne za teško ubistvo (upornost učinioca, njegovo prethodno planiranje izvršenja dela ukoliko oštećena odbije da se pomiri, naročitu brutalnost okrivljenog i činjenicu da je okrivljeni iskoristio poverenje oštećene koja je pristala da sa njim uđe u toalet gde je imala znatno ograničenu mogućnost pružanja otpora). S druge strane, prilikom meritornog odlučivanja, Apelacioni sud nije ni razmotrio da li se u konkretnom slučaju eventualno radi o teškom ubistvu na podmukao način (čl. 114. st. 1. tač. 1. KZ), s obzirom na to da je učinilac napao žrtvu u prostoru toaleta, iz koga nije imala izlaza i zbog skućenog prostora i nije mogla da se brani, u trenutku kada žrtva nije očekivala napad, koristeći njeno poverenje, koje se zasnivalo na bračnom odnosu. Treba imati u vidu da su ubistvu prethodili „izlivi nežnosti“, prema izjavi svedokinje koja ih je videla u hodniku, neposredno pre ubistva.

Kao i u mnogim drugim slučajevima, i u ovom slučaju članovi porodice i osobe iz šireg okruženja nisu ni na koji način reagovali, iako su znali za nasilje kojem je žrtva izložena. Iako su neki od svedoka uočili da su odnosi između žrtve i učinioca bili promenljivi, dobri i loši, u suštini se radi o ciklusima nasilja, koji su pogrešno tumačeni.

Ovaj slučaj femicida jasno pokazuje da je jedan od najznačajnijih faktora rizika trenutak kada žrtva odluči da napusti nasilnika. U literaturi se ovaj vid osvete učinioca zbog napuštanja naziva „napad prilikom odvajanja“ (*separation assault*). Na osnovu činjeničnog stanja u ovom predmetu, jasno je da je učinilac u potpunosti kontrolisao žrtvu, njeno kretanje i ponašanje, smatrajući je svojom „svojinom“, tako da je jedan od povoda za ubistvo svakako bila njena odluka da ga napusti.

Slučaj br.7: učinilac K.M. žrtva J.G.

Modalitet izvršenja, obeležja i pravna kvalifikacija krivičnog dela

Krivična prijava u ovom slučaju podneta je 10.12.2016. dežurnoj službi Policijske uprave u Nišu. U prijavi je navedeno da je 6.12.2016. pronađen ženski leš u ataru sela B, preko puta skretanja za selo, pored zemljanog puta u oranici. Izvršen je uviđaj na licu mesta i obdukcija. Utvrđeno je da je smrt nasilna i da je nastupila kao posledica oštećenja strelnim povredama glave, mozga i moždanih tkiva. Ubijenu ženu je prepoznao brat u prisustvu obducenta 8.12.2016.

Optužnica Višeg javnog tužilaštva u Nišu podignuta je 10.4.2017. protiv učinioca K.M. a izmenjena 29.12.2017. Optuženje se odnosilo na krivično delo teško ubistvo čl. 114. tač. 5. (teško ubistvo iz bezobzirne osvete), u sticaju sa krivičnim delom nedozvoljena proizvodnja, držanje, nošenje i promet oružja iz čl. 348. st. 4. i dva krivična dela otmice iz čl. 134. st. 1. KZ.

U optužnici protiv učinioca K.M, a kasnije i u dispozitivu sudske presude, navedeno je da je „*Okrivljeni K.M. 5.12.2016. godine u ataru sela B. upotrebom vatrenog oružja, koje je neovlašćeno nosio bez isprave nadležnog organa, umišljajno iz bezobzirne osvete lišio života oštećenu J.G. zbog toga što mu oštećena nije uzvratila ljubav i nije htela da se sa njim pomiri i što je bila u emotivnoj vezi sa M.K.[...]*”

Prema podacima iz optužnice, kritičnom prilikom, oko 16h, učinilac je žrtvu i njenog novog partnera sačekao ispred prostorija za tehnički pregled vozila, prišao automobilu u kome se nalazio njen partner, seo na zadnje sedište, uperio revolver u njega i zahtevao da pozove J.G. Ona je izašla iz prostorija gde se obavlja tehnički pregled vozila i ušla u automobil. Tada je učinilac naredio njenom partneru da pokrene vozilo, zatim je započeo verbalnu raspravu sa J.G. zahtevajući da raskine emotivnu vezu sa svojim novim partnerom. Sedeći na zadnjem sedištu, K.M. je najpre rukom udario J.G. po licu i iz relativne blizine ispalio jedan hitac prema njoj, dok je pištolj držao u desnoj ruci sa ustima cevi pištolja na kratkom rastojanju iznad i

nešto ispred njene leve šake. J.G. je imala raširene prste, nešto odmaknutom dlanenom stranom ispred njenog tela i pri istovremeno nešto razmaknutim natkolenicama i lako koso podignutim od sedalnog dela sedišta suvozača, pa je projektil pogodio tako što je ulazna rana na spoljašnjem delu nadlane strane prvog članka drugog prsta leve šake, prošao kroz kožu i potkožno tkivo, izašao iz tog članka u nivou rane na središnjem delu njene dlanene strane, zatim ušao u desnu natkolenicu oštećene, kratko prošao kroz kožu i potkožno tkivo unutrašnje strane desne natkolenice i izašao iz nje u nivou rane takođe na unutrašnjoj strani desne natkolenice neznatno pozadi i nešto iznad nivoa ulazne rane i završio defektom na sedalnom delu sedišta suvozača putničkog automobila. Nastavili su vožnju i u toku vožnje učinilac je nastavio verbalnu raspravu sa žrtvom, a kada su došli do puta prema selu, zahtevao je od njenog partnera koji je vozio da zaustavi automobil. Kada je automobil stao, učinilac je izašao, uhvatio žrtvu za desno rame i izvukao iz vozila, prislonio pištolj na njen desni obraz i ispalio jedan hitac u njenom pravcu i naneo joj povredu u vidu prostrelina lica i glave, posle čega je ispalio još jedan hitac u njenu glavu i naneo joj smrtonosne povrede od kojih je preminula na licu mesta. Partneru oštećene, koji je bio sve vreme prisutan, naredio je da se udalji sa lica mesta, što je ovaj i učinio. Okrivljeni je nekoliko dana bio u bekstvu, dok nije uhvaćen i lišen slobode.

Po oceni Višeg javnog tužilaštva, ovim radnjama učinilac je izvršio krivično delo teškog ubistva iz čl. 114. tač. 5. (teško ubistvo iz bezobzirne osвете) u sticaju sa krivičnim delom nedozvoljena proizvodnja, držanje, nošenje i promet oružja iz čl. 348. st. 4. i dva krivična dela otmice iz čl. 134. st. 1. KZ.

Krivično delo teškog ubistva je izvršeno u decembru 2016. godine, u popodnevnim časovima u selu, van mesta stanovanja učinioca i žrtve, na otvorenom prostoru, poljoprivrednom zemljištu u ataru sela B, neposredno uz asfaltni put između dva sela. Sredstvo izvršenja bio je pištolj marke CZ M70 kalibar 7.65 mm, a krivično delo je izvršeno pucanjem u glavu žrtve. U trenutku izvršenja krivičnog dela, pored žrtve, u automobilu je bio i čovek sa kojim je ona bila u emotivnoj vezi, tako da je on bio očevidac ubistva.

Obdukciju tela žrtve izvršio je Zavod za sudsku medicinu iz Niša. U obdukcionom zapisniku konstatovano je da je „*smrt nastupila neposredno usled razorenja tkiva velikog mozga duž kanala ustrelina velike lobanje, potpomognuto i ubrzano nadražajem osećajnih živaca iz okoline kanala prostrelina lica*

i glave sa sledstvenim poremećajem i prestankom srčanog rada i disanja". U nalazu i mišljenju veštaka sudske medicine navedeno je da se „sve povrede žrtve u vreme nastanka, svojim zbirnim dejstvom, kvalifikuju kao teška telesna povreda opasna po život, koje su dovele do smrtnog ishoda”. Hemijskom analizom u uzorku krvi i urina leša nije dokazano prisustvo alkohola, a hemijsko toksikološke analize uzorka krvi i delova organa, uzetih pri obdukciji leša, dale su negativni rezultat na ispitivane supstance.

U toku krivičnog postupka izvršeno je i veštačenje oružja. Na testovima uzetim sa ruku učinioca pronađene su čestice jedinstvene za ostatke posle opaljivanja vatrenog oružja, što ukazuje da je učinilac vršio opaljivanje vatrenog oružja, rukovao vatreim oružjem ili bio u neposrednoj blizini kada je oružje opaljeno. Takođe je izvršeno i veštačenje bioloških tragova i utvrđen je DNK profil. U obimnom nalazu veštaka konstatovano je, pored ostalog, i da „rezultat pruža umerenu podršku u korist tvrdnje da je u brisu podnokatnog sadržaja desne ruke okrivljenog detektovan biološki materijal poreklom od žrtve i još dva doprinosioca”.

Ličnost i ponašanje učinioca

U vreme izvršenja krivičnog dela učinilac je imao 56 godina. Već je bio je oženjen sa V.K, kada je upoznao J.G. Bračnu zajednicu sa V.K. zasnovao je još kad je imao 19 godina. Iz tog braka ima dvojicu sinova. Nije se razvodio, ali je bračna zajednica faktički prestala kada je sa J.G. zasnovao vanbračnu zajednicu. Završio je srednju školu, po zanimanju je električar, bio je zaposlen kao vlasnik privatnog preduzeća koje se bavi servisiranjem računara. Rođen je u gradu i živi u gradu. Ranije nije bio osuđivan.

Učinilac potiče iz radničke porodice. Porodica je bila kompletna i funkcionalna. Roditelji su umrli od bolesti. Ima mlađu sestru koja je udata i živi u selu. Prema izjavi učinioca, otac je voleo da malo popije i umeo je da bude „nezgodan“ prema majci, ali nije bilo većih problema. U spisima predmeta nema podataka o zanimanju oca i majke učinioca i njihovoj eventualnoj ranijoj osuđivanosti. U pogledu lične anamneze učinioca, u spisima predmeta nema podataka o tome da li je u detinjstvu bio zlostavljan i da li je ispoljio u mladosti devijantno i kriminalno ponašanje. Sam učinilac je u

toku krivičnog postupka izjavio da pre izvršenja krivičnog dela nije pokušavao da izvrši samoubistvo, ali da je imao želju da to učini kada ga je J.G. ostavila, navodeći „*osećaj lične napuštenosti [...] nisam mogao nijedan dan bez nje, nisam verovao da me je ostavila [...] mnogo sam je voleo.*“

Učinitelj K.M. je priznao izvršenje krivičnog dela i prihvatio sopstvenu odgovornost. Saslušan na glavnom pretresu izjavio je da je sa J.G. devet godina živeo u vanbračnoj zajednici. O J.G. je imao lepo mišljenje, smatrao je da je pametna žena i sposobna. Između njih je postojala velika ljubav. Prema rečima K.M. „kao u svakoj vezi, tako i u njihovoj, osim ljubavi bilo je svađe, prepirke, izgovorenih ružnih reči, vređanja“. Do svađe je dolazilo zbog njegove ljubomore. Pet, šest meseci pre događaja, primetio je da između njih nešto ne valja i posumnjao je da je ona u vezi sa drugim muškarcem. Zbog te sumnje zapostavio je posao, počeo je da pije, pio je i lekove za smirenje, oslabio je 30 kg. Zbog svađa, do kojih je često dolazilo, J.G. ga je napustila i njihova vanbračna veza se završila. Međutim, on nikako nije mogao da se pomiri sa tim, stalno je J.G. zvao telefonom, molio da se vrati. Ona je to uporno odbijala. Kad je video sa drugim čovekom, saznao o kome se radi, sastao se sa njim u kafani i upozorio ga da prekine vezu sa J.G. Posle tog razgovora, J.G. se ipak nije vratila, što je kod njega stvorilo još veći bes i nezadovoljstvo. Krivično delo je izvršio na način opisan u optužnici, tačne su sve okolnosti pod kojima je izvršio krivično delo i koje mu se stavljaju na teret. Učinitelj je izjavio saučešće porodici J.G, učestvuje u žalosti, tvrdi da se kaje i smatra da je bilo bolje da je ubio sebe, a ne J.G.

Sudsko psihijatrijskim veštačenjem utvrđeno je da učinilac ne boluje od duševnog oboljenja, privremenog duševnog poremećaja, zaostalog duševnog razvoja niti druge teže duševne poremećenosti. U nalazu i mišljenju navodi se da je upotreba alkohola bez znakova zavisnosti, da je u momentu izvršenja krivičnih dela sposobnost K.M. da shvati značaj svog dela i upravlja svojim postupcima bila smanjena, ali ne bitno i da je postupao sa direktnim umišljajem. Po nalazu veštaka, ličnost učinioca odlikuje napetost, nesigurnost, inferiornost u partnerskim relacijama i osetljivost zbog napuštanja.

U nalazu Specijalne bolnice za psihijatrijske bolesti „Gornja Toponica“ Niš, Odeljenje za forenziku i psihijatriju, konstatovano je da je učinilac „*neurotski struktuirana ličnost, emocionalno zavisnih modela funkcionisanja,*

da je ličnost visokih, iznad prosečnih intelektualnih sposobnosti, aktuelno sa suženim intelektualnim efikasnostima". Nije utvrđeno da je učinilac u vreme izvršenja krivičnog dela bio pod dejstvom alkohola ili psihoaktivnih supstanci.

U pogledu uračunljivosti učinioca, sud je našao da je učinilac u vreme izvršenja krivičnog dela ubistva bio uračunljiv, da je sposobnost učinioca da shvati značaj svog dela i upravlja svojim postupcima bila očuvana, dok je sposobnost da upravlja svojim postupcima bila smanjena, ali ne bitno, i da je postupao sa direktnim umišljajem, da je hteo izvršenje dela svestan njegove protivpravnosti i zabranjenosti.

U toku krivičnog postupka sud je nesumnjivo utvrdio da je motiv izvršenja krivičnog dela ubistva bila ljubomora i osveta. U obrazloženju presude navodi se da motiv koji je učinioca pokrenuo na ubistvo jeste taj *„što je bio ubeđen da mu je od strane žrtve naneto zlo; radi zadovoljenja svoje sujete, zbog toga što ga je žrtva ostavila i planirala zasnivanje vanbračne zajednice sa drugim, on je ubio“*. Bezobzirnost postoji jer je učinjeno delo u očiglednoj nesrazmeri sa onim što ga je izazvalo, a po svom značaju povod zbog čega se okrivljeni sveti nije ni približan vrednosti ljudskog života.

Učinilac je u toku sudsko psihijatrijskog veštačenja izjavio: *„Ja sam celog sebe investirao u tu vezu. Kako sam se osećao kada me je napustila? Jad i beda. Sačinio sam oprostajno pismo, hteo sam da se ubijem, ali sramota, šta će sredina reći. Imao sam lični osećaj napuštenosti. Kada je otišla, zvao sam ja nju, ali je zvala i ona mene, očekivao sam da se stvari reše, gajio nadu [...] naglo sam ostario, nisam ništa jeo, sekirao se, mnogo pušio, pio, nisam se opijao. Svi su me sažaljevali kada se ovo desilo. Nikada me nije vređala kao muškarca, a posle svega što se desilo padalo mi je na pamet da se ubijem, ali nisam imao snage. Njenim ubistvom sam sahranio i sebe. Za mene nema života, nema budućnosti.“*

Ličnost i ponašanje žrtve

O žrtvi J.G. ima veoma malo podataka u sudskim spisima. Postoji podatak da je rođena u gradu i živela je u gradu. Ranije je bila udata i iz tog braka imala je jedno punoletno dete. U vreme kada je ubijena imala je 44

godine, nije bila udata, živela je u vanbračnoj zajednici sa učiniocem, a kasnije, kada je ta vanbračna zajednica raskinuta, bila je u vanbračnoj zajednici sa drugim čovekom. Po zanimanju je radnica, ali nema podataka koju je školu završila. Bila je zaposlena u privatnom preduzeću koje se bavilo tehničkim pregledom vozila.

U spisima predmeta postoji jedna krivična prijava koju je J.G. podnela javnom tužiocu 25.5.2011. godine, u kojoj je navela da je K.M. više puta udario po telu i nije dozvolio da izađe iz stana u kome su privatno živeli. Po njenoj prijavi, učiniocu je oduzet pištolj i oružni list. Obavljen je razgovor sa njim i on je izjavio da je J.G. njega udarila, a ne on nju. Kada je pozvana u Policijsku upravu da potvrdi navode iz prijave, rekla je da neće da dolazi jer se sa K.M. pomirila i da su rešili razmirice. Postupak pred javnim tužilaštvom ili sudom nije vođen. Ne postoje podaci o tome da li se obraćala za pomoć centru za socijalni rad ili bilo kojoj drugoj organizaciji.

U vreme izvršenja krivičnog dela kod žrtve nije pronađeno oružje. Obdukcijom je utvrđeno da žrtva nije bila pod dejstvom alkohola ili psihoaktivnih supstanci.

Sud je utvrdio da žrtva svojim ponašanjem nije ni na koji način nije doprinela da učinilac izvrši krivično delo teškog ubistva.

Tok krivičnog postupka

Održano je sedam glavnih pretresa. Prema učiniocu je određen pritvor četiri dana posle izvršenja krivičnog dela, kada je pronađen i priveden. Učinilac je bio sve vreme suđenja u pritvoru, sve dok nije upućen na izdržavanje kazne pre pravosnažnosti presude.

U toku krivičnog postupka izvedeni su sledeći dokazi: saslušanje učinioca, ispitivanje svedoka, sudsko medicinsko i sudsko psihijatrijsko veštačenje, veštačenje oružja, veštačenje bioloških tragova, uviđaj na licu mesta.

Na glavnom pretresu kao svedok je ispitan brat žrtve. On je svedočio o odnosima između učinioca i žrtve pre izvršenja krivičnog dela, pa je, pored ostalog, izjavio: „*Moja sestra je upoznala K.M. pre devet godina, kada su počeli da žive zajedno, zasnovali su vanbračnu zajednicu. K.M. je*

bio u braku, nije se razveo, imao je i dva sina. Sestra je imala sina iz prvog braka, koji živi u zajedničkom domaćinstvu sa mnom i mojom majkom. U početku K.M. i moja sestra su se slagali i sve je normalno funkcionisalo, ali je vremenom došlo do problema jer su se svađali. Zbog stalnih svađa sestra ga je napustila i vratila se svojoj kući. Ipak, posle njegovih molbi, vratila se da nastave vanbračnu zajednicu. Poslednjih nekoliko meseci pričala je da ne vidi nikakvu perspektivu sa K.M, da on sa njom ništa ne planira, da se nije razveo od žene, da sav novac daje svojim sinovima. Rekla je da će da prekine tu vezu, ponovo se vratila kući, ovog puta sa stvarima, uveravajući mene i majku da više neće da se vrati i živi sa K.M. Počela je da se viđa sa drugim čovekom. Međutim, K.M. je nije ostavljao na miru, stalno je zvao, uznemiravao, pratio, progonio, stajao ispred kuće u kojoj smo živeli.”

Kao svedok je ispitana i majka žrtve. Ona je izjavila: „*Moja pokojna ćerka je živela sa K.M. i u početku je sve bilo dobro. Kada se prvi put vratila kući bila je pretučena, drugarice su je vodile kod lekara i slučaj je prijavila policiji. K.M. je molio da se vrati, ja sam joj govorila da se ne vraća, ali je ona ipak otišla kod njega. Obecavao je da to više neće da se ponovi. Dve do tri godine posle toga, sve se ponovilo, ona se ponovo vratila kući, on je došao, molio da se vrati, što je ona opet učinila. Kada je sledeći put otišla od njega i došla kući bila je sasvim sigurna da više neće da se vraća. Tako je i bilo, ostala je sa nama dva do tri meseca, nije mu se vratila. Nije htela da nam kaže oko čega su se svađali i šta joj je K.M. radio da nas ne bi sekirala.”*

Ispitan je kao svedok i čovek sa kojim je J.G. bila u vanbračnoj zajednici i koji je bio svedok ubistva. On je, pored ostalog izjavio: „*Radim u Austriji, razveden sam, imam dva sina. U Srbiju dolazim povremeno. Počeo sam da se zabavljam sa J.G. kad mi je rekla da je raskinula sa K.M. Rekla je da ne može da ga trpi, da je on hteo silom da bude sa njom. Ipak, nisam se mnogo raspitivao o tome zbog čega se ne slažu i zbog čega su se razišli.”*

Krivična dela su u sudskoj presudi kvalifikovana isto kao u optužnici – krivično delo teškog ubistva iz čl. 114. st. 1. tač. 5 KZ, u sticaju sa krivičnim delom nedozvoljena proizvodnja, držanje, nošenje i promet oružja iz čl. 348. st. 4. KZ i dva krivična dela otmice iz čl. 134. st. 1. KZ.

Krivična sankcija

Prvostepeni sud je učinioca oglasio krivim i osudio na kaznu zatvora u trajanju ukupno 40 godina zatvora (za krivično delo teškog ubistva 35 godina zatvora, za nedozvoljeno držanje oružja dve godine zatvora za dva krivična dela otmice tri godine zatvora). Presudom je izrečena i mera bezbednosti oduzimanje predmeta (pištolja kojim je izvršeno krivično delo).

Odlučujući o vrsti i visini kazne sud je imao u vidu olakšavajuće i otežavajuće okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća. Kao olakšavajuće okolnosti sud je cenio priznanje krivičnog dela i to da je učinilac relativno starija osoba čiji je raniji život bio uredan. Sud je našao da postoje sledeće otežavajuće okolnosti: broj krivičnih dela – učinilac je istog dana izvršio četiri krivična dela; jačina ugrožavanja zaštićenog dobra; činjenica da je pre nego što je ispalio smrtonosni hitac u žrtvu ispalio jedan hitac kojim joj je naneo prostorelne rane, da je prilikom otmice pretio žrtvi oružjem koje je držao upereno u nju i drugog oštećenog. Kao otežavajuća okolnost cenjen je razlog iz kog učinilac izvršio dva krivična dela otmice, a to je da bi žrtvu prinudio da raskine novu emotivnu vezu, što ukazuje na njegovo bezobzirno i bahato ponašanje.

Na prvostepenu presudu branilac učinioca je izjavio žalbu u kojoj je naveo da drugostepeni sud treba da ukine prvostepenu presudu zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, bitnih povreda određivanja krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona i odluke o kazni. Apelacioni sud u Nišu je odbio žalbu i potvrdio prvostepenu presudu.

Trajanje krivičnog postupka

Krivično delo je izvršeno 5.12.2016. a njegovo izvršenje je policiji prijavljeno. 6.12.2016. godine. Krivična prijava je podneta 10.12.2016. a optužnica 10.4.2016. godine. Prvostepena presuda doneta je 6.2.2018. a drugostepena odluka 14.6.2018. Presuda je postala pravnosnažna 25.7.2018. što znači da je postupak trajao godinu dana i sedam meseci.

KOMENTARI

Ovaj slučaj jasno ilustruje obrasce ponašanja muškaraca u patrijarhalnom društvenom kontekstu. Prema kulturološkom konceptu muškosti, od muškarca se očekuje dominacija, moć i kontrola nad partnerkom. U konkretnom slučaju samopercepcija učinioca je da ovu ulogu nije ispunio zbog toga što ga je njegova partnerka napustila i stupila u vezu sa drugim. Zato sebe doživljava kao nekoga koga okolina „sažaljeva“, a uzrok tome vidi u ponašanju partnerke. Saglasno tome, njegova osveta se odnosila isključivo na vanbračnu partnerku, a ne i na muškarca sa kojim je zasnovala novu vezu. Pred njim je ubio partnerku, a njemu nije naneo ni jednu povredu.

Žrtva nije ni na koji način doprinela izvršenju dela, što je i sud konstatovao. Međutim, ona nije prepoznala opasnost koja joj je pretila zbog posesivnosti učinioca. S druge strane, sama žrtva je, vraćajući se dva puta učiniocu, kod njega stvorila pogrešan utisak da će mu se ponovo vratiti, pa kada je izneverila njegova očekivanja, on joj se osvetio tako što je ubio.

Sud je u ovom predmetu utvrdio sve relevantne činjenice u pogledu kvalifikacije krivičnog dela teškog ubistva iz bezobzirne osvete i odmerio adekvatnu kaznu, pravilno sagledavajući društvenu opasnost krivičnog dela i pobude iz kojih je učinjeno. Iako naglašava da povod zbog čega se okrivljeni sveti nije ni približan vrednosti ljudskog života, sud u nedovoljnoj meri ističe da osveta predstavlja nisku pobudu, jer je učinilac žrtvu tretirao kao svoje vlasništvo, negirajući njeno pravo na slobodu izbora.

Slučaj br.8: učinilac M.I. žrtva M.B.

Modalitet izvršenja, obeležja i pravna kvalifikacija krivičnog dela

Policijska uprava u Nišu podnela je krivičnu prijavu 23.8.2014. protiv učinioca M.I. U krivičnoj prijavi navedeno je da postoje osnovi sumnje da je M.I. osuđenik na izdržavanju kazne u Kazneno popravnom zavodu u Nišu (KPZ), dana 22. 8. 2014. u periodu od 11.20 do 12.20 časova, u kućici za slobodne porodične posete, lišio života svoju bivšu suprugu M.B. stežući je šakama u predelu vrata, što je dovelo do njene smrti gušenjem.

U optužnici Višeg javnog tužilaštva u Nišu, koja je podignuta 24.10.2014. godine, a precizirana 1.4.2015. i 12.1.2016. godine, navedeno je da postoje osnovi sumnje da je „M.I. 22.8.2014. u periodu 10.20h do 12.20h tokom posete bivše supruge i zajedničkog boravka u označenoj kućici (kućica za slobodne porodične posete Kazneno popravnog zavoda u Nišu), bez prisustva ostalih osuđenika, lišio života bivšu suprugu M.B. tako što je kritičnom prilikom tokom posete, posle verbalnog sukoba sa M.B. oko njenog odlaska sa zajedničkom ćerkom u Nemačku i oko eventualnih ljubavnih veza koje je M.B. održavala sa drugim muškarcima, dok su sedeli na krevetu, upućujući joj pretnje i uvrede, iznenada snažno uhvatio u predelu vrata, stežući je rukama, pri čemu ona, zbog očigledne razlike u telesnoj konstituciji i fizičkoj znazi, nije uspela da pruži bilo kakav otpor, kojom prilikom je kod M.B. prouzrokovao potpuni prelom desnog velikog roga i baze levog velikog roga podjezične kosi i potpuni prelom roga desne štitne hrskavice, usled čega je nesporno nastupila smrt oštećene gušenjem.“ Na taj način je, prema navodima optužnice, M.I. učinio krivično delo teško ubistvo iz čl. 114. st. 1. tač. 10. Krivičnog zakonika (ubistvo člana porodice kojeg je prethodno zlostavljao).

U nalazu veštaka sudske medicine konstatovano je: „Smrt je nasilna i nastupila je neposredno usled gušenja stezanjem šakom ili šakama za vrat, obdukcijom su utvrđeni sveži podlivi kože desne nadlaktice, levog kolena, potkolenice i šake, naneti su dejstvom tupine mehaničkog oruđa. Isti su u vreme nastanka pojedinačno i zbirno predstavljali laku telesnu povredu i ne stoje u

direktnoj vezi sa neposrednim uzrokom smrti. Obdukcijom su utvrđeni i krvni podlivi kože oko butine u fazi zaceljenja. Isti su naneti dejstvom tupine mehaničkog oruđa, u vreme nastanka pojedinačno i zbirno su predstavljali laku telesnu povredu i ne stoje ni u kakvoj vezi sa neposrednim uzrokom smrti.“

Prvostepeni sud je prihvatio kvalifikaciju krivičnog dela iz optužnice, nalazeći da se radi o krivičnom delu iz čl. 114. st. 1. tač. 10. KZ (teško ubistvo člana porodice koji je prethodno zlostavljan). U presudi prvostepenog suda konstatuje se da je do izvršenja ubistva učinilac koristio dve slobodne posete sa suprugom M.B. (18.5.2014. i 22.8.2014), tri porodične posete (27.12.2013, 27.3.2014. i 27.7.2014) i sedam redovnih poseta. Navodi se, takođe, da je „*prilikom poslednje posete supruge, 24.10.2014. godine, optuženi tokom posete bivše supruge u kućici za slobodne porodične posete, u KPZ, u kome se nalazi na izdržavanju kazne, bivšu suprugu M.B. lišio života. Pre odlaska na izdržavanje kazne M.B. je prethodno zlostavljao, odnosno pre upućivanja na izdržavanje kazne u više navrata je ugrožavao njeno spokojstvo, telesni integritet i duševno stanje primenom nasilja, drskim i bezobzirnim ponašanjem, kao i pretnjama da će napasti na njen život i telo.“*

U prilog stavu da izvršeno ubistvo predstavlja teško ubistvo člana porodice kojeg je učinilac prethodno zlostavljao, prvostepeni sud je obrazložio time da je učinilac pre izvršenja krivičnog dela ubistva prema M.B. izvršio više krivičnih dela nasilja u porodici za koje je osuđen: krivično delo iz čl. 194. st. 1. KZ (osnovni oblik nasilja u porodici), za koje je, zajedno sa krivičnim delom nasilja u porodici koje je izvršio prema maloletnoj ćerki (7 godina), osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od dve godine i četiri meseca, kao i krivično delo iz čl. 194. st. 1. KZ (osnovni oblik nasilja u porodici),⁶⁶ za koje je presudom Osnovnog suda u Nišu od 20. 2. 2015.

---

⁶⁶ Prema podacima iz navedene presude, M.I. je juna 2013., nakon verbalnog sukoba sa svojim suprugom M.B. „oko toga gde je i sa kim prethodne noći prespavala, najpre četiri-puta udario mobilnim telefonom, a potom je jedanput šutnuo nogom u levu nogu, a zatim dva puta pesnicom u predelu stomaka ispod rebara, pa joj naredio da sedne u krevet, uputivši joj reči pretnje ‘Hoćeš li da se smiriš ili ću da te ubijem’ i posle ovih reči vezao joj noge selotejp trakom i stavio ruke iza leđa i vezao ih selotejp trakom želeći da joj selotejp traku stavi i preko usta, ali kada je oštećena obećala da neće da viče, odustao je od namere da joj stavi traku preko usta, a potpom je odvezao, s tim što je sve vreme trajanja pretnji i nasilja na stolu držao sekiru pretivši oštećenoj rečima ‘Ubiću tvog brata i bratanca, pa ćeš to da gledaš, a zatim ću ubiti i tebe’, pri čemu je bio svestan svih obeležja i zabranjenosti dela i hteo njegovo izvršenje“.

osuden na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i šest meseci. Takođe, sud je uzeo u obzir iskaze svedoka, sestre i brata M.B. da je M.I. veoma često i u više navrata tokom trajanja bračne zajednice M.B. fizički maltretirao i zlostavljao, ali da veliki broj ovih slučajeva nije procesuiran jer M.B. nije prijavljivala iz straha od okrivljenog.

U žalbi koju je izjavio protiv presude Višeg suda u Nišu zbog pogrešne pravne kvalifikacije dela, (teško ubistvo člana porodice koji je prethodno zlostavljan), branilac učinioca je naveo da je zakonodavac odredbu iz čl. 114. st. 1. tač. 10. KZ „*tako definisao i upotrebio izraz ‘prethodilo’ sa namerom da ovim članom obuhvati samo ono zlostavljanje koje je neposredno prethodilo činu lišenja života, a u konkretnom slučaju takva neposrednost ne postoji*”. Po tvrđenju branioca, „*obe presude zbog krivičnog dela nasilja u porodici izvršenog prema M.B. odnose na akte nasilja koji su izvršeni više od godinu dana pre ubistva, tako da postoji diskontinuitet u odnosu na događaj koji je predmet postupka*”. Branilac je u žalbi izneo stav da „*zakonodavac u KZ razlikuje pojmove zlostavljanja i nasilja u porodici jer postoje odvojena krivična dela nasilja u porodici iz čl. 194. i krivično delo zlostavljanje i mučenje iz čl. 137. KZ, što je, kako je naveo, jedan od argumenata koji govori u prilog tome da se ne može povući znak jednakosti između pojma zlostavljanje iz čl. 114. st. 1. tač. 10. KZ i ranijih dela okrivljenog koja su kvalifikovana kao nasilje u porodici*”.

Prvostepena presuda je ukinuta i predmet je vraćen na ponovno suđenje. U postupku pred drugim većem Višeg suda u Nišu sud je kvalifikovao krivično delo kao obično ubistvo iz čl. 113. KZ. Iako je Više javno tužilaštvo izmenilo optužnicu i delo prekvalifikovalo u teško ubistvo iz čl. 114. st. 1. tač. 1. KZ (ubistvo na svirep i podmukao način), sud je ocenio da nema elemenata ovog krivičnog dela, s obzirom na to da je „*B. sama posećivala okrivljenog, da uopšte nije morao da je moli ili nagovara da dođe u posetu*”.

Krivično delo ubistva izvršeno je avgusta 2014. u prepodnevnom časovima, u Kazneno-popravnim zavodu u Nišu, u kome se M.B. nalazio na izdržavanju kazne zatvora od decembra 2013. godine. U Nišu je i mesto prebivališta žrtve i učinioca.

Prilikom izvršenja dela M.I. nije bio pod dejstvom alkohola i psihoaktivnih supstanci.

Prilikom izvršenja dela nije bilo posmatrača i svedoka, s tim što su se u susjednoj prostoriji za slobodne porodične posete nalazili drugi osuđenik Kazneno-popravnog doma i njegova supruga, koji su takođe koristili pravo na slobodnu porodičnu posetu.

Ličnost i ponašanje učinioca

U vreme izvršenja krivičnog dela ubistva M.I. je imao 33 godine. Sa žrtvom M.B je ranije bio u braku, ali su se razveli pre njegovog odlaska na izdržavanje kazne zavora, pa u vreme izvršenja dela nisu bili u braku. Imaju zajedničku ćerku, koja je zajedno sa majkom dolazila u posete ocu.

M.I. je završio srednju školu, po zanimanju je rukovalac parnim kotlovima. Pre odlaska na izdržavanje kazne bio je nezaposlen. Učiniac je rođen u gradu i živio je u gradu pre odlaska na izdržavanje kazne zatvora.

Učiniac ima bogatu kriminalnu prošlost. Višestruki je povratnik, a sa izvršenjem krivičnih dela započeo je još kao maloletnik. Pre izvršenja ubistva, više puta je osuđivan za raznovrsna krivična dela protiv života, protiv imovine i zdravlja ljudi, kao i za krivična dela nasilja u porodici, i to: presudom Okružnog suda u Nišu od 19.11.1098. zbog krivičnog dela iz čl. 47. st. 1. KZ (ubistvo u pokušaju) na kaznu zavora od jedne godine i šest meseci, presudom Okružnog suda u Nišu od 19.9.2004. za krivična dela iz čl. 168. st. 1. (razbojništvo) i iz čl. 165. st. 1 KZ (krađa), na jedinstvenu kaznu zavora u trajanju od jedne godine i osam meseci; presudom Višeg suda u Nišu od 27.6.2003, zbog krivičnog dela iz čl. 246. st. 1. KZ (neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga) na kaznu zatvora u trajanju od tri godine i devet meseci, presudom Osnovnog suda u Nišu od 30.1.2014. za krivično delo iz čl. 194. st. 1. KZ (osnovni oblik nasilja u porodici prema supruzi M.B) i za krivično delo iz čl. 194. st. 3. KZ (nasilje u porodici koje je prouzrokovalo tešku telesnu povredu ili teško narušavanje zdravlja člana porodice – ćerke M.I) na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od dve godine i četiri meseca, presudom Osnovnog suda u Nišu od 20.2.2015. za krivično delo iz čl. 194. st. 1. KZ (osnovni oblik nasilja u porodici) na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i šest meseci.

Prema podacima iz spisa predmeta, M.I. je odrastao u kompletnoj porodici, ali nema podataka o odnosima u primarnoj porodici, niti o roditeljima učinioca i njihovim eventualnim devijantnim ponašanjima. U spisima predmeta evidentirano je da je kao maloletnik bežao iz škole i da je izvršio krivično delo ubistvo u pokušaju. Korisnik je psihoaktivnih supstanci, ali nije zavisnik.

U toku prvostepenog postupka M.I. je priznao izvršenje krivičnog dela ubistva, ali se protivio tome da delo bude kvalifikovao kao teško ubistvo člana porodice kojeg je prethodno zlostavljao, smatrajući da se radi ili o ubistvu na mah ili o običnom ubistvu.

Što se tiče odnosa učinioca prema odgovornosti za događaj, on krivi i sebe i žrtvu, smatrajući da je ona svojim ponašanjem doprinela izvršenju krivičnog dela.

Tokom saslušanja na glavnom pretresu M.I. je izjavio: „Dana 20. 8. 2014. sa M.B, sam se dogovorio da me poseti 22.8.2014. Kada je B. došla *„prvih pola sata bili smo dobro raspoloženi, nismo se raspravljali, razgovarali smo normalno o našim problemima i detetu, i imali seksualni odnos, nakon čega je B. otišla do toaleta, a kada se vratila, promenila je ponašanje prema meni, da kažem, na neki način se bahato ponašala prema meni. Naime, prebacila mi je što je moja majka 15. ili 16. 9. 2014. odvela našu mal. ćerku na more, a nije joj se javila kada su stigle tamo, što znam da nije tačno jer mi je majka rekla da je B. poslala poruku kada su stigle na more. Tada je B. moju majku nazvala kurveštijom i pretila da će da ode, odnosno uzme dete i ode u stan, na šta sam ja rekao da to ne čini. Međutim, ona je bila uporna, govoreći mi čak da će to da uradi jer je startatelj nad detetom, a da ja mogu da se obesim. Inače, B. mi je pričala o svojim ljubavnim vezama, za koje sam i ja znao, a nakon razvoda svako od nas je nastavio da vodi svoj život. Međutim, odnose smo održavala zbog maloletnog deteta. Nije mi bilo sve jedno kada sam saznao da je B. imala ljubavne veze sa drugim muškarcima. Vršio sam pritisak, na lep način joj govorio da prestane sa takvim ponašanjem. B. mi je saopštila da će sa nekim muškarcem da ide u Nemačku, o čemu me je prethodno obavestila, a ja se tome nisam protivio, ali me je pogodilo što je toga dana B. rekla da će za Nemačku da povede našu maloletnu ćerku.“* Prema rečima M.I. njemu se nije dopalo da se M.B. iseli iz stana njegovih roditelja i sa ćerkom živi sama u njihovom stanu, kao ni to što je M.B. rekla

da će do odlaska u Nemačku, dok ona radi, „ćerku čuvati ‘M. muškarača’, koja gaji simpatije prema osobama istog pola, A. P. koja koristi sedative i izvesni Ž. koji koristi opojna sredstva“. Izrazio je svoje protivljenje, ali je navodno, M. B. rekla „to je moja stvar, a ti si otac samo na papiru“.

U nastavku saslušanja M.I. je rekao da je bio zabrinut za svoju ćerku, jer je M.B pomenula izvesnog S. „koga je dovodila u kuću kada je bila prisutna i njihov ćerka, a on je krivično odgovarao za delo protiv polnih sloboda prema maloletnom licu, a donosio je B. porniće, u čemu nije želeo da odrasta njegova ćerka“. Prema rečima M.I. „tada sam osetio nemoć da pomognem svom detetu, odnosno uplašio sam se za dete, što je dovelo do samog čina u kome je stradala B. Naime, osetio sam kod sebe čudno ponašanje, počeo sam da drhtim, bio sam unezveren, opasno naljućen, počelo je da mi se mračni, osećao sam se kao da letim, što je B. primetila. Počela je da me grli da bi me oraspoložila, da me dodiruje sa namerom da ponovo imamo seksualni odnos. Međutim, tada su krenule da mi se pojavljuju neke slike munjevitom brzinom, da mi se mračni, zbog čega je B. krenula da me šamara da bi me osvestila, ali nije uspela. Zbog ovakvog stanja, ja se ne sećam tačno na koji sam način preduzeo radnje koje mi se stavljaju na teret. Naime, ne sećam se uopšte kako sam uhvatio B. za vrat, niti kako je došlo o ugušenja. Uopšte ne mogu da objasnim kako sam mogao da izgubim samokontrolu“. U odbrani je još naveo: „jedino čega se sećam to da je B. nakon toga ležala pored mene, u besvesnom stanju, krenuo sam da je prskam vodom i dajem joj veštačko disanje, ali bezuspešno“.

Sprovedeno je sudsko psihijatrijsko veštačenje radi davanja nalaza i mišljenje u pogledu sposobnosti učinioca da shvati značaj svoga dela i upravlja svojim postupcima u vreme izvršenja dela, kao i da li je sposoban da shvati prirodu i svrhu krivičnog postupka, razume pojedine procesne radnje i njihove posledice i da sam ili uz pomoć branioca iznese svoju odbranu.

Prema nalazu i mišljenju veštaka subspecijaliste sudske psihijatrije, „M. I. ne boluje od duševnog oboljenja, privremene duševne poremećenosti, zaostalosti u duševnom razvoju, niti druge teže duševne poremećenosti“. Kod M.I. se „evidentira postojanje emocionalno nestabilnog poremećaja ličnosti impulsivnog tipa, sa povremenom konzumacijom psihoaktivnih supstanci, koji ima odlike štetne upotrebe, a ne bolesti zavisnosti. U vreme

izvršenja dela nalazio se pod uplivom fiziološkog efekta gneva jakog intenziteta nastalog kod osobe sa navedenim poremećajem ličnosti. Usled toga njegova sposobnost da shvati značaj svoga dela i upravlja svojim postupcima u vreme izvršenja dela koje mu se stavlja na teret bila je bitno smanjena“ [...]. „Neposredno nakon izvršenja dela, u narednih 24-48 časova kod njega je evidentirana akutna reakcija na stres povećana vegetativnim simptomima i nemogućnošću kontrole sopstvenog ponašanja, a nakon toga poremećaj prilagođavanja sa pretežno depresivnom simptomatologijom, što se evidentira prilikom aktuelnog pregleda. M.I. je u stanju da se pojavi pred sudom, shvati prirodu i svrhu krivičnog postupka, razume pojedine procesne radnje i njihove posledice i sam ili uz pomoć branioca vrši svoju odbranu”.

Stav veštaka da je M.I. izvršio delo u stanju bitno smanjene uračunljivosti, osporilo je Više javno tužilaštvo, koje je iznelo stav da je ovaj zaključak neargumentovan i da je u suprotnosti sa čl. 22. st. 2. i st. 3. KZ, u kome je precizirano da uračunljivost kod učinioca krivičnog dela može biti bitno smanjena ako boluje od duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti, zaostalog duševnog razvoja ili neke teže duševne poremećenosti.

U iskazu na glavnom pretresu, veštak je pojasnio da se „*radi o osobi sa poremećajem strukture ličnosti, ili u starim terminima psihopatske strukture ličnosti. Ukoliko se kod takve osobe razvije fiziološki afekat u ovom slučaju gneva, i to jakog intenziteta, ova dva elementa dovode do uticaja na sposobnost shvatanja značaja svojih dela i upravljanja svojim postupcima, a u konkretnom slučaju, po mom mišljenju, u bitnom stepenu*“. Objasnio je, takođe, da „*fiziološki afekat gneva jakog intenziteta sam po sebi i prema principima forenzičke psihijatrije ne predstavlja stanje privremene duševne poremećenosti, zbog čega je u svom nalazu isključio postojanje patološkog afekta bilo koje vrste koji bi mogao predstavljati privremenu duševnu poremećenost, ali sa stanovišta sudske psihijatrije može uticati na sposobnost rasuđivanja i upravljanja postupcima i to u značajnoj meri*“. Prema rečima veštaka, „*afekti utiču na psihičke funkcije, ali je njihov uticaj različit u zavisnosti od procenjenog intenziteta afekta. Afekti utiču na domen volje, na adekvatno rasuđivanje, pa sledstveno tome i na adekvatno ponašanje za datu situaciju iz kog razloga i imaju forenzički značaj. Osoba koja je pod uticajem jakih afekata pogrešno procenjuje situaciju u kojoj se nalazi, fokusira se samo na situaciju ili draž koja izaziva afekat, a pretežno zanemaruje*

ono što je van te žiže. Fiziološki afekti mogu dovesti i do kompromitacije shvatanja značaja svojih dela i upravljanja svojim postupcima i kod osoba koje su psihički zdrave, tj. ne boluju od četiri biološka faktora koja su u zakonu navedena i mogu ih kompromitovati u značajnoj meri". Na to su, po tvrđenju veštaka, uticali „emocionalno nestabilna struktura ličnosti, kod koje se javio fiziološki afekat gneva jakog intenziteta, a čemu je prethodio razvod sa pok. suprugom, dalji višemesečni konfliktni odnosi sa njom i na kraju neposredna situacija u kojoj je došlo do verbalne rasprave; na prava dva faktora nadovezalo se više reaktivnih elemenata, što je dovelo do toga da je sposobnost okrivljenog da shvati značaj svojih radnji i upravlja svojim postupcima bila bitno smanjena”.

U prvostepenoj presudi Viši sud u Nišu konstatovao je da je „prilikom izvršenja dela I.M. postupao kao uračunljivo lice, pri čemu je njegova sposobnost da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima bila bitno smanjena, što potvrđuje nalaz i stručno mišljenje veštaka neuropsihijatra“. Takav stav zauzeo je i Apelacioni sud u Nišu.

U pogledu krivice M.I. po oceni suda „okrivljeni je bio svestan svojih radnji, odnosno bio je svestan da je jače telesne konstitucije od pok. M.B, što je iskoristio za stezanje vrata šakama, sve dok je nije usmrtio, što jasno pokazuje da je hteo izvršenje dela, kako bi sprečio B. da odvede u inostranstvo njihovu mal. ćerku. Dakle, radnje koje se okrivljenom stavljaju na teret okrivljeni je preduzeo sa direktnim umišljanjem“.

Što se tiče motiva, iz spisa predmeta može se zaključiti da je motiv izvršenja krivičnog dela bila ljubomora učinioca, sumnja da se M.B. sastaje sa drugim muškarcima, da se druži sa osobama sumnjive prošlosti, njegovo protivljenje odluci M.B. da se preseli u stan i odvoji od roditelja učinioca u čijem je stanu živela sa ćerkom, kao i protivljenje da M.B. sa zajedničkom ćerkom ode u Nemačku na rad.

Ličnost i ponašanje žrtve

Žrtva krivičnog dela ubistva je M.B. uzrasta 27 godina, bivša supruga učinioca, koja je rođena i živi u gradu. Iz braka sa učiniocem ima ćerku, koja je u vreme izvršenja dela imala osam godina. Nema podataka o

obrazovanju M.B. dok se u pogledu radnog statusa navodi da je zaposlena kao gerontodomaćica.

Bila je u braku sa učiniocem 10 godina i u vreme sklapanja braka znala da je M.I. osuđivan. Tokom braka bila je izložena raznim vrstama maltretiranja od strane supruga M.I. koji je maltretirao i njihovu ćerku. Svedoci saslušani tokom glavnog pretresa svedočili i o drugim aktima maltretiranja i zlostavljanja kojima je M.B. bila izložena od strane M.I. tokom trajanja braka. Povodom ovih dela M.B. se nije nikome obraćala.

Prema podacima iz spisa predmeta, aprila 2013. godine M.B. je prijavila policiji da je M.I. tukao ćerku, zbog toga što nije umela da spaja reči dok je pisala domaći zadatak, a maja 2013. godine prijavila ga je jer je i nju tukao, vezivao trakom za stolicu, udario telefonom po ustima, optuživao da ga je prevarila, pretio da će joj ubiti brata i bratanca. Kada je otišao da se istušira, ona je pozvala brata, a on policiju, koja je intervenisala i uhapsila ga. Tokom postupka M.I je negirao da je vršio nasilje, a što se tiče vezivanja selotejp trakom, kao razlog naveo je da je ona „*histerisala*“, pa je hteo da je „*smiri*“.

U vreme izvršenja krivičnog dela, M.B nije bila pod dejstvom alkohola i droga, a po oceni suda svojim ponašanjem nije doprinela izvršenju ubistva.

Tok krivičnog postupka

Postupajući po krivičnoj prijavi Odeljenja kriminalističke policije PU u Nišu, podnetoj 23.8.2014, Više javno tužilaštvo u Nišu podiglo je optužnicu 24.10.2014, koju je dva puta preciziralo – 1.4.2015. i 12.1.2016. godine.

Učiniocu je određen pritvor i u odeljenju pritvora Kazneno popravnog zavoda u Nišu nalazio se od 27.8.2014. godine.

U toku prvostepenog postupka održani su jedno pripremno ročište i tri glavna pretresa, a posle ukidanja presude, u ponovnom suđenju pred prvostepenim sudom održan je jedan glavni pretres.

Tokom postupka izvedeni su sledeći dokazi: saslušanje okrivljenog, ispitivanje svedoka, veštačenje, čitanje zapisnika o uviđaju, odluke o izmeni programa postupanja KPZ sa predlogom stručnog tima i mišljenje nadzornika, kriminalističko tehnička dokumentacija PU Niš, izveštaja o forenzičkom

pregledu lica mesta, potvrda o privremeno oduzetim predmetima, obdukcionog zapisnika i izvoda iz kaznene evidencije za okrivljenog.

Iskaz je dala svedokinja I. R. koja je radila kao vaspitačica u Kazneno popravnom zavodu u Nišu. U svom iskazu navela je da je pokrenula inicijativu da se M.I prizna pravo na slobodne porodične posete, nakon razgovora sa M.I. koji joj je tom prilikom saopštio da ima skladne odnose sa suprugom, a njenu inicijativu je stručni tim prihvatio. Prema iskazu svedokinje, sa okrivljenim je obavila samo jedan razgovor, posle je otišla na bolovanje, a zatim u penziju, tako da nije obavila „*precizniji razgovor sa njim*“. Tvrdi da je inicijativu podnela jer se u prethodnom periodu M.I. ponašao korektno, nije disciplinski kažnjavan i nije pravio probleme i smatrala je da će to pozitivno uticati na M.I. Objasnila je da se u slučajevima kada je neko osuđen za krivično delo nasilja u porodici obraća veća pažnja prilikom dodeljivanja prava na posete, ali da se ona „*ne seća*“ da li njoj i stručnom timu bio dostupan podatak kada je M.I. osuđen i za koja dela, navodeći „*mi samo dobijamo brošuru za svakog osuđenika iz koje se vidi da li je ranije osuđivan ili ne*“. Navela je da je do januara 2014. M.I. bio u odeljenju A2, ali da je zbog disciplinskog prekršaja (zloupotreba govornice i drsko ponašanje prema službenom licu) prebačen u odeljenje sa pojačanim nadzorom. Ona je tada podnela inicijativu za njegovo kažnjavanje, ali ne zna da li je dobio par dana samice ili ne. Tom prilikom ona nije podnela inicijativu za uskraćivanje prava slobodne posete, jer „*nije znala da postoje porodični problemi*“.

Zanimljivo je da je u prvostepenoj presudi od 27.1.2016. Viši sud konstatovao da „*postoje propusti u radu svedoka I. R. s obzirom da se iz pisanih dokaza koji su bili dostupni svedoku nesumnjivo utvrđuje da u trenutku davanja inicijative za dodelu posebnih prava M.I. postojao podatak da je isti osuđivan za krivična dela sa elementima nasilja, pa i za krivično delo nasilje u porodici. Zbog toga sud nalazi da je imenovani svedok, s obzirom na ove podatke morao obratiti posebnu pažnju prilikom davanja inicijative za dodelu posebnih prava istom, što svedok očigledno nije učinio*“.

Svedokinja I.B. sestra bliznakinja žrtve, u svom iskazu navela je da otkad poznaje M.I. zna da je bio problematičan, da je, kada joj se rodila sestričina, počeo da maltretira M.B. da je često tukao i pretio, zabranjivao da napusti bračnu zajednicu, da je njena sestra imala veliki strah od M.I.

o čemu joj je pričala, da je M.I. bio agresivan i prema samoj svedokinji I.B. koju je jednom prilikom tukao, zbog čega je pokrenut krivični postupak protiv M. I. Svedokinja je takođe navela da je jednom prilikom pitala sestru zbog čega posećuje M.I. u zatvoru i da joj je ona odgovorila da to čini da bi mu nosila novac, da mu niko drugi ne dolazi u posetu i da joj je žao zbog toga. Svedokinja je takođe navela da joj je M.B. pričala „*da se prilikom poseta M.I. prema B. ponašao korektno, zbog čega je mislila da se pokajao za sve što joj je uradio, kao i da se promenio*“. U svom iskazu svedokinja je još izjavila da je pre ubistva M.B. dobila pismo od M.I, u kome objašnjava svoj odnos sa svojom suprugom M.B, što je iznenadilo jer on nikada nije pisao pisma. Rekla je, takođe, da nije znala da će kritičnog dana njena sestra ići u posetu M.I.

Rođeni brat žrtve, ispitan kao svedok, izjavio je da mu se sestra više puta žalila da je M.I. maltretira i bije, da je dva puta je dolazila kod njega sa masnicama po glavi i telu, ali da nisu pokretani krivični postupci. Po njegovim navodima, „*u početku M.B nije prijavljivala nasilje u porodici od strane M.I, iz straha od njega; M. I. joj je više puta pretio da će da je ubije ako ga ostavi; M. B. je bila naivna, i moguće je da je M.I. kritičnom prilikom prevario da dođe u posetu, jer je ona bila spremna sve da učini za svoju ćerku.*“ Dalje je naveo da je tokom ranijeg postupka vođenog za krivično delo nasilja u porodici, kada su svi pozvani svedoci ušli u sudnicu, „*M.I. pokazao rukom M.B. da će da je uguši*“, što je predstavljalo jasnu pretnju.

Po tvrđenju brata žrtve, M.B. je, pre nego što je učinilac stupio na izdržavanje kazne zatvora, došla kod svedoka, da bi živela sa njegovom porodicom, ali se vratila kući kada je M.I. rekao „*da će da skoči sa terase sa svojom maloletnom ćerkom*“. Brat žrtve je još naveo da je M.B. krila od njega da odlazi M.I. u posetu, tako da je on znao samo za dve posete, posle kojih mu se nije žalila na M.I, s tim što je govorila da je M.I. „*bio agresivan prema njoj prilikom seksualnih odnosa koje su imali*“. U svom iskazu svedok je naveo i da je M. I. bio agresivan prema njegovoj ćerki, staroj 19 godina, „*hteo je seksualno da je napadne*“, što su od njega krili, jer su se plašili kako će da reaguje.

Drugi rođeni brat M.B. saslušan kao svedok, izjavio je da je retko bio u kontaktu sa sestrom jer živi daleko, ali da je jednom prilikom boravio u

njihovom stanu 15 dana, kada je primetio da M.I. dovodi društvo da konzumiraju marihuanu i druge narkotike, a kada mu se B. požalila da je M.I. maltretira, da je hteo da je vodi sa sobom, što je i rekao M.I, ali je on obećao da će da se promeni i smiri. Naveo je da nije bio upoznat da je M.B. išla u posete M.I. kada je on stupio na izdržavanje kazne zatvora, jer živi daleko, tako da je samo par puta bio kod sestre i zeta u poseti, a nije se sa M.B. čuo ni telefonom, tako da sva saznanja ima od svog brata i sestre.

Ispitan je i svedok P.P. zaposlen u KZP u Nišu. U svom iskazu naveo je da je njegov posao da sprovodi zatvorenike do kućica za slobodne i porodične posete, te da je tog dana dobio obaveštenje da M.I. treba da ima posetu svoje supruge, zbog čega ga je sproveo do kućice, uveo u prostoriju, zaključao, a zatim sačekao M. B. i sproveo do kućice, koja ima dve prostorijske, tako da se u drugoj prostoriji nalazio drugi par. Svedok je naveo da je sve vreme tokom posete bio u dežurnoj službi, tako da ni on ni njegove kolege nisu primetile da se bilo šta neobično događa u kućici. Kada je isteklo vreme za posetu, otišao je do kućice, pozvao M.I. da izađe, a kada je M.I. otključao vrata, rekao je „*Komandire, ja je zadavih*“. P.P. je ušao u prostoriju i odmah stavio lisice M.I. Po tvrđenju svedoka P.P. u sobi nije bilo „*nekog posebnog nereda ili tragova koji bi ukazivali da je došlo do sukoba ili borbe*“, a on je tada primetio „*da M.B. leži nepomično, da su joj noge na mestu gde se nalazi jastuk*“. Obavestio je zatvorskog lekara, koji je odmah došao, a zatim i hitnu pomoć, čiji su lekari konstatovali smrt M.B. Svedok je, takođe, izjavio da je M.I. već imao posete ovakvog tipa, ali da ranije nije bilo problema, kao i da su tokom boravka M.I. i M.B. u prostoriji za posete, drugog zatvorenika uveli u susednu prostoriju, pri čemu nisu čuli nikakvu galamu, niti svađu iz prostorije u kojoj su bili M.I. i M. B.

Ispitan je i svedok M.K. zaposlen u KPZ u Nišu, koji je M.I. izveo iz paviljona i odveo u dežurnu službu. On je izjavio da se posle dolaska M.B. vratio u paviljon i da mu nije poznato šta se dalje događalo u kućici, već da je o događaju naknadno obavešten.

U svom iskazu svedok D.A. zaposlen u KPZ u Nišu, naveo je da je došao da preuzme M.I. i vrati ga u paviljon, da je vrata otvorio kolega P.P. da se u hodniku nalazio okrivljeni koji je P. P. nešto rekao, zbog čega mu je P.P. odmah stavio lisice, a njemu rekao da ode po pomoć jer je M.I. udavio svoju ženu.

Tokom postupka ispitani su i D.P. i njegova supruga T.P. koji su se nalazili u susednoj prostoriji kućice za porodične posete. Prema njihovim iskazima, tokom boravka u svojoj sobi, oni nisu čuli nikakvu galamu iz susedne sobe, već su jedino čuli da je neko više puta odlazio u kupatilo.

Uvidom u Odluku o izmeni programa postupanja KPZ Niš od 9.5.2014. sa predlogom stručnog tima od 7.5.2014, mišljenjem nadzornika od 6.5.2014. i inicijativom vaspitačice I.R. od 6.5.2014. sud je utvrdio „*da je okrivljenom M.I. dodeljeno prošireno pravo na prijem posete u posebnim prostorijama bez prisustva ostalih osuđenih lica, jednom u dva meseca, od strane upravnika, a na predlog stručnog tima, dok je inicijativu dala vaspitačica I.R, s obzirom da je na izdržavanje kazne stupio za izvršenje krivičnog dela neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, kao i da se M.I. ponašao korektno i da je dostavio venčani list kao dokaz da ima suprugu*“.

Krivična sankcija

Prvostepenom presudom Višeg suda u Nišu od 27.1.2016. okrivljeni je oglašen krivim za krivično delo iz čl. 114. st. 3. tač. 10. KZ (ubistvo člana porodice koji je prethodno zlostavljan) i izrečena mu je kazna zatvora u trajanju od 30 godina, u koju se uračunava i vreme provedeno u pritvoru od 27.8.2014. godine. Oštećeni braća i sestra i mal. ćerka pok. M.B. upućeni su da svoje imovinskoppravne zahteve ostvaruju u parnici.

Prilikom odmeravanja kazne sud je, kao olakšavajuću okolnost, uzeo u obzir činjenicu da je sposobnost M.I. da shvati značaj svojih dela i upravlja svojim postupcima bila bitno smanjena, zatim lične i imovinske prilike okrivljenog, činjenicu da je otac jednog maloletnog deteta, kao i da se pokajao zbog preduzetih radnji. Kao otežavajuće okolnosti, sud je uzeo u obzir „*raniji život okrivljenog, odnosno da je osuđivan za razna krivična dela, pa i za krivična dela sa elementima nasilja, te da ranije izrečene kazne nisu uticala na okrivljenog da više ne vrši krivična dela*“.

Postupajući po žalbi Višeg javnog tužilaštva, koje se žalilo zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o kazni, tražeći da okrivljeni bude osuđen na 40 godina zatvora, kao i po žalbi branioca okrivljenog,

Apelacioni sud u Nišu je svojom odlukom od 6.10.2015. godine ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio na ponovno suđenje.

Nakon ukidanja odluke, u ponovnom postupku drugo veće Višeg suda u Nišu, donelo je presudu kojom je okrivljeni oglašen krivim za krivično delo ubistva iz čl. 113. KZ i izrečena mu je kazna zatvora u trajanju od 15 godina, u koju mi se uračunava vreme provedeno u pritvoru od 27.8.2014 do 8.5.2015. I ovom odlukom oštećeni braća, sestra i maloletna M.I. upućeni su na parnicu radi ostvarivanja svojih imovinskopravnih zahteva.

U obrazloženju druge prvostepene odluke navodi se da je sud „*poklonio veru iskazu okrivljenog da je u kritičnom periodu bio uznemiren i zbog života koji je njegova supruga vodila, jer se zabavljala sa S, za koga je čuo da se protiv njega vodi krivični postupak zbog odnosa prema maloletnim licima i jer se družila sa M. koja je volela osobe istog pola i sa nekim Ž. od koga je nabavljala marihuanu, zbog čega je smatrao da je upala u loše društvo.*”

Po shvatanju Višeg suda u Nišu, „*u radnjama okrivljenog se ne stiču elementi bića krivičnog dela iz čl. 114. st. 1. tač. 10. koje mu se optužnicom stavlja na teret. Ovo delo postoji kada je u pitanju lišenje života člana porodice koje je lice prethodno zlostavljalo. To znači da je potrebno da je delo izvršeno prema članu porodice i da je ubistvu prethodilo zlostavljanje pasivnog subjekta, a delo se vrši u toku zlostavljanja člana porodice ili u kontinuitetu sa zlostavljanjem ili neposredno posle zlostavljanja na istom mestu i u istoj prilici. Ukoliko postoji velika distanca u vremenu između zlostavljanja i ubistva, onda se ne može govoriti o ovom krivičnom delu*“. Po oceni suda, „*iako je M.I. u dva navrata osuđen za krivično delo nasilja u porodici, to ne znači da su se u radnjama okrivljenog stekli elementi krivičnog dela iz čl. 114. st. 1. tač. 10. KZ jer je protekao duži vremenski period od trenutka kada je okrivljeni preduzeo ove radnje i konkretnog kritičnog događaja odnosno postoji velika vremenska distanca između istih i lišenja života.*” Sud je posebno cenio okolnost da je M.I. stupio na izdržavanje kazne juna 2013. a da ga je „*do ubistva supruga 12 puta posetila i nije bilo nikakvih problema, što znači na nije bilo zlostavljanja*”.

Iako je tokom postupka Više javno tužilaštvo izmenilo optužnicu, kvalifikujući ubistvo kao ubistvo na svirep i podmukao način iz čl. 114. st. 1. tač. 1. KZ. sud nije prihvatio ovu kvalifikaciju. U obrazloženju presude prvostepenog suda navodi se da se „*okrivljeni tereti da je kritičnom prilikom na podmukao način lišio života pok. B. iskazavši posebno lukavstvo i prepredenost kako bi kod*

M.B. izgradio poverenje i podstakao je da ga poseti u zatvoru, sa namerom da je tom prilikom liši života, tako što je u više telefonskih razgovora sa M.B, kao i u pismima upućenim članovima njene porodice sestri i braći pozvao M.B. da ga slobodno poseti u zatvoru bez straha za svoju bezbednost, iako je sumnjao da ga ona vara i da sa njihovom zajedničkom ćerkom želi da ode u Nemačku”. Po oceni suda, „ubistvo na podmukao način, koje se optužnicom M.I. stavlja na teret, smatra se ono lišavanje života drugog lica koje je izvršeno na prikriven, potajan način, pri kome je učinilac ispoljio posebnu lukavost ili prepredenost. Podmuklost je objektivno subjektivna kategorija, gde se objektivna strana izražava u načinu delovanja (prikrivenost, korišćenje posebnih sredstava, preduzimanje posebnih mera obazrivosti i sl.) dok se subjektivni element izražava u naročito ispoljenoj prepredenosti učinioca.“ Po oceni suda, ne može se prihvatiti da je u pitanju teško ubistvo izvršeno na podmukao način jer je „oštećena sama posećivala okrivljenog, on uopšte nije morao da je moli ili nagovara da dođe u posetu, što potvrđuje i iskaz njene sestre da ga je često posećivala u zatvoru.“

Prilikom odmeravanja kazne sud je u ponovnom postupku uzeo u obzir iste olakšavajuće okolnosti: bitno smanjenu sposobnost da shvati značaj dela i upravlja svojim postupcima, lične i imovinske prilike, činjenicu da je otac maloletnog deteta i da se pokajao za preduzete radnje. Kao otežavajuće okolnosti, uzeo je u obzir da je M.I ranije osuđivan za razna krivična dela, uključujući i ona sa elementom nasilja. kao i da ranije kazne nisu uticale na okrivljenog da prestane sa vršenjem krivičnih dela.

Na odluku Višeg suda u Nišu žalio se branilac okrivljenog, ali je žalba odbačena, jer je okrivljeni prethodno odustao od žalbe, a žalilo se i Više javno tužilaštvo. Apelacioni sud je odbio žalbu i potvrdio presudu Višeg suda u Nišu.

Trajanje postupka

Krivična prijava podneta je 23.8.2014, optužnica je podignuta 24.10.2014. godine, a prva prvostepena presuda doneta je 27.1.2016. Odluka po žalbi doneta je 6.10.2015, druga prvostepena odluka 27.1.2016, a druga drugostepena odluka 12.6.2016. godine, kada je nastupila pravnosnažnost. Od podnošenja krivične prijave do pravnosnažnosti odluke proteklo je nešto manje od tri godine.

KOMENTARI

U ovom slučaju mesto izvršenja krivičnog dela je kazneno popravna ustanova, u kojoj je učiniocu bilo priznato pravo na slobodne porodične posete razvedene supruge, iako je učinilac ranije bio dva puta osuđen na kaznu zatvora zbog nasilja koje je prema njoj vršio. Očigledno je da su postojali propusti u proceni bezbednosnih rizika, a zabrinjavajuća je okolnost da vaspitačici uopšte nije bilo poznato da je učinilac dva puta kažnjavao zbog nasilja u porodici izvršenog prema žrtvi, a prilikom razmatranja njegove molbe za slobodne posete oslonila se samo na informacije koje joj je učinilac pružio.

U pogledu kvalifikacije krivičnog dela, evidentno je da je bilo kolebanja i na strani javnog tužioca i na strani sudova. Stav javnog tužioca da je u pitanju ubistvo člana porodice koga je učinilac prethodno zlostavljao (čl. 114. st. 1. tač. 10. KZ) prihvatio je prvostepeni sud prilikom donošenja prve presude, ali ne i drugostepeni sud, koji je prvostepenu presudu ukinuo. Prema stavu drugostepenog suda da bi postojalo krivično delo ubistva člana porodice koga je učinilac prethodno zlostavljao, potrebno je da je delo izvršeno prema članu porodice i da je ubistvu prethodilo zlostavljanje pasivnog subjekta i da se delo vrši u toku zlostavljanja člana porodice ili u kontinuitetu sa zlostavljanjem ili neposredno posle zlostavljanja na istom mestu i u istoj prilici. Ukoliko postoji velika distanca u vremenu između zlostavljanja i ubistva, ne može se govoriti o ovom krivičnom delu. Ovakav stav drugostepenog suda potpuno je neprihvatljiv, pogotovo u ovom slučaju kada je zlostavljanje supruge postojalo u nekoliko navrata pre izvršenja ubistva i kada su postojale pravosnažne osude za nasilje u porodici. Prema tome, bez obzira što zlostavljanje nije neposredno prethodilo ubistvu i što je postojao određen vremenski razmak između ranije vršenog nasilja u porodici i ubistva, postoji bitan element krivičnog dela iz čl. 114. st. 1. tač. 10. a to je zlostavljanje. Jedino je sporno pitanje da li se razvedena supruga može smatrati članom porodice s obzirom na to da nije živela u zajedničkom domaćinstvu sa učiniocem, što

je, prema važećim zakonskom odredbama, takođe bitno za postojanje navedenog krivičnog dela.

U ponovnom postupku prvostepeni sud je promenio kvalifikaciju dela i umesto na 30 godina zatvora, učiniocu izrekao kaznu od 15 godina zatvora za obično ubistvo. S druge strane, sud nije prihvatio ni stav Višeg javnog tužilaštva koje je prekvalifikovalo krivično delo u krivično delo ubistva na podmukao način iz čl. 114. st. 1. tač. 1. KZ. Ključni argument suda bio je da je žrtva sama posećivala učinioca, tako da on nije morao da je moli ili nagovara da ga poseti, tako da nema objektivnih i subjektivnih elementa podmuklosti. Međutim, sud nije imao u vidu da su upravo višekratne posete žrtve, koje su protekle bez nasilja, stvorile kod žrtve poverenje i osećaj sigurnosti, što pokazuje da je učinilac postupao lukavo i prepređeno. S druge strane, prilikom kvalifikacije dela sud nije uzeo u obzir činjenicu da je povod za poslednji dolazak žrtve bio dogovor oko odlaska sa zajedničkom ćerkom u inostranstvo, a kako je brat žrtve izjavio, ona je bila naivna i spremna sve da učini za svoju ćerku.

Slučaj br. 9: učinilac V.T. žrtva B.T.

Modalitet izvršenja, obeležja i pravna kvalifikacija krivičnog dela

Krivičnu prijavu je podnela Policijska stanica Petrovac na Mlavi 19.9.2015. zbog postojanja osnovane sumnje da je učinilac V.T. izvršio krivično delo ubistva iz čl. 113. KZ. Više javno tužilaštvo u Požarevcu podiglo je optužnicu 22.12.2015. godine.

U optužnici je navedeno da je učinilac 18.9. 2015. oko 8.50 časova „*neposredno ispred ulazne kapije osnovne škole gde je oštećena radila, za vreme prvog školskog odmora, postupajući u stanju uračunljivosti, pri čemu je bio*

svestan svog dela, zabranjenosti istog i hteo njegovo izvršenje, zbog prethodno narušenih bračnih i porodičnih odnosa lišio života svoju suprugu, učiteljicu ove škole, naočigled njenih učenika i koleginica, za vreme dok je stajala u društvu i razgovarala, prišao joj je sa leđa i bez ijedne izgovorene reči zadao šest snažnih uboda oštricom kuhinjskog noža sečiva dužine 15 cm, u predelu zadnje i prednje strane grudnog koša koji su povređivali srce i pluća, i tako joj naneo teške telesne povrede opasne po život koje su usled iskrvarenja iz ubodnih rana na srcu i plućima dovele o njene smrti istog dana u 09.26 časova”.

U optužnici krivično delo je kvalifikovano kao ubistvo iz čl. 113. KZ.

U toku krivičnog postupka izvršeno je sudsko medicinsko veštačenje, kao i sudsko psihijatrijsko veštačenje ličnosti učinioca. U nalazu veštaka sudske medicine konstatovano je: „*Smrt je nasilna i nastupila je usled iskrvarenja iz povreda na srcu i plućima, koje su nanete višestrukim ubodima snažno zamahnutog vrha i oštrice mehaničkog povrednog oružja – noža*”. Na telu žrtve, prema obdukcionom zapisniku, pronađene su i opisane sledeće povrede: na 136 cm od tabana u grudnom delu – kosa ubodna rana promera 8 cm kroz međurebarni prostor, srčanu kesu i desnu komoru; na 130 cm od tabana u grudnom delu – kosa ubodna rana promera 3 cm kroz međurebarni prostor, dijafragmu i unutrašnji levi deo jetre; levi leđni predeo na 127-130 cm od tabana - tri ubodne rane promera 3,5 cm, 3cm i 3,7 cm; desni leđni predeo na 127 cm od tabana - jedna ubodna rana i dlane-ni deo prvog članka desnog palca i na drugom i trećem članku kažiprsta - sekotine površine od 3 cm i 3,2 cm dužine. Na telu su prisutni stari ožiljci na levoj podlaktici (17 cm), na desnoj polovini trbuha četiri ožiljka, svaki od po oko 2 cm. Žrtva je od zadobijenih povreda preminula istog dana.

Mesto izvršenja krivičnog dela je grad, u kome su živeli učinilac i žrtva. Krivično delo učinilac je izvršio 18.9.2015. oko 08.50 časova neposredno ispred osnovne škole u kojoj je B.T. radila kao učiteljica, ispred ulazne kapije, za vreme prvog velikog školskog odmora. Učinilac nije vodio računa o činjenici da je prilikom izvršenja krivičnog dela školsko dvorište bilo puno maloletnih učenika, kao i koleginica i kolega žrtve, koji su videli ovaj ceo tragični događaj.

U sudskom postupku je nesumnjivo utvrđeno da je učinilac krivično delo izvršio koristeći kao sredstvo izvršenja kuhinjski nož sečiva dužine 15 cm, kojim je žrtvi zadao šest snažnih uboda.

Ličnost i ponašanje učinioca

U vreme izvršenja krivičnog dela učinilac V.T. je imao 50 godina, sa suprugom B.T. je živeo u bračnoj zajednici koja je zasnovana 1989. godine. V.T. ima dvoje punoletne dece, ćerku iz prethodnog braka i sina rođenog 1990. iz braka sa B.T. Po zanimanju je poljoprivredni tehničar koji po potrebi radi i kao radnik, a završio je srednju stručnu školu. U vreme izvršenja krivičnog dela nije bio zaposlen, ali poseduje poljoprivredno zemljište površine oko 3 hektara, koje obrađuje. Rođen je i živi u gradu.

Učinilac je ranije osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 10 meseci zbog krivičnog dela iz čl. 348. st. 1. i krivičnog dela čl. 334. st. 4. u vezi st. 3. KZ (nedozvoljena proizvodnja, držanje, nošenje i promet oružja i eksplozivnih materija i lažno prijavljivanje). Presuda o izvršenju ovih krivičnih dela doneta je 10.2.2016. godine, posle izvršenja krivičnog dela ubistva, kada se učinilac već nalazio u pritvoru.

Učinilac je odrastao u kompletnoj porodici, u kojoj su odnosi između članova porodice bili dobri. U spisima predmeta nema podataka o ranijem zlostavljanju u okviru primarne porodice, zanimanju oca i majke učinioca, upotrebi alkohola i psihoaktivnih supstanci, eventualnoj osuđivanosti/neosuđivanosti roditelja, jer sud ove podatke nije prikupljao. O devijantnim ponašanjima učinioca u doba maloletstva (bežanje od kuće, bežanje iz škole, vršenje krivičnih dela) nije bilo podataka u sudskim spisima.

U spisima predmeta konstatovano je da se V.T. dva puta samopovređio, prvi put pre izvršenja dela, a drugi put posle izvršenja krivičnog dela. Prema svedočenju njegovog sina, jednom prilikom rano ujutru čuo je pucanj i video svog oca kako leži na podu, a pored njega je bio pištolj. Otac je bio ošamućen, pa ga je zajedno sa majkom izveo iz kuće da dođe sebi. Drugi put, V.T. je posle izvršenja ubistva seo u svoj automobil i odveo se sa lica mesta, u automobilu je sebi naneo nekoliko površnih povreda nožem, a zatim je, prolazeći kroz oštru krivinu, sleteo sa puta u provaliju. Policija je o saobraćajnoj nesreći sačinila službenu belešku, a o lakim telesnim povredama V.T. postoji lekarsko uverenje.

U službenoj belešci je konstatovano da je V.T. pronađen je oko 10 časova u provaliji kod oštre krivine, na oko 50 metara od glavnog puta, kada su policijski službenici uočili automobil marke „Opel Zafira“; kočionih tragova na

licu mesta na putu nije bilo; lice u kolima je bilo u nesvesti sa tragovima krvi u predelu glave i trbušnog dela; vozilo je bilo prilično oštećeno.

Učinioc je priznao izvršenje krivičnog dela, ali je izjavio da ne zna zbog čega je to učinio i da je nameravao da i sebe posle toga liši života. Sa suprugom se često raspravljao zbog toga što je sumnjao da se ona viđa sa drugim muškarcem. Kao glavni motiv za izvršenje dela naveo je ljubomoru i to što je B.T. otišla sa drugim muškarcem, ne obraćajući pažnju na njegove molbe da se pomire.

Saslušan pred sudom, učinioc je izjavio da je sa B.T. zaključio brak 1989. godine i da iz tog braka imaju zajedničkog sina. Njihov brak je bio gotovo idealan, supruga je brinula i o njegovoj nepokretnoj majci, o njihovom zajedničkom sinu, kao i o njegovoj ćerki iz prvog braka dok je živela sa njima. Naveo je da je negde u drugoj polovini marta 2015. godine osetio promenu u ponašanju supruge, primetio je da je bila nezainteresovana za sve njih, delovala je umorno, sumnjao je da ga vara, pogotovo što je par puta uhvatio u laži gde je i sa kim je bila. Preko mobilnog operatera Telenor izvukao je listing za njen mobilni telefon i uočio je da se tu učestalo pojavljuje jedan broj koji mu je nepoznat. Pozvao je taj broj i javio mu se muški glas. Sumnjajući i dalje, počeo je da prati i njene aktivnosti preko društvene mreže Facebook, gde je takođe primetio sumnjive kontakte. Sa ovim svojim saznanjima je upoznao B.T., koja je, kada je sve čula, pozvala taj telefonski broj i rekla „*Molim te, dolazi da me spaseš, moj muž je saznao sve*“. Istrgao joj je telefon iz ruke i rekao tom čoveku koga je pozvala da prekine komunikaciju sa njegovom suprugom i da više ne uznemirava njegovu porodicu. Taj čovek mu je uzvratio rečima „*Slušaj ti, ne znaš s kim imaš posla, doći ću sa ekipom, uzeću B.T. na silu, a tebe i tvog sina ću ubiti*“. Prema rečima V.T. telefonski razgovor se na tome završio, ali se on zatim u besu okrenuo ka supruzi i udario joj nekoliko šamara, govoreći da „*ako ovaj čovek dođe u kuću, on će ubiti prvo nju, a sa njim će videti šta će biti*“. Odmah nakon toga, odveo je B.T. kod njene majke i rekao da majci ispriča šta se desilo, na šta je ona izjavila „*Eto, ja sam se zaljubila u jednog čoveka*“.

Uслед stresa koji je tada doživio ležao je u bolnici u Petrovcu na Mlavi dva dana u maju 2015. godine, kada je na svoj lični zahtev napustio bolnicu, jer je želeo da proslavu krsnu slavu. Njegova supruga je nekoliko dana

kasnije napustila kuću u kojoj su zajedno živeli i počela da živi u iznajmljenom stanu. Više puta je ubeđivao da se vrati kući, ali su svi pokušaju ostali bezuspešni jer ona u svim razgovorima koje su vodili pričala kako ne sme da se vrati kući jer joj pretio da će je ubiti.

Od sredine juna 2015. godine, u noćnim satima počeo da dobija poruke sa sakrivenog broja, u kojima je pisalo da će biti likvidiran ukoliko ne pristane na razvod braka. Sve vreme je pokušavao da stupi u kontakt sa B.T. putem mobilnog telefona, porukama, pa čak i lično, kako bi pronašli zajednički jezik i našli način da nastave zajednički život. U tom periodu B.T. je dolazila kod njega u njihovu zajedničku kuću gde su više puta vodili ljubav, a dolazila je i kod njega na njegovo radno mesto, pri čemu nikada nije pokazivala strah da će joj on učiniti neko zlo. U to vreme je primio SMS poruku sadržine „*Vidi kad da dođemo za stvari, ona se udala za mene i ti nema šta da tražiš*“. Tu poruku je prosledio supruzi, koja je počela da ga ubeđuje da to nije tačno i da ona nije poslala poruku. To je bio njihov poslednji razgovor.

Prema iskazu V.T. jedne večeri u njegovu kuću došla je policija PS Petrovac i zahtevali su da im preda oružje koje ima, a za koje ima dozvolu (Revolver “Magnum 357” i lovačku pušku marke “Zastava”). Policajci su kao razlog privremenog oduzimanja oružja naveli da ga je B.T. prijavila da će je ubiti. Sud nije prihvatio odbranu učinioca da je bio u strahu zbog toga što je jednog dana u ranim jutarnjim časovima, kroz prozor video siluetu nepoznatog muškarca u bašti, koji je preskočilo ogradu i pobeo iz dvorišta. Tada je iz kuće uzeo jedan od tri pištolja od njegovih prijatelja koji se nalaze na radu u inostranstvu, izašao u baštu i ispalio jedan hitac sa nametom da uplaši lice koje je video u bašti. Ovo je prijavio policiji u Petrovcu, smatrajući da je ovo bio pokušaj da on bude ubijen, pa je, zastrašen, otišao i prespavao tu noć kod žene sa kojom je bio u ljubavnoj vezi.

Opisujući kritični događaj, učinilac je izjavio da je tog 18. septembra oko 07.00 časova otišao u kuću svoje ćerke i zeta, a nakon nekoliko minuta razgovora sa ćerkom otišao je svojim kolima “Opel Zafira” na svoje radno mesto, gde se zadržao nepunih dvadesetak minuta. Seo je u automobil i prošao pored osnovne škole u kojoj je B.M. radila, kada je kod male ulazne kapije primetio B.M. koja mu je bila licem okrenuta i koja je stajala između dva parkirana putnička vozila i pričala nešto sa ženom koja mu je bila okrenuta leđima i

koju on nije prepoznao. Dok je prolazio pored njih, oštećena ga je primetila i u samom trenutku mimoilaženja mu je pokazala srednji prst leve ruke. Prema rečima V.T. ovaj gest ga je teško povredio i ponizio, te je on posle nekoliko metara zaustavio svoj automobil pored ograde škole, uzeo kuhinjski nož iz kasete automobila, izašao iz vozila i prišao B.T. i počeo da je ubada u predelu leđa bez ijedne reči. Ne seća se koliko ju je puta udario nožem, a nije ni primetio da li je ona usled ovih uboda pala na asfalt ili je ostala na nogama. Odmah se okrenuo, došao do svog automobila i odvezao se sa lica mesta. Nije primetio ni koliko je ljudi prisutno, ni da je žena sa kojom je oštećena razgovarala njihova kućna prijateljica, koja je takođe učiteljica u toj školi.

Saslušan na glavnom pretresu V.T je izjavio da se ne seća ničega više, ne seća se ni da je svojoj ćerki poslao poruku da je ubio oštećenu i da će ubiti i sebe, ne seća se ni da je svojim putničkim vozilom sleteo sa puta i da se ubo nožem, već je sve to saznao od ćerke koja ga je posetila u pritvorskoj jedinici KPZ gde se nalazio. Tvrdio je, takođe, da „ne može da objasni zbog čega je ubio svoju suprugu, da se kaje zbog izvršenog dela i smatra da je verovatno svemu tome doprinela njihova bračna i porodična situacija, a da je pokaziva-nje srednjeg prsta od strane oštećene bila samo kap u prepunoj čaši“.

U toku postupka je obavljeno sudsko psihijatrijsko i psihološko veštačenje učinioca. U nalazu veštaka konstatovano je, pored ostalog, da je učinilac „osoba normalno razvijene inteligencije čiji intelektualni potencijali se nalaze iznad proseka, ali sa emocionalno nestabilnom strukturom ličnosti. Nisu registrovani indikatori pada intelektualne efikasnosti ili kognitivne deterioracije. U ličnosti okrivljenog se ispoljava nefleksibilnost u odnosu na promene i teškoće u adaptaciji na nove situacije. Teži da održava kontrolu nad situacijom, a situacija vezana za neverstvo supruge i njeno napuštanje doma je za okrivljenog predstavljala snažan izvor stresa, neizvesnosti i snažan udar na samopoštovanje, a bila je otežana i porukama koje mu je oštećena slala vezano za njihovu zajedničku budućnost. Dugo trajanje neizvesne i negativnim emocijama snažno nabijene situacije je iscrplo sve resurse okrivljenog za podnošenje stresa i dovelo do povišene anksioznosti, depresivnosti, agresivnih impulsa i do smanjenja kapaciteta za kontrolu i upravljanje ponašanjem. U vreme izvršenja krivičnog dela okrivljeni se nalazio u stanju povišene emocionalne napetosti, a njegove sposobnosti shvatanja značaja dela, kao i mogućnost upravljanja postupcima bile su smanjene, ali ne bitno“. Veštak je, takođe, zaključio da učinilac boluje

od dijabetesa, ali da redovno prima insulinsku terapiju, tako da u vreme izvršenja krivičnog dela nije bio u stanju insulinskog šoka. Prema nalazu veštaka, kod učinioca nije registrovano postojanje duševne bolesti, duševne zaostalosti, privremene duševne poremećenosti, druge teže duševne poremećenosti niti alkoholne zavisnosti. Takođe, u vreme izvršenja krivičnog dela učinilac nije bio pod uticajem alkohola niti opojnih droga.

U pogledu uračunljivosti učinioca, sud je utvrdio da je učinilac bio uračunljiv, da je bio svestan svog dela i njegove zabranjenosti i hteo je njegovo izvršenje. Ceneći vinost učinioca, kao skup psihičkih odnosa učinioca prema svom delu, sud je utvrdio da je postupao sa direktnim umišljajem, budući da je bio svestan svog dela i hteo njegovo izvršenje. S obzirom na to da je u vreme izvršenja krivičnog dela učinilac bio uračunljiv, da je bio svestan da je njegovo delo zabranjeno, da je postupao sa direktnim umišljajem, sud je utvrdio da postoji krivica učinioca.

Ličnost i ponašanje žrtve

Žrtva krivičnog dela je supruga izvršioca, o kojoj ima veoma malo podataka u spisima predmeta. Rođena je i živela u P.M, a u vreme ubistva imala 49 godina. U braku sa učiniocem je od 1989. godine i imaju jednog sina rođenog 1990. godine. Radila je kao učiteljica u osnovnoj školi ispred koje je ubijena.

O odnosima između učinioca i žrtve takođe ima malo podataka. Prema iskazu učinioca, u početku braka odnosi su bili odlični, ali su se poremetili zbog sumnje učinioca da se žrtva viđa sa drugim muškarcem. Deci i koleginicama B.T. je ispričala da je bilo i fizičkog nasilja, da je od učinioca „dobila par šamara“.

Prema oceni suda, oštećena B.T. svojim ponašanjem nije doprinela izvršenju ubistva.

Tok krivičnog postupka

Pred Višim javnim tužilaštvom održano je devet saslušanja, u pretkrivičnom postupku dva, a u toku postupka dva saslušanja. Pripremno ročište bez prisustva javnosti održano je 10.02.2016, dok je glavni pretres bio javan i održan je 25.04.2016. godine. Istražni postupak je započeo 19.09.2015. a završen 21.12.2015.godine. Učinitelj je u pritvoru bio od 18.09.2015. sve do 05.05.2016. godine kada je upućen na izdržavanje kazne zatvora.

Na glavnom pretresu izvedeni su sledeći dokazi: saslušanje okrivljenog, ispitivanje svedoka, veštačenje, čitanje zapisnika o uviđaju, kriminalističko tehničke dokumentacije, izveštaja o forenzičkom pregledu lica mesta, obdukcionog zapisnika, izvoda iz kaznene evidencije za okrivljenog. O okolnostima vezanim za odnos učinioca i žrtve svedočili su njihov zajednički sin, tri koleginice žrtve i ćerka učinioca iz njegovog prethodnog braka.

Ispitan u svojstvu svedoka, zajednički sin učinioca i žrtve je izjavio je da su se prvi sukobi između njegovih roditelja pojavili pre 10 godina, kada je video da je njegov otac tukao majku jer je „*majka napravila scenu u preduzeću gde je otac radio*“. Do tada, odnosi između njegovih roditelja bili su skladni. Posle ovoga, brak je nastavio da nekako funkcioniše, sve do kraja aprila 2015. godine, kada je otac počeo da izražava sumnju da ga majka vara. Tada su između njih počele međusobne rasprave i svađe u koje se on nije mešao. Prema rečima ovog svedoka, početkom maja 2015. godine probudio ga je oko 8 h ujutru pucanj u prizemlju kuće, a on je sišao i video svog oca kako leži, a pored njega je bio pištolj. Negde oko 10.05.2015. on je ocu napravio profil na društvenoj mreži Facebook, preko kojeg je video da je majka kontaktirala sa nekim drugim čovekom. Sledećeg dana je video da otac tuče majku i preti da će da je ubije. Tada je pokušao da smiri oca i pokupio je sve oružje koje je otac imao u kući. Majka je posle toga otišla od kuće da živi u iznajmljenom stanu, a on je otišao da živi najpre kod jednog svog druga, a zatim kod drugog druga. Prema navodima svedoka, sa svojom polusestrom (ćerkom učinioca iz prvog braka) je u lošim odnosima. Ona je najpre živela sa njima, ali se odselila čim su počele svađe između oca i majke.

Ispitana u svojstvu svedoka, ćerka učinioca iz prvog braka izjavila je da su odnosi između njenog oca i maćehe bili skladni, sve dok je maćeha

jednom prilikom nije telefonom pozvala da joj saopšti kako ju je B.T. pretukao, jer je saznao da ona ima ljubavnika. Kao ćerka učinioca, sa njim je 28.7.2015. godine zaključila ugovor o doživotnom izdržavanju, po kome sva njegova imovina ostaje njoj. Bilo joj je poznato da je njen otac juna 2015. godine stupio u vezu sa jednom ženom iz sela, za šta je i njena maćeha saznala, pa je u tom periodu htela da se pomiri sa ocem. Svedokinja je takođe izjavila da je njen otac ujutru pre ubistva došao kod nje u kuću i da se tu zadržao samo oko pet minuta i odmah otišao, da bi nešto kasnije na mobilnom telefonu videla njegov propušteni poziv i poruku sadržine „*ubio sam je, sad ću i sebe*”. Njen suprug je zatim odmah pozvao policiju, koja je odmah potvrdila da je njen otac ubio njenu maćehu. Odmah je ocu poslala poruku „*gde si*“, on je pozvao telefonom i rekao da je sleteo kolima sa puta i da je još živ i odmah zatim prekinuo vezu.

Kao svedoci na glavnom pretresu, ispitane su i tri koleginice žrtve, koje sa njom rade u istoj osnovnoj školi. Prva koleginica je izjavila da se sa B.T. družila 27 godina i da je smatrala da okrivljeni i oštećena imaju solidan brak. Negde u maju 2015. godine primetila je da je B.T. zabrinuta i ona joj je rekla da ima probleme sa V.T. jer joj je video neke poruke sa Fejsbuka i da ju je zbog toga pretukao i da joj je pretio pištoljem. Svedokinja je takođe izjavila da zna da su B.T. i njihov sin „*pobegli*“ od kuće, zbog nesuglasica. Od momenta kada je B.T. otišla od kuće, V.T. joj je često slao poruke, preteće, ali i ljubavne sadržine u smislu da ne može da živi bez nje i da želi da se pomire. Više puta su se sastajali i pričali, ali do pomirenja nije došlo, a razlozi za to svedokinji nisu poznati. Dana 16.09.2015. godine B.T. je pozvala telefonom i rekla da se plaši za svoj život, jer joj suprug šalje preteće SMS poruke i da se zbog toga sakrila u nekoj šupi ili garaži. Takođe je rekla da namerava da ga zbog ovog prijavi policiji. Sledećeg dana, dan pre izvršenja ubistva, B.T. joj je rekla da je pozvala policiju zbog pištolja koji je V.T. imao. Tog dana 18.9.2015. godine izašle su na prvi veliki odmor „na cigaretu“ i da nastave razgovor koji su prethodnog dana vodile. Usred razgovora pojavio se V.T. iza B.T. i bez ijedne reči ka njoj više puta zamahnuo nožem u predelu leđa. Počela je da vrišti, zove u pomoć, dok je već sledećeg minuta V.T. nestao, a B.T. je ostala da leži na asfaltu između dva automobila, krvareći iz rana i bez svesti. Još jedna koleginica je pritrčala i pokušala da zaustavi krvarenje, a zatim su otrčale u školu da pozovu pomoć i da uzmu maramice da zaustave

krvarenje. U međuvremenu je stigao i jedan kolega, ali i kola hitne pomoći.

U sudskoj presudi krivično delo je kvalifikovano isto kao u optužnici: ubistvo iz čl. 113. KZ.

Krivična sankcija

Prvostepeni sud je učinioca oglasio krivim i osudio na kaznu zatvora u trajanju od 14 godina. Odlučujući o vrsti i visini krivične sankcije sud je imao u vidu okolnosti bitne za odmeravanje kazne. Od olakšavajućih okolnosti na strani učinioca sud je cenio: držanje na glavnom pretresu, koje je bilo korektno i činjenicu da je dijabetičar, zbog čega prima terapiju. Kao otežavajuće okolnosti, sud je uzeo u obzir mesto izvršenja dela, natprosečnu inteligenciju učinioca koja ukazuje na visok nivo svesti, činjenicu da je delo unapred isplanirao, kao i njegovu raniju osuđivanost.

Na prvostepenu presudu žalbu je izjavio sam okrivljeni, zbog odluke o visini krivične sankcije, a žalbu je uložio i branilac okrivljenog, pozivajući se na strogost odluke o visini krivične sankcije, zahtevajući da se kazna smanji.

Apelacioni sud u Kragujevcu je odbio obe žalbe kao neosnovane i potvrdio prvostepenu presudu.

Trajanje postupka

Krivični postupak trajao je od 19.09.2015. godine (datum podnošenja krivične prijave, dan nakon što je delo učinjeno) do 16.06.2016. godine (datum nastupanja pravosnažnosti). Od datuma izvršenja krivičnog dela 18.09.2015. do podizanja optužnice 22.12.2015. prošla su tri meseca. Prvostepena presuda je doneta 25.04.2016. četiri meseca nakon podizanja optužnice, dok je drugostepena presuda doneta 16.06.2016. za nešto manje od dva meseca od donošenja prvostepene presude, kada je nastupila i pravosnažnost.

KOMENTARI

U ovom slučaju žrtva nasilja prijavila je pretnje i tražila od policije da učiniocu bude oduzeto vatreno oružje. Međutim, osim što je policija oduzela oružje učiniocu, protiv njega nije po službenoj dužnosti podnela krivičnu prijava zbog nasilja u porodici, a presuda zbog krivičnog dela u vezi sa nedozvoljenim držanjem oružja doneta je nakon što je učinilac ubio suprugu.

Krivično delo ubistva sud je kvalifikovano kao obično ubistvo, iako je nesumnjivo utvrđeno da je motiv izvršenja ubistva sumnja u neverstvo, ljubomora i osveta prema žrtvi zbog napuštanja bračne zajednice. To su svakako niske pobude, pa je delo trebalo kvalifikovati kao teško ubistvo iz bezobzirne osvete i drugih niskih pobuda iz čl. 114. st. 1. tač. 5. KZ. Zanimljivo je da je sam učinilac na glavnom pretresu detaljno iznosio svoje sumnje u navodno neverstvo supruge, način na koji je pratio i kontrolisao njenu komunikaciju preko mobilnog telefona i društvenih mreža, ubeđen da su to okolnosti koje mu idu u prilog i opravdavaju njegov čin.

Žrtva ubistva svojim ponašanjem nije doprinela izvršenju ubistva, što je sud konstatovao, ali je preko 10 godina trpela nasilje, ne tražeći ni od koga zaštitu.

Interesantni su navodi žalbe učinioca zbog toga što iz navoda žalbe proizlazi da učinilac traži opravdanje za svoje ponašanje i da se nije suočio sa činjenicom da je njegovom krivicom prekinut život njegove supruge. U žalbi učinilac navodi, pored ostalog, da se na glavnom pretresu kada je iznosio svoju odbranu nije „snašao“, da se potpuno „izgubio“ i da je završnu reč dao pod jakim stresom, koji je bio izazvan navodima javnog tužioca da je ubistvo supruge isplanirao i namerno izvršio, što nije tačno. Dalje navodi: „naš kobni susret se desio sticajem čudnih okolnosti, a šta je tačno bilo i kako se sve dogodilo, ja ni dan danas ne znam jer se ničega ne sećam. Napominjem da sam višegodišnji dijabetičar (primam četiri puta dnevno insulin) tako da su moje odluke i reakcije u stresnim situacijama (dolazi do naglog podizanja šećera i adrenalina u krvi)

vrlo problematične i nepredvidljive. Navodi sudije u konačnoj presudi da nisam pokazao kajanje i žaljenje zbog smrti svoje supruge, zaista ne stoje jer sam ja već u svojoj prvoj izjavi datoj u tužilaštvu priznao delo koje mi se stavlja na teret i izrazio žaljenje i kajanje zbog učinjenog dela“.

U žalbi učinilac navodi da žali „zbog smrti supruge“, ističe njene dobre osobine i opisuje svoje psihičko stanje, ali se uopšte ne suočava sa činjenicom da je on taj koji je nasilno lišio života suprugu niti da se kaje zbog izvršenog ubistva. On „žali zbog smrti svoje supruge“, on je „očajan i potpuno slomljen“, „svaki dan u pritvoru počinje i završava se sa suzama u očima“, on je „sve izgubio“. Kao da se radi o prirodnoj smrti, a ne o ubistvu koje je on izvršio, nastavlja: „Žena koja je 27 godina sa mnom delila i zlo i dobro, borila se kao lavica da našoj deci nešto ostavimo, tragično je završila svoj život. Žene, koju sam beskrajno voleo, poštovao, više nema, moja porodica je uništena, naš sin je ostao i bez majke i bez oca“. Na kraju, opet misleći na sebe i svoju budućnost, završava žalbu rečima „Jedino se nadam da ću smoći snage da izdržim zatvorsku kaznu i pomognem našem sinu, koji je, čini mi se, tek sada shvatio težinu naše porodične tragedije, da se snađe u životu, osnuje porodicu, a ja doživim da povedem za ruku unuča od sina“.

Slučaj br. 10: učinilac D.S. žrtva J.Š.

Modalitet izvršenja, obeležja i pravna kvalifikacija krivičnog dela

U Policijskoj upravi MUP Požarevac dana 9. marta 2016. godine sastavljena je Službena beleška br. 406, u kojoj je navedeno da je policijskog službenika oko 03.35 časova pozvao D.S. i rekao „Komandire, napravio sam veliku glupost, upucao sam ženu“. Komandir je odmah o pozivu

obavestio načelnika, kao i dežurne službe, a zatim službenim vozilom krenuo na mesto sa koga ga je stigao poziv. Prema navodima iz službene beleške „*kada je policijska patrola otišla na lice mesta, utvrđeno je da postoji osnovana sumnja da je D.S, takođe policijski službenik, izvršio krivično delo ubistva iz člana 113. Krivičnog zakonika. Okrivljenog su patrole zatekle na pola ulice i bez vozila. Okrivljeni je zatim prišao komandiru, samovoljno je podigao ruke u vis rekao da mu se pištolj nalazi za pojasom i zahtevao od komandira da mu ga oduzme. Pregledom oduzetog službenog pištolja marke ‘CZ 99’, koji je oduzet od okrivljenog, pronađen je jedan metak u cevi, dok je 10 metaka bilo u okviru, što je ukupno 11 metaka. Nakon detaljnog pregleda, od okrivljenog je na licu mesta oduzet i nož dužine sečiva oko 8 cm i jedan mobilni telefon.*“

Više javno tužilaštvo u Požarevcu podiglo je optužnicu protiv D.S. u kojoj je navedeno: „*Okrivljeni je 09.03.2016. godine, oko 03.45 časova u P. u ulici D, postupajući u stanju smanjene uračunljivosti, ali ne i bitno, pri čemu je bio svestan svoga dela i njegove zabranjenosti i hteo njegovo izvršenje, ali je usled stanja povišene emocionalne napetosti sa psihološkim sadržajem afekta besa srednjeg intenziteta njegova sposobnost da shvati značaj dela i upravlja svojim postupcima bila smanjena do stepena bitnog ali ne i bitno, kada je zbog prethodno narušenih međusobnih odnosa lišio života svoju bivšu vanbračnu suprugu J. Š. na taj način što je ispred domaćinstva u kome su zajedno živeli oštećena i svedok B.K, sačekao njihov dolazak u putničkom vozilu marke ‘Opel kadet’ i kada su se zaustavili na trotoaru ispred svog domaćinstva, optuženi prišao vozilu sa strane suvozača i u trenutku kada je oštećena otvorila vrata vozila sa namerom da iz njega izađe, stao ispred nje i iz službenog pištolja marke ‘CZ 99’, kojim je bio zadužen kao policijski službenik PU Požarevac, ispalio četiri projektila u pravcu tela oštećene, koja se nalazila u sedećem položaju na sedištu suvozača, na koji je način došlo do povrede oba plućna krila, jetre, dijafragme i srca što je usled iskrvarenja kod oštećene prouzrokovalo smrt.*“ U optužnici krivično delo je kvalifikovano kao ubistvo iz čl. 113. KZ.

Izvršeno je sudsko medicinsko veštačenje. U obdukcionom zapisniku i nalazu veštaka sudske medicine konstatovano je: „*Smrt je nasilna i nastupila je usled povrede srca sa pratećim iskrvarenjem. Sve povrede su nanete zaživotno, dinamičkim dejstvom više projektila ispaljenih iz ručnog*

vatrenog oružja”. J.Š. je najpre dovezena u službu hitne medicinske pomoći zbog višestrukih rana u predelu grudnog koša, abdomena bez vitalnih parametara, bila je bez disanja, bez srčane radnje i tenzije, bleđa, proširenih zenica, pokušana je reanimacija, koja je nakon svih primenjenih mera zbog nedobijanja pozitivnog odgovora prekinuta.

Delo je izvršeno 9.3.2016. godine, oko 03.45 časova, ispred kuće u kojoj je žrtva živela sa svojim partnerom D.K, na ulici, dok su ona i njen partner uparkiravali automobil u gradu. Učinilac je žrtvu čekao u zasedi, a prilikom izvršenja krivičnog dela nije bilo posmatrača ni neposrednih svedoka, osim D.K. koji se sa oštećenom nalazio u automobilu, na mestu vozača.

U sudskoj presudi krivično delo je kvalifikovano isto kao u optužnici: ubistvo iz čl. 113. KZ. U postupku je nesumnjivo utvrđeno da je učinilac krivično delo izvršio koristeći kao sredstvo izvršenja službeni pištolj marke “CZ 99” ser. broj 131543, kojim je bio zadužen kao policijski službenik PU Požarevac, *„iz koga je ispalio četiri projektila u pravcu tela oštećene, koja se u sedećem položaju nalazila na sedištu suvozača u ovom vozilu”*.

Ličnost i ponašanje učinioca

U vreme izvršenja krivičnog dela učinilac je imao 36 godina, sa J.Š. je živio u vanbračnoj zajednici, koja je raskinuta nekoliko meseci pre ubistva. Pre ove veze, učinilac je bio u braku, koji je razveden, i iz tog braka ima jedno maloletno dete, ćerku od devet godina, koja je nakon razvoda braka nastavila da živi sa majkom, ostvarujući redovan kontakt sa učiniocem. Bračna zajednica je trajala tri godine i do razvoda je došlo zbog neslaganja nastalih mešanjem roditelja supruge. Sa J.Š. iz vanbračne veze učinilac nema zajedničke dece.

D.S. je po zanimanju policijski službenik, sa 17 godina radnog staža u policiji. Završio je Srednju školu unutrašnjih poslova u Kamenici i dve godine Pravnog fakulteta, ali je dalje školovanje prekinuo zbog očeve smrti. U vreme izvršenja krivičnog dela bio je zaposlen. Rođen je u gradu i živio je u gradu. Ranije nije osuđivan.

Prema podacima iz spisa predmeta, učinilac je odrastao u kompletnoj porodici u kojoj su odnosi između članova porodice okarakterisani kao

dobri. Rastao je i razvijao se u funkcionalnoj porodici tradicionalno pode-
ljenih uloga, kao mlađi od dvoje dece iz braka svojih roditelja. U spisima
predmeta nema podataka o ranijem zlostavljanju D.S. u okviru primarne
porodice, zanimanju njegovog oca i majke, upotrebi alkohola i psihoaktiv-
nih supstanci, eventualnoj osuđivanosti/neosuđivanosti roditelja, jer sud
nije o ovim podacima ispitivao učinioca. D.S. nije nikada pokušavao da iz-
vrši samoubistvo, ni pre izvršenog dela, a ni posle. O ostalim devijantnim
ponašanjima (bežanje od kuće, bežanje iz škole, vršenje krivičnih dela u
maloletstvu) nije bilo podataka u sudskim spisima. U spisima predmeta
navodi se i podatak da je učinilac uspešno završio željenu školu, a tokom
radnog staža bio je više puta nagrađivan. Sve do izvršenja dela nije ispolja-
vao sklonosti ka antisocijalnom ponašanju.

Sudsko psihijatrijskim veštačenjem kod D.S. su na emocionalnom pla-
nu konstatovana „*obeležja afektivne labilnosti, impulsivnosti, snižene to-
lerancije na frustracije, slabijih sposobnosti introspekcije, rigidnosti, kao i
značajnog kvantuma unutrašnje napetosti*“. Takođe, registrovana je „*bazič-
na nesigurnost i inferiornost, koja se kompenzuje kroz sklonost ka kontro-
lišućem ponašanju, kada stiče osećaj sigurnosti i dominacije*“. Po mišljenju
veštaka, „*ova obeležja ličnosti nemaju psihopatološka obeležja, ali ukazuju
na mogućnost da on može ispoljiti neodmereno, pa i agresivno ponašanje u
frustraciono doživljenim situacijama, koje prevazilaze njegove adaptacione
sposobnosti*“. U nalazu veštaka konstatovano je da je u periodu pre nego je
delo izvršeno učinilac bio više meseci pre toga „*opterećen nesporezumima
i dezintegracijom vanbračne zajednice sa oštećenom, što je kod okrivljenog
povremeno generisalo stanje povišene emocionalne napetosti i dodatno mu
sužavalo prag tolerancije na frustracije*“.

Prema iskazu D.S, sa J.Š. se upoznao 2009. godine i posle nekoliko me-
seci počeli su da žive zajedno. D.S. je tada bio u braku, ali nije živeo sa
tadašnjom suprugom, od koje se razveo 2010. godine. Odnosi između D.S.
i J.Š. su bili skladni, njih dvoje su bili nerazdvojni, možda su se samo par
puta posvađali, ali se nije radilo o ozbiljnim svađama. Kada su se upoznali
J.Š. je bila razvedena i živela je sa ćerkom u stanu koji su joj kupili roditelji.
Posle izvesnog vremena zajedničkog života, rešila je da „*vрати дете bivšem
mužu*“, što je, prema tvrđenju D.S. zaoštrilo odnose između nje i njenih
roditelja. Roditelji J.Š. smatrali su da je D.S. kriv za poremećaj njihovih

međusobnih odnosa, ali su oni nastavili da žive u vanbračnoj zajednici i pored neodobravanja porodice J.Š.

Prema navodima učinioca, tokom 2015. godine počeli su da planiraju zajednički odlazak u inostranstvo na rad. Preko zajedničkog prijatelja realizovali su i zaključenje fiktivnog braka J.Š, kako bi dobila radnu vizu i počela da radi. D.S. navodi da je pomagao finansijski tako što joj je slao novac i garderobu. Razdvojenost od J.Š. teško je podnosio i koristio je svaki slobodan trenutak da provede sa njom. Tako je u više navrata odlazio kod nje u inostranstvo. U iskazu datom na glavnom pretresu D.S. je, takođe, naveo da je prilikom jedne nenajavljene posete video J.Š. kako sa nepoznatim muškarcem izlazi iz stana. Ona je objasnila da joj je to kolega sa posla, što je kod D.S. izazvalo sumnju. Takođe, naveo je da je jednom prilikom primetio da J.Š. i taj muškarac zajedno ulaze u putničko vozilo sa austrijskim registracijama. Tada je prišao vozilu i pitao J.Š. da li ga je prevarila sa ovim čovekom, na šta je J.Š. počela da se kune da nije, i to u svoju ćerku. Kasnije se, kako on tvrdi, ispostavilo da je to čovek sa kojim je J.Š. u to vreme bila u emotivnoj vezi. D.S. je počeo da sumnja, pa je zapadao u depresiju, čak je zbog toga bio i na bolovanju. Naveo je da nije znao ni tačan datum kada se J.Š. vratila u Srbiju, kao i da joj je i tada slao poruke na austrijski broj telefona. Kada je konačno pozvao J.Š. ona mu je rekla da živi kod svog dede u Požarevcu, što je njemu bilo sumnjivo, jer sa tim dedom godinama nije komunicirala. Počela je da izbegava da razgovara sa njim, a nisu se ni viđali, pa je on počeo da prati njene objave na Facebook-u i zaključio da je ona ipak u vezi sa pomenutim čovekom.

Prema iskazu učinioca, J.Š. je potpuno promenila ponašanje prema njemu i dala mu do znanja da više ne želi da se njihova veza nastavi. Kada je došla iz inostranstva, otišla je da živi kod svojih roditelja i tako prekinula vanbračnu zajednicu. Ipak, rekla mu je da joj ostavi vremena da odluči šta zapravo hoće. To je uticalo da učinilac poveruje da će njihova veza ipak opstati, ali je stvorilo kod njega jaku emocionalnu napetost i neizvesnost, on se povukao u sebe, smanjio socijalne veze, gubio na težini.

Sud je utvrdio, imajući u vidu njegovu ličnost, da je on na emocionalnom planu ispoljio emocionalnu labilnost, impulsivnost, sniženu toleranciju na frustracije, ali i bazičnu nesigurnost koja je kompenzovana kroz sklonost ka kontrolišućem ponašanju, koje mu je davalo osećaj dominacije,

a da je u momentu izvršenja krivičnog dela postojala emocionalna napetost sa psihološkim sadržajem afekta besa srednjeg intenziteta.

Učinilac je delimično priznao izvršenje krivičnog dela i uglavnom privatio sopstvenu odgovornost za izvršeno krivično delo. U svom iskazu na glavnom pretresu detaljno je opisao svoju vanbračnu vezu sa žrtvom, ističući da su se mnogo voleli i bili nerazdvojni, dok ona nije odlučila da prekine vezu sa njim. Prema njegovom tvrđenju, kada je saznao da je ona počela da živi sa drugim čovekom, njegovo psihičko stanje se znatno pogoršalo.

Opisujući izvršenje ubistva D.S. je naveo da je, prateći komunikaciju J.Š. preko društvenih mreža, krenuo da je traži po gradu, da je uočio da je ona sa tim drugim čovekom izlazila iz kafane i da su krenuli prema kući. Pošao je za njima sa namerom da porazgovara sa njom. Imao je nameru da pred njom izvrši samoubistvo, ali kada mu je ona rekla da ga ne voli i da ga nikada nije volela, izvukao je službeni pištolj iz pojasa, i ispalio u nju više projektila, zatim je krenuo prema centru grada da se prijavi policiji.

D.S. je osporio navod iz optužnice da je imao nameru da ubije J.Š. Po njegovom tvrđenju, nije bio u dovoljnoj meri svestan svega onoga što čini, jer mu je J.Š. bila sve u životu, besprekorno su se slagali i sve probleme sami prevazilazili. Svoje ponašanje nije mogao da kontroliše u momentu kada je J.Š. video sa drugim čovekom, osetio se odbačenim i poniženim, nije znao šta radi, nije hteo da je liši života, nije bio svestan da ispaljuje projektil, nije razmišljao o tome da je rastojanje između njih bilo blisko, odzvanjale su mu njene reči u glavi i nije bio svestan da je ispalio četiri hica.

Prema podacima iz sudsko psihijatrijskog i psihološkog veštačenja učinioca *„intelektualne sposobnosti okrivljenog su iznad proseka, ali se radi o emocionalno nestabilnoj strukturi ličnosti; u vreme izvršenja krivičnog dela, okrivljeni se nalazio u stanju povišene emocionalne napetosti sa psihološkim sadržajem afekta besa srednjeg intenziteta, dok su njegove sposobnosti shvaćanja značaja dela kao i mogućnosti upravljanja postupcima bile smanjene do stepena bitnog, ali ne i bitno. Kod okrivljenog nije registrovano postojanje duševne bolesti, duševne zaostalosti, privremene duševne poremećenosti, druge teže duševne poremećenosti.“*

U pogledu uračunljivosti učinioca, sud je našao da je *„okrivljeni postupao u stanju smanjene uračunljivosti do stepena bitnog, ali ne i bitno, pri*

čemu je bio svestan svoga dela i njegove zabranjenosti i hteo njegovo izvršenje, ali usled stanja povišene emocionalne napetosti sa psihološkim sadržajem afekta besa srednjeg intenziteta, njegova sposobnost shvatanja značaja dela, kao i upravljanja postupcima bila je smanjena do stepena bitnog, ali ne i bitno, kada je zbog prethodno narušenih međusobnih odnosa lišio života svoju bivšu vanbračnu suprugu.“

U pogledu vinosti, prema nalaženju suda „okrivljeni je postupao sa direktnim umišljajem tj. bio je svestan svoga dela, svih radnji koje preduzima, dakle da iz vatrenog oružja ispaljuje projektil, da to čini, nalazeći se u neposrednoj blizini tela oštećene, da vatreno oružje okreće prema njenim vitalnim organima i da na taj način može da je liši života, što je okrivljeni i hteo, imajući u vidu prethodno narušene međusobne odnose.“ Imajući u vidu i činjenicu da je učinilac u telefonskoj komunikaciji pretio žrtvi, što je kod nje stvaralo osećaj ugroženosti i straha zbog čega se žalila licima sa kojima je bila u bliskom odnosu, sud je stekao uverenje da je učinilac krivično delo izvršio sa direktnim umišljajem.

Učinilac u vreme izvršenja dela nije bio pod uticajem alkohola ili opojnih droga.

Ličnost i ponašanje žrtve

Krivično delo ubistva učinilac je izvršio prema svojoj bivšoj vanbračnoj supruzi J.Š. O J.Š. ima veoma malo podataka u spisima predmeta. Postoji podatak da je rođena i da je živela u gradu, da je imala 29 godina, da je pre vanbračne zajednice sa učiniocem bila u braku, koji je razveden i da iz tog braka ima maloletnu kćer. Završila je osnovnu školu, a radila je tako što je odlazila na rad u inostranstvo, konkretno, u Beč. Iz opisa kritičnog događaja u spisima proizilazi da J.Š. nije imala oružje niti ga je koristila u vreme izvršenja krivičnog dela. U izveštaju o izvršenom određivanju alkohola u krvi konstatovano je da je u uzorku krvi J.Š. nađeno 1,45 promila ili 31,5 mola etanola.

U spisima predmeta nema podataka o odnosu učinioca i žrtve neposredno pre izvršenja ubistva, osim što se iz iskaza učinioca može utvrditi da su se neposredno pre izvršenja krivičnog dela učinilac i žrtva raspravljali.

Takođe, nema podataka o tome da li je pre izvršenja krivičnog dela žrtva prijavljivala policiji/tužilaštvu nasilje od strane učinioca, niti da li se obraćala drugim institucijama radi zaštite od nasilja.

Učinioc i žrtva bili su u vanbračnoj zajednici koja je trajala sedam godina, zajedničke dece nisu imali. Žrtva je prekinula vanbračnu zajednicu sa učiniocem. Prema oceni suda, žrtva J.Š. svojim ponašanjem nije doprinela izvršenju ubistva.

Tok krivičnog postupka

U toku krivičnog postupka održana su četiri glavna pretresa, a jedan glavni pretres je odložen.

Učiniocu je najpre određeno zadržavanje u trajanju od 48 sati, a zatim pritvor koji je trajao nešto više od godinu dana (10.03.2016 - 07.04.2017).

Na glavnom pretresu izvedeni su sledeći dokazi: saslušanje okrivljenog, ispitivanje svedoka, veštačenje, čitanje zapisnika o uviđaju, kriminalističko tehničke dokumentacije, izveštaja o forenzičkom pregledu lica mesta, izveštaj lekara specijaliste koji je oštećenu pokušao da reanimira kada je dovezena u bolnicu, obdukcionog zapisnika, potvrda o privremeno oduzetim predmetima pronađenim kod okrivljenog, izvod iz kaznene evidencije za okrivljenog. S obzirom na to da je samo partner žrtve bio prisutan kao svedok događaja, samo je on svedočio o činjenicama koje se tiču samog događaja. O drugim okolnostima vezanim za odnos učinioca i žrtve svedočili su stanodavac žrtve, majka i otac žrtve, bivša supruga jednog od rođaka žrtve, majka učinioca i dvojica kolega učinioca.

Svedok B.K. posvedočio je da se sa J.Š. upoznao kada je bila na privremenom radu u Austriji, kada su se emotivno zbližili. Kada su se vratili u Srbiju, počeli su da žive zajedno. Znao je da je J.Š. bila sa D.S. u vanbračnoj zajednici, ali mu je ona rekla da je ta zajednica prekinuta. Žalila se da je D.S. uznemirava i preti, jer insistira da nastave zajednicu. Nekoliko dana pre kritičnog događaja, rekla mu je da je D.S. pretio rečima „*ili će biti zajedno ili ćemo zajedno u grob*“. Prema iskazu B.K, ona ništa nije preduzimala, jer je smatrala da njegove pretnje nisu ozbiljne. Naveo je da je bio prisutan

kada je D.S. uperio pištolj u J.Š, da ga je ona molila da ne puca, ali da je on bez ikakvih reči ispalio više projektila u njenom pravcu.

Stanodavac J.Š. posvedočio je da je upoznao J.Š. petnaestak dana pre kritičnog događaja, kada su ona i njegov pastorak, sa kojim se J.Š. emotivno zbližila dok je bila na privremenom radu u Austriji, došli kod njega da traže stan. Dva-tri dana pre kritičnog događaja J.Š. mu se požalila da joj D.S. preti, da traži da mu se vrati jer će, u suprotnom, ubiti nju i sebe. Navodi da joj je predložio da o ovim pretnjama obavesti policiju, ali da mu je ona rekla da to neće da čini, već da će obavestiti porukom svog brata, koji se nalazio u Austriji. Svedok je dalje izjavio da je smatrao da nije potrebno da se meša u njihove međusobne odnose. Naveo je da mu je poznato da je J.Š. rekla kako je ostavila neki dokument kojim ostavlja svoj stan svojoj ćerki, ukoliko joj se nešto desi.

Majka i otac žrtve posvedočili su da su bili protiv da J.Š. sa D.S. zasnuje vanbračnu zajednicu, jer je J.Š. već ranije bila u braku šest godina i ima maloletnu ćerku iz tog braka koja živi sa ocem. Dolazili su u sukob sa njom, svojom ćerkom i prekinuli su kontakte baš zbog te njene vanbračne veze. Iako nisu bili u kontaktu, imaju saznanja o njenom boravku u inostranstvu, o tome da je želela da prekine vanbračnu zajednicu sa D.S, da joj je okrivljeni pretio i proganjao, da se porodica osećala ugroženom, da je D.S. pretio ocu i bratu J.Š. Otac žrtve je posvedočio da je više puta policiji pismeno prijavljivao ponašanje D.S. prema njemu i njegovoj porodici. Naveo je da ga je jednom prilikom u gradu D.S, kao saobraćajni policajac, presreo kolima, bio je u uniformi i, kako su uporedo išli automobilima, pokazivao je pištolj u visini glave svedoka, što je on shvatio kao pretnju. Policija ništa nije preduzela povodom njegove prijave, a ne zna da li je J.Š. saslušavana u vezi prijave koju je on podneo.

Svedokinja koja je ranije bila udata za rođaka žrtve posvedočila je da joj je poznato iz razgovora sa J.Š. da su odnosi između nje i D.S. zahladneli posle dolaska J.Š. iz inostranstva i da joj je D.S. pretio.

Majka učinioca je izjavila da joj je poznato da su odnosi između njenog sina i J.Š. bili odlični, da su se mnogo voleli, pomagali jedno drugome, ali da su po odlasku J.Š. na privremeni rad u inostranstvo njihovi odnosi zahladneli.

Krivična sankcija

Prvostepeni sud je učinioca oglasio krivim i osudio na kaznu zatvora u trajanju od 30 godina. Prilikom odlučivanja o vrsti i visini krivične sankcije, sud je od olakšavajućih okolnosti na strani učinioca cenio: njegove lične, porodične i imovinske prilike, da je razveden i da je otac maloletnog deteta, da delimično priznaje izvršenja dela, izražava kajanje, njegovo ponašanje posle izvršenog dela (da se sam prijavio pretpostavljenima), da je delo učinjeno u stanju smanjene uračunljivosti ali ne i bitno tj. usled povišene emocionalne napetosti sa afektom besa srednjeg intenziteta. Kao otežavajuće okolnosti, sud je cenio pobude iz kojih je učinjeno krivično delo, tj. da je krivično delo učinjeno zbog prethodno narušenih međusobnih odnosa učinioca sa bivšom vanbračnom suprugom. Prema nalaženju suda *„na ovaj način nije narušen princip zabrane dvostrukog vrednovanja pobuda i nema smetnji da se pobude procenjuju na dva načina sa različitim dejstvom, jednom samostalno i direktno, kao osnov za odmeravanje kazne, a drugi put posredno, i to samo onaj aspekt koji je od značaja za stepenovanje krivice”*. Kao otežavajuću okolnost, sud je uzeo u obzir i okolnosti pod kojima je krivično delo učinjeno, kao što su: mesto izvršenja krivičnog dela (ulica, neposredno ispred kuće u kojoj je oštećena stanovala), sredstvo izvršenja (službeni pištolj), ponašanje učinioca pre izvršenja dela (kletve, pretnje, stvaranje osećanja straha kod oštećene i sl.), činjenicu da je ispalio četiri projektila iz neposredne blizine u pravcu vitalnih organa žrtve, kao i da žrtva nije doprinela izvršenju dela.

Na prvostepenu presudu žalbu je izjavilo Više javno tužilaštvo u Požarevcu, zbog odluke o krivičnoj sankciji, sa predlogom da Apelacioni sud u Kragujevcu, kao drugostepeni, pobijanu presudu preinači tako što će učinioca osuditi na kaznu zatvora u dužem vremenskom trajanju. Žalbu na prvostepenu presudu uložio je i branilac učinioca, pozivajući se na strogost odluke o krivičnoj sankciji i zahtevajući da se kazna smanji jer *„sud nije cenio okolnosti koje su prethodile izvršenju krivičnog dela“*.

Apelacioni sud je odbio obe žalbe i potvrdio prvostepenu presudu.

Trajanje postupka

Krivični postupak u ovom slučaju trajao je nešto više od godinu dana: od 9.3.2016. (datum podnošenja krivične prijave) do 04.5.2017. godine (datum nastupanja pravosnažnosti). Od datuma izvršenja krivičnog dela 9.3.2016. do podizanja optužnice (1.6.2016), prošla su skoro tri meseca. Prvostepena presuda je doneta 27.2.2017. godine, posle skoro devet meseci od podizanja optužnice, dok je drugostepena presuda doneta 4.5.2017, posle manje od tri meseca od donošenja prvostepene presude, kada je nastupila i pravosnažnost.

KOMENTARI

U ovom slučaju sud je kvalifikovao krivično delo kao obično ubistvo iz čl. 113. KZ, iako se radi o eklatantnom primeru teškog ubistva iz bezobzirne osvete i drugih niskih pobuda, s obzirom da je u postupku nesumnjivo utvrđeno da je motiv izvršenja dela osveta zbog napuštanja vanbračne zajednice od strane žrtve i ljubomora zbog njenog stupanja u drugu vanbračnu zajednicu.⁶⁷

Učinilac je u ovom slučaju izgubio kontrolu nad ponašanjem svoje partnerke, što je kod njega stvorilo osećanje odbačenosti i poniženosti, kao i želju da je kazni. Ovakvo psihičko stanje i ponašanje učinioća rezultat je patrijarhalnog sistema vrednosti i stereotipnih rodnih uloga. Time što je odlučila da prekine vanbračnu zajednicu sa učiniocem i zasnuje novu vanbračnu zajednicu sa drugim muškarcem žrtva je manifestovala svoje pravo da odlučuje o sopstvenom životu, što u patrijarhalnoj kulturi nije prihvatljivo. Cena ove slobode u konkretnom slučaju bila je gubitak života.

---

⁶⁷ Ovaj slučaj je već bio predmet pravne analize u publikaciji „Nijedna žena manje“. Autorka Dragana Jovanović (Položaj oštećenih u krivičnom postupku) konstatuje da je u krivičnom postupku utvrđeno da se oštećena plašila optuženog, da joj je on upućivao kletve i pretnje, da je svoj strah saopštavala bliskim licima, ali je sve te okolnosti sud pogrešno ocenio kao otežavajuće okolnosti, a ne kvalifikatorne za krivično delo teškog ubistva člana svoje porodice koga je učinilac prethodno zlostavljao (čl. 114. st. 1. tač. 10).

Treba primetiti da je učinilac policijski službenik koji je pre izvršenja dela ubistva u više navrata pretio ocu žrtve, koji se protivio njihovoj vezi, i to na radnom mestu, kao saobraćajni policajac. Iako je otac žrtve više puta prijavio ponašanje učinioca prema njemu i njegovoj porodici, ove prijave nisu procesuirane, što je verovatno učiniocu dodatno davalo osećaj moći. U svakom slučaju, propuštena je prilika da se adekvatnom reakcijom eventualno spreči eskalacija nasilja i ubistvo.

6. INTERVJU SA OSUĐENICIMA

6.1. Opis uzorka

Na osnovu odobrenja Uprave za izvršenje krivičnih sankcija Ministarstva pravde Republike Srbije, tokom novembra 2018. godine obavljen je dubinski intervju *licem u lice* sa pet osuđenika koji kaznu zatvora izdržavaju u Kazneno popravnom zavodu u Nišu, na osnovu pravnosnažnih presuda donetih od različitih mesno nadležnih sudova u Republici Srbiji. Izbor osuđenika je izvršen po principu slučajnog uzorka, uz jedini uslov da su osuđeni za ubistvo izvršeno prema svojim partnerkama sa kojima su bili u bračnom ili vanbračnom odnosu ili emotivnoj vezi.

Osuđenici sa kojima je obavljen intervju izdržavaju kaznu zatvora u Kazneno popravnom zavodu zbog sledećih krivičnih dela: nasilje u porodici sa smrtnim ishodom iz čl. 194. st. 4. KZ (jedan osuđenik), ubistvo iz čl. 113. KZ (tri osuđenika), teško ubistvo iz čl. 114. st. 5. KZ (jedan osuđenik).

Intervju su obavile dve istraživačice, na osnovu posebnog upitnika, u prisustvu psihološkinje, u prostorijama Kazneno popravnog zavoda u Nišu.

Pre početka intervjuja, svakom osuđeniku pružene su informacije o predmetu i ciljevima istraživanja, objašnjeno je da je razgovor dobrovoljan, da slobodno i iskreno odgovaraju na postavljena pitanja i da će njihov identitet biti zaštićen anonimiziranjem ličnih podataka.

6.2. Rezultati istraživanja

Intervju sa osuđenikom Š.M.

Podaci o krivičnom delu i kazni

Osuđenik Š.M. osuđen je na kaznu zatvora u ukupnom trajanju od 10 godina, koja mu je izrečena zbog krivičnog dela nasilja u porodici sa smrtnim ishodom iz čl. 194. st. 4. KZ, izvršenog prema vanbračnoj supruzi, i nasilja u porodici, izvršenog prema maloletnoj deci čl. 194. st. 3. KZ. Kaznu izdržava u Kazneno popravnom zavodu u Nišu, u zatvorenom odeljenju, od 2014. godine. Osuđenik je podneo molbu za pomilovanje, koja je odbijena 14.4.2016.

Tok i sadržina intervjuja

Recite nam nešto o svojim godinama, obrazovanju i zanimanju.

Rođen sam jula 1976. godine, imam 42 godine, živim sa suprugom u vanbračnoj zajednici, imam petoro dece, sva deca nisu od iste žene, četvoro dece su deca od ove moje žene za koju sam osuđen da sam je ubio. Ja mislim da su i to moja deca, ali se „ne vode“ na mene, već na drugog čoveka. Moja deca žive sada kod moje nevenčane žene, odnosno svoje majke. Završio sam osnovnu školu i zanat za vodoinstalatera. Radio sam pre izvršenja krivičnog dela kao KV radnik u društvenom sektoru, sada ovde u zatvoru kada je potrebno popravljam oko vodovoda i kanalizacije. Inače, pre osude i dolaska u zatvor, radio sam i u inostranstvu. Veoma sam dobro zarađivao, radio sam u Crnoj Gori, Nemačkoj, Australiji, Turskoj, a i moja supruga je dobro zarađivala (primedba istraživačice: pod „radom“ osuđeni podrazumeva i bavljenje krađom).

Kakvo je bilo Vaše detinjstvo? Da li su Vas roditelji zlostavljali?

Nisam bio zlostavljan, iako sam bežao iz škole i bio nemiran. Moj deda nije dozvoljavao ocu da me bije. Odnosi među roditeljima su bili dobri.

Da li ste oženjeni, imate li dece i kakav je bio Vaš odnos sa suprugom?

Nisam se ženio, živio sam, a i sad živim u vanbračnoj zajednici. Upoznao sam svoju prvu nevenčanu suprugu kada sam imao 12 godina. Bila je mnogo lepa i ja sam je mnogo voleo. Kada je imala 14 godina, njen otac je prodao nekome u Prištini, pa sam ja išao po nju. Ostala je trudna i nije htela da se vrati. Uspeo sam da sa njom uspostavim vezu i otišli smo u Crnu Goru. Otac je opet prodao kada je imala 19 godina. Živela je u Podgorici sa čovekom koji je imao 52 godine, a ja je ukradem i dovedem kod mene kući. U međuvremenu sam počeo da živim sa sadašnjom suprugom nevenčano, ali sam ovu prvu toliko voleo, ne mogu da opišem, da sam je doveo kući i pored žene sa kojom sam živio. I ona je mene mnogo volela. To sam rekao sadašnjoj ženi, ona nije imala ništa protiv. Žene su se dobro slagale, jedna je vodila računa o deci, druga je spremala hranu, nikad svađe nije bilo. Po muslimanskoj veri imam pravo da živim sa sedam žena, ako imam mogućnosti da ih izdržavam. Ova moja prva žena, koju sam mnogo voleo i koja je umrla, nije bila zaposlena, ali je znala nemački jezik, pa je to znanje koristila kada smo bili u Nemačkoj i Austriji da prevodi. Inače, i ona je mene volela, dobro smo se slagali, zajedno smo živeli 15 ili 16 godina. Godinu dana pre njene smrti mislim da je njena baba bacila neku magiju na nju tako što je poprskala nekom vodom. Žalila mi se da je boli glava i tražila je tablete za glavu.

Kad je bila trudna, baba i snaja su je odvele da abortira, a da ja to nisam znao. Kad sam saznao, odveo sam je kod doktora i rekli su mi da je dete umrlo u stomaku. Bilo mi je žao, brinuo sam da ne dobije sepsu. Baba i brat su je zvali da se vrati kod njih. U toku noći je otišla i ništa mi nije rekla. Mnogo sam brinuo, tražio sam je po porodici, pa kada je nisam našao, prijavio sam SUP-u. Rekli su mi da su je našli kod tetke, pa sam otišao po nju. Pitao sam je zašto je pobešla i ostavila decu. Ona je plakala i rekla je da je pogrešila.

Da li ste se zbog problema sa suprugom nekom obraćali za pomoć, Vi ili Vaša supruga?

Nismo se obraćali nikome za pomoć jer nismo imali problema.

Koliko su deca imaju godina i gde se ona sada nalaze?

Ne znam tačno koliko imaju godina, znam da su maloletni i da žive sa mojom sadašnjom nevenčanom suprugom.

Da li ste ranije bili osuđivani za neko krivično delo ili prekršaj? Da li ste dolazili u sukob sa drugim ljudima?

Bio sam ranije osuđivan za krađu na uslovnu osudu. Nisam se sukobljavao sa drugim ljudima.

Da li imate kontakta sa porodicom, da li Vas u zatvoru neko posećuje?

Imam redovne kontakte sa nevenčanom suprugom i decom. Redovno me posećuju i sa njima sam u dobrim odnosima.

Kakvo je Vaše zdravstveno stanje? Da li se promenilo od kada ste u KPZ?

Zdravstveno stanje mi je dobro, imam samo povišen pritisak.

Da li ste bili zavisni od alkohola i droge pre izvršenja krivičnog dela?

Nisam zavistan ni od alkohola ni od opojnih droga. To ne koristim, ni ranije ni sada.

Da li je konzumiranje alkohola pre izvršenja dela uticalo na Vaše ponašanje?

Nije uticalo na moje ponašanje jer nisam pio alkohol.

Da li ste religiozni?

Jesam, muslimanske sam vere.

Opišite nam svoj život pre izvršenja krivičnog dela.

Nikad nisam bio u ciganskoj kafani, niti sam se kockao. Bio sam gospodin čovek, držao sam restoran u Bujanovcu, imao kuću na tri sprata i 50 ha zemlje. Čerka mi je udata u Smederevu. Moj odnos prema deci je uvek bio odličan, nije tačno da sam bilo koje dete tukao i maltretirao.

Opišite situaciju i način izvršenja krivičnog dela.

Ja krivično delo nisam izvršio, nisam je ubio. Te večeri smo imali goste, komšije, koji su došli na devojačko veče za moju ćerku. Kada su otišli, legao sam na krevet i zadremao. Bilo je oko dva noću, čuo sam da je supruga rekla „uzmi dete”. Kad je ustala iz kreveta, pala je i udarila čelom u zid, samo se srušila. Sve vreme se tresla, otvorio sam joj usta da ne pregrize jezik. Sve vreme sam je dozivao. Komšije su čule da je dozivam, pa su dotrčali, umivali smo je vodom, ali nije dolazila svesti. Komšija mi je pomogao da je odvedemo kod lekara. Stavio sam je na krevet, doktor je tražio da donesem njenu zdravstvenu knjižicu i ja sam otišao do kuće. Kad sam se vratio, ona je i dalje krkljala i bila bez svesti. Doktor je tada pregledao i rekao mi „šta mučiš ženu, ima epi napad, vodi je kući”. Rekao sam da je pala, a on je ipak rekao da je vratim kući. Vratio sam je kući, smestio je u krevet. Samo je disala i nije dolazila svesti. Do pola pet ujutru se nije probudila, zvao sam dežurnog doktora u hitnoj, on je rekao da će poslati nekoga. Došla je hitna pomoć, neka doktorka, dali su joj bensedin. Kasnije, oko pola osam, ponovo sam zvao doktora, to je sada bila druga smena u hitnoj. On je pregledao i rekao da je ozbiljna stvar, da ima proširene zenice, stavili su je na nosila i odveli u bolnicu u Vranje na skener. Posle snimanja, saopštili su mi da joj je povređena lobanja, da ima izliv krvi u mozak i poslali su je u Niš, u bolnicu, na operaciju. Šest dana sam bio pored nje, sedeo sam u hodniku, pustili su me nekoliko puta unutra, da je vidim. Nije dolazila svesti, a sedmog dana je umrla. Posle toga su me zvali u SUP, prijavio me je njen brat da sam je udario drvetom u glavu. Uhapsili su me i odveli u zatvor.

Koji su Vaši razlozi, odnosno motivi za izvršenje krivičnog dela za koje ste osuđeni?

Ja je nisam ubio, imala je epileptični napad, pala je i povredila glavu, a lekari joj nisu pomogli. Prijavio me je njen brat za nešto što nisam uradio. Nisam izvršio ubistvo i nasilje u porodici prema deci. Ja sam sad ovde u zatvoru jer su lekari hteli da zaštite sebe. Da su joj oni pomogli na vreme, ne bi umrla. Dok je bila u komi u bolnici, ja sam sve vreme bio pored nje i plakao.

Da li ste priznali izvršenje krivičnog dela? Ako jeste, da li se iskreno kajete?

Nisam priznao jer delo nisam učinio. Mnogo sam brinuo o njoj i plakao sam kada sam čuo da je umrla.

Šta mislite da je trebalo učiniti da ne dođe do izvršenja krivičnog dela?

Ne znam, ja krivično delo nisam izvršio, nisam ubio suprugu i nisam maltretirao decu.

Da li su u toku krivičnog postupka ispoštovana Vaša prava? Imate li nekih primedbi?

Nemam primedbi.

Da li ste bili u pritvoru i koliko dugo?

Policija u B. nije htela da me hapsi, bio sam u V. u pritvoru godinu dana.

Da li Vas je pregledao psihijatar u toku krivičnog postupka?

Jeste, pregledao me je psihijatar..

Da li smatrate da je kazna pravilno odmerena?

Kazna mi je nepravredno izrečena jer delo nisam učinio.

Kakav je Vaš odnos prema ostalim osuđennicima? Da li dolazite u sukob sa njima i koliko često se to dešava?

Poštujem kućni red i trudim se da se ne sukobljavam, ipak nekako dođe do toga, ne možeš da nestaneš.

Da li poštujete kućni red i pravila ustanove i da li ste disciplinski kažnjavani?

Kažnjavan sam smeštajem u odeljenje pojačanog nadzora tri meseca.

Šta mislite o ravnopravnosti između polova? Da li su muškarci i žene izjednačeni u pravima?

Zna se da je žena za poslove u kući, dok muž radi. Ima žena neka prava, da sa drugim ženama popije kafu, može da ide u poslastičarnicu i kafić,

ali ne u kafanu, bez mene. Važan je razgovor sa ženom, ako hoće da se razidemo, to je u redu, neka svako ide svojim putem.

Da li podržavate žene koje se bore protiv nasilja i zalažu za društvo u kome bi imale podjednak tretman kao muškarcima?

Neke žene podržavam, neke ne.

Šta biste savetovali ženama koje smatraju da su žrtve nasilja u porodici?

Nasilje može da pravi onaj koji pije, u tom slučaju treba da ga prijavi i da se skloni od njega.

IZ DOSIJEJA OSUĐENIKA

Sudska presuda

1. Optuženi je sa umišljajem u stanju uračunljivosti 24.6.2013. godine oko 00.30h u Bujanovcu, u porodičnoj kući svoje tetke gde je živeo kao podstanar u prisustvu četvoro dece, primenom nasilja i drskim i bezobzirnim ponašanjem ugrozio spokojstvo i telesni integritet nevenčane supruge, tako što je fizički napao drvenom motkom, udario je više puta u predelu temenog i slepoočnog temena glave, svestan da na taj način može ugroziti telesni integritet člana porodice, pa je to hteo, usled čega je oštećena pala na pod sobe i tom prilikom zadobila teške telesne povrede opasne po život, usled kojih je preminula 1.7.2013. na odeljenju Neurološke klinike u Nišu. Na taj način optuženi je izvršio krivično delo nasilje u porodici iz čl. 194. st. 4. u vezi st. 2. i 1.

2. Pored ovog krivičnog dela optuženi je proglašen krivim i za krivično delo nasilje u porodici iz čl. 194. st. 3. u vezi st. 2. i 3. jer je sa umišljajem u stanju uračunljivosti u periodu 24.6.2013. i 1.7.2013. u porodičnoj kući svoje tetke ugrozio telesni integritet dvoje dece oštećene, tako što ih je udario više puta u predelu leđa i naneo im lake telesne povrede u vidu hematoma na leđima, istovremeno govoreći o tome da ne smeju da govore kako je drvenom motkom tukao njihovu majku.

Za krivično delo pod tač. 1. optuženom je odmerena kazna zatvora u trajanju od sedam godina, a za krivično delo pod tač 2. kazna zatvora u trajanju od četiri godine, ukupno mu je izrečena kazna zatvora u trajanju od 10 godina. Prilikom odmeravanja kazne sud je kao olakšavajuće okolnosti ocenio da je optuženi mlad čovek i otac petoro maloletne dece, a kao otežavajuću okolnost da je ranije osuđivan.

Iz sudskog predmeta

Svedok – dete oštećene, maloletna žrtva nasilja u porodici, posvedočio je da je video kako je otac/očuh tukao majku i da je udario drvenom motkom.

Kao svedoci su bili saslušani lekar iz Doma zdravlja u Bujanovcu i doktorka iz hitne pomoći, koji su kritične večeri na poziv optuženog pregledali oštećenu. Svedok – lekar iz Doma zdravlja u Bujanovcu posvedočio je da je kritične noći, kada je optuženi doveo u Dom zdravlja, oštećena bila u besvesnom stanju. Optuženi mu je rekao da je oštećena imala epi napad, mada, kako je on procenio, nije imala izražene simptome za tu bolest, kao što je grčenje. Rekao je optuženom da je vrate kući i da, ukoliko se ne probudi, vode u Vranje u bolnicu. Nije video nikakve povrede, a nije ni imao kola hitne pomoći kako bi je prebacili do Vranja. Poverovao je optuženom da je imala epi napad. Oštećenu nije skidao da bi je pregledao i utvrdio ima li neke povrede po telu. Nije joj dao nikakve lekove.

Doktorka iz hitne pomoći saslušana kao svedok izjavila je da je primila poziv iz kuće oštećene i otišla sa tehničarem po tom pozivu. Oštećena se nalazila na dušeku na podu, imala je grčeve muskulature, zbog čega je posumnjala na epi napad i dala joj je injekciju Bensedina, posle čega su grčevi prestali. Rekla je rodbini da, ukoliko joj ne bude bolje, odmah krenu u bolnicu u Vranje. Nije videla povrede na oštećenoj, samo je videla lice, predeo iznad grudi i zadnji deo tela kada je davala injekciju.

Iz obdukcionog zapisnika Zavoda za sudsku medicinu Niš

“[...] Smrt je nasilna i nastupila je neposredno usled akutnog gnojnog zapaljenja pluća, što je posledica nagnječenja glave u vidu krvne podlivenosti, sa mestimičnim raskidima mekih moždanih ovojnica i nagnječenjima mozga levog temenog slepoočnog režnja. Sve povrede su nanete dinamičkim dejstvom tupine mehaničkog oruđa. Povrede nisu mogle nastati pri jednovremenom padu i udaru o kakvu površinu, jer je povredno oruđe delovalo u najmanje dva, a verovatno u tri odvojena akta. Verovatnija je mogućnost da sve povrede ili neke od utvrđenih u nivou glave i lica nisu nastale padom, već nekim drugim mehanizmom udara ili sudara. Sve utvrđene povrede su mogle nastati delovanje oruđa, tipa šake, stisnute pesnice, stopala, oruđa sa zaobljenom ili nešto širom dejstvenom površinom, drvenim predmetom, letvom ili motkom [...]. Na mozgu nisu nađene stare promene, koje bi dale osnova za zaključak da je pokojna bolovala od epilepsije [...].

Osuđeni je podneo molbu za pomilovanje, koja je odbijena 14.4.2016.

KOMENTARI:

Osuđenik nije priznao izvršenje ubistva ni u toku krivičnog postupka ni tokom intervjua. Otvoreno je optužio lekare hitne pomoći da nisu pružili adekvatnu medicinsku pomoć žrtvi. Uvid u sudsku presudu koja se nalazi u dosijeju osuđenika pokazuje da su tokom krivičnog postupka, kao svedoci, saslušani lekar iz Doma zdravlja u B. i doktorka iz hitne pomoći, koji su kritične večeri, na poziv optuženog, pregledali oštećenu. Svedok – lekar iz Doma zdravlja u B. posvedočio je da je kritične noći, kada je optuženi doveo u Dom zdravlja, oštećena bila u besvesnom stanju. Optuženi mu je rekao da je oštećena imala epi napad, mada, kako je on procenio, nije imala izražene simptome za tu bolest, kao što je grčenje. Rekao je optuženom da je vrate kući i da, ukoliko se ne probudi, vode u V. u bolnicu. Naveo je da nije video nikakve povrede, a nije ni imao kola hitne pomoći kako bi je prebacili do

V. Poverovao je optuženom da je imala epi napad. Oštećenu nije skidao da bi je pregledao i utvrdio ima li neke povrede po telu. Nije joj dao nikakve lekove. Doktorica iz hitne pomoći, saslušana kao svedok, izjavila je da je primila poziv iz kuće oštećene i otišla sa tehničarem po tom pozivu. Oštećena se nalazila na dušek u podu, imala je grčeve muskulature, zbog čega je posumnjala na epi napad i dala joj je injekciju Bensedina, posle čega su grčevi prestali. Rekla je rodbini da, ukoliko joj ne bude bolje, odmah krenu u bolnicu u V. Nije videla povrede na oštećenoj, samo je videla lice, predeo iznad grudi i zadnji deo tela kada je davala injekciju.

Iz iskaza zdravstvenih radnika može se zaključiti da njihovo postupanje nije bilo u skladu sa standardima u pružanju zdravstvene zaštite, ni sa pravilima postupanja utvrđenim *Posebним protokolom Ministarstva zdravlja Republike Srbije za zaštitu i postupanje sa ženama koje su izložene nasilju* iz 2009. godine. U navedenom slučaju, lekar doma zdravlja nije ni pregledao žrtvu koja je bila bez svesti, niti joj je, iako je bila životno ugrožena, pružio neophodnu medicinsku pomoć. Umesto svega toga, njenom partneru rekao da je vrati kući. Iako je procenio da žena nema simptome epi napada, kako je to tvrdio njen partner, lekar je bio dužan da slučaj tretira kao potencijalno nasilje u porodici, što podrazumeva preduzimanje svih preventivnih i interventivnih aktivnosti u slučaju sumnje na nasilje, koje su predviđene protokolom, uključujući i hitno medicinsko zbrinjavanje u skladu sa standardima dobre medicinske prakse. Lekar doma zdravlja propustio je da pregleda žrtvu i njene telesne povrede i zdravstveno stanje opiše i dokumentuje u posebnom obrascu za evidentiranje i dokumentovanje nasilja, što uključuje i ucrtavanje povreda na telesnoj mapi, kako je to predviđeno protokolom. Evidentni su i propusti doktorke hitne pomoći, koja takođe nije pregledala žrtvu, niti je postupila u skladu sa protokolom, iako je bilo dovoljno indicija za sumnju da je zdravstveno stanje žrtve posledica nasilja. Posebno je zabrinjavajuće to što je izostala procena rizika životne ugroženosti žrtve i nepružanje adekvatne medicinske pomoći u skladu

sa standardima dobre medicinske prakse. U takvim okolnostima opravdano je postaviti pitanje da li je smrtni ishod mogao da se spreči da je žrtva blagovremeno hospitalizovana i u adekvatnim uslovima dobila svu potrebnu medicinsku pomoć.

Interesantno je da je osuđenik tokom intervjua potencirao da, kao pripadnik muslimanske vere, ima „pravo” da živi sa sedam žena, on je živeo sa dve, od kojih je jedna od njih, ona koju je lišio života, bila, kako tvrdi „njegova velika ljubav”.

Osuđenik u potpunosti prihvata patrijarhalni model porodičnih odnosa, smatrajući da je mesto žene u kući, a da je muškarac taj koji radi i koji određuje domen slobode svoje žene. Po mišljenju osuđenika, žena nema pravo da bez muškarca ide u kafanu, jedino može sa drugim ženama da popije kafu u kafiću ili poslastičarnici.

Intervju sa osuđenikom P.P.

Podaci o krivičnom delu i kazni

Osuđenik P.P. pravnosnažno osuđen na kaznu zatvora u ukupnom trajanju od 13 godina i šest meseci zbog krivičnog dela ubistva iz čl. 113. KZ RS i krivičnog dela nedozvoljena proizvodnja, držanje, nošenje i promet oružja i eksplozivnih materija iz čl. 348. st. 5 KZ izvršenih 17.8.2015 (13 godina zbog krivičnog dela ubistva i osam meseci zbog drugog krivičnog dela). Žrtva ubistva je žena sa kojom je osuđenik bio u emotivnoj vezi. Kaznu izdržava u Kazneno popravnom zavodu u Nišu, u zatvorenom odeljenju, od 2016. godine.

Tok i sadržina intervjuja

Recite nam nešto o svojim godinama, porodičnom statusu, obrazovanju i zanimanju.

Imam 75 godina, oženjen sam i imam dvoje punoletne dece, oni žive samostalno u svom posebnom domaćinstvu. Završio sam četiri razreda osnovne škole i po zanimanju sam poljoprivrednik. Posedujem 5 ha obradive zemlje i tri kuće novije gradnje, od kojih je jedna kvadrature 100m², druga oko 70m² i treća oko 50m², ekonomske objekte u poljoprivrednom domaćinstvu, štalu, prostoriju planiranu za mlekaru. Od pokretne imovine imam putnički automobil marke „BMV“ tip 318, „Opel kadet“ 1,3 i kombi marke „Peugeot“. Do sada nisam bio osuđivan.

Kakvo je bilo Vaše detinjstvo? Da li su Vas roditelji zlostavljali?

Odrastao sam u potpunoj porodici, ja sam bio jedinac, nemam braće i sestara. U to vreme smo bili siromašni, ali odnosi između mene i roditelja su bili dobri, slagali smo se, roditelji su bili strogi, ali me nisu zlostavljali. Puno smo radili.

Da li ste oženjeni, imate li dece i kakav je bio Vaš odnos sa suprugom?

Dva puta sam se ženio, prvi put sa maloletnicom koja je bila mnogo lepa, ali nije mogla da ima decu, pa smo se posle devet meseci razišli. Drugi brak sam zaključio 1968. sa ženom iz sela, upoznali smo se na igrankama i zabavama u selu. Dobro smo se slagali i sada se slažemo iako su moji roditelji hteli da se raziđemo, ali ja nisam hteo zbog dece. Sa sadašnjom ženom nemam problema u braku.

Da li je Vaša žena znala za vezu koju ste imali sa drugom ženom i da li je to izazvalo probleme u braku?

Moja supruga je domaćica, nezaposlena, živeli smo na selu gde imamo kuću i imanje. U braku nije bilo problema, iako sam ja bio sa drugom ženom. Supruga to u početku nije znala, kasnije je saznala, ali je to prihvatila.

Kakav je bio Vaš odnos prema deci?

Moje odnos prema deci uvek je bio dobar.

Koliko deca imaju godina i gde se ona sada nalaze?

Deca su punoletna, imaju svoje porodice i ne žive sa mnom.

Da li ste ranije bili osuđivani za neko krivično delo ili prekršaj?

Da li ste dolazili u sukob sa drugim ljudima?

Nisam bio ranije osuđivan ni za krivično delo ni za prekršaj. U sukobe sa drugima sam retko ulazio. U stvari, imao sam problema jedino sa susedima oko međe i tužili smo se na sudu, ali ništa na silu nisam pokušavao da uradim.

Da li imate kontakta sa porodicom, da li Vas u zatvoru neko posećuje?

Imam kontakt sa suprugom i decom, ali me retko posećuju, bili su dva puta, skupo je da dolaze. Inače sam sa njima u dobrim odnosima.

Kakvo je Vaše zdravstveno stanje? Da li se promenilo od kada ste u KPZ?

Zdravstveno stanje mi je dobro, imam povišen pritisak, ali to je zbog ljudi u zatvoru.

Da li ste bili zavisni od alkohola i droge pre izvršenja krivičnog dela?

Nisam nikada prekomerno konzumirao alkohol, niti sam zavisnik od alkohola. Nisam koristio ni drogu ni pre izvršenja krivičnog dela ni sada.

Da li je ste bili pijani u vreme izvršenja i, ako je ste, da li je uticalo na Vaše ponašanje?

U vreme izvršenja krivičnog dela nisam bio pod uticajem alkohola.

Da li ste religiozni?

Jesam, pravoslavne sam vere.

Opišite nam svoj život pre izvršenja krivičnog dela.

Radio sam na imanju kao poljoprivrednik i dobro zarađivao od poljoprivrede, imao sam dosta para. Radili smo i ja i supruga i deca, imali smo dosta poljoprivrednih proizvoda koje smo prodavali, i to veće količine. Dobro smo živeli.

Opišite situaciju i način izvršenja krivičnog dela.

Sa tom ženom (sa žrtvom – prim. istraživačica) sam bio u vezi iz ljubavi. Ona je stanovala blizu moje kuće, imala je 18 godina i bila je lepa i siromašna, ja bogat, ali star u odnosu na nju. Moja žena nije znala da sam sa njom u vezi. U stvari, prvo je njena majka M. jednom prilikom došla kod mene kući, što je videla moja majka. Nas dvoje smo se još jednom sastali u jednoj brvnari, gde sam ja došao okolnim, sporednim putem, a ona „pravim” da nas ne bi neko video. Više se nismo sretali na taj način, ali smo se viđali jer je dolazila za razne popravke. Mislim da je ona tim dolascima pripremala da se ja povežem sa njenom ćerkom I. Kad mi je supruga otišla u banju, ja sam sa I. uspostavio intimnu vezu. Kupio sam joj mobilni telefon i više puta davao novac, u zavisnosti od toga koliko imam novca. Jednom prilikom, kada sam bio sa njom, tražila je da joj dam 1.000 dinara i za taj novac smo iznajmili sobu. Posle intimnog odnosa opet je tražila još 1.000 dinara. Kasnije je stalno tražila da joj dopunjavam kredit za mobilni telefon. Svaki put kada smo se viđali davao sam joj novac, bez obzira na to da li smo imali intimni odnos ili ne. Veza sa njom je trajala otprilike dve godine, kada se ona udala, pa smo vezu

prekinuli. Vežu smo obnovili posle otprilike šest meseci i opet je tražila novac. Uvek sam joj davao novac, različite sume.

Jednoga dana pošao sam u M. da razmenim iznos od 700 eura koliko mi je bilo potrebno da doplatim za kupovinu đubreta. Za tih 700 eura dobio sam 70.000,00 dinara, stavio novac u džep i otišao da se sastanem sa njom. Kada sam se vratio kući, sutradan ujutru, primetio sam da nemam novca, pa sam je odmah pozvao i pitao zašto mi je uzela novac. Ona je negirala, nije htela da prizna. Tražio sam da se sastanemo, što smo i učinili, i ona je priznala da mi je uzela novac jer joj je potrebno da plati dug za struju i da će mi novac „vraćati” tako što ćemo imati „seks po 2.000,00 dinara”, na šta sam pristao. Kasnije sam od drugih čuo da se povezala sa ljudima „iz podzemlja”, da oni planiraju da mi otmu kola i da će da traže novac, što sam prijavio policiji u Mrčajevcima. Mesec dana nismo bili u kontaktu, jer je njena majka rekla mojoj ćerki da smo u vezi. Ja sam ćerki rekao da ništa ne priča majci.

Posle mesec dana bio sam u jednom kafiću blizu kafića „K” u kome je ona radila. Prišao mi je neki čovek sa kojim je ona bila u vezi i tražio da mu dam 200 eura i da tako „otkupim njen dug”, što sam ja i uradio. Taj čovek, koji se zove S, pretio mi je da će da mi razbije glavu bejzbol palicom. Otišao sam ujutru u Kraljevo da bih u SUP-u sve prijavio, ali me je ona pozvala i, kada sam rekao da sam došao da prijavim i tražim svoje pare, rekla je da će da dođe da mi pare donese, ja sam joj rekao da ona nema ništa da mi vraća. U drugom kafiću sam čekao onog čoveka da mi vrati novac, pa, kako ga nije bilo, ušao sam u kafić „K”, u kome je ona radila. Pitao sam je da li hoće da mi da pare, ona je ćutala, opet sam pitao, ništa nije rekla samo je ćutala. Palo mi je na pamet da me „vuku za nos”, izvadio sam pištolj koji je bio za pojasom, uhvatio sam pištolj za „mamac”, uperio pištolj u nju, ona me je gledala pravo u oči, ništa nije govorila, repetirao sam i odjednom je puklo, video sam da je pala na jednu stranu. Otišao sam kolima u policiju, gde su mi prišla dvojica i rekli da ležim dole, što sam i uradio. Razmišljao sam u zatvoru kako je pištolj eksplodirao. Verovatno da sam ga povukao, držao sam ga za „mamac” i imao ispružen prst, inače poznajem oružje. Došao sam do zaključka da je pištolj eksplodirao kada sam ga vraćao. Pištolj sam toga dana nosio radi lične bezbednosti jer mi je I. rekla da S. ima „tukače”, ljude koji biju.

Ja se sa I. nikada nisam svađao, jedino što sam joj jednom stavio ruku na usta da učuti. Nije mi rekla da se zaposlila u kafiću „K”, samo me je pozvala telefonom i to mi je saopštila, a ja sam je često vozio svojim automobilom, čak 100 puta za godinu dana i uvek sam joj davao novac, nekada smo imali seks za taj novac, a nekada nismo. Uvek mi je tražila novac posle seksa (3.000,00 dinara), ali nije govorila da je to za seks. Inače, davao sam joj novac i za hranu, kada je tražila.

Koji su Vaši razlozi, odnosno motivi za izvršenje krivičnog dela za koje ste osuđeni?

Ja sam se zaljubio u tu ženu, voleo sam je, nisam hteo da je ubijem, već samo zaplašim da mi vrati novac.

Da li ste priznali izvršenje krivičnog dela? Ako jeste, da li se iskreno kajete?

Jesam, priznao sam, kajem se zbog toga što sam sve upropastio i sebi i njoj, svoje domaćinstvo, koje je bilo jako.

Šta mislite da je trebalo učiniti da ne dođe do izvršenja krivičnog dela?

Kada sam otišao u policiju da prijavim tog čoveka kome sam dao novac i koji je bio „iz podzemlja”, nisu me ozbiljno shvatili, uputili su me u M, ja sam otišao tamo i razgovarao sa zamenikom komandira. Da su oni reagovali, verovatno ne bi došlo do toga da ja ovo učinim.

Da li su u toku krivičnog postupka ispoštovana Vaša prava? Imate li nekih primedbi?

Nemam nikakvih primedbi.

Da li ste bili u pritvoru i koliko dugo?

Bio sam u pritvoru 10 meseci.

Da li Vas je pregledao psihijatar u toku krivičnog postupka?

Jeste, pregledao me je psihijatar. Utvrđeno je da ne bolujem od privremene niti od trajne duševne bolesti, kao ni od mentalne zaostalosti.

Da li smatrate da je kazna pravilno odmerena?

Previsoka je, mislim da je trebalo da kazna bude najviše osam ili devet godina, jer nisam imao nameru da je ubijem. To se desilo kako sam vam ispričao.

Kakav je Vaš odnos prema ostalim osuđennicima? Da li dolazite u sukob sa njima i koliko često se to dešava?

Dobar, nemam problema, bogat sam i „plaćam mir“.

Da li poštujete kućni red i pravila ustanove i da li ste disciplinski kažnjavani?

Poštujem kućni red i nisam kažnjavan do sada.

Šta mislite o ravnopravnosti između polova? Da li su muškarci i žene izjednačeni u pravima?

Ne znam šta da kažem, o tome ne razmišljam uopšte, nemam neko mišljenje o tome. U stvari, ženama su data velika prava. Sada može žena da te optuži za silovanje, iako to nisi učinio.

Da li podržavate žene koje se bore protiv nasilja i zalažu se za društvo u kome bi imale podjednak tretman kao muškarci?

Žena ne treba da trpi nasilje. Ja sam ženi rekao da ako nije nešto u redu, ne treba da trpi. Eto, moja ćerka se vratila kući jer joj je svekar pijanica, pije i tuče je. To što se vratila kući ja odobravam, ne treba da trpi.

Šta biste savetovali ženama koje smatraju da su žrtve nasilja u porodici?

Savetovao bih da prijave nasilje obavezno.

IZ DOSIJEJA OSUĐENIKA

Presuda Višeg suda u Kraljevu 3K.62/15

“Opt. P.P. ...kriv je ... što je dana 17.8.2015. godine u Kraljevu, postupajući kao računljivo lice, svestan da je ovakvo njegovo delo zabranjeno, a čije je izvršenje hteo, drugog lišio života na taj način što je oko 15.05 sati došao u kafić „K” u ul..., u kome kao konobarica radi sada pokojna I.I. i istu pitao „I, očeš li da mi vratiš pare”, nije sačekao da mu odgovori na pitanje već je iz pojasa izvadio pištolj marke „CZ” model.... kalibra... fab. broj.. i sa kratkog rastojanja ispalio dva metka, pogodio I.I. u predelu grudnog koša i naneo joj povrede u vidu dve prostrelne rane na grudnom košu sa prelomom šestog rebra na levoj strani, povredom levog plućnog krila, raskidom aorte, povredom desnog plućnog krila, prelomom grudne kosti između pripoja drugog i trećeg rebra, od kojih povreda je I.I. ubrzo preminula...čime je izvršio krivično delo ubistva iz čl. 113. KZ”.

Prema psihijatrijskom i psihološkom veštačenju, „optuženi ne boluje niti od privremene niti od trajne duševne bolesti, kao ni od mentalne zaostalosti. Nema činjenica koje bi ukazivale da je zavistan od alkohola ili drugih psihoaktivnih supstanci. Bio je sposoban da shvati značaj svog dela i upravlja svojim postupcima. Struktura ličnosti: bazično narcisoidno organizovana, sa doživljajem važnosti i posebnosti i krhkim samopouzdanjem koje zavisi od prihvatanja i odobravanja drugih, sa burnim i nestabilnim emocionalnim reakcijama i visokom osetljivošću na uvredu i omalovažavanje, na šta reaguje uvređenošću, razočarenjem, rezignacijom i depresivnošću, a uočen je i pad intelektualnih funkcija, odnosno kognitivni pad sa indikatorima početnog blagog organskog oštećenja, ali bez značajnog uticaja na mogućnost rasuđivanja”.

Iz prvostepene presude: “[...] treba istaći da u konkretnom slučaju nije od presudnog značaja za predmetnu krivičnu stvar činjenica da li je optuženi bio u emotivnoj vezi sap pok. I.I, te da li je ona njemu dugovala ili nije dugovala novac i koliki iznos novca [...] činjenice slične prirode nikako ne mogu biti privilegujuće, a u konkretnom slučaju mu nisu stavljene na teret ni kao kvalifikatorne okolnosti, ni bile predmet dokazivanja predmetne krivične stvari [...]”.

Iz presude Apelacionog suda u Kragujevcu Kž1-813/16 od 12.7.2016. godine kojom je delimično usvojena žalba branioca okrivljenog i preinačena je prvostepena presuda u pogledu odluke o kazni, tako što je smanjena visina kazne zatvora za oba krivična dela i u ukupnom iznosu.

“U žalbi branioca okrivljenog navedeno je da je okrivljeni nehatno lišio života oštećenu, da je do opaljenja došlo sasvim slučajno, da je okrivljeni držao da zabranjena posledica – ubistvo usled njegovog činjenja neće nastupiti, što ukazuje da je svesni nehat bio jedini oblik vinosti; da namera okrivljenog nije bila da I.I. liši života, već da povрати novac koji mu je na nedozvoljen način oduzet; da je okrivljeni nepažljivo rukovao oružjem, ali bez namere da iz pištolja ispalji projektil; da okrivljeni u svojim iskazima nije ni mogao da obrazloži kako je do opaljenja došlo, da njegove suze, žal za izgubljenim mladim životom, jasno ukazuju da nije imao nameru, niti je hteo da liši života I.I. kojoj je (kao i njenoj porodici) dugi niz godina pomagao na sve moguće načine”.

U presudi Apelacionog suda nisu prihvaćeni navodi žalbe branioca okrivljenog kao osnovani. U presudi se navodi da je način na koji je okrivljeni upotrebio pištolj direktno uperen u grudi oštećene, dva ispaljena projektila iz ubojitog vatrenog oružja koje poznaje u deo tela gde se nalaze vitalni organi, iz nevelike daljine, nedvosmisleno ukazuje da je išao za tim da pokojnu liši života. Nijedna okolnost ne ukazuje na slučajno opaljenje iz pištolja i na nehatno lišenje života. Okrivljeni je pištolj upotrebio da oštećenu liši života i postupao je sa direktnim umišljajem.

Obrazlažući izmenu odluke o kazni, Apelacioni sud u presudi navodi:

„Pored ranije neosuđivanosti, delimičnim usvajanjem žalbe branioca, drugostepeni sud je na strani okrivljenog kao olakšavajuće okolnosti našao i njegove lične i porodične prilike, pošto je on rođen 1943. godine, zemljoradnik po zanimanju, oženjen, otac dvoje punoletne dece, sa indikatorima početnog blagog organskog oštećenja, odnosno sa kognitivnim padom intelektualnih funkcija, koji je za sada bez značajnog uticanja na mogućnosti rasuđivanja”.

KOMENTARI

Razgovor sa osuđenikom je bilo teško voditi jer su odgovori bili konfuzni, naročito u delu u kome je pružao objašnjenja u vezi sa događajima koji su prethodili ubistvu, a tiču se povezanosti žrtve sa ljudima „iz podzemlja”, kako ih osuđenik naziva. Indikativno je da se, po tvrđenju osuđenika, on obraćao policiji za pomoć u vezi sa novcem za koji tvrdi da mu je dugovala osoba „iz podzemlja” sa kojom je žrtva navodno bila povezana. Iako tvrđenja osuđenika o obraćanju policiji treba uzeti sa rezervom, za slučaj da su tačni, oni svedoče o tome da nereagovanje institucija sistema u pojedinim slučajevima može biti okidač da osoba „uzme pravdu u svoje ruke”.

Takođe treba konstatovati da je osuđenik dugo godina održavao intimne odnose sa partnerkom, koju je izdržavao, pored toga što je imao venčanu ženu i porodicu. Takav život je za njega bio sasvim prihvatljiv jer se njegova žena nije protivila, iako je saznala da on vodi „dvostruki život”. Konstatacija da sa sadašnjom ženom nema problema u braku, što znači ona bez protivljenja prihvata njegovu vanbračnu vezu, pokazuje da je njegovo shvatanje odnosa u braku na patrijarhalnom nivou koji dopušta muškarcima i druge veze osim bračnih.

U pogledu razloga za smanjenje kazne, u drugostepenoj presudi je navedeno da je pravilno cenjena jačina povrede odnosno ugrožavanja zaštićenih dobara prilikom odmeravanja kazne. U vezi sa tim treba primetiti da je sud za smanjenje ranije izrečene kazne cenio olakšavajuće okolnosti na strani okrivljenog, ali nije uzeo u obzir niz otežavajućih okolnosti, pre svega da je žrtva mlada osoba, mnogo mlađa od okrivljenog, da je majka maloletne ćerke, kao i okolnosti izvršenja krivičnog dela: krivično delo je izvršeno u kafiću, na javnom mestu, pucanjem iz vatrenog oružja prema žrtvi koja u tom trenutku nije pružala nikakav otpor niti je na bilo koji način reagovala.

Intervju sa osuđenikom V.D.

Podaci o krivičnom delu i kazni

Osuđenik V.D. osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od 10 godina, koja mu je izrečena zbog krivičnog dela ubistva iz čl. 113. KZ. Pored kazne zatvora, osuđeniku je izrečena i mera bezbednosti oduzimanja predmeta kojim je izvršeno krivično delo (puška). Žrtva ubistva je njegova supruga, koju je ubio lovačkom puškom, jednim hicem u glavu. Bio je u pritvoru više od dve godine. Kaznu izdržava u Kazneno popravnom zavodu u Nišu, u zatvorenom odeljenju, od 19.5.2016. godine.

Tok i sadržina intervjuja

Recite nam nešto o svojim godinama, obrazovanju i zanimanju.

Imam 66 godina, završio sam Pravni fakultet i po zanimanju sam advokat. Pored toga što sam se bavio advokaturom i imao svoju advokatsku kancelariju, radio sam u Odboru za ljudska prava u gradu u kome sam živeo. Bio sam oženjen, sada sam udovac. Imam punoletnog sina iz braka sa pokojnom suprugom. Sin je punoletan i radi sada u vojsci. Moja mesečna primanja su bila preko 100.000 hiljada dinara.

Kakvo je bilo Vaše detinjstvo? Da li su Vas roditelji zlostavljali?

Nisam bio zlostavljan u detinjstvu. Otac mi je bio jorgandžija u V, majka domaćica, ja sam bio jedinac. Porodica je bila kompletna, starinska, o svemu su se dogovarali. To sam očekivao i u svojoj porodici, ali nije bilo tako.

Da li ste oženjeni, imate li dece i kakav je bio Vaš odnos sa suprugom?

Bio sam oženjen i imam jednog odraslog, punoletnog sina. Odrastao sam kao jedinac i bio sam sam sebi dovoljan, ali majka je insistirala da se oženim. Od druga sam dobio „preporuku” za devojkicu, koja je „dobar

drugar.” Upoznali smo se, ona je završila višu ekonomsku školu, imala je tada 30, a ja 37 godina. Njeni roditelji su bili izuzetni ljudi, majka je bila medicinska sestra. Napravili smo svadbu u V, gde smo živeli do 1996. godine. Dugo godina su naši odnosi u porodici bili dobri, tada smo zajedno odlazili na letovanja u skupa letovališta i hotele. Dobro smo se slagali u početku. Živeli smo u V, pa sam ja prešao da radim u P. Od 2000. smo u L. Ja sam radio kao advokat i u Odboru za ljudska prava, mnogo sam zarađivao. Dobro smo se slagali, smeh od ujutru do uveče, svi su voleli da dođu kod nas, familija, prijatelji. Kako sam mnogo zarađivao, letovali smo u Tunisu, putovali u Grčku, Bugarsku, Hurgadu, svuda, svi zajedno. Ali, kada su ušle pare u porodicu, sve se raspalo. Moja supruga je imala kompleks niže vrednosti i nije mogla da s kontroliše kad su „ušle” pare. Trošila je novac kako je htela, kupila je stan u Nišu jer „sin tako hoće”, imao sam ušteđevinu 12.400 eura, supruga i sin su to ukrali. Ona nije radila, samo je trošila. Uđe u grčku juvelirnicu, kupuje šta hoće. Sve sam dozvoljavao, jer sam imao srećnu porodicu. I sin je kupovao sve što je hteo, firmiranu odeću i obuću.

Da li ste se zbog problema sa suprugom nekom obraćali za pomoć, Vi ili Vaša supruga?

Nismo se nikome obraćali za pomoć.

Koliko sin ima godina i gde se on sada nalazi?

Sin je punoletan i radi u vojsci.

Da li ste ranije bili osuđivani za neko krivično delo ili prekršaj?

Da li ste dolazili u sukob sa drugim ljudima?

Ranije nisam bio osuđivan. Radio sam kao advokat i branio ljude koji su izvršili krivična dela. Nisam ulazio u sukobe sa drugim ljudima.

Da li imate kontakta sa porodicom, da li Vas u zatvoru neko posećuje?

Imam kontakt sa sinom koji mi sada pomaže oko dobijanja penzije. Nikad ga nisam pitao da li mi je oprostio. Kada sam hteo da pričamo o onome što se dogodilo, rekao mi je da ne pričamo više o prošlosti, već o budućnosti. Vidim da je razočaran u porodicu. Traži da mu pomognem

da završi fakultet. Zamera mi, ali pokušavamo da održimo tu vezu. Supruga je sina držala „kao u šaci“, bila je posesivna u odnosu na njega. On je pokušavao da se osamostali, ja sam pokušavao da ga uvedem u životnu priču, ali ona nije imala osećaj da je on porastao.

(Primedba istraživačica: Protiv osuđenog je postojala osnovana sumnja da je pucao i na sina, međutim nije bilo dokaza. Iz razgovora sa vaspitačicom saznale smo da odnos sa sinom dugo bio veoma loš i da sin nije želeo nikav kontakt sa ocem. Osuđenom je bilo stalo da poboljša odnos sa sinom i dodatni motiv mu je bio ostvarenje prava na uslovni otpust).

Kakvo je Vaše zdravstveno stanje? Da li se promenilo od kada ste u KPZ?

Bolujem od ulceroznog kolitisa. Uzimam lekove kada ih dobijem ovde u zatvoru.

Da li ste bili zavisni od alkohola i droge pre izvršenja krivičnog dela?

Nisam bio zavisan od alkohola niti sam koristio drogu. Sada povremeno ovde uzimam bromazepam za smirenje.

Da li je konzumiranje alkohola uticalo na Vaše ponašanje?

Nisam nikada prekomerno koristio alkohol da bi to uticalo na moje ponašanje.

Da li ste bili na nekom tretmanu za lečenje od alkoholizma?

Nisam.

Da li ste religiozni?

Jesam, pravoslavne sam vere, slavim slavu sv. Jovan, ali imam svoje posebno shvatanje o religiji.

Opišite nam svoj život pre izvršenja krivičnog dela.

Ja sam radio kao advokat i bio sam veoma uspešan. Takođe, radio sam i u Odboru za ljudska prava. Imao sam kompletnu porodicu sina, suprugu, koja je bila mlađa od mene sedam godina, završila je višu ekonomsku školu i nije bila zaposlena, ali mi je ponekad pomagala u kancelariji, podizala

poštu i sl., ja sam je u to uključio da se ne bi osećala da je totalno zapostavljena, da se ne oseća da je „u senci” muža advokata. U početku smo se dobro slagali, kad sam počeo da mnogo zarađujem, došlo je do problema, jer nije mogla da se kontroliše u trošenju i ogovaranju.

Iako sam joj sve omogućio, počela je da me ogovara da sam loš čovek, iako me je ceo L. zvao „sirotinjska majka” jer sam zastupao radnike. Njena sestra od tetke mi je rekla da me žena ogovara. To je bilo posle 20 godina braka. Nije htela da razgovara, nisam mogao da se snađem, pa sam se povukao i smestio u jednu malu sobicu, čekao sam da je prođe. Bio sam razočaran, a nisam imao snage da to promenim. Nije htela da se razvedemo. Godinu i po dana je to trajalo, govorila je da će da me najuri iz stana samo sa koferom, iako sam je ja izdržavao. Kupio sam stan u L. i imam kuću u V. i sad da ostanem na ulici. Zvala me je njena ujna i pitala kada ću da se selim iz stana koji sam ja kupio. Jedna prijateljica mi je rekla da ona (supruga) priča kako će da me prijavi da je maltretiram. Čak je izvređala i mog druga koji je došao da nam popravlja nešto po stanu. Inače, imala je potpunu slobodu da ide gde hoće i s kim hoće, da radi šta hoće.

Kada sam bio u P. retko smo se viđali i ja sam joj tada predložio da nađe nekog drugog da bude sa njim, ja ću čak da platim hotel, samo da mi to kaže i da joj to ne pređe u naviku da rasturi porodicu. To joj nisam predložio da bih i ja imao slobodu u tom smislu. Samo da joj udovoljim i da ostanemo kao porodica. Inače, ja sam imao svoj svet, u P. sam živeo tri godine i nikad je nisam prevario. Poštovao sam je kao ženu koja čuva naše dete, takvi su bili moji roditelji. Ja sam video da moja supruga nije izgrađena ličnost i da je bolje da sam u toku, da se dogovaramo, a ne da ona uradi nešto i nađe nekog bez mog znanja. Bojao sam se jer su joj sve drugarice bile razvedene, slobodnog morala, a ona je bila povodljiva, pa je bolje da ja znam ako bude sa nekim.

Opišite situaciju i način izvršenja krivičnog dela.

Posle jedne rasprave, sve mi je puklo. Uzeo sam lovačku pušku, iznerviran, jer mi je rekla da se selim iz stana. Pucao sam u nju, jedan hitac. Nikad je do tada nisam udario, ona me je dva puta udarila.

Koji su Vaši razlozi, odnosno motivi za izvršenje krivičnog dela za koje ste osuđeni?

Zaista ne mogu da objasnim koji su motivi, znam samo da sam u tom momentu bio iznerviran njenim ponašanjem.

Da li ste priznali izvršenje krivičnog dela? Ako jeste, da li se iskreno kajete?

Da, priznao sam i prijavio se policiji. Kajem se, ali to dođe kao tortura, mora da se tako kaže. Šta je tu suština kada se kaže da je meni krivo što se sve to desilo, krivo mi je što sam oduzeo život, ali niko mene ne pita kako se ja osećam. Imao sam sve u životu, a sada mi je kompletan život propao. Totalno sam ispražnjen. Ona je fizički izgubila život, ali šta je sa mnom. Šta je sa mojim životom! Samo imam to dete.

Šta mislite da je trebalo učiniti da ne dođe do izvršenja krivičnog dela?

Ja sam suprugi i sinu sve obezbeđivao, kupovao stanove, i to na ime supruge i sina i sve sam na njih prepisao. To mi je bila greška. Nemam izgrađen osećaj za materijalnu vrednost, zato sam na njihovo ime sve kupovao. Morao sam da imam sigurnost i da sam imao snage da kažem da se razvedemo, verovatno se ovo ne bi dogodilo.

Da li su u toku krivičnog postupka ispoštovana Vaša prava? Imate li nekih primedbi?

Imam mnogo primedbi i zbog toga radim jednu studiju koja će se zvati „Srpski zatvor na ulazu u 21. vek – faktički status i socijalna psihopatologija.“ Opisao sam i sebe kakav sam ušao i kakav ću da izađem.

(Primedba istraživačica: osuđeni je podneo i podnosi ogroman broj prigovora na rad formalnog sistema, na primer, u pogledu pristupa internetu, higijensko dijetetskog režima, ostvarivanja prava na dopisivanje, rada vaspitača, nepravilnosti rad šefa Odseka depozita i kantine, nezakonitog raspolaganja ličnim stvarima, protiv Službe za zdravstvenu zaštitu, jer mu nije odobreno dodatno ćebe; protiv Službe za obezbeđenje, jer su pretres obavljala umesto dva, tri pripadnika službe itd.)

Da li ste bili u pritvoru i koliko dugo?

Bio sam u pritvoru 17 meseci.

Da li Vas je pregledao psihijatar u toku krivičnog postupka?

Jeste, razgovarao sam sa psihijatrom, koji je konstatovao je da nemam neku duševnu bolest ili poremećaj.

Da li smatrate da je kazna pravilno odmerena?

Da. Mislim da je pravilno odmerena.

Kakav je Vaš odnos prema ostalim osuđennicima? Da li dolazite u sukob sa njima i koliko često se to dešava?

Ne, ne dolazim u sukob sa ostalim osuđennicima, retko izlazim iz sobe, mnogi osuđenici su zavisni od droge, sada u sobi u kojoj se nalazim dva zatvorenika su zavisnici.

Da li poštujete kućni red i pravila ustanove i da li ste disciplinski kažnjavani?

Uglavnom poštujem, jednom sam bio disciplinski kažnjavaan.

Šta mislite o ravnopravnosti između polova? Da li su muškarci i žene izjednačeni u pravima?

Ja sam bio prvi čovek koji se na jugu Srbije u okviru Odbora za ljudska prava borio za ravnopravnost žena i muškaraca i protiv nasilja. Imao sam znanje i senzibilitet za taj posao, što je važnije nego da samo uzmete pare od EU. Zvanično žene imaju sva prava, ali faktički nije tako.

Da li podržavate žene koje se bore protiv nasilja i zalažu za društvo u kome bi imale podjednak tretman kao muškarci?

Svakako da podržavam. Mislim da treba da se uvede doživotni zatvor za ljude koji ubijaju decu i trudne žene.

Šta biste savetovali ženama koje smatraju da su žrtve nasilja u porodici?

Savetujem im da obavezno prijave nasilje.

IZ DOSIJEJA OSUĐENIKA

Iz dispozitiva presude:

„[...] 1.2.2012. oko 11.30 u Leskovcu u porodičnom stanu lišio života suprugu O.V. na taj način što je, posle rasprave, iz lovačke puške marke.. kalibra 12 mm iz neposredne blizine ispalio jedan hitac u glavu, usled čega je nastupila smrt, pa, kada je njegov sin L. izašao iz sobe i video svoju majku, iskočio je kroz prozor, trčeći došao do saobraćajne patrola PU Leskovac i ispričao šta se desilo, dok je okrivljeni otišao sam i prijavio se policiji [...]”.

Osuđen je prvostepenom presudom na 12 godina zatvora.

Apelacioni sud je smanjio kaznu na 10 godina zatvora. Branilac okrivljenog je predlagao da okrivljeni bude osuđen za ubistvo na mah, što sud nije prihvatio.

„Sud je cenio sve okolnosti iz čl. 54. KZ, pa je od otežavajućih okolnosti našao: stepen krivice, posledicu koja je nastupila, činjenicu da je optuženi advokat koji je radio upravo na predmetima protiv nasilja žena, da je krivično delo izvršio dok se sin nalazio u stanu i video beživotno telo svoje majke na podu. Od olakšavajućih okolnosti: lice koje nije osuđivano, držanje pred sudom, priznanje predmetne radnje i kajanje, bitno smanjena uračunljivost, lične, porodične i materijalne prilike okrivljenog.”

Iz nalaza i mišljenja veštaka neuropsihijatra i psihologa:

„[...] Kod okrivljenog je prisutna permanentna tendencija predstavljanja sebe kao žrtve u složenoj bračnoj dinamici u kojoj naglašava jaku potrebu za adekvatnim prihvatanjem od strane pok. supruge. Ta naglašena potreba je prisutna usled primarno niskog samopouzdanja. Optuženi je psihološki mir nalazio u lovu i golubarstvu, dostižući osećaj spokojstva i kontrole situacije, a to je ono što nije imao u primarnoj i sekundarnoj porodici. Odrastanje u primarnoj porodici bilo je bez naročite vezanosti za roditelje, u toj porodici je majka težila dominaciji i potreba za prihvaćenošću, pažnjom i ljubavlju, provlači se kroz njegov život, nastavlja da egzistira i u braku u kome je žena bila dominantna, kontrolišuća, donosila odluke bez konsultacije sa njim. Sve je to uticalo da se

u tom odnosu, koji on doživljava kao neravnopravan, lako razvije nezadovoljstvo koje je vremenom, preko izvesnih porodičnih problema, njega činilo depresivnim i nezadovoljnim. Usled takvog dugogodišnjeg bračnog odnosa, kod optuženog se aktivirala spremnost za psihopatološkim reagovanjem, otvoreno ispoljavanje gneva, besa i agresivnih osećanja. Inače, optuženi primano poseduje očuvane kapacitete za kontrolu i toleranciju stresa.”

KOMENTARI

Osuđenik ne izražava iskreno kajanje zbog ubistva supruge i racionalizuje svoju odgovornost. Jedino za čim žali jeste to što je zbog ubistva lišen slobode i što je prekinuo svoju uspešnu karijeru. Fokusiran je na sebe i svoj život po izlasku iz zatvora, verujući da će biti uslovno otpušten.

Na pitanja koja se tiču odnosa žena i muškaraca i nasilja prema ženama osuđenik daje neiskrene i društveno poželjne odgovore. Nastoji da prikaže sebe kao čoveka liberalnih nadzora, privrženog rodnoj ravnopravnosti, ali njegovi odgovori otkrivaju da je u realnosti imao potrebu za potčinjavanjem i kontrolom supruge, njene seksualnosti i sveukupnog života.

Tokom razgovora, osuđenik nastoji da dominira i demonstrira svoje široko pravničko znanje.

Intervju sa osuđenikom V.Lj.

Podaci o krivičnom delu i kazni

Osuđenik V.Lj. osuđen je na kaznu zatvora u ukupnom trajanju od 19 godina i to: na 15 godina zatvora za krivično delo teško ubistvo čl. 114. st. 1 tač. 5. KZ (ubistvo iz bezobzirne osvete ili drugih niskih pobuda) i četiri godine za niz krivičnih dela krađe. Kaznu izdržava Kazneno popravnom zavodu u Nišu, u zatvorenom odeljenju, od 28.5.2016.godine.

Tok i sadržina intervjuja

Recite nam nešto o svojim godinama, obrazovanju i zanimanju.

Imam 27 godina. Živeo sam sa vanbračnom suprugom sa kojom imam jedno maloletno dete od pet godina. Završio sam dva razreda srednje škole i po zanimanju sam autolimar. Radio sam privatno sve dok nisam došao na odsluženje kazne. Ne znam koliko sam zarađivao, ne mogu sada da se setim.

Kakvo je bilo Vaše detinjstvo? Da li su Vas roditelji zlostavljali?

Dešavalo se da se roditelji svađaju, ali nije bilo nasilja. Nisu ni mene zlostavljali. Oboje su bili bolesni, majka je operisana.

Da li ste oženjeni, imate li dece i kakav je bio Vaš odnos sa suprugom?

Nisam bio oženjen, živeo sam u vanbračnoj zajednici sa svojom suprugom i detetom. Mi smo se mnogo voleli i nismo mogli jedan bez drugog. Imali smo dobar odnos, povremeno smo se raspravljali, ali nije bilo nasilja. Mi smo stanovali blizu, ja sam je poznavao iz osnovne škole i dugo smo se zabavljali. Moji su bili protiv toga da živimo zajedno, jer su bili u sukobu sa njenom rodbinom, pošto je njen brat ranije udario moju majku, ali to se kasnije sredilo. Najviše smo se raspravljali zbog ljubomore. Ona je mislila da imam drugu, ja u nju nisam sumnjao, pustio sam je

da ide u Austriju i vidi oca. Više sam se sukobljavao sa njenom rodbinom. Kada je dete rođeno 2013. bio sam u zatvoru, jer sam prekršajno kažnjen zbog toga što sam udario njenog rođaka.

Da li ste se zbog problema sa suprugom nekom obraćali za pomoć, Vi ili Vaša supruga?

Nismo se nikome obraćali za pomoć jer nismo ni imali nesuglasice.

Koliko su deca imala godina i gde se ona sada nalaze?

Imamo jedno dete od pet godina, ono je sada kod moje rodbine.

**Da li ste ranije bili osuđivani za neko krivično delo ili prekršaj?
Da li ste dolazili u sukob sa drugim ljudima?**

Pre ovog krivičnog dela bio sam osuđivan uslovno za krivično delo teške telesne povrede, potukao sam se sa poznanikom. Povremeno sam se sukobljavao sa drugim ljudima.

Da li imate kontakta sa porodicom, da li Vas u zatvoru neko posećuje?

Posećuje me moja rodbina, otac, majka, četiri brata i jedna sestra, sa svima sam u dobrim odnosima.

Kakvo je Vaše zdravstveno stanje? Da li se promenilo od kada ste u KPZ?

Nisam dobro, imam neke psihičke ispade, kada mi nije stalo do života, depresija, pokušao sam samoubistvo odmah posle izvršenja dela, a i kasnije.

Da li ste bili zavisni od alkohola i droge pre izvršenja krivičnog dela?

Nisam bio zavisan od alkohola i droge pre izvršenja krivičnog dela

Da li je konzumiranje alkohola uticalo na Vaše ponašanje?

Nije uticalo, jer ne koristim alkohol.

Da li ste religiozni?

Jesam, pravoslavne sam vere.

Opišite nam svoj život pre izvršenja krivičnog dela.

Ja sam privatno radio, ali sam išao i u inostranstvo, najviše u Nemačku i Austriju da bih došao do para. Krao sam i „radio” sa njenim najstarijim bratom, obijali smo kuće. Sa 25 godina sam sve stekao i kuću sam napravio. Nikada se nismo obraćali centru za socijalni rad za pomoć, nismo bili socijalni slučaj, ja sam izdržavao porodicu. Prvom detetu sam kupovao lekove, imalo je srčanu manu i sa sedam meseci je umrlo, a hteo sam da ga vodim u inostranstvo na lečenje.

Opišite situaciju i način izvršenja krivičnog dela.

Februara 2016. bio sam u pritvoru zbog neodazivanja sudskom pozivu, jer nisam znao zbog čega me zovu. Nisam imao lična dokumenta, pasoš, jer smo ih supruga i ja u svađi pocepali. Kad sam izašao iz pritvora, otišao sam kod njene majke, gde su bili supruga, sin, tašta, bio sam sasvim normalan. Neko mi je rekao da me žena vara i da se drogira. Tog dana smo išli kod kumova, do prodavnice, ručali smo i tašta je rekla da ostanemo kod njih da tu spavamo. Ostali smo, spavali u spavaćoj sobi, i dete je bilo sa nama. Dete je u jednom momentu tražilo da ide kod babe, pa smo ga odveli u njenu sobu. Meni je došlo nešto u glavu i zadavio sam je levom rukom bez rasprave, ona je spavala. Kad je počela da krklja, prestao sam da stežem i davao joj veštačko disanje, ali nije reagovala. Otišao sam u hodnik, uzeo neki šal i otišao iza kuće i pokušao da se obesim. Skinuli su me i nisam uspeo, ali je bilo bolje da sam se obesio.

Koji su Vaši razlozi, odnosno motivi za izvršenje krivičnog dela za koje ste osuđeni?

Suprugu sam zadavio dok je spavala. Ljubomora, najverovatnije. Okidač je bila ljubomora. Ti ljudi što su pričali da me žena vara posle su prekinuli kontakt sa mnom.

Da li ste priznali izvršenje krivičnog dela? Ako jeste, da li se iskreno kajete?

Priznao sam i iskreno se kajem, toliko da mi se ne živi.

Šta mislite da je trebalo učiniti da ne dođe do izvršenja krivičnog dela?

Ne znam, možda da smo otišli kući, ali nisam siguran.

Da li su u toku krivičnog postupka ispoštovana Vaša prava? Imate li nekih primedbi?

Jesu, nemam primedbi.

Da li ste bili u pritvoru i koliko dugo?

Jesam, kratko vreme, ali su me u zatvoru jedno vreme vezali, jer sam hteo da se ubijem.

Da li Vas je pregledao psihijatar u toku krivičnog postupka?

Mnogi su me pregledali, psihijatar, psiholog, data mi je terapija, ali ja ne uzimam terapiju, nema ništa od toga, teram po svome. Biću miran do Nove godine, a posle imam rešenje, još pre tri meseca sam smislio šta ću da uradim sa sobom.

Da li smatrate da je kazna pravilno odmerena?

Za krađe mi je previsoko odmerena kazna, ali za ubistvo je pravilno odmerena.

Kakav je Vaš odnos prema ostalim osuđennicima? Da li dolazite u sukob sa njima i koliko često se to dešava?

Ne dolazim u sukobe, izbegavam ih.

Da li poštujete kućni red i pravila ustanove i da li ste disciplinski kažnjavani?

Bio sam disciplinski kažnjavan dok nisam počeo da radim, sada radim u pogonu „Jure” i od tada nemam kažnjavanja.

Šta mislite o ravnopravnosti između polova? Da li su muškarci i žene izjednačeni u pravima?

Muškarac je glavni u kući, ali i žena, ako je venčana, ima prava kao muškarac. Mi smo bili u vezi od 2006. godine i trebalo je da se venčamo. Muškarac treba da radi, zaradi, oblači ženu i decu, žena da bude domaćica, da odgaja decu, da bude verna. Ja sam mislio na porodicu, nisam koristio alkohol, duvan, kocku. Kamo sreće da sam u onom momentu drugačije razmišljao.

Da li podržavate žene koje se bore protiv nasilja i zalažu za društvo u kome bi imale podjednak tretman kao muškarci?

Žene su žrtve nasilja najviše zbog ljubomore.

Šta biste savetovali ženama koje smatraju da su žrtve nasilja u porodici?

Žene ne prijavljuju nasilje, ne smeju jer ako to učine, zatvoriće ga, pa posle, kada izađe iz zatvora, može da je ubije.

IZ DOSIJEJA OSUĐENIKA

Iz dispozitiva presude

U ovom slučaju sklopljen je sporazum o priznanju krivice Sk. br. 4/5 od 11. 5. 2016. između Višeg javnog tužilaštva i V.LJ.

Osuđenik V.LJ. oglašen je krivim „što je dana 19.2.2016. godine u periodu u periodu od 1.00 do 2.30 sati u K. u stanju smanjene uračunljivosti, ali ne bitno, zbog povišene emocionalne napetosti, svestan činjenice da su njegove radnje zabranjene i predstavljaju krivično delo čije je izvršenje hteo, lišio života iz niskih pobuda svoju vanbračnu suprugu Z.N. na taj način što je po izlasku iz pritvora posumnjao u njenu vernost i dok je oštećena ležala naslonjena glavom na njegovu levu ruku, u bračnom krevetu, u spavaćoj sobi, istu stezao levom rukom u predelu vrata tzv. španskom kragnom, a zatim je jastukom pritisnuo u predelu nosa i usta sve dok se nije ugušila, čime je izvršio krivično delo iz čl. 114. st. 5 KZ” (ubistvo na svirep i podmukao način- prim. istraživačica).

Psihološka procena osuđenika

S obzirom da je osuđenik odmah posle izvršenog ubistva pokušao samoubistvo, što je učinio i još dva puta tokom pritvora, zbog čega je bio na lečenju u Specijalnoj zavodskoj bolnici, u KPZ je izvršena opsežna psihološka procena ličnosti osuđenika.

U dosijeu osuđenika se, pored ostalog, navodi:

„[...] ne uspeva da predvidi i kontroliše svoje postupke, sklon je da reaguje agresivno, što stvara probleme u komunikaciji, ne može da kontroliše emocije, sklon je agresivnom i autoagresivnom ponašanju, ispoljava lažno prosocijalno ponašanje, reaguje brzo i nepredvidivo, a blage frustracije izazivaju snažne afektivne reakcije, smanjena intelektualna efikasnost, konkretno poimanje realnosti [...]”.

U pogledu odnosa prema delu „[...]osuđenik delimično prihvata svoju odgovornost, ali prenaglašava uticaj situacije, ne pokazuje žaljenje ili želju da se iskupi; izvršenje krivičnih dela je dominantan obrazac ponašanja osuđenika [...]; iako verbalno izražava želju da bude deo zajednice, prvenstveno je usmeren na zadovoljavanje svojih potreba i ima neutemeljeno pozitivan stav prema sebi [...]”.

KOMENTARI

Sa osuđenikom je teško uspostavljen kontakt. Vrlo je malo pričao o samom događaju, stalno je isticao da je hteo da izvrši samoubistvo i da planira da ga izvrši. Ne može da se proceni koliko govori istinu i sagledava ozbiljnost onoga što je učinio.

Odgovori osuđenika na pitanja vezana za ravnopravnost polova i nasilje prema ženama bili su iskreni i izražavaju njegov patrijarhalni sistem vrednosti, u kome je vernost žene glorifikovana kao najznačajnija ženska dužnost i vrlina.

Intervju sa osuđenikom S.V.

Podaci o krivičnom delu i kazni

Osuđenik S.V. osuđen je na kaznu zatvora od 14 godina, zbog krivičnog dela ubistva iz čl. 113. KZ. Žrtva ubistva je žena sa kojom je kratko bio u intimnom odnosu. Kaznu izdržava u Kazneno popravnom zavodu u Nišu, u zatvorenom odeljenju, u kome se nalazi od 6.5.2016. godine.

Tok i sadržina intervjuja

Recite nam nešto o svojim godinama, obrazovanju i zanimanju.

Imam 54 godine, završio sam srednju školu i po zanimanju sam KV radnik. Bio sam zaposlen u društvenom preduzeću, bio sam dobar i cenjen radnik. Plata je bila mala, pa sam povremeno radio i u crkvi.

Kakvo je bilo Vaše detinjstvo? Da li su Vas roditelji zlostavljali?

Živeli smo zajedno u kući otac, majka, brat i ja. Skromno smo živeli. Ni brata ni mene roditelji nisu tukli, niti zlostavljali. Odnosi u porodici bili su dobri, majka je bila jako dobra žena, domaćica. Otac je rano umro, imao je 37 godina, a majka se više nije udavala, već se nama posvetila. Kasnije je brat otišao, a ja sam ostao u kući sa majkom.

Da li ste oženjeni, imate li dece i kakav je bio Vaš odnos sa suprugom?

Tri godine bio sam u braku sa ženom sa kojom imam ćerku. Sklopili smo brak iz ljubavi, poznavali smo se dva meseca pre nego što smo se venčali i počeli da živimo u zajedničkom domaćinstvu sa mojom majkom. Ali naši odnosi od samog početka nisu bili dobri. Ubrzo smo počeli da se svađamo. Moja supruga je bila domaćica, imala je osam razreda osnovne škole. Nije htela da radi, volela je da sedi kod oca. Kasnije sam ja uspeo da je zaposlim, pa je radila u jednom preduzeću. Bila je u lošim odnosima sa mojom majkom, nije je poštovala, svađala se sa njom, što ja nisam odobravao. Povremeno sam je tukao, bilo je

šamaranja i udaranja. Naš brak je razveden, jer je ona tražila razvod. Ostao sam u kući sa majkom, a ona je sa ćerkom otišla. Posle mi je umrla majka, pa sam nastavio da živim sam.

Da li ste se pre razvoda nekome obraćali za pomoć, Vi ili Vaša supruga?

Ne, nikome se nismo obraćali za pomoć.

Koliko je ćerka imala godina kada ste se razveli i kome je sud ćerku poverio na čuvanje i vaspitanje?

Naša ćerka je tada imala tri godine. Sud je ćerku poverio majci, mojoj bivšoj supruzi, ja se nisam protivio, jer je žensko i treba da bude sa majkom. Meni je naloženo da plaćam izdržavanje. Ja sam povremeno davao novac, ali to je bilo retko, kada sretnem ćerku. Nisam je često viđao, pa nismo imali blizak odnos.

A zašto? Da li Vam je supruga branila da vidate ćerku?

Nije, ne znam, eto tako, retko sam je viđao. Ponekad smo se u gradu sretali u prolazu, pa popričamo i ja bih joj tada davao novac, onoliko koliko imam.

Da li ste ranije bili osuđivani za neko krivično delo ili prekršaj?

Da li ste dolazili u sukob sa drugim ljudima?

Ne, nikada nisam osuđivan. Bio sam dobar i cenjen radnik. Nisam se ni sa kim svađao. Živeo sam mirno. Nisam se ni sa kim sukobljavao.

Da li imate kontakt sa porodicom, da li Vas u zatvoru neko posećuje?

Nemam nikakav kontakt sa članovima porodice. Niko me ne posećuje. Sa ćerkom se nisam nikada svađao, u dobrim sam odnosima. Čuo sam da živi u Sofiji, tamo studira, ali nemam druge informacije o njoj. Nikada me nije posetila.

Kakvo je Vaše zdravstveno stanje? Da li se promenilo od kada ste u KPZ?

Dijabetičar sam, stanje mi se pogoršalo posle dolaska u KPZ, ali dobijam lekove, tablete, koje pijem redovno.

Da li ste bili zavisni od alkohola i droge pre izvršenja krivičnog dela?

Jesam, dugo sam pio, često sam se opijao, uglavnom rakiju, ali drogu nisam nikada koristio.

Da li je konzumiranje alkohola uticalo na Vaše ponašanje?

Kako da ne, i te kako je uticalo na moje ponašanje.

Da li ste bili na nekom tretmanu za lečenje od alkoholizma?

Nisam bio ni na kakvom tretmanu.

Da li ste religiozni?

Da, pravoslavne sam vere, eto vidite ovaj krst koji nosim oko vrata.

(Primedba istraživačica: oko vrata osuđenik nosi masivni lanac sa velikim krstom dužine oko 10 cm, od žutog metala, koji povremeno dodiruje rukama).

Opišite nam svoj život pre izvršenja krivičnog dela.

Ne znam kako da opišem. Živeo sam sam u kući, ali sam bio u kontaktu sa drugim ljudima. Radio sam u crkvi razne poslove. Pomagao sam tamo. Imao sam platu 12.000 dinara, a kada sam pritvoren, prestao mi je radni odnos.

Opišite situaciju i način izvršenja krivičnog dela.

Kod mene je bio jedan moj drug, pili smo rakiju celog prethodnog dana. Kada smo se probudili, on je otišao da kupi alkohol, pa smo nastavili da pijemo. Ja sam pijan krenuo u grad i video sam ženu sa kojom sam ranije bio u vezi, koju je ona ubrzo prekinula. Nismo se posle viđali, niti smo imali kontakte. Tada je bila je sa nekom ženom i zajedno su išle ulicom. Ja sam joj prišao i nožem koji stalno nosim sa sobom ubo sam je jednom u predelu stomaka, više sa strane, bočno. Počela je da krvvari, pa se okrenula i počela da hoda, a zatim se zateturala i pala. Žena koja je bila sa njom počela je da vrišti. Posle ne znam šta se dogodilo. Zvali su hitnu pomoć i policiju.

Koji su Vaši razlozi, odnosno motivi za izvršenje krivičnog dela za koje ste osuđeni?

Ne znam. Nema razloga. Ne mogu da razumem zašto sam to učinio, valjda zato što sam bio pijan.

Da li ste priznali izvršenje krivičnog dela? Ako jeste, da li se iskreno kajete?

Da, priznao sam izvršenje dela i kajem se. Ali ništa ne mogu da promenim. Gotovo je, desilo se šta se desilo.

Šta mislite da je trebalo učiniti da ne dođe do izvršenja krivičnog dela?

Ne znam. Stvarno ne znam. Da je nisam sreo, to se ne bi desilo.

Da li su u toku krivičnog postupka ispoštovana Vaša prava? Imate li nekih primedbi?

Jesu, nemam nikakvih primedbi na postupak.

Da li ste bili u pritvoru i koliko dugo?

Bio sam u pritvoru dve godine i dva meseca. To mi je uračunato u kaznu.

Da li Vas je pregledao psihijatar u toku krivičnog postupka?

Da, pregledao me je, bilo je veštačenje.

Da li smatrate da je kazna pravilno odmerena?

Osuđen sam na 14 godina, valjda je pravilno odmerena, šta ja znam.

Kakav je Vaš odnos prema ostalim osuđennicima? Da li dolazite u sukob sa njima i koliko često se to dešava?

Ne dolazim često u sukob sa ostalim osuđennicima. Nastojim da se držim po strani.

Da li poštujete kućni red i pravila ustanove i da li ste disciplinski kažnjavani?

Poštujem, ali sam jedom bio disciplinski kažnjavan zbog tuče.

Šta mislite o ravnopravnosti između polova? Da li su muškarci i žene izjednačeni u pravima?

Mislim da danas žene imaju veća prava od muškaraca. One su privilegovane u mnogo čemu.

Da li podržavate žene koje se bore protiv nasilja i zalažu za društvo u kome bi imale podjednak tretman kao muškarci?

Ne, nikako. Ne mogu da shvatim da se danas za jedan šamar ide u zator. To nije u redu. Kako to muž može da siluje svoju ženu? Ne mogu da razumem one koji kažu da žena treba da prijavi muža ako je nasilan.

Šta biste savetovali ženama koje smatraju da su žrtve nasilja u porodici?

Ne treba da prijavljuju svoje muževe. Treba da vode računa o svom ponašanju. Narod kaže – dok kučka ne zavrtili rep. Istina je to.

IZ DOSIJEJA OSUĐENIKA

Iz dispozitiva presude:

Osuđenik S.V. oglašen je krivim što je „[...] dana 27.6.2014. godine oko 7.40h u stanju uračunljivosti sa umišljajem u blizini zgrade mesne zajednice G. opština B. lišio života sada pokojnu C.N. iz istog sela, na taj način što je sačekao pored navedene zgrade, dok se je kretala u društvu komšinice C.V. i svog sina C.F. i u momentu kada je prolazila pored optuženog isti je iz desnog džepa izvadio nož na rasklapanje „skakavac” dužine 10 cm i krenuo ka N. a potom je uhvatio levom rukom i predelu leve nadlaktice, zamahnuo nožem i pokušao da je ubode u vrat, ali je ona uspela da se otrgne i spreči ga u tome, a zatim je nožem zamahnuo i istim ubo N. u predelu prednje leve strane grudnog koša i time joj naneo tešku telesnu povredu opasnu po život u vidu ubodine grudnog koša i trbuha koji se kanalom pruža kroz kožu i potkožna tkiva među rebarne mišiće, 6. i 7. levog međurebarnog prostora i 7. i 8. levo rebro i podrebicu, levu kupolu i levi ražanj jetre, prednji i zadnji deo želuca, masno tkivo oko gušterače, trbušnog dela aorte, izvukao potom nož nakon čega se N.

uhvatila u predelu ubodne rane, počela da beži, nakon 80 metara pala i preminula od zadobijene povrede usled spoljašnjeg i unutrašnjeg krvarenja u trbuhu i levoj polovini grudne duplje iz oštećenih krvnih sudova, dok je optuženi za to vreme otišao do svoje kuće, oprao nož, pri čemu je bio svestan svog dela i hteo njegovo izvršenje [...]”.

U toku postupka niko od svedoka nije potvrdio da je S.V bio u ljubavnoj vezi sa C.N. Utvrđeno je, međutim, da je S.V. bio u kumovskim odnosima sa porodicom žrtve, čije je petoro dece krstio. Utvrđeno je, takođe, da je zbog navodnog duga u iznosu od 5.000,00 din. koji je trebalo da mu vrate, S.V. je u više navrata zvao C.N. i njenog supruga i pretio im ubistvom. U predmetu postoji i podatak da su se oni obraćali policiji i prijavljivali S.V, ali da ga je policija navodno samo upozoravala. Veče pre ubistva, kao i u jutarnjim časovima na dan ubistva, S.V je zvao C.N. i njenog supruga i tražio da mu vrate pozajmljeni novac, preteći im ubistvom.

U toku postupka veštak je utvrdio da okrivljeni pokazuje sliku „anksiozno-depresivnog poremećaja neurotičnog karaktera”, koji mu bitno ne smanjuju sposobnost za shvatanje značaja krivičnog dela i sposobnost da slobodnom voljom upravlja svojim postupcima.

Prilikom odmeravanja kazne, sud je kao olakšavajuću okolnost cenio neosuđivanost S.V, a od otežavajućih, upornost u izvršenju dela, činjenicu da je C.N. lišio života na javnom mestu u prisustvu svedoka i maloletnog sina, da je sa C.N. bio u kumovskim odnosima i da je znao da je majka petoro dece, kao i da je jednom operisana od tumora, hladnokrvnost i drskost koju je pokazao prilikom izvršenja dela, nakon čega je normalno hodao do svoje kuće i oprao nož.

Psihološka procena osuđenika

„[...] sa teškoćom toleriše nametanje granica svom ponašanju, intelektualne sposobnosti na nivou slabijeg proseka, emocionalna i socijalna zrelost u stagnaciji, emocionalno hladan, egocentričan i usmeren na lična zadovoljenja, bez procene posledica po druge, pasivno zavisna struktura ličnosti; alkohol otkočni mehanizam za nagomilavanje agresivne pulzije [...]”.

KOMENTARI

Osuđenik je na pitanja odgovarao lakonski, sa očiglednom željom da intervju traje što kraće. Iz oskudnih odgovora, nije moguće utvrditi motiv ubistva. Sam čin ubistva osuđenik je opisao bez ikakvih emocija, u nekoliko kratkih rečenica, kao da se radi o nekom benignom događaju u kome uopšte nije učestvovao.

Prilikom objašnjavanja odnosa u primarnoj porodici, govorio je o majci sa suzama u očima, ističući njenu privrženost porodici, žrtvovanje za porodicu, činjenicu da se posle smrti muža nije udavala i sl. Očigledno je da je za njega takva žena i majka model idealne žene kakvu je želeo i sam da ima.

Odgovori osuđenika na pitanja vezana za ravnopravnost žena i muškaraca i nasilje prema ženama jasno manifestuju njegovu mizoginiju, koja ima obeležja ne samo prezira, već i intenzivne mržnje prema ženama koje odstupaju od njegovog ideala pokorne, verne i trpeljive žene. U skladu sa svojim patrijarhalnim sistemom vrednosti, osuđenik duboko veruje da su žene inferiorna bića i u njima vidi isključive krivce za nasilje kome su izložene.

**DEO TREĆI
ZAKLJUČCI
I PREPORUKE**

ZAKLJUČCI

- Veliki broj krivičnih dela u društvu vrši se primenom nasilja ili uz pretnju nasiljem. Kulturološki posmatrano, postoji jaka veza između nasilja i „muškosti“, a samo nasilje je manifestacija strukturalne diskriminacije i predrasuda kojima se racionalizuje stav o inferiornosti žena, pripadnika određenih etničkih, religioznih i drugih grupa, kao i patrijarhalnog rodnog režima u kome je muško nasilje nad ženama uobičajeno sredstvo kontrole i demonstracija moći.
- Ubistvo (*homicid*) je najteže krivično delo protiv ljudskog života i tela, koje se u zakonodavstvima po pravilu definiše na rodno neutralan način – kao protivpravno nasilno uništenje tuđeg života. Veoma su retke države koje ubistvo žene inkriminišu kao posebno krivično delo – *femicid*. Femicid nije propisan kao posebno krivično delo ni u krivičnom zakonodavstvu Srbije.
- Radnja krivičnog dela ubistva sastoji se u voljnoj delatnosti (aktivno delovanje, činjenje ili pasivno propuštanje, nečinjenje), koja je objektivno podobna da prouzrokuje smrt nekog lica i koja se može izvršiti na različite načine i različitim sredstvima. Objekt napada je život i telo fizičkog lica, od rođenja do smrti, a posledica je smrt tog lica. Učinitelj krivičnog dela može biti svako lice, nezavisno do njegovih ličnih svojstava ili okolnosti u kojima se nalazi.
- U uporednom pravu inkriminisane su različite vrste ubistava, pa se krivičnopravne tipologije razlikuju, a zasnovane su na objektivnim i subjektivnim okolnostima pod kojima je ubistvo izvršeno,

koji ukazuju na stepen opasnosti dela i/ili učinioca. Postoje i različite kriminološke tipologije ubistava, koje polaze od zločinca, njegove uloge u nastajanju zločina i motiva izvršenja ubistva.

- Žrtve ubistava često su članovi porodice, najčešće žene i deca. Ubistvo članova porodice i intimnih partnera, uključujući i ubistvo supruge (*uskoricid*) je po mnogim svojim kriminološkim i viktimološkim karakteristikama različito u odnosu na ostale vrste ubistava, pa se zato izdvaja u posebnu kategoriju. Izvršenju ubistva najčešće prethodi nasilje u porodici, odnosno, partnerskom odnosu, u svim oblicima, koje ranije nije prepoznato kao rizično, kako od žrtava, tako i od institucija zaduženih za prevenciju nasilja u porodici. Surovost, nanošenje velikih patnji žrtvi i ponižavanje žrtve predstavljaju osnovna obeležja ubistava izvršenih u okviru partnerskog odnosa. Ova vrsta ubistava relativno često je praćena samoubistvom muškaraca – ubica žena.
- Nasilje u intimnim partnerskim odnosima, koje prethodi femicidu, predstavlja oblik rodno zasnovanog nasilja, koje odlikuju velika učestalost i rasprostranjenost, trajnost, ciklična dinamika nasilja, kao i specifične strategije i taktike koje koristi partner da bi uspostavio dominaciju i kontrolu nad partnerkom.
- Femicid je najekstremniji oblik nasilja prema ženama. Jedinствена definicija femicida do sada nije ustanovljena, ali se on najčešće definiše kao rodno zasnovano nasilje prema ženama, odnosno nasilje zasnovano na njihovom rodnom identitetu, rodnim ulogama i nejednakom odnosu moći. To je ubistvo žene zato što je žena. U pitanju je mizogino ubijanje žena koje vrše muškarci, motivisano mržnjom prema ženama, prezirom, kao i osećanjem vlasništva i nadmoći. Koreni femicida nalaze se pre svega u kulturi kojom dominira rodna diskriminacija i patrijarhalna struktura. Za potrebe ovog istraživanja korišćena je sledeća definicija femicida: femicid je svaki oblik ubistva žene od strane muškarca.
- Postoji veliki broj različitih klasifikacija femicida, koje se vrše prema različitim kriterijumima, na šta utiču i kulturološke razlike među

državama. Na globalnom nivou femicid se klasifikuje na: ubistvo žena kao rezultat intimnog-partnerskog nasilja, ubistva žena zbog optužbi za veštičarenje/vradžbine, ubistvo žena i devojčica zbog „časti“, ubistva žena u kontekstu oružanih sukoba, ubistva zbog miraža, ubistva aboridžinskih i domorodačkih žena, ekstremni oblici nasilnih ubistava žena, ubistva zbog seksualne orijentacije i rodnog identiteta i drugi oblici rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica.

- Femicid je široko rasprostranjen širom sveta. Procenjuje se da u svetu svakoga dana 137 žena biva ubijeno od partnera ili članova porodice, a svake godine oko 60.000 žena biva lišeno života. U Republici Srbiji nema javno dostupnih statističkih podataka o rasprostranjenosti femicida, što znatno otežava analizu i sprečavanje ove pojave. Prema podacima koje prikuplja Mreža „Žene protiv nasilja“, u periodu 2010-2018. ubijeno je ukupno 285 žena. Zahvaljujući zalaganju feminističkih autorki i ženskih grupa, femicid je učinjen vidljivijim i izazvao je povećano interesovanje naučne, stručne i šire javnosti.
- Zbog nepostojanja posebnog krivičnog dela femicida u krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije, istraživanje aktuelne prakse sudova u procesuiranju slučajeva nasilnog lišenja života žena od strane muškaraca obuhvatilo je sudske predmete formirane po optužbama zbog izvršenja sledećih krivičnih dela: ubistvo (čl. 113. KZ), svi oblici teškog ubistva (čl. 114. KZ), ubistvo na mah (čl. 115. KZ), teške telesne povrede kvalifikovana smrću (čl. 121. st. 3. KZ) i nasilje u porodici sa smrtnim ishodom (čl. 194. st. 4. KZ).
- Podaci prikupljeni iz spisa sudskih predmeta pokazuju da je u periodu 1.1.2015 – 31.12.2017. prema ženama najviše izvršeno teških ubistava (čl. 114. KZ) samostalno ili u sticaju sa drugim krivičnim delima – 36 (50,7%), i to u različitim pojavnim oblicima: lišenja života na svirep i podmukao način, lišenje života pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju, lišenje života pri izvršenju krivičnog dela razbojništva ili razbojničke krađe; lišenje života iz bezobzirne osvete ili drugih niskih pobuda, lišenja života ženskog deteta, lišenja života

člana porodice kojeg je učinilac prethodno zlostavljao i umišljajna lišenja života više lica.

- Ubistva žena su u najvećem broju slučajeva izvršena u gradu (52,1%), dok je 29,6% dela izvršeno u selu. Konkretno mesto izvršenja najčešće je zajednički stan/kuća/dvorište žrtve i učinioca (36,6%) i stan/kuća/dvorište žrtve (31,0%). Manji broj ubistava izvršen je javnim mestima, na otvorenom prostoru, kao i na radnom mestu žrtve.
- Ne postoje posebne pravilnosti izvršenja ubistva žena u pogledu doba dana i godišnjeg doba. Najveći broj ubistava žena (29,2%) izvršen je tokom noći ili u ranim jutarnjim časovima, u periodu 08h-14h izvršeno je 27,6% ubistava, a 26,1% u periodu 14h-24h. Najviše ubistava izvršeno je u proleće – 26,1% i leto – 26,1%, nešto manje u jesen – 21,5% i zimu – 18,4%.
- Za izvršenje ubistva žena korišćeni su fizička sila, različiti predmeti, hladno i vatreno oružje, pri čemu su često kombinovana dva ili više sredstava izvršenja. Najviše ubistava je izvršeno upotrebom hladnog oruđa (36,9%) i fizičke sile (30,8%), zatim vatrenog oružja (15,3%) i korišćenjem više sredstava izvršenja (16,9%). Primenjeni su različiti načini izvršenja, koji u većini slučajeva pokazuju veliku brutalnost, okrutnost, svirepost i bezosećajnost prema žrtvi: ugušenje i davljenje, pucanje iz vatrenog oružja, udaranje pesnicama, nogama, raznim predmetima i oruđem podobnim da telo teško povredi i zdravlje teško naruši, ubadanje nožem, sekirom i drugim oštrim predmetima i dr.
- Učinioci ubistava su muškarci, najčešće uzrasta 49-56 godina, oženjeni, roditelji dvoje dece, sa osnovnim ili srednjim obrazovanjem, različitog zanimanja, uglavnom nezaposleni, rođeni i žive u gradu. Veći je procenat neosuđivanih učinilaca od osuđivanih. Prema oskudnim podacima o porodičnoj anamnezi učinilaca, primarna porodica učinilaca uglavnom je bila kompletna, a odnosi u porodici bili su izuzetno loši. Prekomerna upotreba alkohola pre izvršenje krivičnog dela zabeležena je samo u 24,6% slučajeva. Ipak, u vreme izvršenja krivičnog

dela ubistva 30,4% učinilaca bilo je pod dejstvom alkohola. Postojanje zavisnosti od psihoaktivnih supstanci konstatovano je samo u 2,9% slučajeva. Psihopatska struktura ličnosti konstatovana je samo kod trojice učinilaca (4,3%). Najveći broj učinilaca (55,1%) ne boluju od duševne bolesti. Smanjena računljivost ali ne bitno konstatovana je kod 39,1% učinilaca, računljivost kod 30,4% učinilaca, a neuračunljivost kod 13% učinilaca.

- Žrtve ubistva su žene različitog uzrasta, pri čemu je značajna zastupljenost žena starosti preko 65 godina (23,5%). Među žrtvama je šest devojčica (najmlađe žrtve su bile dve bebe, dok su ostale četiri žrtve bile tinejdžerke), tako da zastupljenosti maloletnih žrtava iznosi 8,8%. U vreme izvršenja ubistva najveći procenat žrtava bio u braku (25,0%) ili je živeo u vanbračnoj zajednici (5,9%), razvedenih je 13,2%. Najmanji broj žrtava je bez dece – 7,4%, a najveći broj ima jedno (26,5%) ili dvoje dece (22,1%), dok 5,9% žrtava ima troje i više dece.
- Indikativno je da za čak 29 žena žrtava ubistva (42,6%) u sudskim presudama ne postoji podatak o starosnom dobu, za 38,2% nema podataka o broju dece, za 89,7% žrtava nema podataka o obrazovanju žrtava, a za 69,1% žrtava nedostaju podaci o zaposlenosti, što potvrđuje da se sudovi nedovoljno bave žrtvama i da je sudski postupak u celini fokusiran na učinioca.
- Najčešća lična relacija između učinioca i žrtve jeste partnerski i porodični odnos. U vreme izvršenja dela, bračni odnos između žrtve i učinioca postojao je u 23,2% slučajeva, vanbračna zajednica u 10,1% slučajeva, dok je su u 5,8% slučajeva žrtve bile bivše supruge (bračne ili vanbračne), a u 10,1% slučajeva učinioci su bili u intimnoj/emotivnoj vezi sa žrtvom. Ukupno je 49,3% ubistava izvršeno prema bračnim, vanbračnim ili intimnim/emotivnim parterima, dok ubistva prema drugim članovima porodice čine 24,6% slučajeva.
- U pogledu odnosa učinilaca i žrtava pre izvršenog ubistva, prema podacima iz sudskih presuda, u više od polovine slučajeva (55,9%) ne beleži

se da je pre ubistva bilo nasilja, dok ga je u ostalim slučajevima bilo, i to povremenog maltretiranja (11, 8%), fizičkog nasilja koje trajalo duže vreme (1,5%), fizičkog i psihičkog nasilja koje je trajalo duže vreme (13,2%), a u 2,9 % slučajeva sud je konstatovao da su odnosi učinioca i žrtve bili „poremećeni”. Zabrinjavajuće je da u 14,7% presuda nema ni jednog podatka o tome kakvi su bili odnosi učinioca i žrtve pre izvršenja ubistva. Iako postojanje istorije nasilja/maltretiranja žrtve od učinioca ukazuje na dinamiku nasilnih odnosa i njihovu učestalost i signalizira potrebu da se istraži odnos učinioca i žrtve, u situacijama kada izvršilac prethodno nije osuđivan za dela nasilja prema žrtvi, sud, po pravilu, ne istražuje ovaj odnos. Prikupljeni podaci potvrđuju da je jedan od najznačajnijih faktora rizika odluka žrtve da napusti nasilnika.

- Najveći broj učinilaca ne priznaje krivično delo (23,2%), nešto manje je onih koji izražavaju žaljenje i kajanje (20,3%) ili uglavnom prihvataju svoju odgovornost (15,9%), dok ostali ne daju objašnjenje ili ga nemaju (14,5%), racionalizuju svoju odgovornost (4,3%), ne kaju se i smatraju svoj postupak adekvatnim (2,9%), ne izjašnjavaju se (2,9%), nemaju objašnjenje (1,4%), delimično priznaju izvršenje krivičnog dela (1,4%), priznaju krivično delo (1,4%), ne krive ni sebe ni žrtvu (1,4%).
- Intervju sa licima osuđenim za krivično delo ubistva i teškog ubistva izvršenih prema partnerkama, koji kaznu izdržavaju u KPZ Niš, pokazao je da svi osuđenici izražavaju kajanje, ali uglavnom zbog toga što su sebi „upropastili” život, a ne zbog smrti partnerke. Vrednosni sistem osuđenika zasnovan je na izrazito patrijarhalnim stavovima, preziru i mržnji prema ženama koje odstupaju od ideala poslušne, pokorne, verne i trpeljive žene. Oni glorifikuju vernost žene kao najznačajniju žensku dužnost i vrlinu i smatraju da su žene inferiorne u odnosu na muškarce i uglavnom krive za nasilnička ponašanja muškaraca. Prema ideji rodne ravnopravnosti imaju izrazito negativan stav i potpuno odbacuju koncept ženskih ljudskih prava.
- U najvećem broju slučajeva nije bilo moguće sa sigurnošću utvrditi motive izvršenja ubistva, jer se u sudskim presudama uglavnom ne

navode motivi. Prema raspoloživim podacima, kao motivi za izvršenje krivičnog dela pojavljuju se: ljubomora, prestanak emotivne veze ili napuštanje bračne zajednice od strane ubijene, potreba za novcem i koristoljublje, pokušaj da se prikrije drugo krivično delo i dr. U više slučajeva, ubistvo se dogodilo nakon dugogodišnjeg nasilja u porodici, koje je bilo motivisano mržnjom, netrpeljivošću i osvetom prema žrtvi.

- U 41,2% predmeta nije bilo moguće saznati da li se žrtva obraćala nekome za pomoć pre nego što je bila ubijena. Prema dostupnim podacima, skoro polovina žrtva za koje se u presudama navodi da su ranije bile u nasilnoj partnerskoj vezi sa učiniocem, nije se obraćala za pomoć i/ili podršku nikome (47,1%), dok su se centru za socijalni rad obratile 1,5% žrtava, policiji 5,9%, od centra za socijalni rad i policije pomoć je potražilo 2,9% žrtava, a od centra za socijalni rad, policije i tužilaštva 1,5% žrtava. Samo 2,9% žrtava koje su se obraćale institucijama dobilo je neki oblik zaštite.
- Veliki broj ubistava žena nije bio sprečen jer je izostalo blagovremeno i efikasno reagovanje institucija sistema, pre svega, tužilaštva, po prijavama za nasilje u porodici koje je prethodilo ubistvu. Umesto da žrtvi pruže svu potrebnu zaštitu, pomoć i podršku, u pojedinim slučajevima centri za socijalni rad minimiziraju opasnost i ne sagledavaju okolnosti koje ugrožavaju bezbednost žrtve. U parnicama za zaštitu od nasilja u porodici sud ne vrši jasnu distinkciju između žrtve i učinioca, već mere zaštite izriče i prema tužiocu i prema tuženom, čime izražava stav da su podjednako odgovorni za nasilje, što samo ohrabruje nasilnika. Osim toga, pojedine žrtve su dugo godina trpele nasilje, verujući da će ono prestati i ne shvatajući ozbiljno pretnje ubistvom. Neke žrtve su verovalе da će napuštanjem nasilnika nasilje prestati. Nasilje koje je prethodilo ubistvu uglavnom je bilo poznato članovima porodice, ali ga oni nisu prijavili, niti su ohrabivali žrtvu da to učini.
- U procesuiranju ubistava žena ne uzima se u obzir njegova rodna zasnovanost, što potvrđuju i pravne kvalifikacije krivičnog dela teško ubistvo. Na osnovu uvida u sudske predmete, u nekoliko slučajeva

postojali su svi elementi za težu kvalifikaciju krivičnog dela ubistva, a sud je delo kvalifikovao kao tzv. obično ubistvo. Postoji očigledna nekonzistentnost u tumačenju i primeni propisa o bitnim elementima pojedinih oblika teških ubistava, kako između tužilaštva i suda, tako i između samih sudova. Posebno veliki izazovi postoje u pogledu utvrđivanja postojanja objektivnih i subjektivnih elemenata potrebnih za kvalifikaciju krivičnog dela ubistva na svirep način, naročito u situacijama kada se veštačenjem ne može sa sigurnošću utvrditi da li je žrtva bila u svesnom stanju prilikom nanošenja povreda i trpela bolove, kada je izgubila svest pa je prestala da oseća bol, kada joj je naneta smrtonosna povreda i da li je kod učinioca postojalo osećanje zadovoljstva u mukama žrtve. Zbog toga je u pogledu kvalifikacije krivičnog dela teško ubistvo, čije su žrtve žene, sudska praksa nedоследna, što dovodi do razlika u kažnjavanju učinilaca, čime se krši ustavno načelo jednakosti pred zakonom, ugrožava princip pravne sigurnosti, kao jedan od osnovnih postulata pravne države i principa vladavine prava i jača nepoverenje građana/ki u pravosuđe.

- Evidentna je neujednačenost prakse u pogledu kvalifikacije krivičnog dela ubistva člana porodice kojeg je učinilac prethodno zlostavljao. Postoje različita shvatanja o tome da li „prethodno zlostavljanje“ podrazumeva samo zlostavljanje neposredno pre ubistva ili u bilo kom ranijem periodu, a ne postoji jedinstven stav ni u pogledu sadržine pojma „zlostavljanje“: da li je njime obuhvaćeno i fizičko i psihičko nasilje i koliko dugo treba da traje pre izvršenja ubistva da bi smatralo kao kvalifikatorna okolnost. Povodom ovih pitanja sudovi zauzimaju različite stavove, ne sagledavajući rodne dimenzije ubistva žena, čime se krši načelo jednakosti pred zakonom, ugrožava princip pravne sigurnosti, kao jedan od ključnih principa vladavine prava, jača nepoverenje građana/ki u sudove i narušava postulat izvesnosti u pogledu ishoda suđenja.
- Samo u jednom slučaju iz uzorka sud je zauzeo pravilan stav u pogledu pravne kvalifikacije ubistva kao teškog ubistva iz niskih pobuda, ocenjujući da neprihvatanje činjenice od strane učinioca da žrtva ne

želi sa njim da nastavi emotivnu vezu izraz negativnog odnosa učinio-
ca prema žrtvi, koju smatra „svojim vlasništvom“ i njegova ljubomora
predstavljaju niske pobude. U ostalim slučajevima sudovi ljubomoru
ne sagledavaju kao nisku pobudu, ukoliko nije „patološka“.

- Najveći broj učinilaca je osuđen, i to na: kaznu zatvora (71%), kaznu zatvora i mere bezbednosti (17,4%). Samo mera bezbednosti izrečena je prema 11,6% učinilaca. Kazne zatvora su izrečene u različitom trajanju, uglavnom u dužem vremenskom trajanju; u 8,5% slučajeva izrečena kazna zatvora je bila kraća od 10 godina, dok je u 10,1% kazna zatvora bila maksimalna – 40 godina. U mnogim slučajevima kazne su blage, što je najčešće posledica kvalifikacije dela kao tzv. običnog ubistva, iako su postojala sva obeležja teškog ubistva.
- U obrazloženjima sudskih presuda uglavnom se navode olakšavajuće i otežavajuće okolnosti koje su, samo primera radi, navedene u zakonu, bez bliže analize njihovog značaja. Ima i presuda u kojima uopšte nisu navedene ni olakšavajuće ni otežavajuće okolnosti. Pojednim olakšavajućim okolnostima pridaje se preveliki značaj (npr. priznanje dela, korektno držanje pred sudom). U nekim slučajevima ranija osuđivost nije sagledana kao otežavajuća okolnost, niti je uzeta u obzir vrsta dela za koje je učinilac ranije osuđen.
- Iako postoji zakonska mogućnost da u okviru krivičnog postupka odluči o imovinskopравnim zahtevima oštećenih (dece, roditelja i ostalih članova porodice ubijene žene), sudovi to ne čine, već oštećene redovno upućuju na parnicu, čime ih izlažu troškovima, gubitku vremena i dodatnim traumama.

PREPORUKE ZA SPREČAVANJE I SUZBIJANJE FEMICIDA

- Za delotvorno sprečavanje femicida neophodno je ukloniti njegove suštinske uzroke. To podrazumeva unapređenje položaja žena u svim oblastima društvenog života i dalji sistematski rad na dekonstrukciji rodnih stereotipa i predrasuda i izmeni patrijarhalnih rodnih obrazaca, integrisanje rodne perspektive u sve državne politike, promovisanje i unapređenje kulture rodne ravnopravnosti, kao i sprečavanje svih oblika diskriminacije žena.
- Potrebno je uključiti teme o rodnoj ravnopravnosti, rodnoj diskriminaciji, rodnim stereotipima i rodno zasnovanom nasilju, posebno o femicidu, u programe edukacije nastavnika, kao i u obrazovni sistem i školske programe osnovnih, srednjih škola i fakulteta.
- Neophodno je uspostaviti medijske standarde u pogledu izveštavanja o nasilju nad ženama, uključujući i femicid, kako bi se osiguralo poštovanja dostojanstva i privatnost žrtava, izbeglo senzacionalističko izveštavanje, širenje štetnih i ponižavajućih rodnih stereotipa i promovisala rodna ravnopravnost i nediskriminacija.
- Efikasno sprečavanje femicida podrazumeva efikasno sprečavanje i suzbijanje svih oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama, što zahteva da država obezbedi holistički odgovor na nasilje prema ženama, bez obzira na oblik nasilja i kontekst u kome se ono događa, koji žene i potrebe žena stavlja u središte svih mera i aktivnosti. To zahteva usvajanje strateškog dokumenta i akcionog plana na nivou države kojim se

utvrđuje celovita politika i adekvatan sistem mera za sprečavanje nasilja prema ženama i obezbeđuje pružanje delotvorne i efikasne zaštite i podrške ženama koje su preživele bilo koji oblik rodno zasnovanog nasilja. Posebno je značajno ustanoviti efikasne mere za rano otkrivanje nasilja prema ženama koje može dovesti do femicida.

- Inkriminacije dela rodno zasnovanog nasilja treba u potpunosti uskladiti sa definicijama sadržanim u Konvenciji Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici.
- Treba povećati sigurnost i zaštitu od nasilja sa smrtnim ishodom i smanjiti smrtonosne rizike za žene uvođenjem jednostavnih, efikasnih i brzih načina reagovanja kroz aktivnost SOS telefona, sigurnih kuća, prihvatilišta i skloništa za žene, kao i preduzimanjem drugih mera podrške i pomoći, koje ne bi trebalo da zavise od toga da li je pokrenut krivični postupak ili ne.
- Neophodno je povećati sigurnost žena stvaranjem sigurnijih urbanih, prigradskih i seoskih sredina putem boljeg osvetljenja ulica, čistih policijskih patrola u oblastima u kojima je veća stopa uličnog nasilja i napada na žene.
- Treba regulisati posedovanje i upotrebu vatrenog oružja, uključujući i uvođenje ograničenja vlasništva i posedovanja, posebno tamo gde je bilo zabeleženo nasilje prema ženama i sprovoditi kampanje za podizanje svesti o rizicima korišćenja oružja u porodičnim sukobima.
- Neophodno je obezbediti sprovođenje adekvatnih programa za rad sa učiniocima nasilja prema ženama i nasilja u porodici, kao i programe tretmana, reintegracije i rehabilitacije u penitencijarnim ustanovama prema učiniocima femicida.
- Efikasno sprečavanje femicida nije moguće bez dovoljno ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa za sprovođenje zakona, politika, procedura za sprečavanje i procesuiranje femicida i drugih dela rodno

zasnovanog nasilja, koje je neophodno obezbediti uz punu primenu rodno odgovornog budžetiranja.

- Potrebno je ojačati kapacitete državnog tela nadležnog za koordinaciju, sprovođenje, praćenje i procenu politika i mera za sprečavanje i borbu protiv svih vidova nasilja prema ženama, kako bi se obezbedilo koordinisano delovanje državnih organa i institucija sistema u prevenciji i zaštiti žena od rodno zasnovanog nasilja.
- Potrebno je unaprediti multisektorsku saradnju u oblasti sprečavanja i borbe protiv svih oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama i pružanja usluga žrtvama, uključujući i specijalizovane usluge koje pružaju organizacije civilnog društva.
- Neophodno je unaprediti kapacitete zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite, policiji i tužilaštvu za prepoznavanje i procenu specifičnih rizika od femicida. Prilikom sagledavanja faktora rizika i mogućeg preventivnog delovanja posebnu pažnju treba posvetiti procesuiranim slučajevima pokušaja ubistva.
- Edukacijom i kampanjama razvijati svest o neophodnosti prijavljivanja saznanja i/ili sumnje na postojanje nasilja u porodici, kako od strane profesionalaca/ki u institucijama sistema (zdravstveni radnici, stručni radnici u socijalnoj zaštiti i obrazovanju), kojima je to zakonska obaveza, tako i od strane članova porodice, suseda i građana/ki.
- Preduzeti mere da se poveća svest žena o njihovim pravima, osigurati da žene imaju jednaku zaštitu u skladu sa zakonom i jednak pristup pravdi, uključujući pravnu pomoć i usluge jezičke podrške.
- Da bi slučajevi femicida bili na adekvatan način istraženi, procesuirani i sankcionisani, potrebno je da femicid bude inkriminisan kao posebno krivično delo protiv života i tela. Kao posebno krivično delo protiv života i tela žene, femicid bi obuhvatao svako rodno motivisano lišenje života žene, bilo da je ono učinjeno umišljajno ili iz nehata. Ovo

krivično delo treba da obuhvati sva rodno motivisana ubistava žena, uključujući i transpolne i transrodne žene. Drugi mogući pristup bio bi da se rodno motivisano ubistvo žena inkriminiše kao poseban oblik teškog ubistva, žena koje su počinili muškarci u kontekstu rodno zasnovanog nasilja i ubistva žena zato što su žene.

- Da bi istrage i optuženja bili delotvorni, a kazne bile srazmerne težini dela i ostvarile svoj uticaj na planu generalne prevencije, potrebno je doneti posebne protokole o postupanju nadležnih organa i institucija u procesuiranju femicida.
- Neophodno je ojačati kapacitete institucija krivičnog pravosuđa za istragu, krivično gonjenje, kažnjavanje učinilaca rodno zasnovanih ubistava žena kroz sprovođenje programa obuke profesionalaca u socijalnim, zdravstvenim i obrazovnim ustanovama i kampanja za podizanje svesti, prevazilaženje rodnih stereotipa i institucionalnog seksizma, koristeći iskustva iz uporednih pravnih sistema.
- Potrebno je unaprediti metodologiju forenzičkog tretmana lica mesta kod femicida i povećati nivo znanja i veština profesionalaca u domenu forenzike i kriminalistike.
- Treba ojačati kapacitete Službe za podršku žrtvama i svedocima, koje su osnovane pri tužilaštvima i sudovima, da bude pod jednakim uslovima dostupna svim oštećenim licima i svedocima.
- Treba nastaviti sa jačanjem ljudskih i finansijskih resursa za tretman i podršku žrtvama nasilja u porodici u okviru lokalnih zajednica, uključujući i ekonomski nerazvijene lokalne zajednice kojima treba pružiti dodatnu finansijsku podršku iz državnog budžeta.
- Neophodno je uspostaviti odgovarajuću metodologiju za kontinuirano praćenje i evaluaciju efikasnosti i delotvornosti rada svih nadležnih aktera, uz aktivnu participaciju ženskih organizacija civilnog društva.

- Da bi femicid bio uspešno preveniran, treba pružiti podršku istraživanjima i prikupljanju podataka o rodno zasnovanom nasilju prema ženama, uključujući nasilje u porodičnom i partnerskom kontekstu, trgovinu ženama i femicid, kao i utvrđivanju povezanosti između rodno zasnovanih ubistava žena i različitih oblika nasilja prema ženama. Istraživanja treba da obezbede prikupljanje i analizu kvalitativnih i kvantitativnih podataka o rodno zasnovanom nasilju prema ženama, posebno femicidu, fokusirajući se na podatke o uzrastu, rasnom i etničkom poreklu, kriminalnoj istoriji učinioca, odnosu između žrtve i učinioca, motivima izvršenja, kao i o indirektnim oblicima rodno zasnovanih ubistava (smrtni slučajevi nastali usled loše izvršenih nelegalnih abortusa; smrti žena povezane sa trgovinom ljudima, trgovinom drogom i organizovanim kriminalom, smrti devojčica od zanemarivanja, gladovanja ili zlostavljanja).
- Uspostaviti jedinstvenu definiciju femicida i pratiti obim femicida na osnovu zvaničnih statističkih podataka. Takođe zvanično beležiti i objavljivati slučajeve femicida i suicida. Izbegavati korišćenje opšteg termina „homicid” za označavanje „femicida”.
- Prilikom procesuiranja femicida ne treba ga sagledavati kao izolovan događaj, već je potrebno imati u vidu specifičnost konteksta u kome se dogodio i istoriju nasilja. To podrazumeva da se detaljno ispita istorijat nasilja, raniji život i odnosi učinioca i žrtve, uz pribavljanje stručnih mišljenja o profilu ličnosti učinioca, njegovim mizoginim stavovima i dr. Treba obezbediti da istraga o rodno zasnovanim motivima femicida bude metodička i iscrpna, šira od samog ispitivanja osnovnih činjenica vezanih za mesto, način i sredstva izvršenja, uz sagledavanje značaja fizičke nadmoći nasilnika nad žrtvom i postojanje nejednakosti moći. Neophodno je kritički sagledati taktiku odbrane o navodno odlučujućem doprinosu žrtve za izvršenje femicida, neprijavlivanjem ranijeg nasilja, napuštanjem nasilnika, zasnivanjem veze sa novim partnerom i sl.

- Posebnu pažnju treba posvetiti žrtvama i članovima porodice koji žele da sarađuju u toku trajanja istrage. Pružiti posebnu zaštitu deci svedocima razvijanjem specijalizovanih usluga psihološke pomoći, prilagođenih uzrastu i potrebama dece. Posebno je značajno unaprediti položaj oštećenih u krivičnom postupku i odlučivati o imovinsko pravnom zahtevu oštećenih u krivičnom postupku, kako bi se izbegla njihova dodatna traumatizacija.

LITERATURA

Knjige, monografije i članci

1. Antović, A. (2016) *Predikcija i prevencija femicida u nasilnim i partnerskim odnosima*, forenzička studija, doktorska disertacija, Univerzitet u Nišu, Medicinski fakultet Niš.
2. Atanacković, D. (1978) *Krivično pravo*, posebni deo, Beograd: Privredna štampa.
3. Babović, M. (2009) Postsocijalistička transformacija i socio-ekonomske strategije domaćinstava i pojedinaca u Srbiji, Beograd, ISI FF.
4. Barjaktarović, D. (2013) Inkriminacija zločina mržnje – moguć put ka jednakijem društvu, *Kultura polisa*, 2, str. 249-272.
5. Batrićević, A. (2016) Krivičnopravna reakcija na femicid, *Temida* br. 3-4, Beograd.
6. Bećirović, E. (2014) Krivično delo ubistvo u zakonodavstvu Republike Srbije, *Pravne teme* br. 4, Novi Pazar, str. 200-215.
7. Bešić, M. (2016) *Građanska politička kultura: Srbija u Evropi*, Sociološki pregled, vol. L, no. 3, str. 299–326.
8. Blagojević Hjuson, M. (2013) Rodni barometar u Srbiji – razvoj i svakodnevni život, Beograd, Program ujedinjenih nacija za razvoj - UN WOMEN Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena.
9. Branković, B. (2013) Vesti iz budućnosti; Istanbulska konvencija i odgovornost države za borbu protiv nasilja nad ženama, Funkcionisanje opštih servisa – operacionalizacija dužne prilježnosti, Beograd: UNDP
10. Brkić, S. (2014) Posebno osetljivi svedoci, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, br. 2, str. 211-227.

11. Brookman, F. (2005) *Understanding Homicide*, Sage Publications, London.
12. Campbell, J. (2008) Risk Factors for Femicide and Femicide-Suicide: A Multisite Cause Control Study, *Strengthening Understanding of Femicide Using research to galvanize action and accountability*, PATH, MRC, World Health Organization, Intercambios, Washington DC, str. 57-65.
13. Čopić, S. (2002) Institucije i nevladine organizacije u odgovoru na porodično nasilje u Srbiji, *Pravom protiv nasilja u porodici*, Ženski istraživački centar za edukaciju i komunikaciju, Niš, str. 63-74.
14. Čopić, S. Stevković, LJ. (2012) Evidentiranje podataka o nasilju u porodici i značaj međusektorske saradnje: neka strana iskustva, u: *Evidentiranje kriminaliteta iskustva iz sveta i Srbije (ur. Nikolić Ristanović, V.)*, Prometej, Beograd, str. 159-177.
15. Čejović, B. (1986) *Krivično pravo u sudskoj praksi*, Posebni deo, Beograd,
16. Čukić, D. (2000) *Ubistva u Crnoj Gori u vrijeme rata u okruženju 1991-1995 po predmetima Viših sudova*, Univerzitet Crne Gore, Podgorica.
17. Delić, N. (1998) Kvalifikovana/teška ubistva – motivi i pobude, u: *Ubistva i samoubistva u Jugoslaviji*, Kopaonik, Srpsko udruženje za krivično pravo, str. 73-88.
18. Delić, N. (2012) Krivičnopravni aspekt nasilja u porodici, u: *Nasilje u porodici – zbornik radova sa naučnog skupa*, Beograd, 2012, 108–127.
19. Dobash, R., Dobash, R.P. (2008) Murder in Britain Study: The Murder of Women. *Strengthening Understanding of Femicide Using research to galvanize action and accountability*, PATH, MRC, World Health Organization, Intercambios, Washington DC, str. 66-77.
20. Dobash, R. Dobash R.P. (2015) *When Men Murder Women*, Oxford University Press.
21. Đurđević-Stojković, B. (1997) *Verske sekte i pokreti, lovci na duše*, Đurđević-Stojković Biljana, Beograd.
22. Henting, H. V. (1956) *Zur Psychologie der Einzeldelikte*, II, *Der Mord*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck).
23. Hughson, M., (2015). „Otkrivanje očiglednog? Zašto je potrebna teorija poluperiferijalnosti”? *Zbornik radova „Kriminal i društvo: izazovi*

- društvene dezintegracije, društvene regulacije i očuvanja životne sredine*“. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, str. 28- 29.
24. Ignjatović, Đ. (2012) Da li je kaznena politika sudova u Srbiji odgovarajuća? *Kaznena politika (raskol između zakona i njegove primene)*, Istočno Sarajevo.
  25. Ignjatović, T. (2011) *Nasilje prema ženama u intimnom partnerskom odnosu model koordiniranog odgovora zajednice*, Rekonstrukcija ženski fond, Beograd.
  26. Ignjatović, T. (2013) *Posledice koje ima nasilje prema ženama u partnerskom odnosu na decu i odgovor javnih službi na ovaj problem*, Autonomni ženski centar, Beograd.
  27. Ignjatović, T., Pavlović Babić, D., Lukić, M. (2015) Normativni okvir i delovanje mehanizma zaštite, *Delotvornost sistemskih mehanizama za sprečavanje nasilja prema ženama i nasilja u porodici*, Autonomni ženski centar Beograd, str.17-26.
  28. Ignjatović, T. Macanović, V. (2018) Izazovi u primeni Zakona o sprečavanju nasilja u porodici, *Temida*, broj 1, str. 41-66.
  29. Jovanović, S. (2010) *Pravna zaštita od nasilja u porodici*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd.
  30. Jovašević, D. (2001) Ubistvo službenog ili vojnog lica pri obavljanju poslova bezbednosti kao poseban oblik teškog ubistva, *Pravni život, Pravo i ljudske vrednosti*, Udruženje pravnika Srbije Beograd, 9, tom I, str. 55-72.
  31. Jovašević, D. (2017) Krivična dela ubistva, IKSI, Beograd.
  32. Jović, D. (2015) *Stvaranje bipolarnosti i/ili multipolarnosti na evropskim periferijama*, Zbornik radova sa međunarodne naučne konferencije »NOVA EVROPA I NJENA PERIFERIJA«, Univerzitet u Beogradu Fakultet političkih nauka i Udruženje za političke nauke, str.131-150
  33. Keiser, G. i dr. (1993) *Kleines Kriminologisches Wörterbuch*, 3 Auflage, Heidelberg: C. F. Muler.
  34. Kolarić, D. (2015) Krivično delo ubistva – de lege lata i de lege ferenda, *Žurnal za kriminalistiku i pravo*, Kriminalističko policijska akademija, Beograd, str. 145-167.
  35. Konstantinović-Vilić, S. (1986) *Žene ubice*, Gradina, Niš.

36. Konstantinović Vilić, S. (2011) Krivičnopravna zaštita žrtava nasilja u porodici, *Pravna klinika za zaštitu prava žena*, Pravni fakultet, Ženski istraživački centar, Niš, str.173-182.
37. Konstantinović Vilić, S. (2012) Indikatori za merenje nasilja prema ženama sadržani u međunarodnim dokumentima, *Evidentiranje kriminaliteta iskustva iz sveta i Srbije (ur. Nikolić Ristanović, V.)*, Prometej, Beograd, str.131-159.
38. Konstantinović Vilić, S. (2013). Femicid kao oblik rodno zasnovnog nasilja. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, 64/2013, str. 33-52
39. Konstantinović Vilić, S., Nikolić Ristanović, V. (2003) *Kriminologija*, Centar za publikacije Pravnog fakulteta, Niš.
40. Konstantinović Vilić, S., Petrušić, N. (2004) *Krivično delo nasilja u porodici, pravna praksa u Republici Srbiji*, Edicija „Žene i pravo“, Ženski istraživački centar za edukaciju i komunikaciju, Niš.
41. Konstantinović Vilić, S. Petrušić, N. (2005) Stavovi o nasilju u porodici, *Društvena svest, ljudska prava i aktivizam građana u južnoj i istočnoj Srbiji (priredio Popović, N.)*, Odbor za građansku inicijativu, Niš, str. 135-143.
42. Konstantinović Vilić, S., Petrušić, N. (2007) *Krivično delo nasilja u porodici, aktuelna pravosudna praksa u Beogradu i Nišu*, Autonomni ženski centar Beograd, Ženski istraživački centar za edukaciju i komunikaciju, Niš.
43. Konstantinović Vilić, S., Petrušić, N. (2010) *Žene, zakoni i društvena stvarnost*, Knjiga 1, Ženski istraživački centar za edukaciju i komunikaciju Niš, SVEN, Niš.
44. Kovačević, R. Kecman, B. (2006) *Ubistvo u porodici*, IKSI, Beograd.
45. Kovačević, S. (2015) Ubojstva žena zato što su žene – organizirana, poticana, dopuštena i nekažnjena, *Libela*, Portal o rodu, spolu i demokraciji, dostupno na: <https://www.libela.org/sa-stavom/6656-ubojstva-zena-zato-sto-su-zene>, pristup 1.9.2018.
46. Kuirski, J. *Nasilje u porodici*, Pravosudna akademija, dostupno na: <https://www.pars.rs/images/biblioteka/Nasilje-u-porodici-JK.pdf> (pristup 22. 3. 2019)
47. Mathews, S. (2005) Intimate Femicide - Suicide in South Africa: The Epidemiology of Male Suicide following the killing, *University of Cape Town*, str. 20-21.

48. Mathews, S. (2008) „Every Six Hours“ Intimate femicide in South Africa. *Strengthening Understanding of Femicide Using research to galvanize action and accountability*, PATH, MRC, World Health Organization, Intercambios, Washington DC, str. 33-38.
49. Mathews, S. (2008) Intimate Femicide – suicide in South Africa: a cross – sectional study, *Bulletin World Health Organization*, dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMS2647481>, pristup 3.9.2018.
50. Lacmanović, V. (2015) Femicid – ko nas ubija, *Socijalna politika*, 3, Beograd.
51. Lacmanović, V. (2018) Femicid – ubistva žena u Srbiji, kvantitativno-narativni izveštaj 1. januar - 30. jun 2018. dostupno na: <https://www.zeneprotivnasilja.net/femicid-u-Srbiji>, pristup 2.10.2018.
52. Lazarević, Lj. (1993) Krivično pravo, Posebni deo, Beograd.
53. Lukić, M., Jovanović, S. (2003) *Nasilje u porodici: nova inkriminacija*, Autonomni ženski centar, Beograd.
54. Lukić, M., Jovanović, D., Slavković, B., Petrović, B. (2018) *Nijedna žena manje*, Autonomni ženski centar, Beograd.
55. Middendorff, W. (1984) *Kriminologie der Tötungsdelikte*, Stuttgart, München, Hannover.
56. Monarerez Fragoso, J.E. (2008) An Analysis of Femicide in Ciudad Juárez 1993-2007, *Strengthening Understanding of Femicide Using research to galvanize action and accountability*, PATH, MRC, World Health Organization, Intercambios, Washington DC, str. 78-83.
57. Mršević, Z. (2013), Femicid, *Pravo i politika*, 1, Fakultet za evropske pravno političke studije, Novi Sad, str. 51-69.
58. Mršević, Z. (2017) *Transrodno lice pravde*, Institut društvenih nauka, Beograd.
59. Nikolić-Ristanović, V. (1984) *Uticao žrtve na pojavu kriminaliteta*, IRO Svetozar Marković, Beograd.
60. Nikolić-Ristanović, V. (1989) *Žene kao žrtve kriminaliteta*, Naučna knjiga, Beograd.
61. Nikolić-Ristanović, V., Mrvić, N. (1992) *Društvena kontrola i kriminalitet žena*, Draganić, IKSI, Beograd.

62. Nikolić Ristanović, V. (2000) *Od žrtve do zatvorenice – nasilje u porodici i kriminalitet žena*, Viktimološko društvo Srbije & Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd.
63. Nikolić Ristanović, V. (ur) (2002) *Porodično nasilje u Srbiji*, Viktimološko društvo Srbije, Prometej, Beograd.
64. Nikolić Ristanović, V. (2002) Ka objašnjenju i prevenciji nasilja u porodici u Srbiji: multivarijantni pristup, *Pravom protiv nasilja u porodici*, Zbornik radova, Edicija “Žene i pravo”, Ženski istraživački centar za edukaciju i komunikaciju Niš, str. 9-15.
65. Nikolić Ristanović, V. (ur) (2010) *Nasilje u porodici u Vojvodini*, Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, Novi Sad.
66. Nikolić Ristanović, V., Kovačević Lepojević, M. (2007) Proganjanje: pojam, karakteristike i društveni odgovori, *Temida*, str. 3-12.
67. Pajvančić, M., (2009) Komentar Ustava Republike Srbije, Fondacija Konrad Adenauer, Beograd.
68. Pajvančić, M., Petrušić, N. (2014). Značaj institucionalnih mehanizama za ostvarivanje rodne ravnopravnosti. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*. br. 67. str. 27.
69. Pavićević, O., Glomazić, H., Ilijić, L. (2016) Femicid kao deo strukture nasilja, *Temida* 3-4, str. 453-476.
70. Pavlović, S. (2012) Analiza pravnog položaja transrodnih i transeksualnih osoba u Republici Srbiji, u: Saša Gajin (ur.) *Model zakona o priznavanju pravnih posledica promene pola i utvrđivanja transeksualizma prava trans osoba – od nepostojanja do stvaranja zakonskog okvira*, Centar za unapređivanje pravnih studija, Beograd, str. 50-72.
71. Petrović, N. (2012) Rasprostranjenost nasilja u porodici u Vojvodini. u: Nikolić-Ristanović, V. (ur.) *Nasilje u porodici u Vojvodini*, Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, Novi Sad, str. 25-52.
72. Petrušić, N., Konstantinović Vilić, S. (2010) *Porodičnopravna zaštita od nasilja u porodici u pravosudnoj praksi Srbije*, Autonomni ženski centar, Beograd, Ženski istraživački centar za edukaciju i komunikaciju, Niš.
73. Petrušić, N., Konstantinović Vilić, S. (2012) *Vodič kroz sistem porodičnopravne zaštite od nasilja u porodici*, Autonomni ženski centar, Beograd, Ženski istraživački centar za edukaciju i komunikaciju, Niš.

74. Petrušić, N., Konstantinović Vilić, S., Žunić, N. (2015) Institucionalni seksizam – prepreka efikasnoj zaštiti od nasilja u porodici, *Temida*, 1, str. 31-53.
75. Pešić, V.(1972) *Ubistva u Jugoslaviji*, IKSI, Beograd.
76. Radford, J., Russell, D.E. (1992) *Femicide: The politics of Women Killing*, ed. Jill Radford and Diana E.H. Russell, Open University Press, Buckingham, England.
77. Radoman, M. (2012) Istraživanje stavova LGBT populacije o sektoru bezbednosti, *Filozofija i društvo XXIII* (1), str. 150-171
78. Radovanović, M. Đorđević, M. (1973) *Krivično pravo*, posebni deo, IV izdanje, Beograd: Savremena administracija.
79. Russell, D.E.H., Van de Ven, N. (1990) *Crimes against Women: Proceedings of the International Tribunal in Brussels 1976*, Third Edition, Russell Publications, Berkeley.
80. Russell D.E.H. (2008) Politizing The Killing Females. *Strengthening Understanding of Femicide Using research to galvanize action and accountability*, PATH, MRC, World Health Organization, Intercambios, Washington DC, str. 20-25.
81. Schneider, H. J. (2001) *Kriminologie für das 21.Jahrhundert*, Münster-Hamburg - London: LIT Verlag.
82. Simeunović Patić, B. (2002) Ubistva heteroseksualnih partnera: kriminološke i viktimološke karakteristike, *Temida* br.1, str. 3-13.
83. Simeunović Patić, B. (2003) *Ubistva u Beogradu*, Vojno izdavački zavod, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd.
84. Stojanović, Z., (1997) Pravo na život kao prirodno pravo čoveka, *Pravni život*, br. 9, str. 4-22.
85. Stojanović, Z., (2013) *Krivično pravo – opšti deo*, Beograd
86. Stojanović, Z., (2018) *Komentar Krivičnog zakonika*, Službeni glasnik, Beograd.
87. Stojanović, Z. (2012) Kaznena politika u Srbiji: sukob zakonodavca i sudske prakse. *Kaznena reakcija u Srbiji, II deo, tematska monografija* (ur. Đorđe Ignjatović), Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, str. 2-3;
88. Sulejmanov, Z. (1995) *Ubistvata vo Makedonija*, NIP “Studentski zbor”, Skopje.
89. Šeparović, Z. (1981) *Kriminologija i socijalna patologija*, Pravni fakultet, Zagreb.

90. Šimonović, D. (2016) Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, A/71/398, dostupno na <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/A.71.398.docx>, pristup 2.9.2018.
91. Tahović, J. (1962) *Komentar Krivičnog zakonika*, II izdanje, Beograd: Savremena administracija.
92. Tomanović, S. Stanojević D. Ljubičić, M. (2016). Postajanje roditeljem u Srbiji, Beograd, Filozofski fakultet.
93. Vukadinović, D., Stanimirović, V. (2017) Rodni odnosi u Srbiji u doba tranzicije – između emancipacije i retradicionalizacije, *Studije roda*, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
94. Walker, L.E. (1979) *The Batttered Women*, Harper&Row.
95. Widyono, M. (2008) Conceptualizing Femicide. *Strengthening Understanding of Femicide Using research to galvanize action and accountability*, PATH, MRC, World Health Organization, Intercambios, Washington DC, str.7-25.
96. Wolfgang, J. Klaus, M. Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch: StGB, C.H. Beck, München, 2017.
97. Žunić, N. (2005) Stavovi prema rodnoj/polnoj podeli rada i odnos prema porodici i deci, u: Nenad Popović (pr.) *Društvena svest, ljudska prava i aktivizam građana u južnoj i istočnoj Srbiji*, Odbor za građansku inicijativu Niš, str.105-113.

Zakonski, pravni dokumenti i dokumenti međunarodnih organizacija

1. Akcioni plan za Poglavlje 23 (pravosuđe i osnovna prava), dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Akcioni%20plan%20PG%2023%20Treci%20nacrt-%20Konacna%20verzija1.pdf>, pristup 28.7.2018.
2. CEDAW/C/SRB/CO/2-3 – Komitet za eliminaciju diskriminacije žena: Zaključna razmatranja o kombinovanom Drugom i Trećem periodičnom izveštaju Republike Srbije od 8-26. 2013. godine, dostupno na: http://www.ljudskaprava.gov.rs/sites/default/files/dokument_file/cedaw_zakljucna_zapazanja_srp.pdf, pristup 22.9.2018.

3. Deklaracija o eliminaciji nasilja prema ženama - Declaration on the Elimination of Violence against Women, Rezolucija Generalne skupštine UN 48/104 od 20.12.1993., dostupno na: <http://www.prs.hr/index.php/međunarodni-dokumenti/un-dokumenti/270-un-deklaracija-o-uklanjanju-nasilja-nad-zenama>, pristup 28.7.2018.
4. Deklaracija o politici suprotstavljanja nasilju prema ženama u demokratskoj Evropi - Declaration on the Elimination of Violence against Women (DEVAW) (1993) dostupno na https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.21_declaration%20elimination%20vaw.pdf, pristup 28.7.2018.
5. Geneva Declaration on Armed Violence and Development (2006) dostupno na: <http://www.genevadeclaration.org/the-geneva-declaration/what-is-the-declaration.html>, pristup 8.8.2018.
6. Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici -Istanbulska konvencija (2011.), "Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori" br. 012/13
7. Konvencija UN o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (Convention on the Elimination of All forms of Discrimination against Women - CEDAW), „Sl. list SFRJ – Međunarodni ugovori“, br. 11/81
8. Krivični zakonik Republike Srbije, „Sl. glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005 – ispr, 107/2005 – ispr, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016
9. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, „Službeni list SFRJ Međunarodni ugovori“ br. 7/1971
10. Nacionalna strategija za poboljšanje položaja žena i unapređivanje rodne ravnopravnosti (2009 - 2015), „Sl. glasnik RS“, broj 15/2009
11. Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2016. do 2020. godine, „Sl. glasnik RS“, br. 4/2016
12. Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima, "Sl. Glasnik RS", br. 27/2011
13. Nacionalni program za pristupanje EU (2018), dostupno na: http://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npaa/npaa_2018_2021.pdf, pristup 7.8.2018.

14. Nacrt revidiranog akcionog plana za Poglavlje 23 (2019), dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/22159/prvi-nacrt-revidiranog-akcionog-plana-za-poglavlje-23.php>, pristup 25.2.2019.
15. Odluka Evropskog saveta o otvaranju pristupnih pregovora s Republikom Srbijom (2000), dostupno na: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/serbia_en, pristup 5.8.2018.
16. Odluka Vlade RS o obrazovanju Saveta za suzbijanje nasilja u porodici, „Sl. glasnik RS“, br. 69/2017
17. Opcioni protokol uz CEDAW (1999), dostupno na: <http://www.ljudskoprava.gov.rs/sh/node/19867>, pristup 5.8.2018.
18. Opšta preporuka CEDAW br. 19 (1992) o nasilju nad ženama, dostupno na: http://www.bibija.org.rs/images/cedaw/konvencija/opsta_preporuka_br19.pdf, pristup 22.9.2018.
19. Opšte obavezno uputstvo o formiranju grupa za koordinaciju i saradnju i načinu prikupljanja i dostavljanja podataka o primeni zakona, Republičko javno tužilaštvo, O. br. 1/17 od 30.05.2017. godine
20. Opšti protokol o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima Vlade Republike Srbije (2011), dostupno na: <http://www.zavodsz.gov.rs/media/1764/opsti-protokol-o-postupanju-u-situacijama-nasilja-nad-zenama-u-porodici-i-u-partnerskim-odnosima.pdf>, pristup 05.04.2019.
21. Pekinška deklaracija i platforma za akciju - Beijing Declaration and Platform for Action (1995), dostupno na: http://www.e-jednakost.org.rs/kurs/kurs/download/pekinska_deklaracija.pdf, pristup 7.8.2018.
22. Posebni protokol Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike Vlade Republike Srbije o postupanju centara za socijalni rad - organa starateljstva u slučajevima nasilja u porodici i ženama u partnerskim odnosima (2013) dostupno na: <http://www.sigurnakuca.net/sites/default/files/inline-files/NarandzastiTekst.pdf>, pristup 7.8.2018.
23. Posebni protokol Ministarstva unutrašnjih poslova Vlade Republike Srbije o postupanju policijskih službenika u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima (2013) dostupno na: <http://www.sigurnakuca.net/sites/default/files/inline-files/PlaviTekst.pdf>, pristup 7.8.2018.

24. Pravilnik o zamjeni ili izostavljanju (pseudonimizaciji i anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama od 20. 12. 2006. godine, dostupno na: https://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/Pravilnik_0.pdf, pristup 9.8.2018.
25. Preporuka Rec (2002)5 Komiteta ministara državama članicama o zaštiti žena od nasilja (2002) dostupno na <http://www.womenngo.org.rs/paneuropejska/prevod2002-web.pdf>, pristup 7.8.2018.
26. Preporuka Rec 1582 (2002) nasilje nad ženama u porodici (2002) dostupno na: <http://assembly.coe.int/nw/xml/xref/Xref-XML2HTML-en.asp?Fileid=17055>, pristup 7.8.2018.
27. Presuda Vrhovnog suda Srbije, Kž.I 982/70. Dostupno na: <https://www.pravniportal.com/ubistvo-iz-niskih-pobuda/> (pristup 10. 3. 2019)
28. Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž.192/92 od 21.10.1992. Bilten Okružnog suda u Beogradu br. 40/1993.,,52
29. Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž1.3141/2010 od 13.8.2010. Paragraflex.
30. Presuda Apelacionog suda u Novom Sadu Kž1 188/2011 od 19.11.2010 Paragraflex.
31. Presuda Apelacionog suda u Nišu Kž. 3205/2010(2) od 7-12-2010. Paragraflex.
32. Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž. 351/2012 od 19.4.2012. Paragraflex.
33. Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1. 3707/2012 od 10.7.2012. Paragraflex.
34. Presuda Apelacionog suda u Beogradu (Kž 2881/2013(2) od 12.6.2013. godine
35. Presuda Vrhovnog kasacionog suda (Kzz 314/2014) od 15.04.2014.godine
36. Program za zaštitu žena od nasilja u porodici i partnerskim odnosima i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja u AP Vojvodini za period od 2015. do 2020. godine, „Sl. list AP Vojvodine”, br. 54/2014
37. Posebni protokol Ministarstva zdravlja Vlade Republike Srbije o postupanju u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima (2010) dostupno na <http://www.sigurnakuca.net/sites/default/files/inline-files/TirkizniTekst.pdfm>, pristup 7.8.2018.

38. Posebni protokol za pravosuđe u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima (2014) dostupno na <https://www.dr-zavnauprava.gov.rs/files/Protokol%20p14.%201.%202014..doc>, pristup 7.8.2018.
39. Porodični zakon Republike Srbije, "Sl. glasnik RS", br. 18/2005.
40. Poseban izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti o diskriminaciji žena u Srbiji (2015). dostupno na: http://ravnopravnost-5bcf.kxcdn.com/wp-content/uploads/2012/11/images_files_Poseban_izvestaj_o_diskriminaciji_zena_priprema_korigovana-1.pdf, pristup 28.7.2018.
41. Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences Rashida Manjoo: Gender-related killings of women, 2012, dostupno na: http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/A.HRC.20.16_En.pdf, pristup 28.7.2018.
42. Republičko javno tužilaštvo - Uputstvo A br. 802/15 od 22.12.2015. godine
43. Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 315/2013 od 5.2.2013. godine
44. Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž2 2059/2012 od 20.6.2012. godine
45. Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 6791/2013(1) od 18.2.2014. godine
46. Rezolucija o preduzimanju mera protiv rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica UN (A/RES/68/191) (2013) dostupno na: https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/Crime_Resolutions/2010-2019/2013/General_Assembly/A-RES-68-191.pdf, pristup 7.8.2018.
47. Rezolucija o preduzimanju mera protiv rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica UN (A/RES/70/176) iz 2015. godine, dostupno na: <http://www.refworld.org/pdfid/5698a2044.pdf>, pristup 7.8.2018.
48. Strategija za zaštitu od nasilja u porodici i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja u AP Vojvodini za period od 2008. do 2012. godine, „Sl. list AP Vojvodine“, br. 20/2008
49. Šesti nezavisni izveštaj o primeni Zakona o sprečavanju nasilja u porodici za period april-jun 2018. godine i pregled glavnih godišnjih nalaza i zaključaka, dostupno na: <https://www.womwnngo.org.rs/.../1229-sesti-nezavisni-izvestaj-o-primeni-zakona-o-sp..> pristup 28.8.2018.

50. Treći nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji (2018), dostupno na: <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2018/11/Treci-nacionalni-izvestaj-o-socijalnom-ukljucivanju-i-smanjenju-siromastva-nacrt.pdf>, pristup 9.8.2018.
51. Ustav Republike Srbije, "Sl. glasnik RS", br. 98/2006.
52. Vienna Declaration on Femicide (2012) dostupno na: https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_22/_E-CN15-2013-NGO1/E-CN15-2013-NGO1_E.pdf, pristup 5.8.2018.
53. Zaključna zapažanja Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena za Republiku Srbiju (CEDAW/C/SCG/CO/1, 2007), dostupno na: www.zenskvlada.org.rs/downloads/ukidanje_diskriminacije.doc, pristup 23.9.2018.
54. Zaključna razmatranjima o drugom i trećem periodičnom izveštaju Republike Srbije, (CEDAW/C/SRB/CO/2-3, 2013), dostupno na: http://www.ljudskaprava.gov.rs/sites/default/files/dokument_file/cedaw_zakljucna_zapazanja_srp.pdf, pristup 22.9.2018.
55. Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakona Republike Srbije, „Sl. glasnik RS“, br. 10/2002
56. Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika Republike Srbije, „Sl. glasnik RS“, br. 72/2009
57. Zakon o oružju i municiji Republike Srbije, „Službeni glasnik RS“, br. 9/92, 53/93, 67/93, 48/94, 44/98, 39/03, 85/05 - dr. zakon, 101/05 - dr. zakon, 27/11 - US i 104/13 - dr. zakon
58. Zakon o potvrđivanju Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici - „Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori“ br. 12/13.
59. Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, „Sl. glasnik RS“ br. 94/2016
60. Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije, „Službeni glasnik RS“ br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014

Internet izvori

1. *15 Years of the United Nations Special Rapporteur on Violence against Women, its Causes and Consequences*, dostupno na: <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/15YearReviewofVAWMandate.pdf>, pristup 25.07.2018.
2. *Autonomni ženski centar*, <https://www.womenngo.org.rs>
3. *Expert Group on gender-related killing of women and girls, Criminalization of gender-related killings of women and girls*, Bangkok (2014) 11-13. novembar UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/CRP.3, dostupno na: <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UNODC.CCPCJ.EG.8.2014.2-English.pdf>, pristup 9.8.2018.
4. *Expert Group on gender-related killing of women and girls, Conclusion and recommendations - Gender-related killings of women and girls: Promising practices, challenges and practical recommendations* (2014) dostupno na: <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UNODC.CCPCJ.EG.8.2014.2-English.pdf>, pristup 9.8.2018.
5. *Expert Group on gender-related killing of women and girls, Conclusion and recommendations - Gender-related killings of women and girls: Promising practices, challenges and practical recommendations*, Bangkok, 11-13. novembar 2014, UNODC/CCPCJ/EG.8/2014/2 dostupno na: <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UNODC.CCPCJ.EG.8.2014.2-English.pdf>, pristup 9.8.2018.
6. *Femicide: A Global Problem*, UN Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, objavljeno 15. maja 2012, dostupno na: <https://acuns.org/femicide-a-global-problem/>, pristup 28.8.2018.
7. *Femicid u Meksiku Izveštaj AmnestyInternational organizacije iz 2003. godine (2010)*
Elektronski bilten Mreže žene protiv nasilja, 4, <https://www.zeneproktivnasilja.net/vesti/bilten>, pristup 1.10.2018.
8. Istraživanje javnog mnjenja “Odnos građana prema diskriminaciji u Srbiji”, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, Beograd (2013), dostupno na: http://www.ravnopravnost.gov.rs/jdownloads/files/izvestaj_diskriminacija_cesid_undp_poverenik_2013_v__21_02_2014_final_sajt.pdf, pristup 1.8.2018.

9. Kancelarija Visokog komesara za ljudska prava UN: Specijalni izveštaj o nasilju prema ženama, njegovim uzrocima i posledicama, dostupno na: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/SRWomen/Pages/SRWomenIndex.aspx>, pristup 25.7.2018.
10. Mreža Žene protiv nasilja, www.zeneprotivnasilja.net, pristupljeno 26.7.2017.
11. Mreža Žene protiv nasilja – Femicid u Srbiji, dostupno na: <https://www.zeneprotivnasilja.net/femicid-u-srbiji>, pristup 25.9.2018.
12. MUP formira radnu grupu za suzbijanje nasilja nad ženama, dostupno na: <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/190717/190717-vest9.html>, pristup 9.8.2018.
13. Na današnji dan – 6. decembar, dostupno na: <https://www.novine.ca/ms/www.novine.ca/nadan/dand1e9.html?m=12&d=6>, pristup 1.9.2018.
14. OHCHR Human Rights Indicators: A Guide to Measurement and Implementation (2012), dostupno na https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Human_rights_indicators_en.pdf, pristup 21.9.2018.
15. Poseban izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti o diskriminaciji žena u Srbiji, (2015), dostupno na: http://ravnopravnost-5bcf.kxcdn.com/wp-content/uploads/2012/11/images_files_Poseban_izvestaj_o_diskriminaciji_zena_priprema_korigovana-1.pdf, pristup 20.8.2018.
16. Republički zavod za statistiku - Popis 2011, dostupno na: <http://popis2011.stat.rs/?lang=lat>, pristup 23.8.2018.
17. Republički zavod za statistiku - Žene i muškarci u Srbiji (2014), dostupno na: pod2.stat.gov.rs/Objavljene-Publikacije/G2014/pdf/G20146008.pdf, pristup 23.8.2018.
18. Republički zavod za statistiku - Žene i muškarci u Srbiji (2017), dostupno na: <http://publikacije.stat.gov.rs/G2017/Pdf/G20176008.pdf>, pristup 23.9.2018.
19. Russell, D. (2012) *Defining Femicide*, dostupno na <https://www.diana-russell.com/defining-femicide-.html>, pristup 10.5.2019.
20. *Strengthening Understanding of Femicide (2008) Using research to galvanize action and accountability*, PATH, MRC, World Health Organization, Intercambios, Washington DC, dostupno na <https://path.org/resources/strengthening-understanding-of-femicide-using-research-to-galvanize-action-and-accountability/>, pristup 10.8.2018.

21. *The Montreal massacre: Canada's feminists remember*, The Guardian, dostupno na: <http://www.theguardian.com/world/.../montreal-massacre-canadas-feminists-remembe...> pristup 1.9.2018.
22. *Ubistvo iz niskih pobuda*, dostupno na <https://www.pravniportal.com/ubistvo-iz-niskih-pobuda/>, pristup 10.05.2019.
23. *UN Human Rights - Human Rights Council adopts resolution on sexual orientation and gender identity and concludes twenty-seventh session* (2014), dostupno na: <http://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=15109&LangID=E>, pristup 28.7.2018.
24. *Uputstvo o realizaciji obaveza centara za socijalni rad u primeni Zakona o sprečavanju nasilja u porodici*, dostupno na: <http://www.pravniportal.com/obavezujuce-uputstvo-o-realizaciji-obaveza-centara-za-socijalni-rad-u-primeni-zakona-o-sprecavanju-nasilja/>, pristup 8.8.2018.
25. *UNODC, Symposium on Femicide: A global issue that demands action!* (2012), dostupno na: <https://www.unodc.org/unodc/en/ngos/DCN5-Symposium-on-femicide-a-global-issue-that-demands-action.html>, pristup 5.8.2018.
26. *Zaključna zapažanja Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena o kombinovanom Drugom i trećem periodičnom izveštaju o primeni Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW/C/SCG/CO/1) 2007*, http://www.ljudskaprava.gov.rs/sites/default/files/dokument_file/cedaw_zakljucna_zapazanja_srp.pdf, pristup 22.9.2018.
27. *Zaključna zapažanja o Četvrtim periodičnom izveštaju Republike Srbije o primeni Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW/C/SRB/CO/4, 2019)*, <http://www.ljudskaprava.gov.rs/sr/node/156>, pristup 22.4. 2019.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

343.611:305-055.2(497.11)

343.54(497.11)

КОНСТАНТИНОВИЋ-Вилић, Слободанка, 1948-

Društveni i institucionalni odgovor na femicid u Srbiji. 1 / Slobodanka Konstantinović Vilić, Nevena Petrušić, Kosana Beker. - Pančevo : Udruženje građanki "FemPlatz", 2019 (Pančevo : Artija). - 376 str. : ilustr. ; 25 cm

Tiraž 300. - Bibliografija.

ISBN 978-86-81614-06-8

1. Петрушић, Невена, 1958- 2. Бекер, Косана, 1972-

а) Насиље у породици - Србија б) Жртве насиља - Жене - Србија в) Фемицид - Спречавање - Србија

COBISS.SR-ID 331257607

Neophodno je iskoreniti diskriminaciju žena

